

Printed at
the "VAVILLA" Press,
Madras.—1926.

ఉపోద్ఘాతము.

శ్రీకృష్ణభగవానుడు గీతలలో నత్యుత్కృష్టపదార్థమునుండి
యతినికృష్టపదార్థమువఱకును గలవిశేషాంశములు తనస్వరూపముగా
వేరేర్పఱచి విభజించి చెప్పఁచుఁ జెప్పఁచుఁ గట్టకడ కొక్కమాటలో
బ్రచ్చాండ మంతయు నిమిడి పోవునట్లుగా

“యద్య ద్విభూతిమత్సత్వం శ్రీమదూర్జితమేవ వా,

తత్తదేవావగచ్ఛ తస్మిం మమ తేజోంశసంభవత్.”

అని తన విశ్వరూపమును ప్రకటించి యున్నాఁడు. దీనింబట్టి చూడః
‘బ్రతివ్యక్తియందును భగవదంశ మంతో యంతో యిమిడియే యున్న
దని చెప్పక తప్పదు. ఇట్టిచో వివేకవంతుఁ డగుపురుషునియొడ భగవ
దంశ మున్న దనుటలో సందియము లేదు. అంతో యంతో భగవ
దంశము కలవా రయ్యును దామసగుణసంభూతు లైనవారి విషయ
మటుంచి సాత్త్వికులును, వివేకవంతులు నగు ప్రతివారును దాముజన్మ
మై త్రిసుండుల కేదో యొకరూపమున సార్థక్యమును సంపాదించవలె
ననియే ప్రయత్నించుచుండురు. ఆప్రయత్నములును నొక్కరూపములే
గాక యనేకరూపములుగా నుండెడుఁగానఁ దలాయొకరీతిని వారివారి
కిం గలప్రజ్ఞావిశేషమునుబట్టి పఠరింపఁబడుచుండును. అట్టివానిలోఁ
గృతి నిర్మాణ మొకటి. విహికాముష్టికసంపాదకము లగునన్ని కార్య
ములలోను నియ్యదియే శాశ్వతము. కనుకనే ప్రపంచస్థాయి భావమున
కిది యాధార మగుచున్నది. ఇప్పటి కెన్నఁదో జరిగిన వైన నేమి నేఁటి
దాఁక నాటివరినీతులను గన్నులఁ గట్టినట్లు పొడకట్టఁ జేయున దిదియే
యయ్యెఁగాని మఱొకటి గాదుగదా! అట్టి లోకోత్తరకార్య మొన
రించి మృతజీవులైయున్న కవిమహాశయులలో సమీరకుమారవిజయ

మనునేడాశ్వాసముల యీప్రబంధమును రచించి శ్రీరామచంద్రున
కర్పించి లబ్ధప్రతిష్ఠుడైన లోకోత్తరపురుషుడు

పుష్పగిరితిమ్మన్న

యొకడు. ఇతడు వైదిక శాఖాబ్రాహ్మణుడు. ఇంటిపేరు పుష్పగిరివారు.
అశ్వలాయనసూత్రము. విశ్వామిత్రగోత్రము. తండ్రి అప్పనార్యుడు
తల్లి ఓబుళమ్మ. అగ్రజాలు వేంకటకృష్ణయ్య, వేంకటకవి. వీరిలోఁ బెద్ద
వాడు బ్రహ్మచేత్ర. రెండవవాడు కవీశ్వరుడు. మన తిమ్మకవి శ్రీ
హనుమత్పాదసేవాగతాభ్యాత్తతత్త్వకవిత్వహత్తవవిదుడు. ఈ
విషయము ఖీతిక 12-వ పద్యమువలనఁ దెలియఁబడుచున్నది. ఇతనియను
భవమునుబట్టిచూడ నీతఁడు కేవలము కవియును, గేవలము వేదాంతియే
గాక యోగశాస్త్రమునందును, మంత్రశాస్త్రమునందును, సగుణనిర్గుణో
పాసనయందును, గానశాస్త్రమునందును మిగులఁ బ్రవీణుఁడని ఖీతిక 21-
గద్య. షష్ఠాశ్వాసములోని మంత్ర-గానవిద్యాపరీక్షలు-వీనివలన స్పష్ట
మగుచున్నది “ఈకవినివాసస్థలము నెల్లూరిమండలములోని మోడె
గుంట (కోవూరు తాలూకా) యయినట్లు నెల్లూరిమండలచరిత్రసంగ్రహ
మునందు వ్రాయఁబడి యున్న” దనియు, “నీకవి పదునెనిమిదవశతాబ్ది
మధ్యము ౧౭౫౦ మొదలుకొని ౧౭౯౦వ సంవత్సరమువఱకును
కవితత్వరచన చేసి యుండవచ్చు” ననియు నాంధ్రకవులచరిత్రములో
వ్రాయఁబడియున్నది ఇతని కిష్టదైవము హనుమంతుడు. తనయిష్టదై
వమే గురువుగా దయచేసి తనకుఁ దత్త్వమస్పాది మహావాక్యముల
కర్థ మెఱుకపఱచె నని

“స్వప్నమన మున్ను నాకు సాక్షాత్కరించి, తత్త్వమస్పాదివాక్యసంతతిక నర్థ

మెఱుక చేసినగుండ నేనే యటంచు, నానతిచ్చినహనుమంతు నభినమింతు.”

(ఖీ. 7.)

అని తత్కృతజ్ఞతగాఁ జెప్పికొనియున్నాడు. ఇటఁ బ్రసంగసంగతిచే
వచ్చినది గనుక స్వప్నవిచారమునుగుఱించి యిండుక ముచ్చటించుట
యప్రస్తుతము గా దని తలంచుచున్నాను.

డి పో థ్టా త ము.

—౧౭ స్వప్న విచారము.

ఇటీవల నాధునికవిమర్శకులు తఱచుగాఁ గృతికర్తలు తమ కృతులయందు నిరూపించుకొనిన స్వప్న ప్రసంగములం గూర్చి హేళన నేయచున్నారు. ఇతరపూర్వస్థితి యెట్లుండెనో యని శంకించుట కిట్టి హేళనలు కన్నట్టకపోవుటచే నపు డొకవిధ మైనయాస్తికత్వ మాస్వ ప్నభాగమున నున్న దనియే మన మూహింపవచ్చును ఇందుల కప్పు కవి స్వప్నమును నహోబలఁండితుఁడు బలపఱచుటయే నిదర్శనము. ఇందులో నాత్మగౌరవార్థ మయియే యిదియు నొక్కవిషయముగాఁ గల్పించి యెవరిమట్టునకు వారు పూర్వపూర్వలం జూచుకొని పులిని జూచి నక్క వాఁతఁ బెట్టుకొన్నట్లు తమతమకృతులయందుఁ గూర్చు చున్నారే గాని యింతయు నిజమా యని పాఠకలోకమునకు లేనిపోని మిథ్యాత్వబుద్ధిని గల్పించునంతఁని యగుచున్నది. ఈవిషయమై నితాంతము విచారించి చూచినచో నాహారనిద్రాభయాదులు గల ప్రతిప్రాణికిని స్వప్నావస్థ యున్న దనియే చెప్పక తప్పదు. ఇట్లని వివేక విశిష్టు లైనమానవుల కెవరియంతరాత్మకు వారికే తెలియకపోదు.

స్వప్న మనఁగా నది యెక్కడనుండియో యకస్మాత్తుగాఁగాని, యొకరిచ్చినదానఁ గాని వచ్చునదిగాదు. అది మనోవ్యాపారమునుబట్టి కలిగెడు నొకానొకయవస్థావిశేషము. దత్తరామపండితుఁడు స్వప్న ప్రకాశికలో స్వప్నమునుగుఱించి చెప్పుచు స్వప్నమువచ్చుటకుఁ గారణముల నిట్లు చెప్పియున్నాఁడు —

“మనోవహానాం పూర్వత్వా ద్దోషైరతిబలైస్త్రీభిః,
స్రోతసాం దారుణాన్ స్వప్నాన్ కాతే పశ్యత్యదారుణాన్.”

(మనస్సు సంచరించుటకు యోగ్యము లగునాడులయందు వాత పితృ శ్లేష్మములు విషమముగ సంచరించుటవలనఁ గలిగినదోషములచే శుభా శుభము లగుస్వప్నములు గలుగును.)

“నశ్వేంద్రియాణాం విరతౌ మనోఽశుభరతం యది,
విషయేభ్యస్తదా స్వప్నం నానారూపం ప్రపశ్యతి.”

(విషయేంద్రియము లన్నియుఁ దమతమవ్యాపారములను జాలించి

ఉ పా థ ము.

యుండ మనస్సునకుమాత్రము వ్యాపారము గలిగి యుండునపుడు
నానాస్వప్నములు గలుగును.)

ఇట్లు గలిగెడిస్వప్నములును,

“దృష్టశృతితోఽనుభూతశ్చ ప్రాశ్నితః కల్పితస్తథా,
భావితో దోషజ్జైవన స్వప్నస్సప్తవిధో మతః.”

(1. పగలు గనినవస్తువు రాత్రి నిద్రలోఁ గనఁబడినచో దృష్టస్వప్నము, 2. ఇదివఱకు వినినమాట నిద్రలో వినఁబడినచో శ్రుతస్వప్నము, 3. మేలుకొనినపుడు దా ననుభవించినవస్తువులు నిద్రలో ననుభవించినచో అనుభూతస్వప్నము, 4. మేల్కొనినపుడు కోరినవస్తువును నిద్రలోఁ జూచినచో బ్రాశ్నితస్వప్నము, 5. పగలు కల్పించినవస్తువు రాత్రి నిద్రలోఁ గనఁబడినచోఁ గల్పితస్వప్నము, 6. ఇదివఱకెప్పుడును నెఱుంగనివస్తువును నిద్రలోఁ జూచినచో భావితస్వప్నము, 7. వాతపితృ క్షేష్టప్రకోపమువలన నిద్రలో నొకవస్తువును జూచినచో దోషజస్వప్నము.) అని యేడువిధము లని నిర్వచింపఁ బడి తదనంతరేష్టములు కావలసినన్ని పెరిగిపోయినవి. కనుక సంతర్జ్ఞానేంద్రియ వ్యాపారము లున్నంతవఱకును స్వప్నములు గలుగుచుండుట నైజమే యని తలఁచుటకు సందేహము లేదు. ఇది యొక బూటకమే గాని యందఱకును నొక్కమాదిరిస్వప్నములే గల్గునా? యని శంకించుటకు మనస్సు పాటువోవచ్చును. అందఱకును గల్గు సకల్పాదు లన్నియు నొక్కపోలికవేగాన నట్లు కలుగవచ్చునని సమాధానము చెప్పట యి టుంచి

“ఏకవర్తన కౌశాశ్రీతే నుత్తః శ్రయతమానయః,

నిశాన్తే పశ్యతి స్వప్నం శుభం వా యది వాఽశుభమ్.”

(స్వప్నమును గోరువాఁ డేకవర్తనధారి యై నిర్మలహృదయముతో దర్శాసనముపైఁ బరుండెనేని వేకువజామున శుభస్వప్నమును గాని యశుభస్వప్నమును గాని గాంచును) అని కావలె నని స్వప్నమును జూడవలె ననుకొన్న నిట్లు చేయవలసిన దని స్వప్నప్రకాశికలోనే చెప్పఁబడినది. ఇట్టపరిస్థితులలో సాంప్రదాయసిద్ధముగ వచ్చుచున్న

యా స్తిక్యబుద్ధి గల్గి యిష్టదైవ మని యొందొకదేవుని నష్టినవారల
కాయిష్టదైవము స్వప్నావస్థలో సాక్షాత్కరించి తనభక్తుని నేదే నొక
రూపమున ననుగ్రహించుననుట కల్గి యని మనము మనయాత్మ సాక్షి
కముగాఁ జూచుకొని బూటకముగాఁ దలఁచుటకంటె “నేపుట్టలో నేనా
మున్నదో” యని తలఁచి తద్విశ్వాసీజనుల కుండు విశ్వాసమును భంగ
పఱపకుండుటయే భావ్యమని యింతదూరము మనవిచేయవలసి వచ్చి
నది. ఈవిధముగనే మనకవియును బ్రయత్నపూర్వకముగ స్వప్నము
దెప్పించుకొని భగవత్సాక్షాత్కృతిం బడసినట్లు పీఠికలో ౭౦ నుండి తెలి
యఁబడుచున్నది. నిజమును దాఁచిన జెప్పఁ జాలము గాని యిందు
లోని సత్యాసత్యములను నిర్ణయింపవలె నన్న నింతకును దస్తయత్న
ముండవలయును. మఱియొక్క మనవి. ఇందఱకును నిష్ఠి కలలే వచ్చు
ననుట యసంగత మందు రని ముందే మనవి చేసి యున్నాను. ఒకటి
యాలోచింపవలసి యున్నది వారివారి కాలమున నున్న జనసంఖ్యలు
సీనాఁడు మనకు లెక్కకు వచ్చువా రుద్దిష్టకవులును,—వారిచేఁ దెలు
పఁబడినవారును—ఇంతియే గాని తదితరులు లెక్కకు రాదుగదా! అంత
మందిలో నొకరిద్దఱుగా వచ్చుచు సీనాఁటికి మొత్తమునకు వచ్చిన
కొలదిమందియును లోకోత్తరపురుషు లగుటవలన వా రందఱికిని
నొక్కటే స్థితి బట్టుట యసంగతము గాని, కల్పితము గాని కా దని
నవ్వవచ్చును. రామాయణములోఁ ద్రిజటకు స్వప్నము వచ్చినట్లు స్వప్న
వృత్తాంత మున్నది గదా! హరిశ్చంద్రుఁడును, ఉపాకన్యయుఁ గల
గాంచివారుగదా! ఇటీవలఁ గాదంబరి దశకుమారచరిత్రాదులలోఁ దత్ప్ర
సంగ మున్నది గదా! కనుకఁ దిమ్మకవికిఁ దనయిష్టదైవమే గురువుగా
వచ్చి వేదాంతమును బోధించె ననుట సత్యమనియే భావితము.

— ప్రబంధనిర్దిహిష —

“వికళబుద్ధిస్సప్రయుక్తస్సమృద్ధాకస్యచే లోకే చ కామధగ్ధవతి”

(సుష్మరూపముతో నొక్కశబ్దమును బ్రయోగించినవాఁడును, ఒక్క
శబ్దమును లెస్సగాఁ దెలిసికొనినవాఁడును స్వర్గమునందును, నిహితోక
మునందును నభీష్టఫలభాజకుఁ డగుచున్నాఁడు) అని శ్రుతి. సాహిత్య
దర్పణములో విశ్వనాథకవిరాజు కావ్యమహిమను దెల్పుచు

“చతుర్వర్ణఫలప్రాప్తిస్సుఖాదల్పధియా మపి,
కావ్యాదేవ యతస్తేన తత్స్వరూపం నిరూఢ్యతే.”

అని చెప్పి తన చెప్పినది ప్రాచీనసమృతమే యనినప్పుకమును పుట్టించుటకై

“ధర్మార్థకామమోక్షేభ్యు తైచక్షణ్యం కలాను చ,
కరోతి కీర్తిం క్రితిం చ సాధుకావ్యనిషేవణమ్.”

అని పురాణవాక్యమును నుదాహరించి యున్నాడు. ఇట్టిసుఖాపిత
ములు వినితరువాతః బ్రతివానికిని దత్ఫలావేక్ష గలుగుచుండుట
సహజ మైయుండఁగాఁ దత్ఫలప్రాప్తికి సాధనభూత మైన కవిత్వాకలా
విలాసముగలవానికిఁ గల్గుననుట వింత గాదు. కనుకనే ప్రతికవీశ్వ
రుఁడును దా నొక్కతృతిరచన చేసి తత్ఫలమునఁ దనజన్మము సార్థ
కము చేసికొనవలయు నని యూహించుచున్నట్లు తెల్పికొనియు
న్నాఁడు అట్టియాస్తికతాపరాయణులగు మహనీయులవాక్యములు
కాలదోషముచే మనకు వెఁటనిపించి హేళనక్రిందికి దిగుచున్నవి.
కాని వారికున్న తన్మయావస్థలో నేయించుకంటేని మనమును బాల్గొని
నచో నందలియాధార్థ్య మెఱుకపడక పోదు. ఇట్టిప్రబంధనిర్మిహిష
యీకవిమహాశయునకును గలిగినట్లును, ఇష్టగోష్ఠిలో దానిని జీవబ్రహ్మ
కత్వనిరూఢమనుస్కులును, అంతర్ముఖులును, దనకు హితులు నగు తన
యన్న వేంకటకృష్ణయ్యకును, తాడిపర్తి కేశవ పెరుమాళ్లకును, ప్రబల
రఘుపతికిని దెలిపి వారి ప్రోత్సాహముం బడసినట్లును (తీతిక 13) విశదీ
కరింపఁబడినది.

— ప్రబంధనిబంధనములు. —

సాధుకావ్యరచనవలన దుర్లభం బగుచతుర్వర్ణఫలప్రాప్తి కల్గు
నని నిర్వచించినవెద్దలవాక్యమువై విశ్వాసము గలవాఁడు తక్కువ
నికంటెను సాధ్య మైనంతలో సులభముగనే ఫలప్రాప్తి గలుగునట్టి
సత్కావ్యనిర్మాణమునకుఁ గడంగకపోఁడు కడంగినపుడు తల్లక్షణము
లను, దన్ని బంధనములను ననుసరింపక తప్పదు. ఆవద్ధతి యాకాలమున
విశేషగౌరవపడవితో నుండె నని మన మూహింపవలసినదే గాని
యీనాఁటి దేశ-కాల-వ్యక్తిపరిస్థితులకు సరిగాలేదని వానిని నిందిం
చినదానఁ బ్రయోజనము లేదు. కవికాలమేదో, తత్ప్రవర్తన మెట్టిదో,

తత్కాలపరిస్థితు లెట్టివో నిర్ణయించుకొని మనమును దత్కాలపు వారమే యిది చూచినచో సర్వమును గోచరింపక మానదు.

మహాకావ్యమునకు

క. “పురసింధునగ ర్వివశశి, సరసీవనమధురతి ప్రసంగవిరహముల్

బరిణయ తనయోదయ నయ, విరచనసూత్రాజిహ్వవిభవర్ణనముల్.”

(నరసభూ. ప్రి. 166.)

అనునష్టాదశవర్ణనములు సమగ్రముగాఁ గాని, యీషడల్పముగ నసమగ్రముగాఁ గాని యుండవలయు నని లక్షణకర్తలు నిబంధించి యున్నారు. అప్పకవి 22 వర్ణన లుండవలె నన్నాడు. (చూ. అప్ప. ప్ర. 22) ఇంతకును

“వాక్యం రసాత్కరం కావ్యం దోషైస్తస్యావకర్షణాః,

ఉత్కర్షణైతేషాః ప్రాకా గుణాలంకారరీతయః.”

(సాహి. ద. ప్ర. పరి.)

అని విశ్వనాథపండితుఁడు నిర్ణయించి యున్నాడు. కనుక గావ్యనిబంధనములకు లోబడినప్పుడు సాధ్యమైనంతవఱకు నవకర్షక హేతువులైన దోషములకుఁ జోటిక, యుత్కర్షణ హేతువు లైనగుణాలంకార రీతులనే పానఁగించుచు బ్రబంధనిర్మాత తనకల్పనాచాతుర్యమున నేమి, మఱొక్కటనేమి యొట్లయినను “సమానానా ముత్తమశ్లోకో అస్తు” అన్నట్లు గడంగఁ జూచును. ప్రాచీనలక్షణముల నుల్లంఘించుటచే మహాకావ్యత్వమునకు భంగము వాటిల్లు నని పాటించినవారు పూర్వులు. అవి మనముక్కునకు సూటిగా లే వని యాయాయంశముల నెత్తితప్పువట్టుట యంత సమంజస మనిపింపదు. ఈ ప్రబంధనిర్మాతయుఁ బ్రాచీన నియమములను సమగ్రముగాఁ బాటించి కృతార్థుఁడైనవాఁడు.

—● గ్రంథకర్తృత్వము. —●

నెల్లూరుమండలములో నేకకాలమువ నొక తావునుండియే యీ ప్రబంధరాజముతోపాటు బయలుదేరినమహాప్రబంధములు మఱి రెండు గలవు. కంకంటి పాపరాజుగారి యుత్తరరామాయణ మొకటి. ధరణి దేవుల రామమంత్రిగారి దశావతారచరిత్ర మొకటి. ఈ రెండు ప్రబంధములను గూడఁ బుష్పగిరి తిమ్మనయే రచించి వారి కొనుగో నన

కొంద అనుచున్నా రనియు, బుష్పగిరి తిమ్మన్న ప్రాధకవి యగుట చేతను, అందఱును నొక్కదేశములో నుండుటచేతను నిట్టిప్రవాదము గలిగినదే గాని కవిత్వశైలిని బట్టిచూడ నీగ్రంథకర్తృత్వారోపణము నిరాధారమనియు, నందులోను బాపరాజునకు మాత్ర మీతడు సహాయుఁడైనాఁడే గాని దశావతారచరిత్రములో నేమాత్రమును నీతనికి సంబంధములేదనియు వీరేశలింగం పంతులవారు కవులచరిత్రలో నిర్ణయించి, యుత్తరరామాయణకర్తృత్వారోపణమునకు లోకప్రవాద మిట్లున్నదని వ్రాసియున్నారు. - “కంకంటి పాపరాజు ప్రళయకావేరిపట్టణములో నమీనుగా లౌక్యాధికారమం దుండినవాఁడు ఆకాలమునందే యాయనవద్దఁ బుష్పగిరి తిమ్మన్న కొంతఋణముచేసి యాయఁడు తీర్వలేక యీపుస్తకమును దానిక్రిందఁ జేసి యియ్యఁగా ౧౭౯౦ వ సంవత్సర ప్రాంతమున నుత్తరరామాయణమును బాపరాజు తనవేరితోఁ బ్రచురించెనని చెప్పు చున్నారు.” అని, “లేనిది పుట్టుఁబోదు అనునది కొంతవఱకు నిజమని యాలోచించినచో నిది కూడఁ బొసంగవచ్చును. కావ్యం యశ నేర్పకృతే...” అని యున్నది గదా! కంకంటిపాపరాజు ధనాధ్యుఁడై యుండి తనసహశ్రోతకుఁ గొంత ధనసాహాయ్యము చేసి తానును దన సహశ్రోత యంతవాఁడే యగుటం దన్నిష్కృతియనుపేరిటఁ బ్రబంధము చేసి యీవలసిన దని యన్నను నవవచ్చును. లేదా గ్రంథము వ్రాసికొని వచ్చి యిది దానికి సరిపుచ్చుకొనవలసిన దని కోరఁగా నొప్పుకొని యైన నుండవచ్చును. ఇరువురిమనస్సు లొక్కటి యైనప్పు డెట్లు చేసినను జేయవచ్చును. ఈయూహవలన మహాప్రాధ ప్రబంధకర్త యగుపాపరాజున కసమర్థత్వము నారోపించుట గాదు. ఆతఁడు “చతుర్విధానవద్యకవిత్వవిద్యావథానాధునాతనభోజరాజ... విష్ణుమాయామిలాసాభిధానయక్షగాన నిర్మాణప్రవీణ...” అని తనచెప్పి కొన్నంతట సమర్థుఁడే యని యనుటకు సందియములేదు. కవిత్వాశైలినిబట్టి చూడ నుత్తరరామాయణమునందు ఆదిశ్రీకారమునుండి యంత్యాక్షరమువఱకును బదగుంఘనమున నేమి, సమాస జాటిల్యముననేమి, నేర్పు కూర్పువలననేమి, యూహాపోహలనేమి పద్యముల యొత్తుగడలనేమి, యతిప్రాసప్రయోగముల నేమి, పుష్పగిరి తిమ్మన్నయే

ఉ. “ఈతఁడు సర్వలోకహితుఁ డీశ్వరపీఠ్యజాఁ డాంజనేయుఁ డ
త్యాతతబాహుశౌర్యనిధి యయ్యును గేవలశైవరముచే

... .. (సమీ. ద్వి. 137.)

క. పం డుండఁ జేరి కన్నుల, పండువుగా నేఁడు చూడఁబడసితి ననియు
ద్దండతఁ గవిన నరవి వేఱొండొకమతి వేఁడి చూపకుండె నెనరునన్.”

(సమీ. ద్వి. 138.)

చ. “జగదుపకారి యాప్లవగచంద్రుఁ డటంచుఁ దలంచి భానుఁడుకొ
దగదగ మండుచుండు కిరణంబుల వేఁడిమీఁ జూపఁ దయ్యె.” (ఉత్త. పం. 104.)

తే. “బాహుబలభూతి శ్రీ గంధమావానూతి, ప్రళయర్పుంర్పుసమీరంబుభాఁగి గదియ
నశ్రుమాతంగమును కారదాభ్రరీతి, భీతిఁ జెరలిన జంభాభియాతి కనలి.”

(సమీ. ద్వి. 157.)

తే. “కేసరిశోర ముద్భటక్రీడ మీఁది, కుఱికినంత భయభ్రాంతు లొంది చండ
వవనహతిఁ దూలకారదాఘ్రంబులీల, నభ్రమునిభుండు చెరల జంభారి గెరలి.”

(ఉత్త. పం. 110.)

బ్రహ్మ కేసరితో నంజనాజ్జన్మవృత్తాంతము చెప్పఘట్టములో

సీ. “పదనలోచనతైత్వమున రాకాచంద్ర కమలంబులకుఁ బొందు గలుగఁజేయ
మందస్సి తోషదంభంబునఁ జంద్రికోదయరాగములకు బాంధవ్య మునుప
గమనలీలావలగ్నచ్ఛలంబున మత్తకరికేసరులకు సఖ్యంబు నెఱవ
సరసభాషారదచ్ఛద్దంబునను శుకీదాడిమిబీజాళి దగులుపఱవ

తే. నేఁ బ్రయత్నంబు చేసి యొందువదన, నృజన సేయఁట చెలియక. చేసె దలుక
కుమ్మరికి నొక్కయేఁడును గుడియొక్క, పెట్ట నెడుమాట నిజము గాన్పించెనివుడు.”

(సమీ. ప్ర. 133.)

ఉత్తరరామాయణమున బ్రహ్మ యింద్రున కహల్యాశాపవృత్తాంతమును
జెప్పఘట్టములో

సీ. “కమలవైభవసూరకరకళావిభవంబు లొకటియై చెలువొంది యుండుటకును
శ్రమరసంపదలు సంపఁగెవువువిలననం బొకటియై చెలువొంది యుండుటకును
దాడిమిబీజసంతతి శుకసుణిముఖం బొకటియై చెలువొంది యుండుటకును
శంఖసౌభాగ్యంబుఁ జారునీగాన్వరం బొకటియై చెలువొంది యుండుటకును

లే. నే బ్రయత్నంబు నేసి యిన్నెలఁకన్న
గవ మొగము చూపుగమి నాసికయు రదములు
మోవి కంతంబు నున్నరమును నృజించి
కాంచిత సురేంద్ర! యథుటనాథుటనపటిను.” (పం. 26.)

హనుమంతుని విద్యాభ్యాసఘట్టమున సమీరకుమారవిజయములో
మ. “జలజాపునకుం బ్రదక్షిణమస్కారాలు గావించి ముక్
బలి నర్పించి త్రివిక్రమస్ఫురణఁ జూపంబూను విష్ణుండును
బలెఁ దారల్ మొలనూలుముత్యములరూపం బూన నానాదికా
వలయవ్యాపకుఁ డై కపీంద్రుఁ డలరెక్క నైవర ప్రచారోద్ధతిన్.” (ద్వి. 217.)

ఉత్తరరామాయణములో
క. “మును హరి త్రివిక్రమాకృతి, గనిపించినయటుల నూర్ధ్వకర్పరమైల్
దనుమయముగ నిండిన నీ, హనుమత్కృషిఁ జూచి వెఱచె నఖిలజగంబున్.” (పం. 139.)

సమీరకుమారవిజయములో
కా. “భానుం డదృశ్యమై డై పలికె.” (ద్వి. 222.)

ఉత్తరరామాయణములో
కా. “భానుం డదృశ్య మందె సంత.” (పం. 140.)

సాంతము చిత్తగింపుండు.

సూర్యాస్తమయవర్ణన. సమీరకుమారవిజయములో
చ. “ఉదయధరాధరాగ్రమున నుండియు నస్తముఁ జెందఁ దాను ము
ప్పది గడియల్ ప్రయాసపడుపద్ధతి నొక్కక్షణంబులోపలం
బదములు నిల్పినట్టి హనుమంతుండు చూడఁగ నెట్లు నిల్వఁ జో
యెద ననుసిగ్ధచేబలి దినేంద్రుండు పశ్చిమవార్ధిఁ గ్రుంకినన్.” (తృ. 66.)

ఉత్తరరామాయణములో
మ. “తరుణాదిత్యుల నిగ్రహించుటకుఁ గా దండెత్తె నాదిత్యభీ
కరుఁ డిప్పంకిముఖాసురుం డితని రంగద్వోగ ప్రతాపంబు నే
జరతాదిత్యుండ నోర్వ నేర్తునె వృథా చండత్వ మింకేలనక
కరణిక్ భానుండు మందరశి యగఁచుం గాన్పించె దోడ్పడుతన్.” (చ. 149.)

సమీరకుమారవిజయముకంటె నిందుఁ దమోవర్ణన మధికము.
చంద్రోదయవర్ణనము. సమీరకుమారవిజయములో.

సీ. “నిశ చకోరద్విజనికరంబునకు నిడ్డ కెంపుటజ్జతలపొన్నిన్నె యనఁగ
... .. ” (తృ. 242.)

ఉత్తరరామాయణములో

సీ. “యామిని ప్రాణనాయకురాక విని వానియడుగుల జిడినట్టిమడుఁ గనంగ
... .. ” (చ. 160.)

తరువాతిపాదములును సమానములుగానే దీనిలోఁ జంద్రికావర్ణన మధికము.

గానవర్ణనము. సమీరకుమారవిజయములో

సీ. “గవునెనల్ నడలించి కవవీణె లూని తం త్రులు దీటి మఱి బీరడలు విగించి”

పద్యమంతయును గ్రంథమునఁ జిత్తగింపుఁడు. (షష్ఠ-200)

ఉత్తరరామాయణములో

చ. “గవినెన దీసి హొన్నజిగికాయలు చన్నులు దాఁకఁ దం త్రు లా
క్కవరుస దీటి మెట్టు లొడికంబుగ నొత్తి స్వరంబు లన్నియున్
నవురు వహింపఁ దాళిలయసంగతి గీతములుం బ్రబంధముల్
ప్రవణత నొక్కలేమ నరపాలునకున్ వినిపించె వీణెయున్.” (షష్ఠ. 134.)

సమీరకుమారవిజయములో

మ. “స్వరసందర్భ మయారె!, మేల్! శ్రుతులు, మజ్జారయ్య! తాయంబు, బా
పురె! యాలాపము, స్థాయి యారె!, గమకంబుల్ మవ్వు!, గీతంబు ల
ద్దిరె!, ముక్తాయము చాఁగురే! యని మరుద్దేవాత్మ జన్మండు, తుం
బురుజేవర్షుల మెచ్చె గానరస మింపున్ సొంపు గావింపఁగన్.” (షష్ఠ. 201.)

ఉత్తరరామాయణములో

చ. “స్వరము లయారె!, మేలు! శ్రుతి, చాగురె! మూర్ఛన, కంపితంబు బా
పురె!, బళిరయ్య! డాల్, మెఱసెఁబో! నెఱమీటుకులంబు, తాయి య
ద్దిరె!, స్ఫురితంబు మవ్వు! యని లేనియ లొల్పెడుజిల్లపాటతోఁ
దరుణి నివంచి మీటె వసుధాపతిమెచ్చుకొనన్ రసజ్ఞ తన్.” (షష్ఠ. 135)

రతాభిలాష. సమీరకుమారవిజయములో

ఉ. “ఓ ప్పొకచేతఁ బట్టి తఘవక్ నునుఁజెక్కిలి నొక్కి లేనియత్

చిప్పిలుమోవి వంటఁ దగిలించుక సత్కృతి నింపఁ గెంపులొ

గప్పి కవుంగిలించుకొను గాఢజ ముచ్చుగ సేవి వీడఁగా

ముప్పిరి గొన్న మోహమున ముద్దియః గూడి సుఖించు టెన్నఁడో.” (శృ. 240.)

ఉత్తర రామాయణములో

ఉ. “ఓ ప్పొకచేతఁ బట్టి మదిఁ గోరిక లీరిక రెత్తఁ జేనియత్

చిప్పిలుమోవిఁ గ్రోలి నునుఁజెక్కిలి నొక్కఁచు గుబ్బ లంటుచుక్

గప్పురవీడె మిచ్చి తమకంబున సేవి వదల్చ యంత నీ

గొప్పపిఱుందువై నొలసీ కూడినమేటికి స్వర్గ మేటికిన్” (చ. 199.)

సాకేతపురవర్ణనములో సమీరకుమారవిజయమునందలి.

మ. “పురిభేయంబుఁ బయోధినిం గని జనంబుల్ రెంటికిఁ భేదమే

ర్బుఱుపం జాలకయున్న బ్రహ్మ వివరింపం బూని వారాళిఁడై

గర మొప్పక మషిముద్ర వైచె నదియే కాకున్న నీలచ్ఛవిక

ధరియింపం గత మేమి యేటికి నముద్రఖ్యాతి మున్నీటికిన్.”

అను (ప్ర. 49) నీపద్యమే యుత్తరరామాయణమునందును (ప్ర. 56)

గూర్పబడినది. రెండుగ్రంథములను సవిమర్శముగా సాంతము చూచి నచో నొక్కముఖమునుండి వెలువడినవాక్కుగనే గన్పట్టకపోదు. అతి

ద్రాఘివ్యంబు లగుసమాసములును, వచనంబులును, అచ్చతెనుఁగుకూర్పులును, లోకోక్తులును, అర్థాంతరన్యాస ముక్తపదగ్రస్తాదులును రెండింట

నుగలవు మొత్తముపై ని సమీరకుమారవిజయముకంటె నుత్తరరామాయణములో మెఱుఁగుపెట్టఁబడిన దని చెప్పక తప్పదు. పైని గనఁబఱచినయేకదేశసామ్యమునుబట్టియే గాదు సాంగముగాఁ దిలకించినచోఁ

దివ్యకవియే సమీరకుమారవిజయమును రచించినతరువాతఁ గంకంటి పాపరాజునకు సాహాయ్య మొనరించువేరిటనేమి ఋణమీఁగుట కొఱ

కేమి యుత్తరరామాయణమును రచించెనని చెప్పుట కనువుగ నున్నది. ఎట్ల లేదన్న నుత్తరరామాయణములో నతనికవిత్వము ముప్పాతిక పాలైన నున్నదిగాని లేక పోలేదు.

పుష్పగిరితిమ్మకవి భర్తృహరి నీతిశతకమునుగూడ నాంధ్రీకరించి
 యున్నాడు. ఇతఁడు మహాప్రాథకవి. వశ్యవచస్కుఁడు. దేవతావరప్ర
 సాది. ఇతనికవిత్వ మతిథారాశము. సందర్భోచితశైలిని జక్కపఱచు
 టయే యితనియందుం దెడిచుహిమ. ఏఘట్టమును జదివినను బాతకలోక
 మును దస్తయావస్థలోఁ దలమున్నులు నేయు ప్రతిభ యీతనికవితయందు
 నిబిడీకృతమై యున్నది. అర్థాంతరన్యాసములపొందిక చాల మనో
 హరము. మఱియు నీతనికవిత్వమునందుఁ గైశిక్యాదివృత్తులును,
 వైదర్భ్యాది రీతులును, ఓజగప్రభృతి గుణంబులును, శృంగారాది రసం
 బులును, మున్నగునవి తత్తదుచితస్థలంబులం దెచ్చటఁ జూచిన నచ్చట
 మూర్తీభవించి యున్నవి. ఇక్కివికుంజరుఁ డాంధ్రగీర్వాణభాషాసాగర
 మున విచ్చలవిడి విహరించినవాఁడు. అతివిచిత్రములైన వాగ్గుంభన
 ములు. అనుపమానము లైనపోకడలు. అసాధారణమైనధార. ఇందులో
 నొక్కొక్కదాని కుదాహరణములు చూపవలె నన్న గ్రంథము పెరిగి
 పోవును గనుక నాయాభాగములను గ్రంథమునందే చిత్తగింపఁ బ్రార్థిం
 చుట సముచితము.

పరమేష్ఠిసృష్టియే రమణీయతలో నొక్కింత లోటుపాటుకల
దని మహాకవికాళిదాసు 'ప్రాయేణ సామగ్ర్యవిధౌ గుణానాం పరా
జ్ఞుభి విశ్వసృజః ప్రవృత్తిః' అని చెప్పి యున్నాడు. కావునః బరమేష్ఠి
సృష్టిలోఁ జేరినప్రతియొక్కదానిని నీవోషము పట్టక తీయదు. కనుక
నీవిషయముగూడఁ బ్రస్తావనకుఁ దేక తప్పదు. ఆంధ్రభాషకు వ్యాక
రణ మత్యల్ప మనియు, వసమగ్ర మనియు, ఆంధ్రవాఙ్మయము వ్యాక
రణాతీతముగ నున్నదనియు నెల్లరు ననుచున్నమాటయే. పూర్వపూర్వ
లక్షణగ్రంథముల నుత్తరోత్తరములు మించి పోవుచున్నం గూడ నీనాఁ
టికిని సమగ్రత్వమును సంపాదింపఁ జాలకున్నవి. ఆలక్షణ గ్రంథముల
లోను గొన్ని పక్షపాతబుద్ధితో సంతరింపఁ బడినట్లు కాననయ్యెడివి.
అభిమానమూలమున నొక రొప్పినదాని నింకొక రొప్పుక నానాముఖ
ములుగ నున్నవి. కనుక నొకలక్షణకవిమతప్రకార మసాధు వైనది
మఱొకలక్షణకవిమతప్రకారము సాధు వగుచున్నది. ఇన్నిటికిని సమగ్ర
లక్షణ గ్రంథము లేనికాలములో రచింపఁబడినగ్రంథములలోని
ప్రయోగములే కొంతవఱకు స్వయంసాధువులు గావలసి యుండును.
ఇట్టిస్థితిలో నట్టిప్రయోగముల నిందు విచారితము.

ఈకవికి రేఫ అకారమైత్రి సమృతము.

'అటువలె, ఇటువలె, ఎటువలె'ననునవి 'దానివలె, దీనివలె, దేనివలె'
అనియుండవలె నందురు. ఈరూపములు చాలమంది మహాకవుల కృతు
లలోఁ గన్పట్టుచున్నవి. కనుక నివి 'అటువంటి, ఇటువంటి' యను విశే
షణరూపములకే యుపమానరూపము లగుట సాధువు లన వచ్చును.

'ఎత్తుక, పూనుక' మొదలైనరూపము లిందుఁ గలవు. ఇవి 'ఎత్తు
కొని, పూనుకొని' యని యుండవలసి యుండును. ఈరూపముల విష
యమై 'ఉత్తరస్య కొనో ధాతోః కం బుధాః కేచి దూచిరే.' అని హరి
కారికావళి (ప్రకీర్ణ. ౧౧ శ్లో.) సాధించినది. ఇది మనసునఁ బెట్టు
కొనియే 'కొనుధాతువిరహితము లైనక్వాంతరూపములు భాస్కర
రామాయణము, అప్పకవీయము, అచ్చతెనుఁగు రామాయణము మున్న
గు గ్రంథములలో ననేకప్రయోగములు గన్పట్టుచున్నను వానివిష
యి

యము బాలవ్యాకరణములో 'నెత్తుకొనలే' దని గుప్తార్థప్రకాశికలో ప్రాచ్యురిక చేయబడినది. హరికారికావలీమతమున నీరూపములు సాధువు లగుచున్నవి.

వ్యతిరేకత్వార్థము లై కళలైన 'లేక ఉండక' మున్నగువానికి ద్రుతాంతరూపములు (లేక-ఉండక) ఇందుఁ బ్రయుక్తములు. ఈ రూపములను ప్రాథవ్యాకరణము సాధించినది. (చూ. సంజ్ఞా. ర. శబ్ద ౧౧౬)

ఏనుఁగుకు (ద్వి ౧౯౬) ఖగరాజుకు (షష్ఠ. ౧౩౮) అనునవి 'ఏనుఁగునకు, ఖగరాజునకు' అనియే యుండవలె నందురు. ఇందులకు సూ. కువర్ణకంబు పరం బగునపుడు కవిత్వయంబువారి ప్రయోగములం దక్కఁ దక్కినవహుకవి ప్రయోగములందును గొన్నియెడల నగాగమంబు చూపట్టదు. (శబ్ద. ౧౯.)

అని ప్రాథవ్యాకరణములో సూత్రకల్పనము చేసి కుత్సార్థవోషస్ఫురణము లేకుండ, పుష్కలాంతశబ్దములపై నిత్యముగా నగాగమము వచ్చి తీతవలె నని వివరింపఁబడినది. కవిత్వయములో నొక్కడగు నెత్తుకొనెగ్గడ నరసింహపురాణములోను నగాగమరహితములైన ప్రయోగములు రెండున్నవి.

క. "గరుడాదలఁచలోష్ఠుల, గరుడాసీనునకు సిద్ధగరుడామరుకా. (పీఠిక. 38.)
చ. ... నీ, కనినపదంబుఁ ద్రిప్పగ జగత్పతిపద్మజా కైనఁ బాడియే." (ఆ. ఆ. 28.)

చేతుక (తృ-౮౮ షష్ఠ-2) ఇట్టి విందుఁగలవు. 'చేతురు కోతురు ఇత్యాదు లసాధువు లని యెఱుంగున' దని బాలవ్యాకరణము. (క్రియా ౧౦౮) ఇట్టి ప్రయోగములు లక్షణకర్తలగు కూచిమంచి తిమ్మకవ్యాదులకృతులయందును దఱచుగఁ గానబడియెడి.

వచ్చి తనురేంద్ర! (ప్ర-౧౫౮.) వచ్చితీక + అనురేంద్ర = వచ్చితి ననురేంద్రా యనియే యుండవలసినట్లు బాలవ్యాకరణసిద్ధాంతము. 'నిత్యమను తమపురుషక్రియా స్వీతః' అని యాంధ్రశబ్దచింతామణి. దీనికి వ్యాఖ్యానము సేయుచు నహోబలపండితుఁడు 'సేవించి తీక + అచ్యుతుని = సేవించి తచ్యుతుని-సేవించితి నచ్యుతుని' అని

యుదాహరించియున్నాడు. భారతము వ్రాతప్రతులయం దిట్టిరూపము లున్నవని పరిశోధకులు చెప్పుచున్నారు. కనుక నీసంధి యహోబలపండి తుని మతమున నసాధువు గాదు.

‘ఓసంగ నన్న న్నట్ల కా నిమ్మటంచు’ (తృ-౯౭) ‘లుక్కన్లేషా నాచి’ అను సూత్రమును బట్టి ‘ఓసంగ నన్న నట్ల’ అని సాధురూపము. ఇట్టిరూపములను సాధించుటకే ప్రాథ-సంధి-౩ వ సూత్రము కల్పితము. ఈవిషయమై గుప్తార్థప్రకాశికలో ‘వలసినచోఁ గావచ్చిత్కంబుగా ద్రుతముపై ద్రుతము ప్రయోగింపవచ్చు నని వ్యాకరణకర్త తల్లెరును నిర్వివాదంబుగా సమ్మతించుచున్నారు’ అని యిట్టిరూపములపట్ల ‘ఓసంగ నన్న + ను + అట్ల’ అని ద్రుతముపై ద్రుతముగాఁ జెప్పవలయునే గాని నకారద్వయసహితస్థలంబులు సంక్షేపంబు లనఁ గూడదని ప్రాథ వ్యాకరణాభిప్రాయమును సంస్కరించియున్నారు. (చూ. గుప్తా. సంధి. ౧౦ వ సూత్రవివరణము.)

కల్పించక, ఘోషించక (తృ. 265) ఇత్యాదైరూపములు పోకా రాదేశము వచ్చి కల్పించక, ఘోషించక అనియే యుండవలె నని బాల. వ్యా. క్రియా ౯8 సూత్రము విధించుచున్నను వీనిని ప్రాథ. వ్యా. క్రియా 16 సూత్రము సాధించుచున్నది.

సీ.తే. .. ఇది తపోధనపరితోష మిది విశేష, మిసరంబు సరంబులమిసరంబు (చ. ౧౫౫)

అని సాంత మైనసరశ్శబ్దము సరం బను రూపమునఁ గానంబడి యెడి ‘పయః’ ప్రభృతులసకారంబునకు లోపంబులేదు. ‘పయస్సు, వయస్సు, సరస్సు’ అని బాల. తత్స. ౮౦ వ సూత్రోదాహరణము. దీనింబట్టి ‘సరము’ అని కాఁగూడనట్లు జేలుచున్నది. గుప్తార్థప్రకాశిక లో, ‘సరము’ అనుటకు ఘటికాచలమాహాత్మ్యమునందలి యొకపద్యము నుదాహరించి ‘యూపద్యముయొక్క ముఖస్థమగు నీసమండలిఁ ప్రతి పాదాంతమందును గ్రమముగా, సవసరంబు, కలఁద్దురంబు, మాక్తికపర వరంబు, రోలంబరికరంబు, అను సంత్యనియమముతో మానససరంబు చేర్పబడి ప్రయోగింపఁబడినది. ఈప్రయోగంబునకు సహాయమైన ప్రయోగాంతరంబు గానిపింపదు’ అని వ్రాసియున్నారు. ఇచటఁగూడ ‘మిసరంబు’ అను దానింబట్టి యంత్యనియమముతో ‘ఈసరంబు’

సరంబుల' అని ప్రయోగింపఁబడినవి. కనుక నిట సరం బనియే కవి ప్రయుక్తమైన పాతమగును. అగుచో నీశబ్దమునకుఁ బ్రయోగాంతరము గానిపింపలేదన్న గుప్తార్థప్రకాశిక కిదియొక సాహాయ్యకారి యగుచున్నది.

— విచారణీయములు. —

కా. "న న్నాలించు ననుకొ గణించు ... సర్వాత్మనా న న్నే కాని భజింపఁ దన్ము నితఁ డన్నా." (షష్ఠ. 24.)

ఇట 'సర్వాత్మనా' యనునది సంస్కృతవిభక్తిపై ననే నిల్చి వాడుకప్రకార మతిరమణీయతను గూర్చుచున్నది. అనుకరణరహితము గను గొన్ని ప్రయోగము లున్న వని ప్రాథ. వ్యా. సంక్షా. ౧గి వ సూత్రము సాధించినను నయ్యది వాక్యపరముగా నున్నది గాని పదపరముగా లేదు. అయినను వాడుకలోని కమనీయతంబట్టి కాఁబోలునిట్లును మఱికొందలు ప్రయోగించి యున్నారు.

సీ. ఆ. "వచ్చునే ప్రధానవై రేణ మరణంబు; ధ్రువ మనంగ వివఁడె దివిజవిభుఁడు" (నన్నెచోడుని కుమారసంభవము.)

ఉ. "తారకనామమంత్ర జపతత్పరుఁడకో తప దాసదానుఁడకో." (అథ్యా. రా. ఆర. 58.)

కవి ప్రాథుఁడు గనుక స్థితస్య గతి శ్చింతనీయా యని యున్న ప్రయోగములకు సాధ్యమైనంతలో గతి గల్పించుటకే లక్షణకర్తల యభిప్రాయములను దెలియఁబఱచితిని. అనభిమతము లైనయంశములను బ్రాజ్ఞులు తమయనుభవమునఁ ద్రోసి పుచ్చి సాధురూపములనే భజింతురు గాక యని నాప్రార్థన.

మ. "శరమేఘోపరి ... దరిసింపక! ఘనరాశి యా టాదవు ముక్తాబాలమో! నాగ." (ప్ర. 126.)

ఉ. ఇచ్చిననుచ్చికకో విషయ మేర్పడఁ గైకొని వీరవత్ని యా టిచ్చ రణంబు నేయుతమి హేచ్చినసిగ్గున మోము వాంచె." (పం. 69.)

ఇట రెండుచోట్లను 'బౌటకా' అనునది హేత్వర్థబోధక మయి ద్రుతాంత మయ్యు సంధి చేయఁబడినది. ఇది విచార్యము.

ఉ హా హ్లా త ము

ఉ. “అపవనాత్మ జన్మనిమహత్త్వము లివ్వియ కావు రాకువ
త్వైసకులేశ్వరుండు హయనత్రనహస్రము లాచరించుగా
నాతనికై యొనర్చెను సహాయము లవ్విధ మెట్టులన్న.” (పం. 164.)

ఇట ధర్మవాచక మైనసహాయశబ్దము ‘తోడ్పాటు’ అనునర్థ
మిచ్చు ధర్మార్థవాచకముగాఁ బ్రయుక్తము. ఈశబ్ద మమహత్తున సహా
యము అని యిది తోడు అనుధర్మి వాచ్యత్వమును బడయుచున్నది.
‘తోడు’ అనునర్థమం దమహద్వ్రాపముతోఁ దిక్కిన కేతన శ్రీనాథాదుల
కృతులలోఁ బ్రయోగములు కానఁబడుచున్నవి.

ఉ. “... కారవనాఘః డిట్లనియెఁ గయ్యము నేమువగ్గఁ సహాయముం
గోరి ... ..” (భార. ఉద్యో. ప్ర. 69.)
(చూ. భార. విరా. పం. 18. ఉద్యో. ప్ర. 15-30.)
(దశకుమారచరిత్రము. తృ. 90.) (శృంగార. శై. తృ. 63.)

ఇట సాహాయ్య మని ధర్మవరముగనే యర్థము చెప్పవలసి
యున్నది. అగుచో నీప్రయోగము విచారింపవలసి యుండు.

కా. “హస్తద్వంద్వము మోడ్చి...బ్రా
శస్త్రం బొందిన మీ రెఱుంగరె.” (ప. 197.)

ఇటఁ బ్రాసము మాఱినది. సంయుతాసంయుతప్రాస మని చెప్పిన
దానిలో నప్పకవి రేఫలకార శ్లిష్టములకే యంగీకరించినాఁడు. (చూ.
తృ 214.)

సీ. “గర మూత గొని చివుక్కునఁ దైకి లంఘించి (ద్వి. 75.)

కా.భాసుం దన్భుతచిత్తుడై పలికె నో ప్రత్యక్షదుద్రావతా

రా! నన్నుం జను లాదరించుటకుఁ బేర్చిక్ వచ్చినా మితె. (ద్వి. 222.)

మ. మకుటంబుల్ నిజపద్మరాగయుగ మంజీరాగ్రరత్నప్రభా. (పం. 64.)

మ. అమృతాంధోవర!... ..భాగ్య మా

యె మఱేమి? యనుచున్ సుధాకలశ మియ్యం గొంచు నేతేరగ్గఁ.” (పం. 245.)

వీనిలో యతిభ్రమణములు గాన్పించుచున్నవి. వ్రాతప్రతు
లను బరిశీలించి చూచినచో వీనిలోఁ గొన్నిటికైన మార్పు లుండక
పోవు.

పారావరము. తృ. 130. భుంజించు (భోజనార్థములలో పం. 117 హానుమంతుడు, పథ్య. 11. ఉ...కుందనపు బొజ్జయగారు వచించె నేర్పు నక. స్వ. 172 (బహువచనకర్త కేకవచనక్రియ) ఇవి క్రొత్తగాఁ గనఁబడు చున్నవి. వీనింగుఱించి కోశపరిశోధన చేయవలసి యున్నది. ప్రత్యంతర సాహాయ్యము లేమింజేసి యచ్చటచ్చటఁ బోయినచోట్ల నట్లే యుంచ వలసి వచ్చినది. ముద్రాణస్థానిత్యములు కొన్నియుండవచ్చును.

— ౧౧ కూర్పు నేర్పు. ౧౧ —

కా. "హం పాహీతివచస్కులై భయమునకా మాటాడలే కంగముల్

గంపింపక జవమూలికల్ విడిచి సాక్షాత్కాలరుద్రక్రియా

సంపన్నుం డిదె వచ్చె లోకము గ్రసింపం బూని యిష్టేటికే

సంపక్వామి వచింపచే శుభకటాక్షం బుంచచే మాయుడక."

(ద్వి. 135.)

ఇట ఫలభ్రాంతిచే సూర్యునిమీఁది కేఁగు హానుమంతునిఁ జూచి భీతులైన సూర్యపారిపార్శ్వికులు తమ్ము రక్షింపు మని సూర్యునితో మొఁక వెట్టుకొను సందర్భమున మనకవి వేదపరిభాష చేసియున్నాడు. ఈఋక్కు యజుర్వేదమునందు మొదటికాండలో ౫వప్రశ్న ౬వ అను వాకములో నిట్లున్నది.

సంపక్వామి ప్రజా అహ మిదప్రజసో మానవాః,

సర్వా భవంతు నో గృ

దీనికి

'సంపక్వామి ప్రజా అహ మితి గృహకాపే

అని కల్పసూత్రము.

ఇట నీపరిభాష 'మావారిని నేను జక్కఁగాఁ జూచుచున్నాను. వీరందఱు నాగృహమునందే యుందురు గాక. నేను జాగరూకుడనై గృహమును గాపాడుచున్నాను' అనునర్థమును బోధించెడిది. ఋక్కులోని యేదే నొక్కపదమును సంకేతించుకొని వేదపరిభాష చేయు చుండుట వైదికుల కభ్యాసము.

'హేళనచేసినా' డనుటకు 'యద్దేవా చేసినా' డని—నెయ్యికి 'తేజోవా' అని—ధనమునకు 'సంత్యా సింఛామి' అని—రూప్యమునకు 'వాయవ్య' మని వేదపరిభాష. ఆఋక్కులు:—

యదేవా దేవహేళనం. తేజోవా ఆశ్శం. సంత్యా సింహమి యజుషా ప్రజా
మాయుర్ధనంచ. వాయుష్కశ్వేత మాలభేత.”

ఇట్టి వేదఃపరిభాష వ్యవహారానుకూలముగఁ గొంతవఱకుఁ
గలదు.

“సుఖి స్యానంతరం దుఃఖమ్ (తృ. 87.)

చదువఁ బెట్టిన మునుషుటి మలి వోయె. (పృ. 217.)

కుమ్మరికి నొక్కయేడును గదియ నొక్క పెట్టు. (పృ. 183)

ఇత్యాది లోకోక్తులు—

“బ్రహ్మచారీ శతమర్కం.” (పృ. 158.)

ఇత్యాది హాస్యార్థములు.

‘బుడి ర్బలం యశో ర్యం’ (పృ. 87.)

ఇత్యాది శ్లోకార్థములు.—

“ఘనప్రభావలకుఁ జిత్రమై యుల్లము చల్లనేయుటల్.” (చ. 166.)

‘తన్నుమాలి యైనం బరబుధురక్షణ మొనర్చుట పెద్దలలిమే గదా!’ (పం. 135.)

ఇత్యాది. (తృ. 94-171 పృ. 9) అర్థాంతరన్యాసములు—

గర్భకవిత్వ చిత్రకవిత్వ బంధకవిత్వాదిచ్ఛందోవిశేషములును,
సమాసపుష్టి - శబ్దజాటిల్యములును, యతిప్రాసప్రయోగవైచిత్ర్యము,
అచ్ఛతెనుంగుకూర్పులును, సర్వాంగీణముగా నీగ్రంథరత్నమునకు
మెలుంగువెట్టుచున్నవి. ఇట్టి లోకోత్తర ప్రబంధమును రచించి
యాంధ్రలోకమునకుఁ బ్రసాదించి చిరస్తరణీయుఁ డైన శ్రీతిమ్మకవి
సాగ్వభౌమునకేగాక దీనిని నూతనఘక్కిని ముద్రించి యాంధ్రలోకము
నకు సమర్పించి పుణ్యము గట్టుకొన్న శ్రీవావిళ్ల వేంకటేశ్వరకాస్తుల
వారికిని నితోధిక శ్రేయోఘ్నదయాకాంక్షతో భాషాసేవకులమనమున
ధన్యవాదము లర్పించుచున్నాను.

విమర్శనీయాంశము లింకను ననేకము లుండి పోయినవి. విస్తర
భీతిచే మానవలసి వచ్చినవి. వాని నెల్లఁ బాఠకమహాశయులే చిత్తగిం
తురుగాక. యథాశక్తి విలోడించి విన్నవించుకొన్న దానిలోని లోపా
లోపములను మన్నింపఁ బ్రార్థన. ప్రతిపద్యహృదయంగమ మైనయీ
ప్రబంధరాజమునుండి మచ్చునకుఁగా నేకొన్నిటితో పద్యముల నెత్తి

ప్రాయుట యమృతసాగరమునుండి గరి టెడమృతమును దీసి యిచ్చి
నట్లగుంగాన నేయంశముల నైనను గ్రంథమునందే తిలకింపవలసిన దని
ప్రార్థించుచు శ్రవణానందముతో విరమించుటకుఁగా రెండుపద్యము
లను బఠించుచున్నాను.

ఉ. “చిత్తము వంచుటో హరి భజించుటో బంధము లూర్ధ్వ ధైర్యపుం
గత్తి భరించుటో నియతి గైకొని మించుటో యాత్మ గాంచుటో
చిత్తజరోగముల్ పెనుచు నీ కనుమాలపుండోలుబొమ్మతో
హత్తుట లేమి? పొమ్మన కహమ్ములు మూఁడు వితా క్రమించితే. (తృ. 249.)

ఉ. రిక్కలటెక్కు ద్రొక్కుతెలిఁకెక్కులపక్కించుమాయి నెక్కి పెళ్
మక్కువ నక్కరంబుచెలిమాటలపెక్కువ నిక్క వేల్పు లిం
పెక్కి భజింప గాడ్సుకడ కేగి కడానిమెఱుంగుఁబోడిరా
పొక్కిటిపాప కుందనపుబొజ్జయగారు వదించె నేర్పునకే.” (ద్వి. 172.)

తేజస్వి నా వధీత మస్తు.

ఓం శాంతి శాంతిశాంతికి.

కవితాసామ్రాజ్యము, } ఇట్లు,
నంద్యాల. } విద్యజ్ఞనవిధేయుఁడు,
4-12-29. } కావ్యతీర్థ మద్దులపల్లి. వేంకటసు బ్రహ్మణ్యశాస్త్రి.
ప్రధానాంధ్రపండితుఁడు, మునిసిపల్ హైస్కూల్

విషయసూచిక.

విషయము.

ప్రీతిక

షష్ఠ్యంశములు

ప్రథమాశ్వాసము.

కథాప్రారంభము	...	...
శ్రీరామునివద్దకు నగస్త్రమహాముని వచ్చుట	...	...
శతకంధరునివృత్తాంతము	...	...
శ్రీరాముండు శతకంధరుని జంపువిధము విచారించుట	...	...
ఏకపాదరుద్రావతరణకథ	...	...
ఏకపాదరుద్రావతరణకారణమును రాముండు సీతకుఁ దెలుపుట	...	...
శివునివనవిహారాదివృత్తాంతము	...	...
కేసరి యనువానరునివృత్తాంతము	...	...
కేసరి శంబసాధుని వధించినవృత్తాంతము	...	...
అంజనాజన్మాదివృత్తాంతము	...	...
అంజనావానరరూపిణీ త్యాదివృత్తాంతము	...	...
ఆశ్వాసాంతము	...	...

ద్వితీయాశ్వాసము.

అంజనాపూర్వజన్మ వృత్తాంతము	...	...
కుంజరుఁ డనువానరుండు పుత్రార్థియై తపస్సుచేయుట	...	...
గౌతముండు కుంజరున కంజనను కూతుగా నిచ్చుట	...	...
అంజనకు ధర్మదేవత యెరుకత యై వచ్చి యెరుకచెప్పట...	...	...
అంజన పెనిమిటియాజ్ఞచే వాయువునుగూర్చి తపంబుచేయుట	...	...
గ్రీష్మఋతువర్ణనము	...	...
వర్షఋతువర్ణనము	...	...
శిశిరఋతువర్ణనము	...	...
వాయుదేవునియనుగ్రహమున సంజన గర్భముధరించుట	...	...
అంజనేయజననాదివృత్తాంతము	...	...
అంజనాదేవి అంజనేయుని గానక చింతిల్లుట	...	...
కేసరి యంజన నూఱజించుట	...	...
దేవతలప్రార్థనవలన బ్రహ్మ హనుమంతుని మనుచుట	...	...
బ్రహ్మదు లాంజనేయునికి నలభ్యములైనవరము లిచ్చుట	...	...
వాయుదేవుననుగ్రహముచేఁ దనకద్దకు వచ్చిచేరినకొడుకు సంజన లాలించుట.	...	...

హనుమంతునిశైవక్రీడాదికము
 హనుమంతుఁడు తల్లియాజ్ఞచే సుగ్రీవునొద్దఁ జేరుట
 హనుమంతుఁడు సూర్యునొద్ద విద్యాభ్యాసము చేయుట ...
 ఆశ్వాసాంతము ...

తృతీయాశ్వాసము.

రామసుగ్రీవమైత్ర్యచరణాదివృత్తాంతము ...
 సూర్యాస్తమయవర్ణనము ...
 అంజనేయుని సీతాసందర్శనాదివృత్తాంతము ...
 మకరీశాపవిమోచనము ...
 ధాన్యమాలి తనశాపవృత్తాంతమును హనుమంతునకుఁ జెప్పట
 చంద్రోదయవర్ణనము ...
 ఆశ్వాసాంతము ...

చతుర్థాశ్వాసము.

హనుమంతుఁడు బ్రహ్మలోకమునుండి గంధమాదనుం దెచ్చుట
 రాముఁడు బ్రహ్మహత్యానిష్కృతికై శివప్రతిష్ఠనేయుట ...
 ఆశ్వాసాంతము ...

పంచమాశ్వాసము.

ఆశ్వాసాంతము ...

షష్ఠాశ్వాసము.

రాముఁ డగస్త్యునకు హనుమన్సంత్రమాహాత్మ్యముం దెల్పుట
 శ్రీకృష్ణుఁడు హనుమంతునిచే గరుడగర్వభంగము చేయించుట
 శ్రీకృష్ణుఁడు హనుమచే దుంబురునారదుల గర్వమడగించుట
 ఆశ్వాసాంతము ...

సప్తమాశ్వాసము.

శ్రీకృష్ణుఁ డర్జునునిసేతుబంధనమును హనుమచే భంగపరపించుట
 అంజనేయార్జునులు పరస్పరము పన్నిదము సరచుట ...
 భీముఁడు హనుమనాలము నెత్తలేక పరిభ్రమపడుట ...
 హనుమంతుఁడు భీమునకు యుగధర్మములం దెల్పుట ...
 హనుమ భీమునకు విశ్వరూపంబు చూపుట ...
 భీముఁడు పురుషమృగమును దోడ్చెచ్చుట ...
 ఆశ్వాసాంతము ...

శ్రీ రస్తు.

న మి ర కు మార వి జ య ము

వీ ఠి క.

లీలం దిలకంటు కస్తురిని జీత్రింపంగ నీచెప్పట
 ద్దాలం జూచెద నీడ నానంగఁ దదుద్యత్కాంతికర్పూరరే
 ఖాలక్షిం గన విలస యంచు మణి దక్కం జూడు నాఁ జూచి పీ
 ట్నాళిక్ నల్వంగ మెచ్చునీత నగురామాధీశుఁ జింతించెదన్.

సీ. కులుకుని గ్గులఁకుచూపులు భర్తమాకైపై నలరుదావికి వ్రాలునభలఁ చెల్పు
 మైసారభము నాధునాన గంధవహాభ్య కస్తోకసాఫల్య మావహింపఁ
 గనక తాటంకకంకణకాంతి పతిసీలమేఘవిగ్రహయుక్తి మెఱుంగుఁ బోల
 నాననైందవమందహసామృతము చెల్వచూపుల కనిమిషస్ఫూర్తిఁ జూపఁ

తే. గేలుఁదలిరులతో సౌరసాలకాభ
 కల్పకముమీఁద విరులీనుకరణిఁ దరణి
 కులునిపై ముత్తియపుఁబ్రాలు వెలయ నించు
 సీత లోకైకమాత రక్షించుఁగాత.

మ. మదనాగోధ్ధతి మాన్చి స్వచ్ఛత రహింపన్ బర్వతాగ్రస్థిరా
 స్పదలీలన్ విపులాగమైకవనసంచారస్థితిన్ మించి యు
 గ్రదశక్ బంచముఖాభ్యుఁ గాంచఁ దగు దుర్గాశైలదుర్గస్తనీ
 హృదయాధీశుఁ దలంతు మత్కలుషమత్రేభచ్చిదాకేళికే.

ఉ. బేదీనడాలు కన్నుంగవబెక్కులఁ జీల్చ హుమాయివలక్రిలన్
 వేడుకచెయ్యులన్ మరునివితవగల్ గనిపింప శంభునిం
 గూడి నిజాంగసంశ్రయతఁ గూర్చి పునర్జనితాంగజోజ్జ్వల
 శ్రీద నెఱుంగసీయని గిరిప్రభుకన్య నుపాశ్రయించెదన్.

ఉ. సారసగర్భసంజ్ఞను రజస్థితుఁడై చతురాస్యుఁడౌట భా
 షారతిఁ జెంది బ్రహ్మతను సత్యగతిం గని యాత్మభూత్వబృం

- దారకమూర్తి యాట సుమనఃప్రియుఁడై విధి గాన జన్మవి
స్తారకుఁడై చెలంగువరదైవము మాకుఁ జీరాయు పీయుతఁ. 5
- కా. శుభాంగద్యుతికారదాభ్రతలితో జోడయ్యు శబ్దోజ్జ్వలా
పభ్రస్కురి నలంక్రియాస్ఫుటతటితాఁకున్నతిఁ బర్వి బ
ర్వభాగింతిప్రదకేశవైఖరి విచిత్రాకారయాకారదా
సుభూరత్నము మాకు సంతతము నిచ్చుకొనైకవాగ్వైఖరుల్. 6
- సీ. సరసభాషాసక్తి సత్సవైభవయుక్తి భావిపంకజభవప్రభుత దోఁపఁ
గనకాంగదస్ఫూర్తి దనుజాపహృత్కీర్తి దనహరిత్వము యథార్థముగఁ దోఁప
స్వరవిభేదప్రాణిఁ బురవిదాహనిరూఢి సర్వజ్ఞగతి మహేశ్వరత దోఁపఁ
బుష్కరాశ్రయరీతి బోధహేతుఖ్యాతి హంసత్వమును దనయందె దోఁప
తే. స్వప్నమున మున్న నాకు సాక్షాత్కరించి
“తత్త్వమస్మాదివాక్యసంతతికి నర్థ
మెఱుక చేసినగురుండ నేనే” యటంచు
నానతిచ్చినహనుమంతు నభిరుతింతు. 7
- మ. వినతానందనతఁ సుధావహరణోద్వేలాక్తి నార్యాను వ
ర్తనసంపత్తి హృతాబ్జవైభవముభోదల్లీల గాంగేయవ
క్షునిరూఢిఁ శతకోటిభాస్వదమలఖ్యాతి ప్రభాతి ప్రవ
ర్ధనతఁ మించువినాయకుండు గెడపుకొ బ్రత్యూహసర్వచ్ఛటఁ. 8
- ఉ. కొముదివన్నె గాంచి బుధకావ్యగురు ప్రమదావహైకలీ
లామతి మించి ప్రాందితకళల్ వహించి సుధాసమానభా
షామహాసీయవర్ణసరస్వతి సర్వపదార్థదర్శక
త్వామలవైఖరిం దగుమహాకవిరాజుల సంస్కరించెడఁ. 9
- చ. వరభృతశబ్దముల్ వినినపట్ల సహింపక ప్రాస మెత్తితిఁ
వరువులువాఱుచుకొ మలినభావము మానక మంచితబ్బ మెం
దెఱుంగక యొండు గన్న మఱియొద్దియుఁ గానక దుష్పథప్రయో
గరతిఁ జరించుకాకపులు కావ్యవిలాసము గాంచ నేర్తులే? 10
- ప. అని యిట్టదేవతాప్రణామఫలనంబును శిష్టకవిస్తుతిమేళనంబును దుష్టకవిజనావహే
శనంబునుం గావించి. 11
- సీ. శ్రీహనుమత్పాదసేవాగతాధ్యాత్మతత్త్వకవిత్వమహత్వవిదుండ
నాశ్వలాయనసూత హరివిశ్వామిత గోతాభిచం, దుండఁ గుశలమతిని

- అలపుష్పగిరియప్పనార్యున కొబళాంబకును నువు త్రుగడ బ్రహ్మవేత్త
యైన వేంకటకృష్ణయగ్రణికిని వేంకటాఖ్యకపింద్రున కవరజాడను .
- ఆ. సరసగుణయుతుండ వరకవితిమ్మనా, హ్వయుండ నేను ఆనన మంది మనుట
శెల్ల ఫలము గల్లె గృతి యొక్కటి రచింప, నూనా సేయుచున్న నొక్కనాడు.
- సీ. మాయన్న కృష్ణధీమణియును మత్సఙ్గుల్ ధన్యులార్యభుల్ తాసివర్తి
పాపనార్యుని శెట్టపట్ట నోచినయెల్లమాగర్భకు క్తిని మా క్తికంఠ
క్రియ నుడయించినకేశవపెరుమాళ్ల ప్రబలమశాభితారాకళ త్రుః
డగుచెన్నభట్టారకాగ్రనుమారుండు రాజయోగవిదుండు రఘువతియును
- ఆ. ఇష్టగోష్ఠి నుండి హితులు గావున నాదు, నెప్పుదిని బ్రబంధనిర్మిష
గ్రమ్మియునికి యెఱిగి నెమ్మియు సమ్మోద, మిరుమడింపఁ బ్రక్తి రిట్టు లును. 13
- క. రసికుండవై భావివిను, ప్రసవభవుని హృదయవీధి భావించుట
రసనాగ్రంబునఁ బాయక, వసియించిన దజునిొమ్మ వరకవితిమ్మా. 14
- మత్తకోకిల.
- ధార తప్పక చెప్ప నేర్తు వుదారవాక్చతురత్వ మో
హోరె నాఁగఁ బ్రబంధ మొక్కటి యొక్కనాఁడునె నన్నుతా
చారముకొ బరతత్త్వమార్గవిచారముం గలమేటి పా
రార! తిమ్మనసత్కవీ సరసార్థగౌరవభారవీ. 15
- మ. కృతు లేముకొ రచియించినా మనుచు నోయీ హింద యుర్విక వితా
రతియానద్విరదాదివర్ణనలు బ్రారంభించి వర్ణింతు రే
గతిఁ గానం గృతి సేయుచో నుభయలోక శ్రీకరం బై నము
న్నతపుణ్యశ్రయ మైనఁగాని మధులూనందింతు రెంటేనియుకొ. 16
- మ. నీవు కవిత్వతత్త్వముల నేర్పరి పాటకు సత్సలంబుగాఁ
బాపని నీకు సద్గురుఁడుఁ బ్రాణవిభుండు నభీష్టదైవముం
గావునఁ దచ్చరిత్ర లాడికంబుగఁ గూరిచి సేయుమా జగ
త్పావనమై ప్రవర్తిలఁ బ్రబంధము దుష్కృతబంధము క్తికొ. 17
- క. అని జీవబ్రహ్మైక, త్వనిరూఢమనస్కు లైనవారలు దెలుపకొ
విని సంకసించి మంచిది, వినిసించితి రిట్టికథలె విరచింతు నిఁకకొ. 18
- క. జలకాంక్ష నెమక నమృతపుం, జెలమఁ దెలిసినటులు తృణముఁ జెనయఁగ సంజీ
వలతఁ గలిగించినటువలెఁ, జెలఁగకొ మానుమకథ బోధసేయుట లనుచుకొ. 19
- మ. వారి నుతించి మంచిమతి వాయుజుపుణ్యచరిత్ర లన్నియుకొ

గూరిచి తత్వబంధమునకుఁ బతి నెవ్వరిఁ జేతు నంచు లోఁ
గూరినజాలి నొండొకరిఁ గూడి వచింపక యొక్కనాఁడు గౌ
రీరమణాలయంబుకడ రేపటివేళ వసించి నిష్ఠతోఁ.

20

సీ. స్వస్తికాననమున వసియించి యమనియమంబులు నవరించి మారుతంబు
పూరకకుంభకంబులఁ గట్టిగాఁ బట్టి చూపు నత్త్రోపలచోట నిలిపి
తనువుతో విశ్వ మంతయును శూన్యము చేసి వ్యాపార మందనియాత్మఁడెచ్చి
భేదరీముద్రలోఁ గీలించి పరిపూర్ణ చిత్తవిశ్రాంతిమైఁ జిన్నయైక

ఆ. గగనరీతి రెండు గానియభండతా, వ్యాప్తిఁ ద్రిపుటికొంత యడఁగి వింత
సుప్తిఁ బోనితుర్యసుఖముఁ బ్రాపించఁగా, నంతలోన నాత్మకదృఢతముగ.

21

తే. నిష్కళనిరంజనసమాధినిష్ఠ నడఁచి, మిక్కుటపుమించు నిర్మించుమించుతోడ
నీలజీమూతకాంతుల నిగుడువిఘ్న, మన మతిస్థైర్యమునఁ ద్రోయునంతలోన.

22

సీ. సీమంతపదవిఁ గూర్చినముత్యములడాలు తనదరస్థితకాంతి ననుసరింపఁ
గడకంటిననుచూపుబెడఁగు తా నిడికొన్న నీలహారస్ఫూర్తి నివ్వటిల్లఁ
దళుకుఁగవ్వుమెఱుంగు దనభుజాంగదధగద్దగితరత్నశ్రీకి దండ గాఁగఁ.
గరనరోజాగ్రకంకణుణిప్రభ దనకటిహైమవటదీప్తిఁ గాఁగిలింపఁ

తే. దొలుతటితటిద్దనము లాకృతులు ధరించె

నొక్కొ నాఁ గొమ్మకేల్ దమ్మి యొక్కకేలఁ

గ్రమ్మి శతకోటిమదనశృంగారమూర్తి

భునుఁ డొకానొకపురుషుండు గానిపించె.

23

చ. రవిశశిమండలంబులస్థిరత్వము మానక కొంతలోపలం

దవిలినగాడ్పు వీడకమనఃస్కతకై గుఱియందు డిందుబిం

దువు వెలిఁగవ్వునీక యటఁదోచినరూపులు ద్రోయఁ గ్రమ్మఱం

దివిరిననన్ను లేనగవు జేరఁ గనుంగొని యాభునుం డనుకొ.

24

ఉ. పీయ సుధీంద్ర నీవిమలయోగవిరోధము సేయరాము మే
మియెలనాఁగ నీత విను మే రఘురాముఁడ మామరుత్పుత్రుం
బాయక కొల్చి తత్కథఁ బ్రబంధము చేసెద పంకితంబుగాఁ
జేయుము మాకు నీ కెఱుక చెల్వగు నంచు నదృశ్య మాటయుకొ.

25

ఉ. అంత సమాధి మాని హృదయంబున విశ్వము దోఁప సంతవృత్తాం
తముఁ జింతచేసి యవురా! నిజదానకథల్ గణింపఁగా

డా. జి. ఎస్. సర్ కట్టమంచి రామలింగారెడ్డి

సమీరకుమారవిజయము

- క. నందనహరిచందనహర, కుందనటత్కిర్తిధనునకును వినతజనా
నందనునకు దశరథవర, నందనునకు బవననందన ప్రమదునకుఁ. 37
- క. నూతనయుష్కేతననమ, చేతనమోహనమహావిశేషాకృతికే
శ్రీతారుణ్యవతీసమ, సీతాలావణ్యరలికి శ్రీరఘుకుతికిఁ. 38
- వ. అంకితంబుగా నాయొనర్పం బూనినసమీరకుమారవిజయం బనుమహాప్రబంధంబునకు
శ్రవణక్రియాప్రవణజనామితజనుష్కృతాయతదుష్కృతలతాలవిత్రం బగుకథా
సూత్రం బెట్టి దనిన. 39

ప్రథమాశ్వాసము

—ॐ కథాప్రారంభము. ॐ—

- శీ. అఖిలభూతదయాసింధుఁ డగువసిష్ఠః
డానతిచ్చినరామాయణార్థఫణిని
నమరుమరుదాత్మజునిమహిమములు కొన్ని
విని శతానందుఁ డానంద మెనయ ననియె. 40
- మ. యతిమూర్ధన్య దశాన్యనిర్వృణ్నహేలావారుఁ డౌరామభూ
పచిచారిత్రము మీరు లేఁ:పడఁ దెల్పెఁజింటి నందుఁ మరు
త్సుతుమాహాత్మ్యము కొంత దెప్పెఁచి తద్భూరిప్రభావంబు వి
స్తృతవాగ్దేవి నానుభుద్విగ నిఁకఁ దెల్పం'దగఁ ప్రేముడిఁ. 41
- క. వివేడుకయ్యె శతముఖ, దనుజహృతియనొడవుఁ డనినఁ దత్కథ లెలఁ
వినినఁ: సీకు విను మని, దిననాథాన్వయపురోధ దెలువఁదొడంగెఁ. 42
- సీ. చారుముక్తామయసౌధశోభావళ, క్షితనభశ్చరదఙ్గహితహయంబు
పౌరందరగ్రావబద్ధతోరణవిభాశ్యామితామరఘుసీసారసంబు
పృథుశోణమణిరమ్యకృతకాద్రిభానిరంతరసాంధ్యరాగితాంబరతలంబు
మరకతస్థాపితవరసాలలాలప్రభాపలాశీకృతభవజంబు
తే. రంగదుత్తుంగగోపురరజతసింహ, దర్శనాగతభీపునర్ధావదంబ
రాపగాసీరపానస్పృహగతేంద్ర, భద్రగజ మొప్పు సాకేతపట్టణంబు. 43
- సీ. ఘనవద్దపద్మరాగప్రతీకమునకు సాలవజ్రచ్ఛాయ చర్చ గాఁగఁ
గేళివనాళిమధూళినమ్రేళితవవనంబు శనుసౌరభంబు గాఁగ

ప్రథమా శ్వాసము.

- సౌధశృంగోజ్జ్వలస్తనమంభములకుఁ దారకలు ముత్యాలహారములు గాఁగ
వరసరస్సు స్ఫరదభివ్రాతసీలిమనాభివరిసరోదితరోమపజ్జ్వల గాఁగ
తే. వివరిమార్గసమగ్రపవనవృత్త, నిగ్రహగ్రామతోరణాసక్త మఖిల
లోకలోకైకమోహనాలోకములఁగ, మించు సాకేతనగరలక్ష్మీమృగాక్షి. 44
- ఆ. గోపురాగ్రమైమమంభస్తనంబుల, కేతనాంశుకంబు వాతజాత
సంచలచ్ఛలమునఁ జారఁ దత్పురలక్ష్మీ, విష్ణుపదముఁ జేర్చు పిన్నయముగ. 45
- క. ధర వర్ష యైనమానస, సరసిం దగఁజేరి హంససంతతి మఱి త
త్పురసౌధచరస్త్రీకచ, భరము నిరీక్షించి దిగులుపడు మొగులరుచుకొ. 46
- చ. ఆహహ! విసిరిసిలయుత మై తనరారినసౌధశృంగభా
మహిమ దినేశమగడలముమధ్యమమంతయు నిండఁ గొకఁడ
గ్రహణము పట్టె నంచు ధరఁ గల్గుజనావఁ విస్తయంబుదే
నహరహముం గనుంగొను నయాచె పురంబు పిదిర్చవైభరుల్. 47
- మ. సొగటాలాడినఁ బందె మియ్యవలె నంచుకొ రంభ శొట్టాడఁగా
నగి కాబేరి యదే సరాటంబు యనఁగా నాకేల యిహోష్టులై
తగ వీడేర్తు రటంచుఁ దత్సవిధసౌధస్థాయిపాంచాలలకొ
దగ వేడక హసియింతు రగ్రనివసన్నారీశిరోరత్నముల్. 48
- మ. పురిభేయంబుఁ బయోధియుం గని జనంబుల్ చెంటికిక భేద మే
ర్పఱుపకొ జాలకయున్న బ్రహ్మ వివరింపం బుని వారాశివైఁ
గర మొప్పకొ మపిముద్ర వైచె నదియే కాకున్న సీలచ్ఛవికొ
ధరియింపం గత మేమి? యేటికి సముద్రభ్రాత మున్నటికికొ? 49
- సీ. శ్రుతివిశంకటఁవన్నుటసరస్వత్యాప్తి భువనాంచితక్రియాస్ఫురణఁ దనరి
శ్రీతవరక్షోణిభృత్సతర క్షిప్తనవిసర్జనయుక్తి గాంభీర్యసరణి మెఱసి
శ్రీవిలాసాన్నదస్థితి సముజ్జ్వలమాక్తికాదిరత్నవిభూతి నధిగమించి
చటులనత్సప్రశస్తత మహాభంగలీలారూఢికలన నంతంతఁ బొంగి.
- తే. హరిని లోపలఁబూని మర్యాద నూని, యఖిలవస్తువిధానవిఖ్యాతి నధిక
విక్రమసమృద్ధి జలరాశివిధము దోఁచఁ, దగద్యుజ్జ్వల త్కృత వైశ్య కూద్ర జనమచట.
- క. కటవిగళన్నదలహరీ, పటలఘదులగిరులసిరులఁ బ్రబలుఁ బురి మదో
త్కటముల కెటువలె నీ టగు, నట నవృత్త నావహించు నాకాగజముల్. 51
- క. మొదలఁ దనలేజి మద మఱి, కదియ నదతి పొదల సొర నగరహయజవసం,
పద శొదిగి తాను వడి చెడి, పదరింఖారేణుపటలిఁ బవనుడు గలనెకొ. 52

లే. చక్రసంయుక్తి జక్రివేషంబు బోలి, కేతువిన్నూర్తి గ్రహశాస్త్రరీతిఁ బోలి
లలితగంధర్వగతి సురాచలముఁ బోలి, యందుఁ జెల్వందు స్వందనబృంద మెపుడు.

మ. కళకుంఠెంపులవాతెఱి బరిపుగ్రావమ్ములం గప్పఁగొ
వ్వలు వజ్రమ్ములదంతముల్ మెఱుంగుఁగ్రమ్ముత్వంపురాలన్ నఖం
బులు గల్పించి యజుం డొనర్చె రతనంపుంబొమ్మలన్ ఖ్యాతి వీ
రలకుం గల్గ నటంచు నెంచ గణికల్ రాజింతు రాస్త్రాంశన్. 54

లే. తావి గులికెడుపారిజాతంపువిరుల, నదులు సిగఁ జుట్టి సురతాసునరణిల
మీకుఁ జేహర్తు మే యని మృదులఫణితి, విటులఁ దేల్చురు పుష్పలావికలు వీట. 55
క. సారవక్తరవసారస, సౌభగౌరవవిహారసారసమీరా
గారములు పురవనీశ్వం, గారములు శుకాదిశోపకారము లలరున్. 56

మ. ఇన్ని తెఱంగులం గణుతి కెక్కినతత్పురిఁ బ్రోచు రత్నసం
ఛన్న కిరీటనూత్నజలజప్రియదీప్తిముఖాబ్జనంస్థితా
భ్యన్నతచంద్రికైకసమయోదితపాదనతాననాంబుజో
ద్యన్నయనోత్పలొల్లనతాద్భుతధాముఁడు రాముఁ డెప్పుడున్. 57

కా. ఆరామక్షీతిపాలమాళి నమరాహంకారనిశ్శృంక లం
కారక్షోభభుకంతలుంతనకళాఖండప్రచండాంబకా
సారప్రాప్తయశఃప్రతాపకలనాంచద్గంధకాశ్చరచ
ర్పారంజిప్తశదిగ్బహునిచయుఁ డై సామ్రాజ్యముం జేయఁగన్. 58

కా. శోక శ్రోధ జరా విరోధ మద సుక్షోభ ప్రలోభార్తి హృ
ద్వైకల్య జ్వర కీడనేకరవధూవ్యామోహకృత్కామలీ
లాకార్ఘ్యంబులు త్సృష్టిపాసలు దురాలాపాలు మర్త్యానియం
దేశాలంబున నైనఁ గానఁబడవయ్యెన్ రామరాజ్యంబున్. 59

నీ. కడకంటఁ గనుఁగొన్నఁ గడకంటఁగ నశించు దమితదౌర్గత్యాంధతమసవటలి
బలుకేల విలు గొన్నఁ బలు కేల యనకపో రతిభీలి నఖలలోకాధిపతులు
వెఱ వీడుకొను మన్న వెఱవీడులే కొందుఁ గృపణుండు నిరుపాధికపుంబదవిః
జను వింత మొనయింపఁ జనువంతబలిముఖ ప్రముఖతిర్యగ్యోన్విభవులైన

లే. సధికకారుణ్యార్ద్రాభయప్రదాన, సత్యసన్దానముల నేరు సాటి యనుచు
జగములు నులెంప రఘుతులస్వామి దాల్చె, నిజభుజభుజంగఃఖులీల నేల యెల్ల. 60

వ. ఇతైఱంగున నత్తరణికులసూర్య పశుర్ని మాచం, ద్రుండు నిస్తంధకీర్తిప్రభాసాం
ద్రుండై ప్రజారక్షణం బొనర్చుచునొక్కనాఁడు వేడివెలుంగుజేడు పాడుపుఁగొం

డదండ దండిజెందకయ ముందర బృందారకతరుప్రసవమరందబిందునిష్కందకంద
శితవచోరచనాభినందివంది స్తవంబులవలన మేలుకొని కాలోచితకృత్యంబులు నిర్వ
ర్తించి రత్నభూషణాలంకృతశరీరుం డయి జానకీకంజనయనాంజనేయులు వామ
దక్షిణభాగంబుల రాం దైదండ గొని చండ ప్రభామండలవండితరవిమండలంబులగు
మండలంబుల మెండుకొను మెఱుంగులు మొగంబునందుఱంగలించు తెలిసగవులు పాల
కడలికడ నల్లికొని యుల్లసిల్లుప్రవాళవల్లికలచెల్లుబడి కొల్లలాడ నాడాడనిద్దంపు
నీలంపుగుంపులసొంపు నింపం జాలునెమ్మేనిక్రొమ్మెగులుడాటనకు జాళువాచేలచెఱం
గులయొఱుపు మెఱుంగులతెఱుగు నెఱుప సరసవదవిన్యాసంబునఁ గొన్నికొన్ని
కమ్మైంతరంబు లతిక్రమించి ముందర మందాకినీసముల్లోల కల్లోలకేళివిలోలామరలో
లాక్షీవిలాససూచకోదంచిత కాంచన స్తంభసంభృతచిరత్నస్థగితపాంచాలికా ప్రతి
బింబవిడంబనాడంబర నిధానసుధాకర శిలామిళదిపాతలంబును, ఆగణితగుణఘనప్ర
ఘణోపగతోపకారికా కదంబ సంబంధ సుగంధ గంధిలసౌగంధిక బంధురిత
వితానప్రతాన మధుప్రతాయమాన సునాశిరోపల గోపానసీ ప్రభాపరివృతంబును,
ప్రస్ఫుర తృప్తిక దృవత్పటల ఘటితాభోగ మద్యభాగ విచిత్ర చిత్రాయమాన
నానావిధ కారికా కిరికామయూరికాది గృహోచిత విహంగులకలరవాకలితం
బును, ప్రత్యహర్తుభి ప్రత్యయ ప్రదేశ ప్రవేశ నార్పణ ప్రవణ పరిభ ధరణీత
లాధ్యక్ష వక్షస్థులన్వస్త కస్తూరికాది ప్రవిమల పరిమళ చర్చితప్రాంగణంబును,
మాత్రిక రంగవల్లి ససమర్ద వికర్తికా ప్రకాశితంబును నై నీటుగులికెడు కొలువుకూ
టంబున కేతెంచి పద్మరాగమయభద్రా సనంబున నానీనుం డై వామపార్శ్వప్ర
దృశ్యమానజానకీనయనచకోరంబులకు నిజముఖేందుమందస్తి తచంద్రికలు విందు
పొందుపఱుపఁ దనపురోభాగంబునఁ బురందరధనుర్విభాలవాలం బగువాలంబు
పరివేష్టించుకొని నిశ్చలదృష్టింగనుంగొనుభవిష్యోన్మద్ధి పతి దయాదృష్టి నీక్షించుచు
భరతలక్ష్మణ శత్రుఘ్న సుగ్రీవాంగద నల నీల జాంబవ ద్విభీషణాది సోదరనేపక
నేవ్యమానుండును, వసిష్ఠ వామదేవాది సాధుజన శ్రేయమానుండును, నానాదేశా
ధీశతోటి కోటిరత్నప్రభారాజినీరాజితాంఘ్రిరాజీవవిరాజమానుండును, పాఠక
స్తూయమానుండును నై యాఖండలు మెండన నిండుకొలుపుండగునయంబున. 61

— శ్రీరామునియొద్దకు నగస్త్యుపహాముని పంపింపుట. —

తెరగంటిపగవారి కిరవు చూపినవారిరాశి యెవ్వనికాపోశనంబు
వెడమాయ లడరించుగడుసురేద్రిమృగిబొంది యెవ్వనికి భోజనంబు

- బ్రహ్మదేవర్షిపటలి తక్కిడకంటె నెవ్వనితనువల్లి యింతబరువు
సర్వగ్రహనిరోధగర్వహూర్వహమహాపర్వతం బెవ్వనిపాదపీఠి
- తే. క్రొత్తపేటపురాయల క్రొవ్వుసోంకఁ, డడఁగె నెవ్వని ఘోరతాపాక్షరముల
నట్టిలోకైతనుతుఁ డగస్త్యమునిమాళి, హేళివంశజు దర్శింప నేగుడెంచె. 62
- క. ఇటువలె నట కరుడెంచిన, ఘటసూతికొ వ్యాదభియాతిఖండనహేతికొ
దటుకునఁ గని విభుఁ డంజలి, పుటము నిటలతటముఁ జేర్చి పూజ ఘటించెకొ. 63
- క. తుగలి రఘువతి యతిఁ బూజాగలి నలరించి వినయజాగ్రత్తణితికొ
యోగక్షేమము వేడిన, నానణిధిఁ జూచి మునికుల్యాగ్రణి వలికెకొ. 64
- క. నీమహానీయాంబకకల, నామహిమము కుపధశిక్ష నయపథపథిక
స్తోమపరిరక్షఁ బూనఁగ, క్షేమము మా శేమిౌఱఁత సీతాధిపతి! 65
- మ. తనతోఁబుట్టువు బైలు వట్టె ననుసంతాపంబు నైలేంద్రనం
దనకుకొ భర్త యడంగె నకొవగవు నానానిమ్మగా, శ్రేణికికొ
జనియింపకొ శరవహ్ని మ్రందినసర్వంతుకొ దయాంచద్విలా
చనపీఠామృతనిర్లు రావళిఁ బునస్సంపూరితుం జేయవే. 66
- సీ. లేనవ్వువెన్నెలల్ నెలవొందెఁ దెఱగంటితెలిగంటిగమిమోచితలిరులందు
దివిజేంద్రవక్రముదికడా లొరనె వెల్ల గజముసిందూరంపుఁగటములందుఁ
దావిగందపుఁబూత దగెఁ జిల్వజవరాండ్రకులుకుగుబ్బవసించికుండలందు
బారిజాతపుఁబూలు బాగు నైకొసెసిద్ధ గణకృత్తర్మలింగములయందుఁ
- తే. దావళోదాత్తకీర్తిప్రతాపమహిమ, లైక్యమొందినచందాన నందమయ్యెఁ
ద్రిదశశిపుబాధలుడిగింపది భువనైక, జనులనైసర్గికంబు లిత్కృతులెక. 67
- ఉ. దుర్జయుఁ డైనపక్షిముఖు దోషనిధిం బరిమార్చి దోర్జవో
పార్జితకీర్తిఁ బేర్చి తని యాదశకంధరముఖ్యుడైత్యజ
స్తోరీతకర్తముల్ దెలుప నుత్సవ మందుచు నున్నచో నభో
గీర్లజాయతాక్షి పలికెకొ రఘునాథున కద్భుతంబుకొ. 68

శతకంధరునివృత్తాంతము. ౧౯

- మ. అనిలోఁ బక్షిముఖుం జయించుటకె యత్నానందముం జెంచెదో
జననాథా దధిసాగరావృతమహాశాకాంతరీపాంతరం
బున మాయాపురి రాజధానిగ జగంబుల్ గెల్చి పేర్చికొ శతా
ననుడకొ దైత్యుఁడు నిన్ను గెల్తు నని యున్నాడయ్యె వెయ్యెటికికొ? 69

- క. నావుడు రాముఁడు విస్తయ, మావహిలక శతముఖాసురాగ్రణికధనం
బేవిధ మచుచితంబగు, నీవిధ మెఱిగింపుఁ డన ముసింద్రుఁడు పలికెన్. 70
- క. విను మివుడు వినినదనుజుని, జననము వివరింతు నీకు సంకుచితోక్తిన్
మును కశ్యపునకు నలియై, వనజానన యొకతె కలదు వసువనుపేరన్. 71
- ఉ. ఆసరసీరుహాక్షి మదనాతురయై ఋతు వందియొడి సు
ధ్యాసమయంబునందుఁ బతి నంటిన నాసురకప్రసక్తిచే
నాసురతం జనించి వికృతాకృతి యె శతకంఠుఁ డంబుజా
తాననుఁగూర్చి ఘోరకప మంచితనిష్ఠ ఘటించ సాగినన్. 72
- చ. అతనితపోవిభూతి కపు డంబుజసూతి ప్రసన్నచిత్తుఁ డై
శతముఖముఖ్యునివృత్తుల కసాధ్యములైనవరంబు లిచ్చినన్
శతముఖచైత్యుఁ డిష్టవరసంపదఁ బొంపిరివోవుచున్ జగ
త్రితయధరంధరస్ఫురణఁ దేజము లేజరిలంగ నుగ్రుఁ డై. 73
- నీ. తనమ స్తకములకుఁ దారకస్తామమల్ మల్లి కాకుసుమదామములు గాఁగఁ
దనకర్ణములకుఁ జంద్రదివేంద్రనవమండలములు కాంచనకుండలములు గాఁగఁ
దనసముద్గంధదోర్దండకుండలాలకు నవధిభూధరగుహ లవధి గాఁగఁ
దనయుదగ్రసమగ్రతరవిగ్రహమునకు నింగి దట్టపునీలియంగి గాఁగఁ
- తే. దనపురికిఁ గాలకేయాది దానవేంద్ర, నైన్యరింఘోవజ్రపంజరము గాఁగ
లక్షయోజనపరిమాణలక్ష్యమాణ, తనుఁడు శతకంఠుఁ డాహవోత్కంఠుఁ డమరు.
- ఉ. ఈవగిదిం ద్రిలోకముల ! కెగ్గుఘటించఁగఁ జాలి శూలి గా
శివతి నిష్ఠదైవము భజించి తదీయదయానుధానము
ద్వీపితదృష్టివై భవవిధేయత నిర్ణరభావ మొంది మా
యాపురి నున్నవాఁడు కలహావని వాని వధింపు రాఘవా. 74
- క. అని కుంభజుఁ డాడిన విని, మనుజేంద్రుఁడు చింత చేసి మఱియు నగవృత్తం
గని వాఁ డెటువలెనగవడు, ననఘ జెలుపు మీపు జెలిపినటు లానరింతున్. 75
- ఉ. నా విని కుంభజుండు రఘునాయక తావకదివ్యబాణవి
ద్యావిధి కేడనేనిఁ గలవయ్య యసాధ్యము నర్వచీవభా
వావహమూర్తివై యిల రహస్యములెల్ల నెఱుంగునీకు నే
నా వినిపించువాఁడని ననినన్ రఘువంశవరేణ్యుఁ డిట్లుమన్. 76
- చ. మునివర మీయనుగ్రహ మమోఘము గావునఁ దావకీనశా
నశమున భూసుధుల్ నురలు నంతన మంద శతాస్యనిగ్రహం

విషయము.	పుటసంఖ్య.
15 వ ప్రకరణము.	
వాయువు	833-842
16 వ ప్రకరణము.	
జలము	843-854
17 వ ప్రకరణము.	
నీటి బావులు	855-857
18 వ ప్రకరణము.	
నిర్మలజలపాన ప్రయోజనములు	858-862
19 వ ప్రకరణము.	
ఆహారము	863-864
20 వ ప్రకరణము.	
దేహ మొకయంత్రము	865-869
21 వ ప్రకరణము.	
చర్మణము - ద్రావణము	870-
22 వ ప్రకరణము.	
జఠరాన్నమునుండి రసవిభాగము	892-991
23 వ ప్రకరణము.	
జఠరాన్నమునుండి మలవిభాగము	892-900
24 వ ప్రకరణము.	
ఘాద్యములు - అఘాద్యములు	901
1 మాంసాహారము	916
2 క్రొవ్వు నిచ్చేడి యాహారము	916

- నీకవివేష మందుటకు నేమిగతం? బతఁ డెట్లు పుట్టినాఁ
డికథ చెల్పవయ్య! హృదయేశ, వినఁ గడు వేడు కయ్యెడుకొ. 85
- క. తావకపాదసరోరుహ, నేవకజనపటలి నితఁడె శ్రేష్ఠం డనుచుకొ
బావనిచరితముఁ ద్రిభువన, పావని వేడుటయు రామభద్రుఁడు పలికెకొ. 86

ఏకపాదరుద్రావతరణకథ. ౭౯

- ఆ. ఏకపాదుఁ డనఁగ నింపొందు ముక్కంటి, యీమరుత్కుమారుఁ డిపుడు తొంటి
రూపు విడిచె నని నిరూఢిఁ బెద్దల నంటి, వారిచేత వింటి వాలుఁగంటి. 87
- తే. నడలు నేవిద్య జన్మసంసారకర్త, బంధ మావిద్య మామక ప్రథమపాద,
మట్టిదివ్యానుభూతి నీయన చెలుఁగుట, నమరు నీతని కేకపాదాహ్వాయంబు. 88
- ఉ. మానితకౌర్మధైర్యముల మత్సముఁ డైనమరుత్కుమారుది
వ్యాసుపమేయపుణ్యచరితామృతపానము నేయువారికికొ
గానియభీష్టితార్థములు గల్గునె యీవిమలాత్మపూర్వజ
న్మానుగత ప్రభావము నమస్తము చెల్పెద విన్న జానకీ. 89
- నీ. పంచభూతములచేఁ బ్రత్యక్ష మైనయీబ్రహ్మాండమున కావరణము లగుచు
వనతత్త్వ మన్నితత్త్వము వాయుతత్త్వంబు గగనతత్త్వము నహంకారతత్త్వ
మునుమహాత్తత్త్వంబు మొనసి యొండొంటికి దశగుణాధికములై తనరువాని
కావల శుద్ధసత్వాఖండలేజోవిరాజమాననిరూఢి రమ్య మగుచుఁ
తే. దామసము లేక మదము మత్సరము లేక, శ్రోధశోకాదిగుణములత్రోవఁ బోక
నెగడుప్రాణుల బోకవర్ణింపరాక, నలవడువధూటి యొకపద్మజాండపేటి. 90
- నీ. మన్నునీరును దక్క మిన్ను గాలియు మంట గలసి యేగోళంబు వెలుఁగుచుండు
నెప్పొటిప్రాణుల కెల్లఁ జల్లనిమంట నెప్పు డాకలిదప్ప లెడలియొండుఁ
దలఁప నెప్పొటివారి కలగాలిత్రోవలు గాలిత్రోవలలీల గతుల నొదవుఁ
దననేర్పు వెలయ బ్రధ్నసమాఖ్య గలబ్రహ్మ సృష్టి యేతావునఁ జేయుచుండు
తే. వలయురూపంబు లెక్కడివారు గాంతు, రేస్థలమువారి కణిమాదు లిష్టసఖులు
దలఁపు లెం దున్నప్రజలకుఁ జలనమొంద,వట్టిబ్రహ్మాండమలవియె యభినులింప? 91
- ఉ. మారుతనాళకేశిగృహమధ్యములం దమప్రాణవల్లభుల్
దారు రమింప దేహముల దట్టము లై పులకాంకుతావళుల్
చేరవు కూర్చి వాయు నునుఁజెక్కులఁ జిక్కఁగ బాష్పధారలుకొ
జారవు పారిజాతపుటకుఁజల్లనియూర్పు న్నరాగ్ని దక్కఁగకొ. 92

- లోచూపుచున్న గీల్కొనుతావి మేళొన్నయెలచేటిజెక్కడా లేనసినట్లు
కడలేనిపెరిమ నిల్కడ గుల్కుచద తాట మిగులఁ గ్రొమ్మెగు లాక్రమించినట్లు
లే. గట్టురాచూలి మది పట్టుగట్టి జవము, చేతికుత్తిక పేల్చునంజీవనంబు
వెలచి మదివ్యమంగళవిగ్రహంబు, తోచె నపు డేకపాదరుద్రునిమనమున. 102
- క. అగుణముఁ దలఁచుచునంబున, సగుణముఁ గని కొంతవంత సంతస మెసఁగన్
జగదన్యుత మీవిగ్రహ, మగణితరుచిదురపగాహ మైనది మదికిన్. 103
- ఉ. ఎన్నఁడు నిట్టిరూపు గని యే నెఱుంగన్ మదిలో సమాధివే
శ స్మిరవద్య మైననకలంబు వహించుట శేమికారణం
బెన్నఁగ నన్నఁ బ్రోచుజగదీశ్వరుఁడే కనిపించె గాని లే
కున్నఁ దదన్యవస్తువుల కూర్చిత మిట్టిప్రభావ మున్నదే? 104
- క. అని తలఁచు సంతసీలు మన, మున మఱియుం జూచు లేచు మ్రొక్కుఁ గరుణతో
నను నేలుట కిది కారణ, మను 'నద్యాహం ప్రభో కృతార్థోస్తి' యనున్. 105
- ప. ఇప్పగిది నప్పురమపావనుండప్పు డుప్పురంబునఁ గప్పుజిగిగప్పిన నాయొప్పదంబు
విప్పుగుమెప్పునం దప్పుక చూచి ముప్పిరిగొనుభక్త్యనురాగసంభ్రమంబుల మత్స్వ
రాయణుండగుటంజేసి యచ్చోటు వాసి మధీయనన్నిధిఁ బెన్నిధిఁ గన్నపేదచం
దంబున డెందంబు గందళింపఁ దనమనోవృత్తి ననుసరించు శరీరంబు సభృత్యపరి
వారంబుగా మఱచి దూరంబున నున్ననన్నుఁ జేరం బూని కూర్చున్నయటుల
తద్గగనంబున కుద్గమించునయ్యించితాత్మసంచరణంబున సంచలించి యొండొరుల
కత్తెఱుం గెఱింగించుచు, సభాసదులు నదా తదాసక్తులగుట నిష్కహేత్తుం డేమికా
రణంబున నెచ్చటి కరిగెడినో యనువారును, భ్యానకాలంబున నేవిశేషంబు గని
పించెనో యనువారును, మన మెఱుంగ నెంతటివార మనువారును, తనభక్తుల
హృదయంబు శోధింప నివ్విధంబు వహించె గాఁబోలు ననువారును, సర్వజ్ఞుం
డితనికి శోధింపం బనియేమి యేమో! యిది విస్తయం బనువారును, నమ్మినవారి
విడిచి యన్యవధంబునకు గమింప నవధరింపఁడు గదా! యనువారును, లోకాను
గ్రహారం బెత్తెఱుంగు నితఱిఁ జిత్తగించెనో! యనువారును, రాజానుమతంబు
ధర్మం బగుట నందఱుము తోడఁగూడ నరుగుద మనువారును నై సభ్యు లభ్రమా
ర్గంబున 'రక్షతేతి' భాషలఁ గొంతద వ్వరుడెంచి తద్విగ్రహంబు దృగ్గోచరంబు
గాకున్న విన్ననై యున్నెడ, జ్ఞానకోయాప్రముఖ శక్తులు, షడ్గుణైశ్వర్యాదులు
నతని డెందంబుననుసరించి యరుడెంచె దక్కినరుద్రులు నితనిఁ జింతించుచుఁ గొంత
కాలంబునకుఁ బునరావృత్తిరహితం బనుమత్సదంబు బ్రాపించిరి యంత నిక్కడ

నక్కమలగర్భాండపతి నిజవదార్పితప్రాణధనం బైన భక్తజనంబు విడిచి వాయు
 పథంబు గడచి నిర్వహితరాకాశంబున శతకోటిభాసప్రభా సముద్భవం బగునారూ
 పంబున కుస్తుఖండైమరుద్గతినతిశయించు మనోగతియు మనోగతిననుకరించు దర్శ
 నాభిలాషయుఁ దదనుకూలం బగుదృష్టాంతంబు మేలంబు సూప నిరాలంబగతి నంత
 నంత నాచెంతఁజేరుచుఁ దనుప్రాణ పంచేంద్రియమనో దృష్టి భేదంబులునాయంద
 పొందించువాఁడగుట దూరంబురుదెంచుటయు నెఱుంగక వెంబడిం బడి వచ్చివచ్చి
 యచ్చ నవిచ్చిన్న వజ్రస్వచ్ఛప్రభాచ్ఛాదితం బైనమహత్తత్త్వావరణంబు మీఱి
 పారందరసీలజాలవిసీలవిభాలవాలం బగునహంకారసాలంబు దూఱి యంత ననంత
 పథావకాశం బైనభూతాకాశంబు డాసిమీఁదట నిర్నిరోధ నివాదఘోరం
 బైనసమీరంబుదారిం జేరి పిమ్మట ముహుర్ముహుర్నరుత్ప్రచరణ ప్రజ్వలితజ్వాలిః
 మాలికామహత్త్వం బగువహ్నితత్త్వంబు దాఁటి దాఁటిసేదప మాటిమాటికినభింగ
 రంగ త్తరంగసంఘసంఘాతసంఘటితఘమంఘమారవజంఘాకాలావసానార్థావోదీర్ణలీ
 లాచరణంబగుసీరావరణంబు తరణంబు కావించి యావెనుకఁ గనకద్యుతినసంగం
 బైనయాయజాండకుహరాంతర్గతమార్గంబునం బఱతెంచు నన్ననుసరించునతనియ
 ఖండతేజోమండలంబు నిండినయువరిలోకంబుల లోకులయాలోకంబులకు దుర
 వలోకం బగుతదాలోకంబు గనుంగొనం జాలక నాలోకేశుకడ కేఁగి చాఁగిలంబడి
 స్వామి! మే మెన్నఁడు కని విని యెఱుంగని దుర్నిరీక్ష్యతేజోవిశేషంబు దొట్టినఁ
 బట్టు చాలక భువన జాలకంబున నెట్టుకొనుచున్నయది యిది పరిశుద్ధజ్యోతి
 యయ్యును జేతనలకు భీతివిస్తయహేతు వయ్యెడు నీయండంబున కావరణం బగుతే
 జంబు జలంబులం గ్రోలినాశీకభవాండకోటరంబు పరిస్ఫోటితంబు గావించి యిటు
 లు చటులద్యుతిపటలంబుతో నిట లంఘించినదో కాక నిటలాక్షపీక్షణాశుశుక్షణి
 జ్వాలల కీలాగు కాలాంతరంబునం గాని కానేరదు భారతీపల్లభ! యెల్ల భంగుల
 నీయభంగతేజంబు ప్రాణిభంగంబునకు వ్యాసంగంబు గాకుండంగావు మని వేఁడు
 కొనియెడుకేలపుచాలుపు విన్నపంబు విని యన్నలవ మున్నుగా నున్నప్పిన్న పెద్దలు
 సంభ్రమాశ్చర్యధుర్యులై యట్టై యజ్జగజెఱిమేనిదట్టంపువెలుంగు గనుంగొని యట్టి
 ట్టన నేరక యూరక విల్వజ్ఞులై యాపన్నులచెన్నునఁ గరకమలతిరోహితలోచను
 లును ధైర్యరమావిమోచనులును భయజాతస్వేదధారావిరచితసర్వాంగసేవసులును
 నై పాహిపాహి యనుచున్నయన్నెలపు గడచి నిత్యనత్యకృత్యం బగునత్నంబున
 నడచి నిరంతరాశ్రాంత తపోలోకం బగుతపోలోకంబుతోపం బడి యావెంబడి
 సనకాదిమునిజనరంజనం బగుజనంబువెడలి నన్ను తాఖండలం బగుద్గు వసుండలంబు

చక్రిం జిక్కుక సర్వగ్రహమండలాద్దండభారావక్రం బగుశింశుమారచక్రంబు
తరలి తరళీకృతదుష్కృతాలాకం బగు మహాలోకంబునంబయబుడేటి స్వర్లోకవా
సుల కాశ్చర్యసంపాది యయి యాదట భువర్లోకంబు తరించి భూలోకంబున
కవతరించి పార్వతీశ్వరనివాసం బైనకైలాసంబునఁ ద్రిలోకకంకరుం నైశంక
రుండు మదీయతారక బ్రహ్మమంత్ర జపానుష్ఠాననిష్ఠాగరిష్ఠం ద్రైయుండుం గావున
నతనినాసికారంద్రాంతరాకాశపథంబు ప్రవేశించి చనునామెనుమెట నంటి నాతో
న భూతనాథునిచేతనం బ్రవేశించె నంత.

క. ఈశానుమూర్ధసీమఁ బ్ర, వేశించి సుఖమ్ముఁ జొచ్చి వెన్నాడి హృదా
కాశమున నన్నుఁ గానక, యాశివభావమున నాతఁ దైక్యముఁ జెందె.

ఉ. భావము భావమం దొడలి ప్రాణముఁ బ్రాణమునందు దివ్యచే
జోవిభవంబుఁ దేజమునఁ జొన్ని న నిర్దురు నొక్కరూపమే
కావున నీట నీరువలెఁ గాయము భేదము లేక యేక మై
యామెనుకం గనుంగొనియె నప్పటిరూపము నెప్పుడుంబలె.

ఆ. పవనవహ్నిగగనభౌతికంబై యున్న, యాశరీరమభవునండ కలనె
ననఁగ నన్నె తలఁచు నతినిర్తలాత్మకు, లైక్య మొందు టరుచె యజ్జనయన.

చ. అన విని విస్తయంబు వినయంబు భయంబుఁ బెనంగినంగ రా
మునిఁగని సీత వల్కె భవమోచన నిన్నె భజించుచున్నయా
యనఘుని నీయజాండమున కాగతిఁదెచ్చినకార్య మేమి? శం
భుని మదిజెందియున్ మరలఁబుట్టిన దె? ట్టితఁ డానతియ్యవే.

క. ప్రారంభించి హనుమ, చ్చారిత్రము మీరు దెలుపసాగిన మొదలున్
సారసుధారసధారా, పూరమువలెఁ జెవుల కింపు పుట్టెడు ననినన్.

క. ప్రాణేశ్వరితో రామ, ఖోణీశ్వరుఁ డనియె నిటులు కూలధరజటా
శ్రేణిరట్టద్రాంగఝరా, క్షీణతరారావచుంబిజృంభితఫణితిన్.

— ఏకపాదరుద్రావతరణకారణమును రాముండు సీతకుఁ దెలుపుట. ౧౬

క. పరమరహస్యం బిదివిను, తరుణీ యీయనఘమూర్తితనవిమలాంతః
కరణమున సామరూపే, తరముగ ననుఁదలచి ముక్తితత్పరుఁడైనన్.

ఉ. కోరిక జార్చి నిష్కళత గూర్చి మహాత్తరచిత్తవృత్తులం
దూర మొనర్చి యున్నమదిఁ దోచి తదీయసమాధిఁద్రోచి యీ
తీరున నిందుఁ దెచ్చి శివదేహముఁ జొన్నితి నిచ్చుటన్ జగ
త్కారణమూర్తి గాఁదగిన కారణ మీతనియందుఁ గల్గుటన్.

క. వృత్తి వివాశం బైనను, జిత్రము నశియించు నది నశించిన మోహం
యత్తుఁ డగుఁ గావ నితనికిఁ, జిత్రజయం బెప్పుడుఁ గలుగఁజేసితి మబలా. 115

మ. తననదృక్తుల కెంతచింతయగునో తాఁ బ్రోచుబ్రహ్మాండ మె
వ్వనిచేఁ బాలన మందునో దనహితవ్యాపార మెట్లుండునో
యనఁ డూహింపఁడు సంచలంపఁడు మదీయాకారరేఖావిలా
కనపారింపరి నేకపాదుఁ డిట కేకస్ఫూర్తి నేతెంచుచోన్. 116

క. ఆచటనుండియు నిచటికి, దెచ్చినగతి దెలుపు మన్నఁ దెలిపితి శివునిన్
జొచ్చియుఁ గ్రమ్మఱఁ బుట్టిన, నచ్చరితం బడిగి తదియు నకి విను మింకన్. 117

❖ శివునివనవిహారాదివృత్తాంతము. ❖

కా. నాశీకోద్భవజంభభిత్ప్రముఖనానాదేవతోటిరహీ
రాలోకాయితభూతిలిప్తభవభక్తాంగప్రభారుద్రక
న్యాళిస్తేరముఖాంతుగంధరసచర్యావేశితాకాంగ మా
క్షైలాసాచలరాజశృంగమున శ్రీకంఠుండు సోత్కంఠుఁ డై. 118

సీ. అంగీకృత్యోల్లాస భంగీపదన్యాస భంగీశనర్తనాభీక్షణములఁ
బ్రజ్ఞాన్వితాజాది విజ్ఞాపనాపాది తాజ్ఞాపన క్రియాహ్లాదనముల
విద్యాధరాధేద్య హృద్యార్థయంతగద్య పద్యాది కాకర్ణనోద్యమముల
ముఖ్యాశయానన్న విఖ్యాతనంపన్న సఖ్యార్హమేలాప్రశంసనముల
తే. బ్రమభవరికల్పితార్చనాప్రార్థనముల, నొలసి పెలసియు నొకచేర యుబుసువోక
వనవిహారంబు గావించువాంఛఁ బిలుచు, సతిమతియెఱింగి దగుహాళి చంద్రమాళి.

సీ. సమదక్షిణమయూరకారికారోలంబ కలకంఠకంఠముల్ ఘంటికలుగ
దట్టపుకొమ్మవి తలిరులే. జిగురాకు గమిచంద్రకావిటెక్కుములు గాఁగ
నానావిభానానమానప్రతానముల్ నవచిత్రపటవితానములు గాఁగఁ
దీఁగెయ్యుయ్యెల లూఁగుదేవకాంఠకలకపాలములు ప్రాగెంపుటద్దములు గాఁగఁ
తే. మొల్ల మొగ్గలు ముత్యాలజల్లులుగను, డంబు గులుకుచుఁ జైత్రరథంబుఁబోసి
చైత్రరథమున కంగనాసహతుఁడగుచు, శంభుఁ డరుఁడెంచివిహరించునమయమునను.

క. చల్లనివలపులు మై వెడ, చల్లుచు నుల్ల సితబాలసాలమహేలా
వల్లవరతివల్లవనవ, భల్ల వలద్విహరజైకవవనము లాలసెన్. 121

సీ. జవరాలిగబ్బిజక్కువగుబ్బకొంగిలంతలు వినోదాద్రి కందరములందు
భగలాఁడిబంగారుజిగ్గెనునుముద్దు చిన్నెలు నెల్లరాలతిన్నెలందుఁ

దెలిగంటికెమ్మైవితేనెద్రావుడుచొప్పుపడకలు చిగురావఁబాన్పులందుఁ
గులుకుగుచ్చెతమమ్ముగులుకుపెంజెడమించుటల్లి కల్ పాఁకుంజాఁయందుఁ
అ. జెంది యందంద జెందంబు గండఁప, నందనందనందనానందకే

కందమై నందనవనం బనం దనర్పు, నందు నిందు ధరుం డిట్టు లనియె సతికి. 122

క. కాంత వసంతము కాంతా, కాంతమనశ్చంద్ర కాంత కాంతదినాంత

క్రాంతసికాకాంతం బయి, యెంతయు వింతయ్యెఁ గంటె? యివ్వనపీఠి. 123

క. నవపల్లవాసుర క్తిం, దవలెడుకొవ్వుల రమింపఁ దమ కిక నుచితం

బవునె? యని కడఁక నరెగెడు, నవురునఁ గారాకు లరిలె సకి! కనుఁగొంటే? 124

ఉ. పంచశరుండు పాంథజనబంధనబంధురబుద్ధి దండువో

నెంచ ధణావసంతుఁ డతఁ డెత్తెడుకత్తులబేజుమాలు నే

యించెనో నాఁగ పల్లవము లెల్ల నగంబుల మించెఁ గోయిలల్

గాంచె ననూనతానకలగాననిదానకుహూనినాదమున్. 125

మ. తరమేఘోపరితారలో మధులతాతస్విపరిరంభభా

స్వరఘర్తాంబుకణంబులో వనఖనిక్ జన్మించువజ్రంబులో

దరిసింపన్ వనరాశి యా టొదవు? ముక్తాజాలమో! నాఁగ బం

భరడింభంబుల కింపుగా? ముకుళముల్ బాగొంచెపిం దొయ్యల్! 126

చ. భ్రమరహితప్రసిద్ధి యతిరమ్యవిశుద్ధి విశేషవాసనా

సముదయభాసురస్థితి రజిపరివర్ధనరీతి శోశతా

క్రమణిరూఢి భవ్యఫలకారణసంగతి రాజయోగిచి

త్తముతేజః గౌనె సూనసముదాయము నల్లడ నిండి యివ్వనిక్. 127

సీ. వెనఁ దన్నితివో ప్రసవించె నశోకంబు నవ్విలో సురహన్న ననలు నిండె

మొగమెత్తితివో విరుల్ మొనయించె సంపెంగ కాఁగిలించితొ క్రోవఁ గలిగె నలరు

లూర్పు వుచ్చితివో పూ లూనె వావిలి మాట లాడితో గోఁగున నయ్యె సుమము

లిలకించితివో సూనములు పూనెఁ దిలకంబు చే నంటితివో మావిఁ జెలఁగెఁ గుసుమ

లే. ముమిసిలివోపూచెఁ బొగడ గీతముపహించి, లేమొపుష్పించెఁ బ్రేంకణమింతి! మాకుఁ

గానివానికిఁ జెఱకువిల్కాని కిటులఁ, జటులశరతోటి ఘటియింపఁ జనునె నీకు. 128

క. ఘాణితవాణీకరగత, వీణారీణారవంబువినికిని మృగకం

భాణము నిలుచుటయు జగ, త్యాజం డిచ్చోట మందభావముఁ జెందెన్. 129

ఉ. వింతప్రియంబు గాంచుటలు బేమఱుఁ గూడుట లింత వాసినన్

జింతిల టంతఁ గన్గొనిన సిగ్గఱుటల్ బిగికొఁగిలింతలం

చెంతయు మేనులాక్కటని యెన్నుట లింపుగఁ దోచెఁ గామినీ

నంతటి కెంతసంతస మెసంగె! వనంతునివంక నంతటన్. 130

సీ. కొనముక్కుననగంబుగొఱికి కాంతుఁ డొసంగుటలము పొత్తునమెక్కి గెలయుచిలుక

కలికిమచ్చిక మెచ్చి కమ్మఁగెంజిగు రిచ్చి చెలులఁ బైకొనెడుకోయిలలవలపు
దలపురా విరిలేనియలు గ్రోచి నకులతో మధుపముల్ మదనసామ్రాజ్య మేలు
మేలెంచినలీనిమృతాశముల్ మగువనోటి కొసంగి రతికిఁ గోరిక ఘటించుఁ

లే. గొలనిరాయంచ వెలయించుకలయికలను, వలను గని మీఱి బకదారిచెలువ చేరి
జిలుగుపలుకులఁ గులికెడుచిన్నెల్లఁ, జెల్లమయ్యెను గనుఁగొంటె! వల్లవోష్టి! 131

సీ. చిగురాకువయ్యెంటచెఱ గొకింత దెమల్చి నముదగ్రమంజరీస్తనము లంటి

కడఁగి పుష్పాడిగందవాడి మీఁద నించి కాసారనాభి ప్రదేశములు పుణికి
తమ్మిపూసెమ్మొముతావులసొం పాని బలఁరీతిబింబోష్టలము నొలసి
లవలీదళకపోలలాలితస్థితి గాంచి కడవన్నెయనఁటిపెందోడల నడరి

లే. రాచిచిగురాకుమరుహాఠారము రమించి, వనవనజగంధి నలరించె వాయువిటుఁడు
కంటె? తెలిగంటి! యనుచు ముక్కుంటి నొడువ, నాననా ననబోఁడి యాననమువంచె.

ఉ. ఇటువలె బార్వతీనతి మహేశ్వరసంగతిఁ గీడ నల్పంగా

నట నొకనోట మేను లెనయంగ మొగంబు మొగంబు నిక్క నొ
క్కటి యయి తోఁక తోఁక పెనఁగంగ నెదుర్కొని కీర్త సేయుమ
ర్కటమిథునంబు మన్తధనుఖస్థితి దృష్టికి గోచరించినన్. 133

ఉ. తగ్గనిసిగ్గునం బురవిదారిముఖాబ్జము దేటి చూడ లే

కగ్గిరికన్నె యున్నతెఱఁ గాతఁ డెఱింగి లతాంగి మంచిదే
యిగ్గరిఁ గూడి కీర్త ఘటయింతము రమ్మని మర్కటాకృతీన్
డగ్గఱి చిగురుబంగరుకటారివడీరుని కేళిఁ జేలఁగన్. 134

సురతాంతతాంత మంతట, పరిభరితం బగుడు నతియుఁ బతియు స్వలీలా

భరతకపిదంపతీత్వ, స్ఫురణ లుడిగి యాత్మరూపముల వెలయునెడన్. 135

హాలిని. తెల్లనివేలుపు లేజపుభారము దేని భరింపఁగ దేకువ లే

కుల్లము జల్లన నోవరమేశ్వర! యౌషిక లే దిది యోరువ నేఁ
జెల్లమఱిం డెడఁ జేర్పఁగదే యని చెప్పెడుమాటకుఁ జిత్తముబా

నల్లన నవ్వుచు నాబలులేజము నవ్వుడు దారుణియం దిడినన్. 136

దశశతపత్సరములు భూ, మి శివోదితలేజ మాక్రమించి భరింపన్

వశగాక దీనదశతోఁ, గృశితోన్నతి నేగుడంచి యాశ్వరుఁ బలికెన్. 137

ప్రథమా శ్వాసము.

మత్తకోకిల. ఏడుకైలము లేడువారిధు లేడుదీవులు మోచినకొ
వాడుచెందనినాథు డేవరవారిలేజము దాల్చుగాఁ
గూడకున్నది వానికంటెను ఘోరమైనది నీనినీ
వేడనైనను నిల్పవే పరమేశ! మొక్కిరి సాపుడుకొ.

భుజంగ ప్రయాతము. రసాకాంతకుందుర్భరం బైనలేజం
బసాధారణప్రక్రియం దాల్చు మన్నకొ
హసా దంచుఁ గొన్నేడు లయ్యగ్నియం దా
ల్చి సత్వేతరత్వాన్తి శ్రీకంఠం బలెకొ

ఉ. ఈశ్వర సీదులేజము సహింపఁగఁ జాల వహింపవే యనకొ
విశ్వహితేచ్ఛ దానిఁ గొని వేయునమల్ భరియించి షివుటకొ
కాశ్వతసత్వసంపదఁ బ్రశస్తత కెక్కినగాడ్చుఁ బిల్చి గౌ
రీశ్వరుఁ డచ్చుహాబలన కిచ్చు భరింపు మటంచుఁ దేజముకొ.

క. ఆహాయపు వేయేడులు, వైవం బగులేజ మూని చరియించి జగ
త్పావని కంజన కిచ్చిన, ననావరమున నితనిఁ గనియె నవ సీత యనుకొ.

ఉ. ఓవిమలాత్మ! వేయినను లాపికం దాలించి వాయుదేవుఁ డ
దేవునిలేజ మంజనకుఁ చెచ్చి యొసంగిన దేమి? యంజనా
దేవి యనంగ నెవ్వనిసతీమణి? యెవ్వరికూఁతు? రామె కి
పావనుఁ డుద్భవించు గలభాగ్యము గల్గుట లేమి? లేలూరే.

క. ఈతనికిఁ దండ్రి యె ప్ర, భ్రాతృ వహించినజగద్ధితాత్మనిచరితం
బేతెఱుఁగొ తెలుపఁదగు నన, సీతకుఁ గౌతూహలమున శ్రీరాముఁడనుకొ.

— ౭౭ — కేసరి యనువానరునివృత్తాంతము.

ఉ. పూర్వమునకొ సుపర్వగిరిభూమి నశేషవిశేషశేముషీ
గిర్విభుఁ డుగ్రవైరికరికేసరి కేసరి నా జటిశ్వరా
శిర్వచనప్రవృద్ధగుభశీలుఁడు వానరపాలుఁ డొప్పఁ ద
న్నర్వదివేలుపర్వతమునందలివానరు లాశ్రయింపఁగకొ.

సీ. బహుగోత్రరక్షణోపాయధుర్యుఁ డయ్యు బహుగోత్రరక్షణప్రాధి విడఁడు
హరివిక్రమకళాపారంగతుం డయ్యు హరివిక్రమకళావాప్తి మానఁ
దార్యాశయగ్రాహకార్పణాపరుఁ డయ్యు నార్యాశయగ్రాహకార్ప వదలఁ
దాకాజయాపతీపాతైకధృతి యయ్యు నాకాజయాప్రతీపాత్త వదలఁ
లే. డతఁడు సామాన్యుఁడే సమస్తాగమాభి
మథనమగధాయమానధీమండునుండు

చండకరమండలాంశుచంద్రప్రభుండు

ఘనుండు కేసరి శాఖామృగప్రభుండు.

145

మ. బలముం దేజము భాగ్యముం గలిమియున్ బ్రాయంబున్ శ్రావ్యమున్

గలవాఁ డయ్యును బ్రహ్మచర్యనియతికై గాఢప్రభావోన్నతికై

జలనేచ్ఛావిషయాభిమానమదహింసాదైన్యశూన్యాత్మకడై

..లిపెన్ ఘోరతపం బతండు దివివచ్చె చ్చలేశ్వరాధిత్యకై.

146

మ. తనదుర్వారతపోమహత్త్వమున నాతం డొందె స్వేచ్ఛాప్రవ

ర్తనమున్ ధర్మదయాపరత్వము నమస్తప్రాణిభావజ్ఞతా

ఘనవిజ్ఞానము రుగ్ధరామరణశోకక్లాంతిశూన్యప్రభా

వనిరూఢాంగదృఢత్వ ముత్థితమనోవ్యాపారలోబతత్వమున్.

147

మానరభాసురదైర్ఘ్యర, మానరసిరుహాయమానమాననుఁ డై యీ

కేసరి శమదమములఁ దన, కేసరియును లేక లోకహితగతి మన్నున్.

కేసరిశంఖసాధనునివధించినవృత్తాంతము. ౧౫

కా. తత్కాలంబున శంఖసాధనుఁడునా దైత్యుం డొకం డుగ్రశౌ

ర్యోత్కర్షేచ్ఛఁ దపం బొనర్చి విధిపె పొందించి లోకత్రయా

పత్కారిత్యవరంబు లూని యహిరాట్పిత్యగ్రహాగ్రజా

గ్రత్కాక్షేయకుశ్రి డై సుపర్వు లడలం శ్రార్థం బవార్యంబుగన్.

149

నీ. తలల నానరికి రత్నము లూనెదరె యంచుఁ జెలువరావడగలు చిదిమివైచు

నను మీఱవలసి మీరును బూనెదరె దపం? బని మహర్షులను హింసన మొనర్చు

దొలిపేల్పుదొరను న న్గొలువ రా రే? లంచుఁ జెఱగంటిజెఱవలఁ జెఱలుపట్టు

మఖభాగ మింకైన మా కొసంగరెకదా యని యాదిలేయుల నాఁకఁజెట్టు

తే. గాయనంసిద్ధి మీవలెఁ జేయరాదె? యనుచు సిద్ధులఁ బట్టి యిట్టట్టు నేయు

ననహకహకహకలితాట్టహాసనచలిత, జంభమదభేదనుండు శంఖసాధనుండు.

150

క. ఆదానవమూర్ధన్యని, చే దైన్యము నొంది దివిజశేఖరులు ముదం

దేది భయాతురు లై ది, కేంద్రీ? యిటమీఁద నాశ్రయింపఁగ మనకున్.

151

క. ఆవేధ కెఱుకనేయుద, మీవేధ యటంచు నంద టేగి వినతు లై

దేవా యింక మముఁ గృపఁ గన, లేవా జేవారి నోర్వలే మని వేడకన్.

152

ఆ. నలువ వాని గెలవఁ గలబలాధ్యునిఁ దెల్పి

యలబలంబుమాలి యరుగుఁ దనిన

ప్రథమాశ్వాసము.

మనుచుకునుని గంటి మనుచు బంగరుగుంటి

కరిగి యలకపీంధ్రు నందుఁ గాంచి.

క. అశీర్వాదముచేసి శు, భాశయ సీమహిమఁ దెలిపె సంబుజగర్భం

దాశంబసాధనుని నిఁక, నాశం బొనరించి ప్రాప్తు నాకుల నెల్లఁ.

సీ. విద్యాధరులు హీనవిద్యాధరులు గాఁగ సిద్ధులు వెఱ నప్రసిద్ధులైరి

గంధర్వులనుబంధిగంధర్వులై యున్ని- భవరు లనేకదుఃఖవరులైరి

సాధ్యు లాసురదండసాధ్యులై దుఃఖిల్లఁ ద్రిదశు లార్భవత్రిదశులైరి

భాస్వరుల్ గిరిగుహాభాస్వరు లాటచే భోగు లానమదాత్తభోగులైరి

తే. శంబసాధనతీక్షణ్ణ లేజమున నాక, లోక మంతయు నిర్గతాలోక మయ్యె

నేమి చెప్పఁచు మింక మాకెల్ల నీవె, యావద హరింప నొడయుండ వనెడువే

ఉ. నారదుఁ డంతయుఁ గని రణప్రియుఁ డెటను శంబసాధనేం

ద్రావికులేందుఁ జేరి శుభమస్తు నిశాచరచంద్ర యన్న బో

హా రిడి యేడనుం డెటు ప్రయాణము లోకములో విశేషముల్

నారద యేమి తెల్పు మనినకొ దనకొర్కి ఫలించె నం చనుకొ.

తే. ఏటివింకలు వైత్యేంద్ర హేమశిఖరి, నుండి వచ్చితి నచట నాఖండలాది

దివిజు లందఱు నిన్ను వధించుకొఱకు, నొకవనాటునిఁ బ్రార్థించుచున్నవారు.

కా. ఆకార్యం బెఱిగింప వచ్చి తసురేంద్రా! (?) యన్న నాజ్యాహుతి

వ్యాకీర్ణాన్నియుఁబోలె మండి యహహా! యాలాగుకార్యంబునే

దాకాఁక్షించిరె? యెంత లే దని తముకొ బ్రాణాలతో నిల్చినకొ

నాకుల్ మంచిది శ్రోతిబల్లి నెటులకొ న నెల్లరో చూచెదకొ.

క. కావరమునఁ గన్గనక, సీవఱకుకొ లేనిహాని యిపు డూనిరిగా

నావరబాహుబలోన్నలి, దేవర కను మనుచు నుగ్రలేజోధికుఁ డై.

క. ఊఁటి చలింపఁ ద్రిలోక, ప్రాణిహతిప్రవణశూలపాణియుఁబోలెకొ

బాణిఁ గృపాణమరీచి, శ్రేణి దెసల మసల నసుర చెచ్చెర రాఁగకొ.

మ. దనుజగ్రామణి యట్టహాసరవ ముద్దండత్వ మొందుకొ బ్రతి

ధ్వనిదంభంబున శత్రురాక నిజగోత్రస్వామిమూఁదింప నా

ననముల్ వెల్లెల వోవ గుండె లగలం దైన్యంబుతో నల్లెనల్

కనుగీర్వానులఁ గాంచి కేసరి హితాలాపంబులం దేర్పఁగకొ.

ఉ. ఆరజపీచరాగ్రణి లయావసరాసితసీరదాకృతికొ

దాదున రాఁ గనుంగొని యథాయథత్వై సుర లద్రిరాష్ట్రహాల్

- దూతెడువారు నిచ్చ విధి దూతెడువారు కపిందుప్రేక్షకున్
జేరెడువారు కావు మని చీరకువారును నై తలంకఁ గన్. 162
- ఉ. పోకుండు పోకుం డింక సెటుపోయెద రిందఱి నొక్కపెట్ట ము
ద్వీకరశక్తి కిట్లు బలి పెట్టక పోదునె? యంచు రోషభా
హికనదట్టహాసపరుషధ్వని వేల్పులవెంట నంటఁగా
నాకపిసార్వభౌముఁ డవు డడ్డము వచ్చి మహోగ్రుఁడై యనున్. 163
- క. ఏరా? యోదిరాత్మక!, మేరా యారావు? సీకు మృత్యువు నే రా
సీరాజు ముడిగించెద, రారా మారాడ నేల? రణమున కింకన్. 164
- క. యెదిరించు నను జయించిన, పిదపఁగదా త్రిదశపటలి బెడనించుచుగన్
వద రటు పోయెడు నిలునిలు, మిచె వచ్చితి నని నికాచరేందు?నిఁ బొదువన్. 165
- క. గిటగిట వండ్లు గీటుకొని కేసరి డాసి యిసీ వనాట! ని
స్సెటువలె నీడు చేసికొని యే నని చేసెద? నన్ను మార్కొనన్
నిటలతటాత్తుండున్ నెఱచు నీ వన నెంత యొకింతనేపు చెం
గట నిలు మంతమోచు నెటు గాఁగలనో కనుఁగొందుగా కనిన్. 166
- క. పాతెడుబండికి బదమిడఁ, జేరెడిపీఱిడి విధాన జేజేలకుఁగా
బోరెడుపనికై పూనుక, యాఱిడి మడియంగఁ దొరఁగి తని యసి యెత్తన్. 167
- క. నట లూర్వఁ బడినకేసరి, యటువలెఁ గేసరి భయంకరార్థపి దిక్కున్
పెట్టిలివడఁ గన్నుఁగోనలఁ, జీటచిటశిఖ రెగయ శిఖరి జేసొని వైవన్. 168
- క. ఇదిగద సీసాధన మని, యది గవఁ జదురుప లానర్ప నార్పుచునపురా!
వదరకు మని యసురయురం, బదురఁగుధరశిఖర మొకటి యదరించుటయున్. 169
- ఉ. అమృతజాలి సొమ్మసిలి యమ్మెయి గ్రమ్మఱఁ జేరి హామికన్
హుమ్మని హుంకరించి దగునోర వనాటుండ నీభుజాబలం
బిమ్మెయి మద్దదాభిహతి యెట్టిదో కన్దోనుమంచు నుగ్రవే
గమ్మన వైవ. అొమ్మకడఁ గ్రమ్మి వడిం బొడి యై ధరం బడన్. 170
- క. ఒకయింతయు దానఁ జలిం, చక యున్నం గినిసి శంబసాధనుఁ డరుణాం
బకుం డై శూలము గైకొని, పకపక నగి వైచె దీన బ్రతుకు మటంచున్. 171
- తే. ఆకఱకుశాల మురవడిఁ బైకి రాఁగ, తాఁగతనమునఁ గాలసర్పంబునొడియు
గరుమనివిధాన నెదిరించి కై గ్రహించి; బలిమి కేసరి మోఁకాలఁ బట్టివిఱచె. 172

క. శూలము వేలమునన కర, వాలము జగిపించి నఱక వచ్చి యతండున్
వాలముఖంబున నడిచినఁ, గేల జడిసి యడిద మపుడు క్రిందం బడినన్. 173

ఆ. పడినకత్తి మరల: బట్టుదునే యని
యప్పుడనురభుజము లప్పించి
యడుగుచప్పుడులను బుడమి యిట్టు గ్ర
క్కదల రొదల: చవల: బొదల నడరి. 174

క. తడవాయె: గడఁగి వేల్పుల, తడవాయె: జేతు: నని యతండు పిడికిటం
బొడిచిన రుధిరము వాతం, బుడబుడ గ్రక్కుకొని యనుర పుడమిం బడియెన్.

క. మేరలు మీఁతెను భేరులఁ, దారలయారవము దివిని కైవతదారో
దారప్రమదాశ్రుదక, ధారలు గంధర్వతురగధారలు వెలసెన్. 176

చ. కినుక పిరణ్ణు: దున్నినన్మకేసరి నా: దగుకేసరిన్ సుధా
శను లటఁ గాంచి మిక్కిలప్రశంస యొనర్చిరి గాడ్పుకాలిము
ల్లనిమిషకోట గుండెదిగు లర్కశకాంకులకన్నులం దెసం
గునెరసు వాపి యాతఁడు నకుంతకీర్తి వహించె సెంతయున్. 177

చ. శమదమనత్యశౌచము లెసంగ వహించితి బ్రహ్మచర్య మిం
క ముదముతో గృహస్థవిధిఁ గైకొనుమంచు సురల్ హితోపదే
శ మొసఁగి బోవ నంత నిజచారుగుణాన్వయలీల కానుకూ
ల్యముగల కన్యఁ గైకొనఁ దలంచి పరామరిసించుచున్నెడన్. 178

— అంజనాజన్మాద్వివృత్తాంతము. —

సీ. ముందు హేచ్చునుగుందుకఁ దుండెందనిచందుఁ బగలింప నొగలనితొగలతెగల
మలినత్వ మొలయనిమణిదర్పణంబులఁ దొగరారిముదురనిచిగురుటాకు
మొన విచ్చి విరిసిపోవని మొల్ల మొగ్గలఁ బంకంబువంకఁజూపడనిసంకుఁ
దనతావి వీడి వాడనిపూవుబంతులఁ గాకలే కెనఁగుబంగరుసలాకఁ

తే. దా సృజించుట లేకున్కి ధాత నఖ న
యన కపోలోష్ఠ రద గళ స్తన శరీర
కాంతుల ఘటించి కన్య నొక్కతె నహల్య
యన సృజన చేసి గౌతమముని కొనంగె. 179

క. అమదవతి పతినేవా, సామగ్ని రహింపవలచి శతమఘ్నఁ డెడలొ
గామించి కలసి చూచి, గ్రామణి కినుకఁ గన వేయుకన్నులఁ గనియెన్, 180

ఆ. అంతః గాంతచెంత నంతకాంతకు నంత

వింత కినుకఁ బూనుటంత యెఱిగి

తనయమీఁది నెవరు తనమది నెనయుగ

వనరుహసనుండు వచ్చి పలికె.

181

మ. పవడంపుంజిగివాతెఱిగ్ సుధయు రంభామోహనస్ఫూర్తి యూ

రువులకొ మందగతికొ సితేభవిభుతీరుకొ దంతసంపత్తి ప

ప్రవిలాసంబు దగకొ స్వప్నస్తుచయవిభ్రాంతికొ సురాధ్యక్షుఁ డీ

నపలా మేళొనె నేరి నేల కినియకొ? నాతప్పె కా కింతయొకొ.

182

సీ. వదనలోచనకైతవమున రాకాచంద్రకమలంబులకుఁ బొందుకలుగఁ జేయ

మందస్మితోష్ణదంభంబునఁ జంద్రికోదయరాగములకు బాంధవ్య మునుప

గమనలీలావలగ్నచ్ఛలంబున మత్తకరికేసరులకు సఖ్యంబు నెఱప

సరసభాషారదచ్చద్దంబునను శుకీదాడిమిబీజాళి దగులుపఱప

తే. నేఁ బ్రయత్నంబు చేసి యాయందుపదన

సృజన నేయుట చెలియక చేసెదలుక

కుప్పరికి నొక్కయేఁడును గుదియొ కొక్క

పెట్టనెడుమాట నిజము గాన్పించె నిపుడు.

183

తే. మందయానలడెందంబుమందమలుకఁ

జెంద నేటికి నాపల్కుఁ జిత్తగించి

యవిద కిది గాక నేరంబు లొకటి కెందు

గావు నుని వేఁడుకొని పద్మగర్భుఁ డరిగె.

184

క. అంచహుమాయివజీరుఁడు, పంచినపని గాదు నాక బలురోషముఁ జా

లింఁచెకొయతిపతి యలసతిఁ, గాంచెకొ హరితేజమున నొకని సుకుమారుకొ.

185

మ. అకలంకేందునిధాన్య గౌతమతపస్యాకాలిచంద్రావతం

సకుసంగంబున నంతగర్భ మొదవకొ సంపూర్ణరాకాశకాం

కకళాగర్భితపూర్వదిక్ష్విమదరేఖం బాండురశ్రీవిశా

లకపోలద్వ్యులి మించి యొక్కశుభవేళకొగూఁతునుం గాంచినకొ.

186

క. మంజులమతి గౌతమయతి, కుంజరుఁ డలరారఁ గొమిరె కొమఱొంచె దర

త్కంజనయనగుణరంజన, యంజన యనుపేర మతిజితాంజన యగుచుకొ.

187

సీ. కమ్మనెత్తావులు గ్రమ్మ సంపెగనూనెఁ దలయంటి పన్నీలు జలకమార్చి

తెలికొత్తచలువపొత్తుల మేనిదడి యొత్తి రక్ష నెన్నినటను రక్షవెట్టి

కళకు కాటుకరేఖ కన్నుల నొలయించి జీలుగువయ్యెడఁ జేర్చి చెక్కు నొక్క
మోముమోమునఁ గూర్చి ముద్దాడి యాకటిపోరార్చి చన్నిచ్చి బుజ్జగించి
తే. జాళువామేలిదోలలో బాల నునిచి, హాళితో లాలిలాలమ్మలాలి యనెడు
జోలపాటల లాలించు చనుదినంబు, జనని పోషింప శశిరేఖ సరణిఁ బెరిగె. 188

చ. కలకలనవ్వుమోముఁ బెరిగెన్నులకాటుకరేఖ సీలపుం
గులుకు మెఱుంగుముంగురులుఁ గుంచనపుంజిగిచెన్నుఁ బువ్వువ
న్నెలు నునుజిన్నెలుం గలిగి నేర్పులూనర్పనిచిన్నికన్నె యై
యలరె వయస్యలం గలసి యాటలఁ బాటల ముద్దుమాటలకొ. 189

సీ. బెళుకులూననిడాలు గులకరింపనె కాని తొలఁకరింపదు కన్నెతనకుఁజూపు
గొప్పచక్కెరపప్పు గుప్పలంపవె కాని చదురుపల్కుదు చిల్క నెదురుపల్కు
మొన చూపి పైటమాటునను డాగనె కాని చక్కనిక్కిదు పూఁపచన్నుదోయి
చంద్రిక మోవిపైఁ జెంగఁగింపనె కాని ముఱిపంబు నెఱుపదు మొలకనవ్వు

తే. మిక్కుటపుఁ డెక్కుపెక్కువ నెక్కుఁ గాని
చొక్కపుటాయార మెనయదు చక్కఁదనము
మాటలమిటారి గారాబు మనుమరాలు
చిన్ని పాయానఁ జెన్నెందుచున్నవేళ. 190

క. మునిదార మన్నవేలుపు, దునెదారికిఁ గన్నకొడుకుతో నంజన కిం
పొనరించుచుఁ బతిసేవం, దనరించుచు నొక్కదినమునను బుటుమతి యై. 191

సీ. తనమోముజిగి సోముపనినోము టీక్షించువేడుక నాకమ్మివిరులు విరియఁ
దనకప్పుజడయొప్పుఁ గని యప్పుడుడివోపురహినిగాఢాంశ కారములు దెరలఁ
దననిబ్బరపుగబ్బిచనుగుబ్బగవఁ బ్రబ్బుసొబగునాజక్రవత్ జోడుగూడఁ
దనకన్నుఁగవచిన్నెలనువిన్న నై యున్నలాగున నీలోత్పలములు మొగుడఁ

తే. దనసఖరసారరుచి మీఱఁ దాఱెననఁగ, దారకలు జాఱ మానిబృందారకేంద్ర
తరుణి యరుణోదయమువేళ సరసిఁజేరి, క్రుంకి చేరువవని విరుల్ గోయువేళ. 192

సీ. ననలకై నిక్కఁ గన్నన నీవి సడలినఁ గనిపించువాళిపొంకంబు మెచ్చి
విరులు వయ్యెద నించువేళను గాన్పించు సిబ్బెంపుగుబ్బలచెలుపుఁ బొగడి
మొకరితేటలురాయడికిఁ ద్రిప్పికొనుమోము నెత్తమ్మిలేటకు నివ్వెఱువడి
చిలుకల నదలంప జీనిచక్కెర లుప్పతిల్లుపల్కులకు గ్రుక్కిళ్లు మ్రొగి
కొమ్మ కెంగేలి కందనికొమ్మ వంచు, కొఱకుఁ జేసాఁప నుదిరిబంగరు మెఱుంగు
లొలుకుకరమూలరుచులమే లుగ్గడించి, యప్పు డుదయించుభానుఁ డిట్లనిగణించు.

లే. అందమగుదీనిచనుగొండ లాశ్రయించి, వాలికమెఱుంగుచూపుకొవ్వాడేతూపు
గములు కనుబొమ జీనిసిగాణివింటు, దొడిగి మరుండనుచెంచు పాంథులంగలంచు.

సీ. చక్రపాలనలీల సమకొన్నపుణ్య మిసతిచన్నుగవఁ జేర్పఁ జాలదొక్కో?
మేరు ప్రదక్షిణామేయధర్మనిరూఢి దీనిమైఁ గదియింపఁ బూనదొక్కో?
విష్ణుపదవ్యాప్తివిఖ్యాతసుకృత మీచెలికొనుఁ జే నంటఁజేయదొక్కో?
సారసవనవృద్ధి జరగునక్కర్తమీ సఖమోము ముద్దాడ నలుపదొక్కో?

లే. యేల మదిఁ జాల నీలీలజాలిఁ జెంద?

బాలికామణి కీవేళ మేలు దెల్పి

కేలుదెమలించి రతికేళిఁ దేలకున్నఁ

దాళఁగాఁ జాల నని యెంచి తమి వహించి.

195

సీ. మందేపదైతేయబృందాచార్యాహవిజయదోహళలీల వీటిఁబుచ్చి
ఫాలకీలీతహస్తవాలఖల్యస్తవాకర్ణనోల్లాసంబు గాడు వఱచి
మాతరోద్దండాదిమాగధప్రత్యగ్రసాహోనినాదంబు చౌకచేసి
యర్హాదికానంతరావసీదేవతాకృతవందనాస్తక్తిక్రిందుపఱచి

లే. వచ్చలేజీల నడపించుపిచ్చుగుంటు

చతురతాగలి నుతియించుజాడ మఱచి

కలువరాయలచలువమైఁ జెలువ మమరఁ

గదియ నేతెంచె మదిరాక్షిఁ గర్తసాక్షి.

196

క. వచ్చిన వెచ్చనిజిగిదొర, కెచ్చినభయభక్తిఁ బూజలిచ్చిన చై మి

చచ్చినపని యే మని వా, కుచ్చిన నచ్చెలికి భాస్కరుఁడు తమి ననియెకొ. 197

ఉ. ఇచ్చటికేల వచ్చితని యీవన నేమని మాఱుమాట వా

కుచ్చెడఁ దుంటవింటిదొర కోయని యార్చుచుఁ బువ్వుటంపఱం

గుచ్చఁగ భీతి నీదుచనుగొండలు రెండిపు డాశ్రయింపఁగా

వచ్చితి శత్రుభీతుఁ డగువాని ననుంగరుణించు కోమలీ.

198

సీ. వెఱపు మాలిచి నీవు వెనుకవైచికొనంగ వేణియై తిమిరంబు వెలయలేదో

వగపుమానిచి నీవు మొగమోటనేయంగ ముఖలీలఁ జంద్రుండు ముఱియలేదో

కలఁక జాఱిచి నీవు కనునన్న గావించ నీక్షణోన్నతిఁ గల్వ లెనఁగలేదో

రహిఁ జూపి నీవాచరణయుక్తి మొనయింపఁ బదనభస్మిలినుడుల్ ప్రబలలేదో

లే. తమము నెలకల్వ లుడులు నాదాయలయ్యుఁ, దెఱవ నినుఁజెంది నేనన్న వెఱవకున్న
తెరుపు సరిపూని నేను నీమఱుగు సొచ్చి, చెఱుకువల్కాని నొకయింతసరకునేయ.

మ. దరహానద్యుతి బొండుమల్లెగని పంజచ్చాయఁ గండచ్చటల్
 సరసాలాకనదీప్తిఁ గల్వ లభతోష్ఠనీల బంధూకముల్
 వరిమాణేతరలిలఁ గీలుకొన నేలా భూల కంచుకొ లెరం
 తరగంఢోపలచండవద్ధతిః బదన్యాసము గామింపంగన్ ? 200

ఉ. ఇంతచలంబు చేసి యలయించినఁ గాంత యొకింత తాళ నే
 కాంతపువేళ యేలు మని గ్రక్కునఁ చెప్పినంతఁ గొం
 డంతగహను కొంగొడియ నక్కట యేమనవచ్చు నంచు వి
 భాగ్రంఠిఁ బడంతి యున్నఁ బ్రియభావ మెరింగి వత్సంగుఁ జింపునన్. 201

ఉ. గ్రక్కున నోమిటారి బిగికొంగిల పీడకు మేమి పచ్చునో
 చక్కెరపిత్తుచే నుదిరి సంపెంగమొగ్గలకేరి
 త్లెక్కిడి పొంచినాఁ డఱుతనే యిటు రమ్మని కౌగిలింఁగఁ
 నొక్కనికుంజమంజుగృహ మెయ్యనఁ జేరిచి తత్తరంబుతోన్ 202

చ. జిలంగుఁబయంటలా దెళుపసిబ్బెపుగుబ్బలయుమ్ము చూచినన్
 గొలుపదు చెక్కు నొక్కఁదళుకున్ నునుఁజెక్కిలిపెక్కునల్ గనన్
 పలపదుమోచి యాన నునువాలెఱ గాంచిన నీవి వీర్వఁగాఁ
 దలపదు భాను నెత్తుచి సుధామధురాధరచెల్వ మెట్టిదో. 203

సీ. శుకవాణియధరోష్ఠమంబనచ్చలమున నాన్యచంద్రునిఁ జూచి యాడు కఱచి
 జవరాలిచేర్చుక్క నవరించునెవమున వేణికాతిమిరంబు వీగ నొత్తి
 శృంగారవతికుచ్చాక్షేషకైతవమున హారతారలఁ దాఱుమాలుజేసి
 వనజాన్యరతిపారవశ్యదంభంబునంగన్ దొగల్ ముకుళంపఁగా నొనర్చి

తే. తనన్యభావంబు రతియందు మునుకొనంగఁ, దరణి బహుబంధచాతుర్యసరణిమొనసి
 తరుణి నలయించి సొలయించి తమి వహించి, లలితరతికేళికాసందలహరిజేలి. 204

సీ. అరగంజిసొక్కులు చిఱునవ్వుటెక్కులు మరు లూనుచెయ్యులు ముఱిపములును
 గిలిగింతకైపులు మెలిగొన్నరూపులు జిలివిలముచ్చటల్ కులుకునటలు
 సరసంపుమురువులు సరిగాంచుహరువులు కళలంటువెరవులు కలికివగులు
 రతిసూనునన్నలు రాకొట్టుచిన్నెలు కొదలేసిమమతలు గూర్పుజతలు

తే. మీఱియొకయింత యరలేనివారిరువురి సురతసౌఖ్యాంబునిధి కీడుబోడుగలచెలి
 యివ్విధం బెవ్వరైనచో నెఱిగిరేసి, సిగ్గుచే టనునెఱి పొండుచెఱిచెఁగాక. 205

ఉ. అంత రతాంతతాంతతనుఁ డై యినుఁ డింతికిఁ దెల్పి యేగులా
 గంతయు స్యాంతపిఠిఁ గని యాడకు గౌతముఁ దేఁగుదెంచి

- కల్పాంతకృతాంతలీలఁ జటురాక్షులఁ గీలలు గ్రమ్మఁ బడ్డినీ
రంత దురంతచింత బెడరం బరుషస్థితిఁ గాంచి యిట్లునెన్. 206
- నీ. మూర్తిత్రయాత్మకస్ఫూర్తివర్తిలమూర్తి వరవధూమూర్తికె పాలుపడెనె?
వేదవేదాంగముల్ వినువీను లన్యకాంతామణిమణితంబుఁ దారసిలెనె?
ప్రణవరత్నాదీక్షఁ బ్రబ్ధికొన్ననిరీక్ష యితరాంగనఁ గనంగ నియ్యకొనెనె?
జేజేలలలెక్కు శ్రీపాదపద్మముల్ వెఱదానికొఱకురాఁ బెల్లెగుఁగెనె? 207
- తే. నిరతిశయహంససుఖపయోనిధి. రహించు, హృదయ మొకబోటిరతికేళి నింపుగ నెనె?
కటకటా! యెంతవాడ వీకిటుకుపనిసి, నెటుల నొగ్గితి? వపక్షిర్తి యెంచవలచె? 207
- కా. ఓహో! లోకహీతుండ వీవె యిటుగా, నున్నయ్య లన్యాంగనా
మోహం బూన నఘంబుగాఁ దలఁతురే మోసంబు మోమోట మీ
దేహం బూరక జాతి సేరదు నుధారోధైకబోధోక్షిచే
రాహుగ్రస్తుండవై తలంకు మని కార్యవ్యాప్తి సాపించినెన్. 208
- క. ఆపంకజాఘ్రుఁ డానుడి, నేపటి గడగడ వదంకె నెంతటివాఁడున్
బాపము గలిగిన భయనం, తాపముఁ బ్రాసించు ననుట తథ్యంబెకదా! 209
- క. ఈవిధి నతశేషధి చింతావధి గన లేక యెఱుంగ కంటిటిఁ దప్పా
నావలన కాపమోక్షము, గావింపగదే యటన్న గౌతముఁ డనియెన్. 210
- ఆ. ఎప్పుడంటకుండ నేఁజేట గ్రహించి, విడుచు రాహు నిన్ను విశ్వజనుల
కదియె పుణ్యకాల మయ్యెడుఁ జను మన్న, బ్రతుకు గంటి ననుచు భానుఁడేగె.
- క. మును తనకు బ్రహ్మ చెలివన, మనవి మనంబునఁ దలంచి మానినిమిందెన్
గినుకఁ గొనఁడయ్యె ముని యల, వనితయు రవివలన నొక్కవరసుతు గనియెన్
ఆగ్రావభేది కొదవిన, యగ్రహతుని వాలి యనియు నరొక్కదృవునిన్
సుగ్రీవుఁ డనియు మానికు, లాగ్రణి నామము లానర్చి యలరుచునున్నన్ 213
- మత్తకోకిల. కోడెపాయపుగబ్బిగుబ్బెతఁగూర్చి వేలుపుల్లోడ దాఁ
గోడి యై యొకరేయి కూయిడఁ గోడిగబ్బని నెప్పుదిన్
జూడ కమ్మని యేటి కేగినచోఁ దదాకృతిఁదత్సతిం
గూడుటల్ సుతుఁ డుద్యమించుట కూతు రంతయుఁ గాంచుటన్. 214
- ఉ. గౌతముఁ డేగుడేరఁ దనకన్నది కన్నియ విన్నవింప నా
జ్యాతతరీలికావృతమహానలముంబలె మండి చేవతా
నేత నధకకరించి యతినిష్ఠురభాషల శఘ్రుఁ జేసి భా
గ్యేతరకక శీలాకృతి వహింపఁ గళావతి బెట్టు దిట్టినెన్. 215

క. గడగడ వడతుచుఁగనుఁగవ, జడిగొని బాష్పంబు లుడుల కాపావధిఁ దా
నడుగుటకు నడుగుఁజూపని, యడుగులఁబడి వడఁతి కడిది యడలననొడివెన్. 216

తే. ప్రాణనాయక మీదారి బలవిదారి, చేరి వడి మీటి గడిచేటి చెఱచు తెఱుఁగ
నేర మొత్తెనఁగలదు మన్నించి కావ, మోక్షము వచింపవేయన్న మునివరుండు.

క. రామాభిరామ శ్రీరఘు, రామాంఘ్రిసరోజయుగవరాగము మీఱన్
సీమిఁదఁ బొరయ నఘ ముటి, యామేను వహించెదవన నింది ముదమునన్. 218

క. మును గనినతనయులనువలె, గనఁదగు నీనినువు ననుచుఁ గలికి యపుడు దాఁ
గనినకుమారుని లజ్జా, వనతానన యై యొసంగ నుయమియున్. 219

— అంజనావానరరూపిణీత్వాదివృత్తాంతము. ౨౨ —

ఉ. ఇందునిభాన్యఁ గాంచి విను మితి! శతక్రతుః సిచ్చ నిజశతా
నందము లొంది పొంద జననం బితఁ డొందుట నేడిఁకన్ శతా
నందుఁ డనం వనర్చు నిజనందను లందఱు నన్యభాతుల
న్నం దలవపు లై మది కనారిలెఁ గాన నొకండు వర్మియన్. 220

సీ. మున్ను నీకు జనించి యున్నయింద్రుడిసేంద్ర సుబాతు లీయున్నతనువు బుడిగి
కన్నతండ్రులయంద కలసి తదుశంబు లొదవ వేటొకకవి కుదయ మంది
వనచరాకృతు లయ్యు వాలిసుగ్రీవాఖ్యై లెప్పటివలెఁ దాల్చి యిద్ద టొక్క
యింటికి భర్త లై యీసుచే నొండొరుల్ కయ్యంబు గావింపఁ గలరటంచు
తే. కావ మిచ్చిన వారు సంతాప మంది, యింతకోపంబు సుతులపై నేలె? ప్రాప్తు
తండ్రి! యనివేడనామాటకప్పదటలఁ, బట్టుఁడనిమానియటఁబాసిసోపుటయును.

ఉ. అంశ నహల్య శక్రసుతుఁ డంజనఁ జూచి యుయో! భయోన్నచిక్
జింతిలఁగానె యే మనుచుఁ జెప్పితి విప్పసి బాలయ్యు నీ
వింతటిజంతవం చెఱుఁగ మితకు మూలము నీవె కావునం
గాంత! బీటార మాటి కపికాంతపు గవ్వుని కావమిచ్చినన్. 222

క. సుగ్రీవుఁ డపుడు వెతవడి, యగ్రజునిం జననిఁ జూచి యఘటనఘటనో
దగ్రత విధి చేసినపని, కాగ్రహ మొదవింప నేల యంజనమొదన్?

మ. తనకర్తంబై శుభాశుభస్థితులు త లళలం బ్రాణికిం
గనిసింపం బరు లెవ్వ రిందులకనంగా లేక మిథ్యావిమో
హనిరూఢాత్మకు లై హితాహితమనీషాయత్తభేదప్రక
ల్పనలం జిక్కుదు రల్పు లంచు భగినిం బాణించి యాతం డనున్. 224

vatism shows exhaustion of spirit. If we blindly perpetuate the old laws and taboo the old prescriptions and prohibitions, it is no good we want the spirit of life which while rooted in the past faces the future with faith. We should not confine our attention to the troubled surface waters for it is the silent stream that counts. the stream that runs by its own impetus, with its own velocity and in its own direction. What Bacon said of weighty things in general that they sink in the stream of time, while straws and feathers are borne safely on its surface is true of cultures as well. While we should not be blind to the failings of our culture, we should not lose our grip on the springs of strength and vitality. It is this constructive conservatism of the author that appeals to me most. While he recognises thai life is not mere repetition but renewal, he insists that it must be inspired by the spirit of the past. I hope that the enthusiasm of the author for the faith of the past and the vision of the future will spread to his readers as well.

CALCUTTA,
26th August '29.

}

(Sd.) S. RADHA KRISHNAN.

శ్రీ రస్తు.

ద్వితీయాశ్వాసము.

మానితగుణముకా

దామ! శతసహస్ర తపనధామ! దరము

ధామసుధాసోమవిధా

క్షేమంకరక్షీర్తిభామ! సీతారామా!

లే. అవధరింపుము భూతదయాగరిష్ఠః

దగువసిష్ఠునిఁ గని గౌతమాత్మజుండు

సీత కవ్వలికథ యేమి చెప్పె? రాముఁ

దానతియ్యఁగదే యన్న నాతఁ డనియె.

2

చ. అనఘ! ధరాజ యీకరణి నాకథ వేడిన నాతఁ డిట్లునున్

నిను కలకంఠి! గౌతమమునిప్రభుఁ డాశ్రమసీమ వాసి పు

త్రుని జనకక్షీతీంద్రునిపురోహితుఁ గా నొనరించి యంజనం

గని నెనరున్ విషాదమును గ్రమైదుభావము దోఁప నిట్లునున్.

3

ఉ. బాలిక వింటె మంచియెలప్రాయము నీ కింక బెండ్లి సేయఁగా

వేళ కుమారికం దగినవేళ నొసంగకయున్నఁ దండ్రికిం

జాలదురంతచింత యగు సర్వగుణంబుల నంబుజాలయం

బోలిననిన్నువంటి విరిబోఁడి వనాటున కెట్టొసంగుదున్.

4

సీ. వరునిపాలింతె యేపాటివేడుక యంచుఁ బుట్టినప్పుడె పుట్టు బెట్టుగునెగు

లింత యై యంత యై యెదుగఁగానే యెవ్వఁ డొడయుఁడో దీనికం చడరుజాలి

యనువైనచో నిచ్చి యత్తవా రేలాగు నడిపింతురో యంచుఁ బొడము నడలు

నుగఁడు లాలనసేయ మట్టు మీఱికుమారి యెటు లగునో యంచు నెనయు వనట

లే. యప్పటప్పటి కరిగి మే లరయకున్న

వెచ్చునూర్పునొ సుతయంచు హెచ్చుఁ జింత

కన్యకను గాంచు టెల్ల దుఃఖంబుకొఱకె

మానకాలకి నోకల్లి మాట లేల?

5

సీ. నిండుచేదొరక గేరునెవ్వ్రాము సృజించి సోగమో మొరయ నేజోక జేసె?
లలితలక్షణలీల లాలయచెల్వముఁ గూర్చి నగుఁబాటుసొబ గెట్లు తగులఁజేసె?
సరసమంజులసుధానదృశోక్తుల నొనర్చి మొఱకుఁబ లేర్పరీతి మొనయఁ జేసె?
జారుగౌరవకల్పసౌశీల్యము రచించి చలశీల మేలాగు గలయఁ జేసె?

తే. గలికి! నినువంటి తెలిగంటిఁ గరుణ లేక
మరకటపుఁగూట మేలీల దొరయఁజేసె?
దగినమగువకుఁ దగవైనమగనిఁ గూర్చ
కజుఁడు దననేర్పునడి నేల నడరఁజేసె.

6

చ. అని వెడవెడ నడరుకడిందియడలునం బడలువడి యడుగడుగు వెడందకంటిచూపరి
జడదారి యిట్టియడుమలం బడుట కిప్పుడును తొంటియొడల నేమిగఁ దాఁ
బని గడించినదో యని యంతరంగంబునం జరించిన యంతయు నెఱింగి చింత
దొఱింగి కురంగటికురంగనయనం గనుంగొని.

7

— ౭౭ అంజానాపూర్వజన్మవృత్తాంతము. ౭౭ —

తే. తొంటిబామున నంటినదుడుకు వాలు
గంటి! యెటువంటివారికి గంట దుఱక
వెంటవెంటనె వచ్చు నేవెంట నగుటఁ
గంటి నీతొంటిలేఱుఁ గేమియంటివేని.

8

సీ. పాట వాడినచోట మోటులే కలకంతవితతికి బువ్వంపువందు వెట్ట
మాటలాడినజాడ మరల జేజేరాజు లవధరించినకూటిచవి గణించ
తెలికిచూడినవంక వలతేనివెలిడాలు బలుతూపు లొకమాత్ర బయలునేయ
వెలసినవ్విసచాయఁ దెలిగవ్వరపుదండి నిండించుపండువెన్నెలలు గాయ

తే. సోయగము జాణతనము లేఁబ్రాయ మలర
గానమున మింతుగాన సుకంతి యనెడు
పేర విజ్ఞ ప్తికాతు కాభిఖ్య దాల్చి
యమరువిద్యాధరుని పుత్రివై చెలంగి.

9

క. ఒకనాఁడు తోడిహరిమి, సకియలువెయ్యాటుమంది సనుజేర హిమా
ద్రికిఁ జని తద్విపులాధి,త్యక్తవని విహరించి శ్రమకణాపనయచ్చుకొ.

10

చ. తువలయతోశవిస్ఫురణ తోజీవసంపదః బోలి పుష్కర
ప్రవిమలబిందుయుక్తి యతిభావముః బోలి మహోర్నిసంగతిక్
భవమునుబోలి సారవనస్థితి భూసురవృత్తిః బోలి యిం
వపుకొల నొండు గన్గొని వయస్సులు నీవును గౌతుకంబునన్. 11

చ. ఆచ్ఛపుటంచత్కెత్తువ లంటిన తెమ్మెరః వమ్మిపూవులక్
హెచ్చినపుప్పొడుల్ నెరసి యచ్ఛట నచ్ఛటః బచ్ఛపచ్ఛనై
మెచ్చుల నిచ్చునీటడిగి మీఱునునోజానివారువంపుబా
రచ్చెరు వొప్పఁగాఁబనపులాడెడుబాడలః గ్రీడ లాడుచున్. 12

లయగ్రాహి.

విష్వగలతామరలపుష్పాడిదుమారముల గుప్పచుఁ గరాజ్ఞములు ద్రిప్పచు మరందం
బుప్పతిలఁ జప్పడులఁ గప్పివొనుతుమ్మెదల రొప్పచు జలాహతుల కొప్పచుదళంబుల్
విష్వచు విశేషములఁ జెప్పచుఁ దరంగముల చొప్పన నిశాంగరుచులుప్పరమునిండన్
గప్పచుఁగటూక్తులను చెప్పచుబహుక్రీయల నొప్పచుసరోజముఖు లప్పడలరారన్.

తే. తావకవధూమణీకరాగ్రావధూత, తోయజాతమరందబిందువుల నైన
చంద్రకము లెంచ మించె గాసారరమకుఁ, గొమ్మలోనఁగినమగరాలకమ్మ లనఁగ. 14

క. ఉప్పతిల గొప్పభంగము, లప్పలఁ బ్రమదాళి మురుగ నది నిజమెకదా
యప్పల మునిగిన భంగము, లెప్పట్టున నుప్పతిల్ల కేల యడంగున్? 15

సీ. లేయొడ లేయొడ లివగణితము గోల నీకేల నీకేల నీరజంబు
నాచాయ నాచాయఁ జూచితే యోచెల్ల! రాయంచరాయంచ సోయగంబు
ప్రమదాళి ప్రమదాళి వద్దాన్యములఁ గ్రమ్మె నీవారి నీవారి నెంచనేల?
కనుమించె గనునించె గలువకొవ్విరి మీఁదఁ జేలిమీను చెలిమీను చెలవ మొండె

తే. దావితా వీదియల్లి కాంతామతల్లి, దరులఁ దరులత లారనె బల్లరఁగ లతివ!
సంకుసంకులగతి డొంకెఁ బంకజాక్షి!, యని యనితరోక్తి విహరించి రజ్జముఖులు.

మ. పతదంభోజరజోమరందకణముద్భామ్యద్విరేఫాంగనా
శత మాలోలదభంగభంగ మభిగచ్ఛతీరవల్లిసమ
న్వితమానోఽచయ మాకులచ్ఛకుల ముద్విగ్నద్రథాంగంబు నై
శతవత్సాకర మించె దావకవయస్యాకేళికావైఖరిక్. 17

ఉ. తమ్ముల నంచకొమ్మలవిధరంబునఁ గమ్ముచు నాచుమమ్ముమొ
త్తమ్ములఁ గ్రమ్మెఱుంగుజీగిదాల్చుచు నూరి పటాంతరాగ్రభా

- గమ్ములఁ బైఁడిబొమ్మలను గాఁ గనిపించుచుఁ దత్సరంబునం
గొమ్మరా! నీవు నీచెలంలఁ గూడి విహారము చేసి పిమ్మటఁ. 18
- మ. జలజక్రీహృతి గాసిఁ జెంది యశిపుంజంబాననాంభోరుహ
మ్ముల కెంతే మొఱవెట్టుచున్నవో యనకొ మ్రోయం గుచంబులే కుల
మ్మలటంచుకొగవజక్కవల్ దొరయరాఁ దోరంపుయానేచ్చ నం
చలఁగొల్పొం జెలు లీవు తోయవిహృతిం జాలించి గట్టొందినకొ. 19
- సీ. నేపంతితెలిచాయపావడఁ దడి యొత్తి తగటిచెఱుంగు నెత్తమ్మింత
వగవ్రాఁతపనిజిల్లసాగనుకుచ్చెల లెచ్చుగులుకఁ గట్టి మెఱుంగుకొప్పు వెట్టి
యలరుసరుల్ చుట్టి లిలకంబు నవరించి జంటముత్యపుకుట్టుకరిగ మెఱుంగు
జంటిఱవికఁ బూన్చి జాళువాసొమ్ముల నెమ్మేనిజిగి వింతయెమ్మె యొనఁగఁ
లే. జెలులు గొందఱు కై నేయ నెలమిఁ గొంద
ఱూడిగంబులు గావింప వేడుకలను
కొలనుకడ నొక్కలేమావికెలన నమరు
చివురుఁబాన్పున నీవున్నయవసరమున. 20
- ఉ. వెగ్గలమైనశంకరునివీర్యము దాలించి యాపథంబునకొ
మ్రొగ్గుచు నగ్గుచుం బడుచు మూల్గుచు నీల్గుచుఁ దూలఁబోవుచుకొ
వగ్గుఁడనంబునం జనెడువాయునఖంఘం గని నీవు నవ్వింకొ
భగ్గున మండి నిన్ను గని పల్కె నతం డతిరూక్షవీక్షణకొ. 21
- చ. కొదమమిటారిగబ్బిచనుగుబ్బల నుబ్బెడునిండుపాయపుకొ
మదమునఁ గన్నుఁ గాన కవమానము చేసితి గానఁ జాన! యీ
యుదుటున నీశరీర మఱి యొండొకరూపున కీకపత్ని వై
యిది భరియించి పుత్రుఁ గనుమీ యని కాప మొసంగి పోవుటకొ. 22
- క. ఆనాఁటికాపమే నుమ్మినాటికిఁ బ్రాప్తమయ్యె నిది దైవకృతం
బోనాతి! కామరూపిణి, వై నీవు వనాటుఁ బెండ్లియాడి మను మిఁకకొ. 23
- క. పతిభక్తి నిత్యయావన, మతిశయశీలంబు నిగ్రహానుగ్రహనం
గతి సామర్థ్యము నీ కగు, నతివ యని హిమాద్రి కాతఁ డరుఁజేరంగకొ. 24
- కుంజరుఁడనువానరుఁడు పుత్రార్థియై కవస్సుచేయుట. ❦
- క. ఆకాలంబున వానర,నాకాగ్ర కుంజరుండు నా నొకఁడు కుమారా
కాంక్ష నచట వృషభవ,తాకాంకునిఁ గూర్చి ఘోరతప మొనరింపకొ. 25

సీ. చలిగట్టుదొరవట్టిచనుమిట్టలను దట్టపునుఁ గిట్టలంబుగాఁ బూయుజాణ
జగకందుజిగిఁ జిందుతోగవిందు సిగఱొందు సొగసొందు సెగయందు చూపుమేటి
ననవింటనునుదంట తను వంట గనుమంటఁ గనువెంట వెడఁచుగాయకుండు
నునుఁదెప్పెరల తెచ్చు చిని సొమ్మసిలుసొమ్ముకలఁ గ్రమ్ముచెలువమ్ము గలంగుసామి
తే. తనకు సాక్షాత్కరించ నంతనము మించ, హర! మహాదేవ! శంకర! యనుచు భక్తి
వినతుడై కుంజరుండు శోరికి విన్నవీప, హైమగిరిధన్వి వలికె నత్యాచరమున. 26

కా. ఆకాశ్యంబు వచించి వైనవిను కీకాశీశ పుత్రస్సృహః
సాశీల్యాత్మక మైనపుణ్యము పురాజన్తంబునకజేయ వీ
క్షేశం బేల కుమారుమా రొదవు నాలేఖ్యాంగి పృథ్వాదమా
నీకానాత్మజ సీతమారి యయి దా నింటం బ్రవర్తిల్లెడుకొ. 27

మ. నంశయమొందకుండు మలచక్కనికన్యకుఁ బుట్టు నన్నదీ
యాంశమునకొ గుమారవరుఁ డాంతరబాహ్యవిరోధియూధవి
భ్రంశరవిప్రభావుఁ డనపాయగుణాకరుఁ డాతఁడే భవ
ద్వంశము నుద్ధరించు దుహితం గను మంచు గిరీశుఁ డేగినకొ. 28

— గౌతముండు కుంజరునకు నంజనను హేతుగా నిచ్చుట. —

ఉ. ఎన్నడు వచ్చు గౌతమమునీశ్వరుఁ డెన్నఁడు తత్కుమారి నా
శన్నకుమారిగాఁ బెనుపఁ గల్గెడునం చతఁ డిచ్చగింపఁగాఁ
గ్రన్నన నంజనం గొనుచు గౌతముఁ దచ్చటి కేగుదెంచినకొ
గన్నుల హర్షబాష్పములు గ్రడ్డు నెదుర్కొని వానరేంద్రుఁడుకొ. 29

చ. అతిథిసపర్య చేసి వినయంబున నేడుగదా! మదియకాం
క్షిత మొనఁగూడె మీరె యిటుఁ జేరుట నంచు నుతించి పార్వతీ
పతినిగుఱించి చేసినతపంబును దద్వర ముగ్ధింప న
య్యతి మతి గందళింపఁ బ్రమదాస్రపరీతదృగ్జుఁ డై యనుకొ. 30

ఉ. నాసెగు లెల్లఁ దీఱెఁ గవినాయక! కన్నెను నిన్నుఁ బెంచు మం
చానిటలాక్షుఁడే కరుణ నానతి యిచ్చుట సీవు దెల్పుగా
నే నీకె నెవ్వఁడకొ? సుత గ్రహింపుము పెంపుము కన్నతండ్రివీ
వినలినాక్షి సీతనయ యేటికి నా కింక నున్న కార్యముల్? 31

ఆ. ఇంతిఁ జూచి చూచి యేనై వనాటన, కెట్లు లిత్తు ననఁగ సీశ్వరుండె
నీవిధాన వచ్చి నాచిచారము మాన్పె, నని కుమారి నిచ్చి యతఁడు సనిన. 32

ఉ. పెన్నిధిఁ గన్న పేదలవలెఁ బెంపుచు సొంపు రహించఁ గుంజరం
దన్నగుమోముకన్నెఁ గని యమ్మరొ! గౌతమమానికన్న నే
ని న్నుట లేక ప్రోవఁగల నెప్పుది వింతగఁ జూడఁబోకుమీ
యెన్నఁ డటంచు ముద్దుగొని యింటికిఁ దోకొని వచ్చి మచ్చికకొ.

33

ఉ. కామిని! యేమి నోచితిమొకాని పురాతనజన్మతోటులకొ
శ్రీమహిళాలలామవలెఁ జెన్నగునిన్నగుమోముకన్నె నేఁ
డామకరాకవైరికరుణామృతదృష్టి ఘటిల్లఁ జేతుటెకొ
ప్రేమముపెంపునం దనయఁ బెంపుము త్రెంపుము చింతలన్నియుకొ.

34

ఉ. నా విని యా నటంచు నెలనవ్వు ముఖాబ్జ మలంకరింప వి
ధ్యావళి ముద్దుపట్టిఁ దనయత్కున గ్రక్కున నుంచి చొక్కపుం
దావిమెఱుంగుఁజెక్కిలి ముదంబున ముద్దిడుకొన్నఁ జన్నుఁబా
లావహిలకొ బయంటచెరఁగానఁగ నివ్వెఱి భర్త పూనఁగకొ.

35

గీ. తనకు మాటికలే రని జనులు పొగడఁ, దనకుమారికగాఁ గొని తభుకువాలు
గన్నుల నలంచునిడువారుఁగన్నులందు, నన్నలినగంధి పోషించు ననుదినంబు.

36

క. మును దన్నుఁ గన్నజనస్థిజనకులఁ గలవోలె మఱిచి జననీజనక
త్వనిరూఢినెలపు కొలిపెకొ, వనచరమిఘనమున దైవవశమునఁ జెలియుకొ.

37

సీ. అతివకు శైశవం బనునవిద్య దొలంగె నిండుపాయపుఁడెల్వి నివ్వటిల్లె
నడలజపామంత్రి నానువైఖరి గాంచె గనుఁదమ్ము లనిమిషభ్యాతి మించె
లేనవ్వు శృంగాటకానుభూతి వహించె కారీర మాంతరస్థరము నించె
గౌను సమృద్ధిదాకాశలీల భరించె రదము లష్టాంగయోగదశ నించె

తే. బదనఖంబులు తారకాభ్యుదయమొందె, నాన్యమమృతకరోద్యత్కృతాక్షిఁ జెంజెఁ
జిగురుమోవి జపానురాగగతి మించె, లలితశృంగార మానందలక్ష్మ మొఱసె.

38

సీ. మాయుచీకటిపెంపుఁ బాయుతుమ్మెదగుంపుఁ గలికివేనలిపోల్కి బలుకరాదు
దగతమ్మివిరిచేపు తొగమాపు నునుఁజూపు చెలికన్నుఁగవయాడు నేయరాదు
నునుఁగెంపువిడిచాలు నన కెంజిగురుదాలుఁ బోలఁతిమోవికి సాటిపోల్పరాదు
తెరలుజక్కవజోడు విరులబంతులువాడు వసితచన్నులవంటి వనఁగరాదు

తే. నీలములమేలు వలరాజుమేలిదాలు

దొండపండ్లు కదానివసెడిగిండ్లు

పూరి గఱవక వెలవెలఁబోక పొదలఁ

జొరక బలుకాఁకఁబడ కున్న బోడు వచ్చు.

39

స్వీ తీ యా శ్వా స ము.

- చ. మనసిజా నిచ్చపండువు సమగ్రమహోజ్జ్వలజన్మభూమి మో
హనదరహాసలక్ష్మీనిలయుము మనోహితకృద్విలాసభే
లనములప్రాపు లజ్జనఫలత్వము తావివిదారు నిండు
వ్యసము రహింపఁ దండ్రీయు వివాహము సేయఁగవంగుచున్నెదకో.
- ఉ. కూరిమిఁ దోడిచేడియలఁ గూడుక వేమకనొక్కనాఁడు బం
గారపువన్నెకన్నె తొలుకారుమెఱుంగు తెఱంగు రంగునిం
గార మెనుగ నంగతిగఁ గన్తుని క్రొవ్విరితేనెసోనలం
జీరుమవాటుకే? వనసీమ విహారము సేయుచున్నచోకో.
- ఉ. అంతకుమున్ను కేసరియు నంజనచక్కఁగఁగఁబు దేవతా
కాంతలచాటలకొ వినుటఁ గన్గొనుముచ్చఁ బోటి తోటలఁ
గంతునియిలిసోయగము గైకొని గానము సేయఁ జూచి య
య్యింతి లతాంతకుంతమున నెంతయు ప్రచ్చి మనోహః చెచ్చఁగకో.
బలునిత నూఁది చెలువుని, చెలు వంకయుఁ జూచి చెలున చిత్తము గరఁగకో
వలవంత యూన నతఁడును, చెలి వంతటఁ జూచి మరులు చే దనలోనకో. 43
- అరుదగుకావిమోవి చిగురా కగురా మగరాల నేలఁబ
ల్వరున బళి! మిటారికురులూ యిరులూ తఱులూ తరంగముల్
హరు వగుచూపులూనిబెభకా తభకా తొలుకారుమించులే
యరయఁగ దీనిఁబోలఁ గలరా యలరాయలరాఁజివాసముల్. 44
- . ఈమధురాధరంబుడగి యాబిగి తోరపుఁజున్న దోయి లీ
రీమురిపంపులేనగవు లీమిహిబంగరురం గెనంగుమే
లీమదహ స్తియానవిధ మితేలివాలుమెఱుంగుఁజూపు సీ
టిమదిరాయతాక్షికె రహించె వహించె మహోజ్జ్వలొన్నతుల్. 45
- క. మును విన్నది యిపు డిచ్చటఁ, గనుంగొన్నది యొక్కతెఱంగుగా నున్నది సొం
పున న న్నిది పరియించిన, ధన మన్నది యేటి కనుచుఁ దమి దలఁచు నెదకో.
కపురంపుటనఁటులఁ గనునెపంబున మోముఁదమ్మి గ్రమ్మినచూపుఁ గ్రమ్మఱించి
వెలఁదికోయిలపాటు వినువ్యాజమున వల్ల కీగానరతిసొక్కు క్రిందుపఱిచి
విరులనెత్తావిఁ బర్వినకైతవంబునఁ బ్రెక్కిన్ననివ్వెఱిపాటు మాఁటి
వనవిహారక్రాంతి నెరయుదంభంబునఁ బొడముక్రొంబులకల కెడ యొనర్చి
చెలుల కెదలోనితమకంబు జెలియనీక
తొలుతటివిధాన వారితోఁ గలసిమెలసి

యెట్టకేలకు పని: బాసి యింటి కేగి

యదవిద విరహాగ్ని వేగుచునుండె నచట.

47

ఉ. అద్దమరేయిదాంక నలయంజనచక్కడనంబుసౌమ్యునన్

నిద్దుర రాక యక్కపిమనీషి చునోజునిపొన్న బేజామాల్

పెద్దసిరంగితాంతుడుల బెగిలి యగ్గల మెట్టకేలకున్

బ్రద్దదయింపఁ గాల్యవిధి బోరన దీర్చి వివాహకాంక్షి యై.

48

ఉ. ఆపులతోడ నంజన హృదంబునరంజన యాట చెల్పి త

తాన్పిల్లి కుపాయ మేమి యని పల్కినఁ గుంజరుఁ డెంచ బంధుతా

వా పికి యోగ్యుఁ డాతనిప్రియంబున వేడుద మియ్యఁడేని నం

దీప్తభుజాచ్రతాపమున దేవరవేకలవియ్యకొల్పఁగన్.

49

క. చెలువంబు గలకొమాత, గలిగినయందులకు ఫలముగాదే విభవో

జ్జ్వలమతి బలభృతిలీలా, కలితుండ వగునీకు నొసఁగఁ గాంచుట లనఁగన్.

50

ఉ. చారులచేత నవ్విధము నర్ప మెఱింగి మదీయభాగ్యమా

రార! బ్రాధ్యుఁ గేసరినె యల్లుచి జేసె నటంచుఁ గుంజరుం

డూఱుటఁ జెందియున్నకపియూధపుఁ డంపినపెండ్లి పెద్దలుం

జేరి నవర్య లొంది ప్రభుచిత్తము చెల్పిన వారితో ననున్.

51

చ. పరమతపోపయోధి మతిబంధురమంధరభూమిభృద్ధురం

ధరత మథింపఁ గల్గిన జనమతి నీజలజాతపాణినా

హా! వరియించు టర్హ మెకడా యని బాంధవమంత్రియుక్తిఁ గే

సరిఁ దొడి తెచ్చి పూజనలు పల్పె వనాటకులేం ద్రుఁ డింపునన్.

52

సీ. మహనీయనవరత్నమయరంగవల్లికల్ ధాత్రికిఁ జిత్రవస్త్రములు గాఁగ

గోపురాగ్ర సువర్ణ కుంభంబు లభినిర్మి రిణికిఁ బద్మకోశములు గాఁగ

జాళువాదిరి మేలి మేలుకట్టు దిగంతదంతిరాజకి సుగంధములు గాఁగ

భవనకేతువులు దివ్యవిమానగతవధూవరులకుఁ జలువపావడలు గాఁగ

తే. యిరిఁ గపు లలంకరింప నిర్జరగురుండు, వికటమున నొక్కలగ్నంబు నిర్జయింపఁ

గుంజరుండు కేసరికి నంతఁ గూర్చి కూతు, దారవోసెఁ గులూచితోదారసరణి.

53

సీ. హైమభూషాదుకూలాదు లిచ్చివియచ్చరాధినాయకులసౌహార్ద ములను

రహి ముత్తియంపుటారతు లెత్తుతెఱఁ గంటిబోటులపాటలసోయగముల

నాశీర్వదించు బ్రహ్మరి వర్మలవేదసమ్మేళితాక్షోచ్చైస్వరములఁ

గనకచేత్రములు చేకొని బరాభరులు గావించుచారణులయ్యుద్వేగములను

తే. దివి మొరయుమర్దఱాదిధింధిమిరపముల

నెడతెగనిధార వర్షించునీవి మాని

తావిస్తావులసోనలకీవి బూని

యంజనాకేసరులనివాహము చెలంగె.

54

క. మిహిబంగరుభూషణములు, మహితాంబరనివహములుఁ గుమారిక కిచ్చెన్

బహుదుర్గంబులదశల, షహరీంద్రులఁ గుండరుం డొసఁగె నల్లునకున్.

55

క. పరిణయవిభవముఁ గనుఁగొనఁ, బటతెంచినదివిజలకు నవర్చ లొసఁగి కే

సరి పరమాద్భుతగతిఁ గుం, జరిహితుఁడై యంజనానుషంగనిరూఢిన్.

56

సీ. కలికిచిల్కల కల్కుగులుకుపల్కులఁ జొక్కి పూఁతేనియలు గ్రోలుదాచి మఱచె

నెలనాఁగగబ్బిగుబ్బులఁ బ్రబ్బికొని యుబ్బి బహుదుర్గరక్షణప్రాణి మఱచె

బాలికాధరదించుఫలచుంబనాడంబరంబున ఫలరసభ్రాంతి మఱచె

నారితీరైనబంగారుమైనపు రెంచి తా మున్ననివసించుతావు మఱచెఁ

తే. జానలేఁగొను కై వసం బైనదానఁ

దాను బూనినపేరునైతంబు మఱచె

నేమి చెప్పదు కాఖామృగేశ్వరుండు

తరుణిఁ బెనఁగొని తనువిధేదంబు మఱచె.

57

చ. హృదయ మొకింతయుం బెదర కీవును నేనను భేద మేమియుం

బొదలక లోఁ గరంగి సుఖపూర్తిఁ దదన్య మెఱుంగ కొక్కటఁక

సదవలయోగివైఖరిఁ బొసంగురహస్యపుబంధభేదముల్

గదిరి రతిం జెలంగి రరగంటసె సొక్కుచు నవ్వహువరుల్.

58

కా. ఈరీతికొ గృహమేధియై కపివిభుం డిచ్చానిహరక్రియా

పారీణిస్థితిఁ పార్వతీశ్వరులదాంపత్యంబు స్వాశ్లేషలీ

లారూఢిం గనిసింపఁ బెక్కుదినముల్ కందర్పరాజ్యప్రభా

ధారంధర్యము దాల్చి యంతటను సంతానంబు లేకుండెనన్.

59

ఫలదానము లొనర్తు రెలమిఁగోర్కి ఫలింతునని యెంచి తపసిముత్తైదువులకు

వృద్ధోపనేప గావించు “రిష్టావాప్తిర” నని దీవింప నభిలషించి

ద్విజదంపతులఁ పార్వతీమహేశ్వరులంచు సతతంబుఁ గొల్తు రీస్మితము గలుగఁ

బరితాప మడఁగింపఁ బాంథులజతరాన్ని హరియింతు రన్న పానాదికముల

ధనకనకవస్తువాహనధాన్యకన్య, కాచిబహుదానములు నేయు చభిషుతార్థ

స్థితై నేయఁగావలసినవి యెల్లఁ, జేసి రక్కసిదంపతుల్ నీత! వినుము.

60

సీ. జలధి కట్ట వినాయకుల సూర్యచంద్రుల వరలక్ష్మి నలమార్గశిరములక్ష్మి
గంగారి సుతరాగారి సాంవత్సరగారిని బదియారుగారిఁ బనుపు
పట్టెమహాగారి నిట్టుప్పుగారిఁ దంగేటిగారిని జల్లకూటిగారి
సావిత్రిగారిని జల్లిగారిఁ గరళ్లగారి నయ్యాదిత్యగారిఁ గూర్చి

తే. నోచె నివి మున్ను గాఁగ మున్నుటిమీదఁ

నలువది ప్రతంబు లాత్మజాతాభిలాష

నంజనాదేవి యెవ్వ రేమాచరింపు

మనిరొ యది యెలఁ దోడోడ నాచరించె.

61

క. ఆకైనదెల్లఁ బత్తిరి, యేకడ రా యైనదెల్ల నీవ్వరుఁ డనుచుకొ
జేసిన భక్తి భజింపుదు, రాకసిదంపతులనియమ మరుదు నుతింపన్.

62

సీ తార్కాణ యనుచుఁ బెద్దలచేత శకునమున్ గొనకొని చూపించి కొన్నినాళ్లు
ప్రతివారముల నుపశ్రుతి పూజ యిడి దానిఁ గోరి యాకర్ణించి కొన్నినాళ్లు
తెలియుఁ బ్రాణాచారములఁబ్రాప్తమని దైవసన్నిధి శయనించి కొన్నినాళ్లు
ఋషులదీవన లెంచి యెదురు చూచి దినంబు లెన్ని యూటుటఁ జెంది కొన్నినాళ్లు
తే. కడఁగి యూరక చనుచున్న కాలగతికి, ఖన్నమతితోడ విన్న నై యున్నవేళ
ధర్మదేవత యామెపైఁ గూర్చి గలిగి, యాత్మజోదయ మెఱుక నేయంగఁ దలఁచి.

అంజనకు ధర్మదేవత యెఱుకత యై వచ్చి యెఱుకచెప్పటం.

సీ. విరజాజినరులఁ బన్నెనగొప్పనుసుఁగొప్ప వలపుగుల్మెడుచందువంకబొట్టు
దంతంపుఁగవ్వలఁ దళుకూనుచెక్కిలి చనుదమ్మిమొగ్గల జాటుపైటఁ
కళుకుఁగదానిబంగరుసందిదండలు దెలిచాయసంకుఁబూసలసరములు
మేనఁ జందా కెంపుమించుటొడ్డాణంబు మొలనూలి చిఱుగంటఁ గులుకురవళి
తే. జిలుఁగుఁబందురకావిదువ్వలువసెఱిక, మించుమించినయొడలు రాయంచనడలు
పచ్చరాబుట్టి మూఁపున హెచ్చుపట్టి, మీఱ ధర్మపుకొరవంజితీరు దాల్చి.

64

చ. ఎఱుకలసానిలీలఁ దనయింటికి నీగతి వచ్చి మానవే
తెఱవ! విచార మేల? మదిఁ దెల్పుదు మవ్వ! నిజంబు నవ్వువే
తఱకట గాదు నాయెఱుక తక్కక నిక్కము కోరి వేడవే
యెఱుక కటన్నమాట విని యెంతయు నింతయు సంతసంబునన్.

65

ఉ. చెక్కిటఁ జెయ్యి చేర్చి మునుచింతిలుచున్నది పువ్వుఁబాన్పుపై
గ్రుక్కన లేచి ఫాదకటకధ్వనితో మొలనూలినాడుతో.

జిక్కినకానుతో బటువుసిచ్చెపుగుబ్బలజాటువైంటోఁ
ఆక్రేరబొమ్మ పత్తణ మెసుగ వెను దనుఁ జేర వచ్చినన్.

66

అమ్మరొ! రావే బంగరు, క్రొమ్మరించెను ముత్తియములు గొనితేవే సీ
నెమ్మదికోరిక దలిపెవఁ, గ్రమ్మినోట్లాపురమ్మకరుణను మండీ.

67

ఉ. బంగరుగుంటివింటిదొరపాటి యనం దగుమేటిసాటిమీ
రం గలగొంటురక్కనులరాయిడిగెంటెడుఁబోటుబంటు సీ
యంగదవాపఁ బాపఁ డుదయంబగునా? తెలిగన్నలాన మా
సింగసిపాదమాన నుడి చెప్పినఁ దప్పటలే దొకప్పడున్.

68

క. అవ్వా! పతియనుమతి మతి, నివ్వటిలం దవముసేయు సీవెరల్లెం
దవ్వగు నవ్వితమున నని, యవ్వనజాస్వయు నదృశ్యయై పోవుటయున్.

69

క. ఆశ్చర్యహర్షరసములు, నిశ్చలభావము చెలుపునెలఁతుకపలుకుల్
నిశ్చయముగఁ దనపతికి వి,పశ్చిన్నాచామణికిం ద్రపావతి చెల్వెన్.

70

క. బహుకాలమునకు వంశోద్వహుఁ డైననుతుండు లేమిఁ దద్దయుఁ జింతా
వహమానసుఁ డగుకేసరి, గృహిణిపలుకు లాదరించి యిటు లని పలికెన్.

71

క. ఎఱుకలసాని వచించిన, తెఱవునఁ గనఁ గలుగునుతుండు చేవస్తుతుఁ డీ
వెరవున కనుకూలం బగు, తెఱఁ గొక్కటికలదు విరుము తెలిపెద నబలా!

72

తే. వడమటివయోధిచెంతఁ బ్రభాస మనెడు, తీర్థ మొక్కటి వెలయుఁ ద్రస్తీరభూమి
మును భరద్వాజుఁడాదిగామునులగొంద, ఊందపోనివ్థలవహించియుందురెపుడు.

73

క. వలసినకుసుమసమిక్కుక, ఫలములుగొనితెచ్చి యిచ్చి బహుమతి వారిం
గొలిచి నిరంతరనిష్ఠా, కలితుఁడనై నేను దవము గావించునెడన్.

74

సీ. తమతండ్రి శంబసాధనునిఁ జంపినయార్ద్ర సవరించి తత్సూతి శంఖశబ్దం
డనువాఁడు మత్తేభమై కాలమీటి మా యాశ్రమస్థులకువహతి ఘటించఁ
గర మూతఁగొని చివుక్కునఁ బైకి లంఘించి కుంభముల్ విడికిటికొద్ది పొడిచి
గడవినవపునోయి! కేసరి వగుదు వీ వని భరద్వాజుండు నను నుతించి

తే. సర్వలోకోపకారి శాశ్వతబలుండు, నిర్మలాఁడు పుత్రుఁ డొక్కఁడు జన్మించు సీకుఁ
దప్ప దీమాట వేవేగఁ దగినకన్యఁ, బరిణయముచెందు మనుపల్కుఁ బల్కెనబల!

తే. ఆదయాశునిమాట వేదార్థమాట, నాఁటునుండియు మది వేడ్క నాటి యుండు
వైన సకలార్థములు దపం బాచరింపఁ, గలుగఁ జెలుపు బుధశ్రేణి కమలపాణి.

75

అంజన పెనిమిటియాజ్ఞ చే వాయువునుగూర్చి తపంబుచేయుట. ౭౭

ఉ. మానవతీలలామ! నియమంబు తపంబునకుం బ్రధానమా
నానియమంబు నిశ్చలహృదంబురుహంబునఁ గాని నిల్వదా
మానస మున్నచో సెనఁగు మారుతదేవత తత్ప్రసక్తిచే
మానికిఁ గల్గుఁ గోరిననమ స్థలంబులు నట్లుగావునకొ.

77

క. నీ కొకసారము చెల్పెద, లోకములకుఁ బ్రాణమైన లోకేశ్వరుఁడా
లోకింప వాయుదేవుఁడె, గాక తదస్మిండులేఁ డొకఁడు నేనింపకొ.

78

(సీ.) చెతస్యసాక్షి నిచ్చులున చిదేహేంద్రియములచేపుకు మూల మైనవాఁడు
కనిపింపరామండియును జల్వ వెడఁజల్లి ప్రజలతాపము లెల్లఁ బొపువాఁడు
వెలి గాక లోక గాక వివిధజంతువుల కాయుష్యంబు సాకింప నోపువాఁడు

. సృష్టిసంతుష్టియు విసృష్టి నేయువాఁడు, నఖిలజీవుల కాధార మైనవాఁడు
నన్నిచోటులఁ బరిపూర్ణుఁ డైనవాఁడు, వాయువే గాక మఱియు డైవంబు కలదె?

క. విశ్వవ్యాపకుఁ డగుటను, కాశ్వతబలుఁ డౌట నఖిలజంతుక్రీడా
ధీశ్వరుఁ డగుటను నీ కింక, విశ్వాసము వషనునందె వెలయింపఁదగుకొ.

80

చ. తరుణిరొ! యాసదాగతి సదా గతిగా మది నుంచి ధ్యానత
త్పరత భజింపఁ దత్కరుణ ధర్మ దయా బల కీర్తి సత్య స
త్వర మతి దాంతి శాంతి గుణ ధైర్య పరాక్రమ వేద శాస్త్ర వి
స్మరదణిమాదివైభవ విభుత్వహితుండు నుతుండు గల్గెడుకొ.

81

జలజాన్మ వేలాగు నెరిగెదోకదే! బలంవానకాలంబు బటబయట
లతహాస వేరీతి వెత కోర్చెదోకదే! మండువేసవి నన్నిమధ్యమమున
లాలాక్షి వెలుల నాలాకించెదోకదే! యుదయాస్తములదాక నుగ్రకరునిఁ
బ్రమద కేగతిభక్తి ప్రకటించెదోకదే! ఫలదాత యగువేల్పుపాదయుగళి
లే. నబల వేరీతి నిర్భీతి నధివసింపఁ

గలవాకదె! గండభేరుండ ఖడ్గ గండ

కప్రకాండప్రచండమా కానలొనఁ

దెఱవ! దైవాజ్ఞ యెట్టిదో! తెలియరాదు.

82

చ. చెలి! విను పుంజకస్థల మశేషతపస్థలదాయి యచ్చుటకొ
నెలకొని గంధవాహు నతినిష్ఠ భజింపుము నేను నీకుఁ గా

వలసినకృత్యముల్ నడపువాడ మదాజ్ఞ సమీరచైవమున్
గొలిచిన నీగుణంబునకుఁ గొంచెముగా దని భర్త తెల్పినన్.

ఉత్సాహ. అంజనామృగాయతాక్షీ ప్రాణనాశువెంబడిక్
బుంజకస్థలంబు చేరి బోధరంజనుక్ ద్విష
ద్భంజనుక్ నిరంజనుక్ బ్రభంజనుంగుఱించి ని
ష్ఠం జెలంగుచుం దపంబు సల్పఁగాఁ దొడంగినన్.

84

గ్రీష్మ ఋతువర్ణనము.

తే. మెఱుపు లొకవంక నివసించె మేఘపటల
మట్టై జడగట్టికొనె గాడ్పు కట్టువడియెఁ
జందురవి కున్నభుతఁ జెందె జాశువాప
సిండి తషియించె నెలరాలు చెమరించె.

85

సగ్ధర. కర మొప్పెక్ గ్రీష్మ మంతక ఘనమృగమృగయాకల్పనానల్పప్రేసో
భరభిల్లి భిల్లభల్లప్రతిహతవిహరద్భద్ర కుంభీంద్ర కుంభో
త్కరదావచ్చిన్న వేణుద్ధతమణిసుషమాతారతమృప్రతీక్షా
దరజై కాయత్తవిద్యాధరమిఘనవివాదక్షమాభృత్తటం బై.

86

కా. మాయాసంస్కృతి సత్యసంస్కృతిజనింపం జేసి పేరాసలం
గాయక్షేకము నొంది లోకులు శలంకక్ మించుకాంతేక్షణ
ఘాయం బోలినకాలి నాఁగ మృగతృష్ణం జూచి సారంగముల్
తోయత్రాంతః దపించె సంగఫల మెందుం దప్ప దెవ్వారికిన్.

87

మ. శనమేల్ నైఋత్యంధకారపటలందన్నెంచకాత్మీయగ
ర్భనివాసంబున మాటు చేసిన ద్విషద్భావంబు భావించి పై
రినిరాసార్థము చుదభానుఁడు ధరిత్రీదేవి భేదించెనో
యనఁ బాతాళము గానుషంప నెఱియల్ ప్రాపించెఁ బేరండలన్.

88

ఉ. శేదోర సాంపానంగి సవరించినకల్వలజీవనోన్నతిం
బ్రోది యొనర్చె నంచలుక పుట్టి కొలంకుల నింకఁ జేసెఁగా
కాదెనఁ బద్మినుల్ గనులయంబుగనం శివుఁ డెట్టిబంధపుల్
భేదింకన్ విరోధుల దళింపక మానరుగా మహాప్రభుల్.

క. వాడెంబయిరులు కాఁకలఁ గూడెం గొలఁకులు దవాగ్నిఁ గుజనిచయంబుల్
మాడెం బ్రాణులపై నడ,యాడెం బలునెకలగాడు సక్కాలమునన్.

అ. దుష్టు కుష్టు చటుల ధూర్జటినిటలదృ

క్కిలి గాలి విలయకాలమృత్యు

దంష్ట్రికోగ్రుచులదండ యెండ యజాండ

దహనకేళి హేళి తలఃపఁదరమె?

91

క. అట్టిదినంబులఁ గుంజరు, పట్టి మదిం గాడ్చు వెట్టి పట్టిన ప్రతమున్

గట్టిగఁ గొని పంచాగ్నుల, నట్టనడుమ నిలిచి తప మొనర్చుచు నుండెన్. 92

❧ వర్ణముతువర్ణనము. ❧

సీ. కేతకీతరువాటి కేళికాగృహతోటి భోగినంఘాతంబు పొందు చేసె

శరశీకరానక్తి సరసీరుహవియుక్తి సారంగసంఘంబు సంభ్రమించె

గగనాంతరాళంబు గహనాగజాలంబు శిఖిశిఖామేళనస్థితి వహించె

మానసాంబుక్రీడ మాలతీతతి తోడ కాదంబవిభవంబు గ్రమ్మకొనియె

తే. వితతపగివేపనందీ ప్రవిగతజైత్ర, గమనలీలాప్తి నినమండలము పొసంగెఁ

జక్క దక్షిణముగను బర్జన్యఁ డనిత, తోయదహయాళి వయ్యాళిఁ దోలువేళ. 93

తే. స్తనితహేచలు భువనప్రశస్తధార

లచిరదుచితైతవకకాభిహతులు గలిగి

మలయుమబ్బుకరాళి సామ్రాణి యుష్ప

రా లుఱుకసాగెఁ గడఁగి వర్జన్యశిక్ష.

94

మ. తనయభ్యున్నతియంచె కాని యితరోద్యద్యేళలం బెంపుసాం

పును బ్రాసింపని చాతకద్విజచయంబున్ గర్జితస్ఫూర్తిఁ బి

ల్పి నిజస్వర్ణము లిచ్చి తృప్తి మొనయించెన్ భూరిధారాగతిన్;

ఘను లారాళికి జీవనంబొసఁగరే కాంక్షించియున్నన్ ఘనుల్! 95

మ. తొలుతం దాను బ్రదాన మియ్య జలదస్తోమంబు ప్రాపించి భూ

స్థలి వర్షించిన జీవసీయము సరిత్యాప్తిక్ ప్రవాహంబు లై

కలయం బొంగు వహింపఁడయ్యెఁ దటిసికాంతుండు గాంభీర్యవం

తులు దా రిచ్చినయీవి తమ్ము దొరయన్ లో నుబ్బుగా నేర్తురే? 96

క. శంపాతత కరకాయు, క్షంపాతనవాంబుధార ఖిద్యోతవిభా

సంపద గనిపింపదు నిశఁ, పెంపగుఖిద్యోతకాంతి బెరయుట చక్కన్. 97

తే. నవ్యపుష్కరప్రార్ణనానాసరముల, రాజహంసలయూత్రల రహి వహించు

వాహినులకల్పి వనచరోత్సాహగతుల, శారదస్ఫూర్తి జలధావనరముఁబోలె. 98

ద్వితీయాశ్వాసము.

ఉ. తాదృశదుర్దినముల నుదగ్రశిఖాశ్మల బట్టబైటనే
 పాదుగ నిల్చి వై నశనిపాదము లొందునో! వర్షధారలకొ
 ఖేదము వొందునో! యన కక్ష్మృతిమభక్తి మదికొ సమీరుక్తి
 పాదము లుంచి యాఘనతపస్విని నిశ్చలనిష్ఠ నున్నెడన్.

— శిశిరముతువర్షనము. —

చ. వెలదులనుండహాసములవేడుక లొందుట జుద్రికాస్థితుల్
 దలఁపరు ముద్దుగుమ్మలనుధామధురాధరత్వక్షీణ బాసకం
 బులు నవి గొందు రంగనలచొక్కపుఁజున్నులనున్కిఁ గెళికా
 చలవిపులొపరిస్థలిఁ బొసంగరు కాంతులు శీతవేళలన్.

ఉ. చొక్కపుగింటెపుంగవముసుంగులు సొంపు లొసంగ మేను మే
 నొక్కటియైనలీల బిగివొందఁ గవుంగిట నుంచి ముద్దిడకొ
 బుక్కిటిపీడియం బొసంగి మోహపుటింతులగుబ్బసందులం
 డెక్కడ నీతు లేమి నుఖయించిరి పుణ్యులు గొప్పరాత్రులన్.

ఉ. ఎప్పుడు గాలికింజలికి నింతయు నోర్వనిప్రాణికోటులకొ
 జెప్పకు మూలమూలల వసించుట నైఁజము వేడివేల్పు నా
 నొప్పెడుకప్పుఁద్రోవదొరయుకొ వలి స్రుక్తిహాసంతికాధలం
 బుప్పతిలం గురాళముల నొండెడుపాన్పులక్రింద వర్తిలన్.

తే. ఆదినంబులఁ గంతదహ్నుంబువులరు, నిలిచి వడఁ కింతయును లేనినిష్ఠ పూని
 తపముగాదించుఁబడఁతిత్తుద్బాధకెదుట, దినమొకఫలంబువవసుండు చెచ్చివైన

క. ఊరకయుండిన దైవం, బేరితి నొసంగు నందు రెఱుంగనిమూఁగుల్
 భారమువై వై చినసం,సారికి దైవంబు ఫల మొసంగక యున్నే?

క. ఈలీల బాల తప మతి,వేలధృతికొ నలువ నేడువే లేం డ్దరుగకొ
 మేలని పుత్రార్థిని యగు,సీలాలక మెచ్చి యయ్యనిలదేవతయున్.

— వాయుదేవునియనుగ్రహమున నంజన గర్భముధరించుట. —

ఉ. ఇందుకళాధరుండు ధరియింపఁగ మున్నిడినట్టితేజ ము
 య్యిందునిభాన్యకోర్కి ఫలియింప ఫలాకృతిఁ జెంత నుంచి పో
 వం దరుజీలబామ ప్రతివాసరలబ్ధఫలంబె యంచు నా .
 త్తం దలపోసి లోఁ గొనినఁ దచ్చివతేజ ము షోఘు షాటచేన్,

సమీరకుమారవిజయము

స్వనమాచుకములు కృష్ణవిలాసరతిఁ జెందఁ జేటచెక్కులు కాముదిని ధరించె
 వెలసె దృగ్దృశ్యవివేకస్ఫురణఁ గౌను కామాగమోద్వృత్తిఁ గనియె మనము
 తను వలంకారసందర్భవర్ధన మొందె గమనంబు ఛాందసక్రమముఁ జెందె
 భరతవిస్ఫూర్తిఁ బొప్పడియె గర్భవిభూతి చండమారుతలీల నిండెమారుడు
 తే. లఙ్కలవిద్యానవద్యహృద్యావతారుఁ, డగుకుమారుకళాలీల లభివసంపఁ
 బట్టు చాలక నీదారి బయలుదేఱె, ననంగ నంజన గర్భచిహ్నములు దాల్చె. 107
 ౪. ఈరీతి గర్భ మొదవిన, నారీతిలకంబు గని మనంబున నిదియె
 కారణముననో యని నియ,మారంభము మాని విస్తయాన్నితమతి యె. 108
 పుట్టినింటికిఁ జొచ్చినయట్టియింటి, కకట! వికటయశస్సుర్ని నికట మొంద
 నెటుల ఘటియిల్లె నిటువంటికిఁబుకు నటలు, కటికివేకటి నైకతకటికిఁ గలదె? 109
 వట్టి జనించు నంచును బ్రభంజనుఁ డెంచుట లేదు డెండముకొ
 బట్టినయట్టి గట్టినియమస్థితి యిట్టుట నెట్టుకొట్టగా
 నిట్టియెడకొ నిశేతు రమియింపఁగఁ దొట్టెడియిట్టిపొడముల
 నట్టడవికొ ఘటిల్ల నగునా? తగునా? ననుబోఁటిబోఁటికన్. 110
 ౫. ఎఱ్ఱయె జవ్వనంబు గలయింతి పతిం బెడబాసి యొంటిగాఁ
 ద్రిక్తురుచోట గర్భము ధరించినదన్నను గన్న విన్నవా రె
 ఱ్ఱయెఁ గల్ల లేమి గణియింతురొ యెంతురొ బంధుకోటిలా
 నప్తుకచెల్ల! నానియమ మాగడ మాయె నిఁ కేమి సేయుదున్? 111
 కటకటా! మన నెఱుంగనికల్ల యొడలు, మఱచినసివంబు లేదంద్రు మహితలమునఁ
 గలిగె నావల్ల నేవల్లఁబలుకుదాన,భర్తతోనని పరితాపభరిత యెన. 112
 సారపుఁబలుకులు నవక,హృద్యరపుఁబలుకులతలంపుఁ బుట్టింప సుధా
 పూరపుఁబెక్కువ నక్కచ,భారతిమిరవతికి గగనభారతి పలికెన్. 113
 "ఓబాల! నీ కేల యూరక చింతిల్ల మున్ను వానరరూపమున శివుండు
 దనలీల మొనయుకామినిఁ గూడి నిజలేజ మామెకు మోయ శక్యంబుగామి
 భరియింపుమని మహాబలునియం దుంచిన ననిలుండు బహుకాల మది ధరించి
 యట దొల్లి నీహృదయాబ్జసంగతుఁ డౌటఁ బ్రతిదినంబు నొసంగు ఫలము లీల
 ముందరను వైవ లోఁగొంటి వందువలన,నవ్వు! నీగర్భయుక్తిఁ బ్రత్యక్షశివుండు
 పెరుంగుచున్నాఁడు గాడ్పు గర్భికరించె,గాన వాయుజుఁడను పేరుగాంచు నితఁడు.
 ఈవరగర్భశుక్తి జనియించు కుమారకరత్న మార్యసం
 భావితదివ్యశుక్తి సురపాలకజాలకిరీటర్పూటశో

భావహూమూర్తి సర్వజగదంతకభవ్యగుణానువర్తి నా
నావిధరామకార్యములనాహృతనమ్రానాన్తి" యం చనన్.

115

ఉ. అంత సమీరదేవత నిజాకృతిః జూప్తి నభస్పరస్వతీ
కాంత నిజంబె వల్కైః గలఃకం బడ నేటికి? బోటి! యాచిధం
బంతయుఁ బెల్పు నీవిభున కం చతః డేఁగిన నయ్యుదంత మా
ద్యంతము కాంతుచెంతఁ బెరియన్ వినిపించి సుఖించుచున్నెడన్.

116

— ఆంజనేయః సనాపిష్ఠాత్కాంతము. —

క. ద్వాదశమాసము లేఁగిన, నాపట సూర్యాదికగ్రహశ్రేణి శుభ
ప్రాదుర్భావస్థలములఁ, బాదుకొనిన యొకత్రిలోకపాపనవేశన్.

117

నీ. నిడుదవాలమువాని నెలఁబొల్పుతలనిల్పుబలువేల్పుఁజలవేల్పుబలిమివానిఁ
బచ్చమాపులవానిఁ బగడంపుఁగిసొంపు బెగడింపుమైచాయ బెడఁగువాని
నొంటింబెమువాని నొఱిపుంచునెఱిమించు మఱిపించుబంగారుమాంఠవానిఁ
గుండలద్యుతివాని గురుహరహరహిరశరశారదాకీర్తి గరిమవాని

తే. మంచుమదివానిఁ గ్రొంబట్టుపంచెవాని, మంచుమల నొంచుమిట వావరించువా
వడుగుఁబావనిచిన్నారిబుడుత నొకనిఁ, గాంచె నావేశ నంజనాకాంచనాంగి.

118

లోటకము:—

మొరనెన్ సురగోముఖవాద్యశతున్

నెఱనెన్ మలయానిలలోలగళతున్

విరినెన్ బలుకావిరి నల్లెనల్

గురినెన్ విరు లగ్గురులగ్గుమునన్

119

శా. తత్కాలంబునఁ దండ్రి గన్దొనియె నార్తత్రాణసంచారి సుప

తౌత్కాహలకారి సూరిజనసంభావ్యశ్రుతాచారి పు

ల్లతౌక్కురుణ్య హృదబ్జహరి నలబాలబ్రహ్మచారిక్ మరు

త్కుత్కీలస్థిరతానుసారిసుమతిక్షుణ్ణాంతరారిక్ హరిక్.

120

భుజంగప్రయాతము:—

విలోకించి లోనన్ వివేకంబుతోడన్

బలా! నేడుగా! మాతవజ్జిహ్వలీలన్

ఫలించెం జలించెన్ వివత్కోటు లంచున్

దలంచెన్ బుధారాధనం బాచరించెన్.

121

మున ఎలిదానమొసర్చి లక్ష్మీహస్తములందలి జడమూర్తి
యగుట భాగ్యము గాదు.

మనుష్యుడే వస్తువును సముపార్జింపఁ గడంగినను
వాసనా శూన్యుఁడగు యుండు టావశ్యకము. ప్రగాఢమగు
తృప్తిచే నూనఁబుఁ డంభుఁడయిపోవ వానియభీష్టమే వానిని
హతు నొనరించును. ఉభయలోకసహజములగు పవిత్రకర్మల
నాచరింప ననాస క్తభావముతో విత్తము నార్జించుట శ్రేయ
స్కరము. కారణమేమి?

“ధనవా స్థలవాన్ లోకే సర్వః సర్వత్ర సర్వదా,
ప్రభుత్వం ధనమూలం హి రాజ్ఞా మప్యుపజాయతే.
న హి తద్విద్యతే కించి ద్యదర్థేన న సిద్ధతి,
యత్నేన మతిమాన్ స్యా దర్థ మేకం ప్రసాదయేత్.”

“సర్వత్రి సదా ధనవంతుఁడే బలవంతుఁడు. రాజుల
కును ప్రభుత్వము ధనమూలముననే లభ్యమగుచున్నది. ఈ
ధనము లేనిదే యే యర్థమును గించినాత్రిమును సిద్ధింప
నేరదు. యత్నిముచే మతిమంతుఁడు గావచ్చును. కావున
ధనమును సంపాదించవలసియున్నది.”

ప్రతి యువకుఁడు నున్నతాశయుఁడయి, ఋణ
గ్రస్తుఁడుగాక, తన మానమర్యాదలను ఋణమునుగూర్చి
కోల్పోవక యుండుట మంచిది. అనేకులగు బుద్ధిమంతులు,
పండితులు, జ్ఞానులు ఋణబాధచే దిగులొంది, వ్యాధిగ్రస్తు
లయి దుర్మార్గులగు ఋణదాతల తిరస్కార నిరసనములకు
లోనై పడిరాని బాములఁ బడుచుండుట నేను ప్రత్యక్షముగాఁ
గాంచియున్నాఁడను.

సీ. అఖిలలోకశ్రేణి నాహుతి గొనఁబూని ప్రళయగ్ని యీలీలఁ బ్రబలెనొక్కొ?
నిఖిలాంత్యకాలాభ్రనిశ్చేదఘంఘాసమీర మీరూపున మీఁజెనొక్కొ?
యప్రతీప్రతాపాటోపగతిఁ జూప విలయార్కుఁ డీలాగు వెలసెనొక్కొ?
కాండంబు నిండకే యండంబుఁ జెండాడ నాభైరవుం డిట్లు లయ్యె నొక్కొ?

తే. కా! చో నిట్టిదుర్నిరీక్ష్యప్రభాజ, వప్రతాపాగ్రగతు లెట్టివారియందుఁ
గంటిమే వింటిమే తొంటికలలనైన, నిదిమహాద్భుత మీమీరు డెవ్వఁడొక్కొ? 130

ఉ. ఇక్కడ నక్కడం గన కొకించుకఁ గొంచ కనర్థత్వరకఁ
దిక్కులు వ్రయ్యఁ దోక వడిఁ ద్రిప్పుచుఁ బోవఁగ మేనిగాడ్పుచే
నక్కట! నుగ్గులయ్యె జలదాళి విమానము లింక వీనిచే
నెక్కడి పద్మజాండ మని యేగిరి దిక్కుమొగంబులై సురల్. 131

మ. విచలద్వాలముతోఁ దరంగితవళివిస్ఫుష్టఫాలంబుతో
రుచిమద్ధర్మకణాన్వితాననముతో రోదోంతరోద్భేదకా
ర్యచణావార్యరవంబుతోఁ బవనతార్క్ష్యాశ్చర్యకృత్సత్వర
ప్రచురాహంకృతితో నతండు రవిబింబప్రాంతముం జేరఁగన్. 132

క. తెఱగంటియేటితరంగలఁ, దరలనిరాయంచఱెక్క దరియ దొరఁగఁ దా
మరలేనెచలువతావుల, నెరసి వినరె గాడు పెంతనెనరొ నిసువుపై. 133

చ. తనవెనువెంటఁ గ్రంజలువతావులఁ జల్లుచుఁ దండ్రి తోడు తా
వెనుకను ముందుఁ గన్గొనక వేడిమిగా యనఁబోక అక్షయో
జనము లతిక్రమించి చని చయ్యన నయ్యినమండలంబుఁ దూ
ఱినఁ గని యెప్పు డయ్యెడఁ జరించుదివాకరపారిపార్శ్వకుల్. 134

కా. మాంపాపీతివచస్కులై భయమునన్ మాటాడలే కంగముల్.
గంపింపన్ జపమాణిక్య విడిచి సాక్షాత్తాలరుద్రకీయా
సంపన్నుం డిదె వచ్చె లోకము గ్రసింపం బూని యిష్టేటికిన్
సంపక్యామి వచింపవే శుభకటాక్షం బుంచవే మాయెడన్. 135

ఉ. నిస్తులదేహాదీపులను నేత్రము లంధము లయ్యెఁ గాల మే
ఘస్తనితాధికార్థులఁ గర్ణములుం జెవు డొందె శత్రుసం
త్రస్తమనస్కులన్ మము ననన్యశరణ్యులఁ జూచి ఈయెడన్
స్వస్తి యొనర్పవే యనెడువారికి వారిజమిత్రుఁ డిట్లునన్. 136

ఉ. ఈతండు సర్వలోకహితుఁ డీశ్వరవీర్యజుఁ డాంజనేయుఁ డ
త్యాగతపాహుశౌర్యనిధి యయ్యును గేవలశైవంబుచే

- నీతటి నన్నుఁగన్గొని ఫలేచ్చ గ్రహింపఁగ వచ్చె నిందునకొ
భీతిలనెల? యంచు వినిపించఁగ నజ్జగజెట్టి యట్టిచోకొ. 13
- క. పం దుండఁ జేరి కన్నుల, పండుగుగా నేడుచూడ బడసితి ననియు
ద్దండతఁ గవిసిన రవి వే, తొండొకమతి వేడి చూపకుండె నెనరునకొ. 13
- క. అంత నతఁ డరుణకమలము, దంతిశిశువు తివియునట్లు దారునఁ గేలం
గొంత దెమలించి నలినీ, రంతం గబళించి పట్టి రట్టడి యగుచుకొ. 13
- క. ఇట్లు నటుచూచి ముఖమున, నట్టె యొకటనుంచివేడి యైనను వెడలం
బట్టికొని కేలఁగొట్టియు, దిట్టియు వెనఁబోయి మఱియుఁ దెమలించునెడకొ. 14
- కా. ఆస్వర్ణానుఁడు నాఁడు పర్వదినమా టాభీలనిర్ణాతదీ
ర్ణ స్వానోచ్చలితాఖిలాంశుఁడయి హంకారంబు ఘోరంబుగా
భాస్వంతుకొ వివృతాస్యయుక్తిఁ గబళింపం బూని దుర్వార్గ
ర్వస్వాతంత్ర్యనిరూఢి మీఱి పఱిలేరంజూచి సామీరియుకొ. 141
- కా. కల్పంతాగ్రహసర్గభర్తకరజాగ్రద్వ్యగ్రీఢకార్పణీ
కల్పనల్పభయంకరారవమునం గర్జించి ధైర్యచ్యుతిం
గల్పింపం దిగు లొంది కుంది యట చక్కం జూడ శంకించి నం
కల్పజ్ఞోభముఁ జెంది రాహు వుటుకంగాసాగె వేగంబునకొ. 142
- క. వెఱిపింపఁ బోయి వెఱచిన, తెఱగున నెఱి దఱిగి తిరిగి తిరిగి కనుచు ని
వ్వెర నివ్వధ మింద్రున కిక, సరఁగున నెఱిగింతు ననుచుఁ జని స్వర్గపురికొ. 143
- సీ. జంభాదిన్ద్రైతేయజయకథల్ నొగడువిద్యాధరస్తతివిన్కి నడరుసొంపు
తుంబురునారదాదులవీణెలఁదొరంగుగానామృతంబునఁ గాంచుసొంకు
బీరుదు లొందినవేల్పువిరిబోఁడిరతనాలవంతకోపులచూడ్కి వెలయుమెప్పు
నలికకీలితహస్తై కొల్పుతెఱగంఁగిదునెదార్లఁ గడకంటఁ గనెడుపెంపుఁ
- తే. దగనుధర్మాసభాస్థానతరనితాంత, పృథులచింతామణీభద్ర పీఠియందు
నిండుకొలుపుండు దేవతామండలేశ్వరునిఁ గనుంగొని రాహు విట్లని వచించె. 144
- ఉ. మేటిగుణంబు నీయెడనె మించె మఱి మనవచ్చు నిచ్చలం
బొటలగంధు లింపెనగుపొటల నాటలఁ చేటమాటలం
బొటిలసీటులం దెలివి మాటినజాణకు నీకు నున్నజం
జాటము లేల యన్న విని శక్రం డదే మన రాహు విట్లుకొ. 145
- ఉ. ఈలువుమాలి తేల్వెద నురేశ్వర! పర్వము గాన నేడుషః
కాలమునకొ రవిం బొదువఁగాఁ జన నంతకు మున్న వచ్చినా

- పాలికి దాయ యై రవిని బట్టినవాఁ డొకవింతరాహు పే
నేల యింకఁ? రవీందుల గ్రహించుగ వేటొకరాహు వున్నెడఁ. 146
- క. ఈక్షింప నుఱిమి తఱిమిన, భక్షణము గాక మరలి బ్రతికితిని నహ
ప్రాక్ష! జనుల్ రాక్షసికిని, బ్రోక్షసి యనుమాట సత్యముగ నేడొదఱె. 147
- క. సత్యపతి నీవు నను మును, ప్రత్యబ్ధము భాను శీతభానుగ్రసన
స్థిత్యాధ్యుఁ జేసి యొండొక, యత్యున్నతుఁ బన్న నాయ మానే యనినఁ. 148
- మిట్టపడి మఘవుఁ డేమిఁ, యిట్టితెరంగెఱుగ మెన్నఁ డిప్పు డొకఁ డినుని
బట్టెనె? నను నెట్టెనె నిధి, కట్టడ దప్పించు తెంత కైవస మయ్యె? 149
- . ఓహో! యేల విచార మీ వెఱుగజే యున్నతృప్తాదిదై
త్యాహంకృత్యపమృత్యుదగ్ర మగునాహస్తానీ? రమ్మంచు నా
రాహుం బల్కి సితేభ మెక్కి కయి వత్తం బించ సాధ్యాగ్రుఱి
సాహోనాదము మించ వేగము రహించఁ జిష్టుఁ డేలేరగఁ. 150
- . నిర్జరరాట్నహయమున నెక్కిను పెక్కువ నిర్జితాంబుభృ
ద్గర్జితగర్జనార్పణి నదాగతిసూతి నెదిర్చినంత న
య్యూర్జితకౌర్యుఁ డాగ్రహమహోగ్రత నాగ్రహవక్త్ర మెఱ్ఱి నై
గర్జిల మంచుటం డని యెగాదిగఁ జూచి గ్రహించువేడుకఁ. 151
- క. విప్రుతాననుఁడై కహాకహ, రవమఖిలదిగంతముల నొరయ నుగ్రనృసిం
హునిధమున మరుద్దారుడ, జవగతి పై నుఱుక నిలువఁజాలక భీతిఁ. 152
- క. స్వర్ణానుఁడుదిగ్భ్రమఁ గొని, స్వర్భుపనాధీశుఁ జేరి చంపఁగడగె నీ
యర్భకుఁడిదె ననుఁ గైకొని, నిర్భీకునిఁ జేయవే యనిన సురపతియుఁ. 153
- క. ఇంతభయంపడనేల? విధుంతుడ నాచేతికత్తిఁ దుత్తుమురుగఁ గా
వింతుఁ నీకు ముదంబు గ,డింతుం గను మనుచుచంటి డీకొల్పుటయుఁ. 154
- క. అభ్రంకషఘోరకరా, దభ్రీరవభ్రమితవలయధరణీధర మై
యభ్రీముపతి సంభృతమద, విభ్రమగతిఁగాలు మీఱివెనఁబై నడిచెఁ. 155
- . ఈహండు ధవళదీప్తుల, దీపించుట దీనిఁ దినఁగ దీపించుత్తుధం
దీపించు నంచుఁ దా నిలఁ బ్రాపించి క్రసించ నెంచి పాయనివాంఛఁ 156.
- కీ. బాహుబలభూతి శ్రీగంధవాహనూతి, ప్రళయఘుంఝాసమీరంబుఁభూతిఁ గదియ
నభ్రమాతంగమును శారదాభ్రీరితి, భీతిఁ డెరలిన జంభాభియాతి కనల్. 157
- . శతకోటికల్పితాశని, శతకోటికతోరధాటి జలిపించి మరు
త్పుతు వైవ హనువు పగిలిన,నతఁ డుదయాద్రిపయి వివశుఁ డైనటు లున్నఁ.

క. అంత సమీరుడు చింతా, క్రాంతస్వాంతాబ్బుడై జగజ్జనబాహ్య
భృంతరసంచారము లేకెంతయుఁ గ్రోధించియున్నయెడ నిచ్చొట్టె. 159

— అంజనాదేవి యాంజనేయుని గానక చింతిల్లుట. —

క. మే లెంతయుఁ దా నై తగు, బాలెంతయు మరలివచ్చి పానుపుమీదకొ
బాలునిఁ గానక ధృతి చెడి, నేలం బడి కొంతవడికి నిట్టూ ర్పడరక. 160
మానిని.

హాకులభూషణ! హా గళితేషణ! హా కలభూషణ! హాకొమరా!
యీకడ నిన్నిడి యీవనికిం జన నెక్కడఁ బోయితి వింతటిలో
నాఁకటిపెల్లన నారట మందఁగ నక్కట! వన్యమృగావళి ని
న్నేకడకుం గొనిపోయెనో యే మని యేమని దూఱుదు నింక విధి. 161

క. తల్లి యింక ఫలము లిడునని, యల్లంబున నెంత నమ్మియుండితివో నేఁ
జెల్ల కుమారక! రారా, యెల్లరుచుల్ గలుగుఫలము లిచ్చెద నీకు. 162

క. ఆటలకు డాగినావొ మహాటవి నొంటి విడిచనుట కలిగి తొలఁగితో
పాటించి యిపుడు నాతో, మాటాడవ దేమిరా కుమారక! చెపుమా. 163

తే. నేను నోచిననోములు నేనొనర్చి, నట్టితపమును నేఁడు సీపుట్టినందు
వలన ఫలియించెననియుత్సవంబు చెంది, యుంటి నింతటిలోదైవమోర్వదయ్యె. 164

చ. అని బహుప్రకారంబులఁ బలవించుపికాలాపినిం గని త్రికాలజ్ఞానభుని యగుకేసరి
యిట్లనియె. 155

— కేసరి యంజన నూఱిడించుట. —

తే. జాలిఁబడనేల బాల! నీ బాలకుండు, బాలభానుని ఫలమని పట్టుకొనిన
రాహు వెఱిఁగింపనిండ్రి డాగ్రహముమించ, హనువు భేదించనుభరమా ద్రి నవశుఁడయ్యె. 165

క. ఆపనికి దేవభిషై, గోవముఁ బ్రాపించి గాడ్చు కొడుకునకు శుభం
బాపాదింపఁగ నుభగ, వ్యాపారము మానియున్నవాఁడు లతాంగీ! 167

తే. సకలమహిమలు సీదుపట్టికిని జేతు, అంగలా వంగలార్వఁ గురంగనయన!
వలదనిన భేదమోదభావంబు లైకన్య, మొంద నవ్వేళ కొకయింత యూఱిడిల్లె. 168

చ. అంత. 169

— దేవతలప్రార్థనవలన బ్రహ్మ హనుమంతుని మనుచుట. —

కా. సర్వప్రాణులప్రాణముల్ పవనుఁ డాచ్ఛాదింప నిస్త్రాణులై
గీర్వాణుల్ వెఱి స్రుక్కి బ్రహ్మఁ గని భక్తి మ్రొక్కి బాహ్యంతరా

ద్వి తీ యా శ్వా స ము.

- భర్వకౌర్వము గాంచెనేమొ తగవింకన్ గాడ్పు సీమికఁ ద
ద్దుర్వార్వార్తి హరింపవేయన సురప్రేమంబుతో ధాతయున్. 170
- తే. గట్టువగదాయ తనపట్టిబిట్టుగొట్టు, నిట్టిచలమూనెఁ బవమానుడింక నశని
గట్టిగా నేను వేడినఁగాక కాఁక మానఁడని బ్రహ్మ తద్వంద్యమానుఁడగుచు. 171
- ఉ. రిక్కలకెక్కుఁ ద్రొక్కుతెఁ జొక్కలవక్కిఁహూమాయి నెక్కి పెన్
మక్కువ నక్కరంబుచెలిమాటలపెక్కువ నిక్కవేల్పు లిం
పెక్క భరింప గాడ్పుకడఁజేగి కదాని మెఱుంగుబోడిరాపా
క్కిటిపాప మందనపుబ్బొయ్యగారు వచించెనేర్పునన్. 172
- క. నకలజగత్పాఠిఁడవై, నకలజగజ్జనవిహారసంధాకవు నై
నకలాత్మలఁ గలసీతును, నకలాత్మక ! యింతకినుక ననునే యనినన్. 173
- మ. పరితాపంబుదొఱంగి తెఱ్ఱెరయు జంభ ద్వేషిదంభోద
ర్భరధారాహతిమూఁపుపాల్పడినలేబట్టిన్ మరుత్ పుట్టఁ దాఁ
గరయుగ్గంబునఁబట్టిచెచ్చెర వచఁ కాంతామనఃకాంతుశ్రీ
చరణాంభోజయుగంబుపైనిడి నమస్కారంబు గావించినన్. 174
- ఉ. స్వస్తియొనర్చి వాయుజునిచక్కి గనుంగొని యీతఁ డార్చవ
ర్చస్తవనీయకౌర్వ్యుడని యాశనిమేను సరస్వతీలతాం
గీస్తనపద్మకోరకమృగీమదపత్రవిచిత్రలేఖన
ప్రస్తుతహస్తపద్మమనఃస్ఫుర్చ యొనర్చినయంతలాపలన్. 175
- తే. పూర్ణిమాచంద్రకరసుధాస్ఫూర్తి వాడి, పడినసస్యంబు క్రమ్రర నడరుకరణి
నాంజనేయుండు దేహదాహంబుమాని, చెంతఁజెరలాడఁజూచి రాజీవభవుండు. 176
- మ. ఫలకాంతాహృతబాలసూర్య ! గిరిశుంభ ద్వైర్య రావోయి యం
చెలమిన్ దగ్గఱఁజీరి యెత్తికొని మోమీక్షించి ముద్దాడఁగా
బలునంతోషముగాంచి గాడ్పుమరలన్ భాషావధూభర్తయం
ఘ్రులకున్ మ్రొక్కి తదాజ్ఞ నెప్పటితెఱంగుంగాంచె లోకంబులన్. 177
- ఉ. ఈగతి గాడ్పులోకముల నెప్పటిలాగున నిర్నిరోధలీ
లాగతి సంచరింపఁ గమలప్రభవుండు మరుద్ధితార్థియై
శ్రీగిరిజాఢినాథ సురశేఖర వాయుసుహృత్పరేతరా
ట్నాగరరాజముఖ్యదివిజప్రభులం దిలకించి యిట్లనున్. 178

— బ్రహ్మదు తాంజనేయునికి నలభ్యము లైనవరములెల్ల నిచ్చుట. —

కా. ఓదిక్పాలకులార! ఈవనజాం ధూహింప లోక త్రయా

మోదప్రాద్యముఁదొట నిత్రము వరంబుల్ మీఁదటన్ సౌఖ్యమా

పొందింపంగలఁ డాధ్యులొత్తలను సుఖావింపఁగా శంఖుఁడే

ప్రాదుర్భావముఁజెందె నిట్టనిన గీర్వాణుల్ ప్రమోదించుచున్.

179

సీ. తమకింప వేదశాస్త్రములు వచ్చునటంచు దనతోడితేజంబుఁ ధరణి యిచ్చె

నిజపాశములచేత నీట నిర్భయుఁడుగా వరుణుండు కరుణతో వరములిచ్చెఁ

గాలదండము మృత్యుగతి రుజల్ సతతంబుఁ బొరయనివర మర్కపుత్రుఁ డిచ్చెఁ

దనచేతఁ దనరూయుధములచే విక్రాంతిఁ బూననిమహిమ మీశానుఁ డిచ్చె

తే. నని జయం బిచ్చి తనగదాహతికి వెఱని, మనికి ధనవతి దయచేసె మును స్వనిర్మి

తంబులొక శస్త్రములభీతి దక్క నొసఁగి, కనకకుండలములు విశ్వకర్తయిచ్చె.

180

మ. తనదంభోళి హనుస్థలిం బెరసియున్ దారింప లేకుండుటన్

హనుమంతుం డనుపేర మీరు నని జంభారాతిఃప్రజ్ఞాయుధం

బున నిర్భీతుఁడుగా వరం బొసఁగె నంభోజాసనుండుం జీరం

తనదీర్ఘాయువు మానిశాపతరణౌద్ధత్యంబు నిచ్చెందయన్.

181

క. అనలాదినిరరేంద్రులు హనుమంతున చ్చి రంత నంచితవరముల్

వనజాసనుండుగ్రవృక్ష ననిలు నిరీక్షించి యప్పు డరుదుగఁ బల్కెన్.

182

ఆ. అనఘ! నీకుమారుఁ డమలక్ష్మి రివిహారుఁ, డజితుఁ డేకవీరుఁ డన్రిధీరుఁ

డఖిలజగదుదారుఁ డాత్మతత్త్వవిచారుఁ, డాంతరాదిదూరుఁ డనఁగమీఱు

183

సీ. అణిమాదు లప్రతిహతము లైతనుఁ గొల్ప నొకరితుత్పాదించ నోపు నితఁడు

కమలజాండము నిరర్గళమనోవేగంబుకలిమినెంచినమాత్రఁ గాంచు నితఁడు

సతతవైరాగ్యోపరతుల నిష్కాముఁడై కామరూపముఁ బూనఁగలుగు సీతఁ

డనివార్యకౌర్యదైర్యదయాదినద్గుణస్తోమంబులకు జన్మభూమి యితఁడు

తే. కడువిచిత్రక్రియల్ సేయఁగలఁ డితఁడు

మహిమ నఘటనఘటనాసమర్థుఁ డితఁడు

రామకార్యార్థమై పూని రాక్షసాళి

నెల్ల హరియించి పతికిమే లిచ్చు నితఁడు.

184

ఎన్ని యని సన్నుతించెద, నన్నా! నీచిన్నవానియదృశతలీలల్

కన్నులఁ జూచెద నీవే, యన్నియు నని ననియె విధి నిజాలయమునకున్.

185

జేయును. ఐశ్వర్యమును తిమిరదోషము (పొరగప్పుట)చే దూషితమగు నేత్రము చూచియుఁ జూడఁజాలకున్నది. దానిని నిర్దోష మొనర్చుటకు దారిద్ర్యమే గొప్ప యాష ధము.”

యువకు లింతమాత్రముచే దారిద్ర్యమును సంపాదన యోగ్యమగు సత్పదార్థముగ భావింపరాదు. యథాశక్తి దాని దుష్టసంస్కరమునుండి దూరముగా నుండుటకే యత్నింప వలయును. లేమిచే మానవుని మనఃప్రవృత్తి శ్రమశీల త్వము వైపున కెక్కుడు విజృంభింపఁగలదు. ఒక మహాపండి తుఁడు దారిద్ర్యమునకును, యోగ్యతకును విశేషమగు సంబంధము కలదని వచించియున్నాఁడు.

పేదటికమునందుండి మనుజుఁడు కష్టసహిష్ణుత్వము నభ్యసింపఁ గలిగినట్లు సంపన్నస్థితియుం దుండి నేర్వ జాలఁడు. జ్ఞానపూర్వకముగఁ గృషి సలుపనిచో మనుజునకు దారిద్ర్య మెట్టి ప్రయోజనమును గలిగింప లేదు. మన దేశమునం దనాది కాలమునుండియు నేటిదనుక నవతరించియున్న మహా పురుషులందును, తత్త్వశాస్త్రవే తలందును, కవిప్రకాండు లందును విశేషసంఖ్యాకులు నిర్ధనులై.

ఋష్యాదు లెల్లరు ధనధాన్యాదికములఁ గలిగియుండ లేదు. కోరినంతనే వారు సులభముగా విపులసంపదల స్వీయ శక్తిప్రభావముచే సమకూర్పఁ గలిగియుండెడివారు. వారి యందు ధనసంగమశూన్యతచే నాత్మబలము మిక్కుట ముగా నెలకొనియుండెడిది.

- క. శిష్టగతి దక్కి మర్కట, చేష్టలు గావింప నేల? శిశులీలచే
ముష్టింపచులఁ గలఁపని, కృష్ణం బని తల్లిదండ్రు లెఱిగించుటయున్. 192
- క. అలపలుకులు మదజలములఁ, బొలుపగు నేరుఁగుకు నూలిప్రోగులయట్లుం
బలె నయి క్రమ్మఱ మునుపటి, వలెఁ ద్రిమూర్తి మునులు భరితపరితాపమునన్. 193
- చ. భువనము లెల్లఁ బ్రోచుటకుఁ బుట్టినయీఘనుఁ డిట్టిరట్టు కై
శవమునఁ జెంద నేల? యని స్రష్టవరంబున విప్ర కాపముల్
సవులమి లోపలం దెలిసి దందడిఁ జెందఁగఁ దాళలేక భా
ర్గవకులు లై నశొంద ఊనఘవ్రతు లిట్లని రార్యసమ్మతిన్. 194
- ఉ. ఇంతటికౌర్యకాలి కొకయించుక యడ్డము లేకయున్న నే
వంతలు సేయఁజూచునొ భువిం జలరాశికి వేల గల్లఁగా
నింతియ కాక ముంచుటరుజే జగ్గి మట్లగుటకొ నిజంబు నే
నితటివాడ నం చెఱుఁగ కెప్పుడు నుండెను సీతఁడం చనన్. 195
- క. అందులకు డెందమున భయ, మందినగతిఁ బవనజుఁడు బలాహంకృతి బు
ద్ధిం దలఁపక సాత్వికగతిఁ, బొందినచో నదియు నొక్కభూషణ మయ్యెన్. 196
- తే. అఖిలలోకోపకారార్థమై మహాత్ము, లెంత తగ్గినఁ దగ్గుగా దెంచిమాడ
దేవకార్యార్థ మై పొట్టిపిట్ట యైన, హరికి నగుఁబాటు వచ్చెనే? యందువలన. 197
- క. సాదుతనంబునఁ చనరెను, గాదిలిసుతుఁ జూచి మున్నుఁ గొనినమనః
భేదంబు వాసి ప్రియకా, న్యదరణాచరణఫణితి నంజన పల్కెన్. 198

ఇ ప్రస్తుతావధానము.

- సీ. వినవయ్య సుత! పూర్వమున బ్రహ్మ నిజసృష్టిచాతుర్య మంతయు సంప్రదించి
కల్పించినయహల్య గౌతమునకు ధర్మపత్నిగా నిచ్చె నప్పడఁదియందు
బలభేదీగూర్మలు గలుగఁజేసిరి వాలిసుగ్రీవు లనువారి శూరవరుల
వారిసివ్వుట మానివలన నేఁ గల్గితిఁ గాన వారలు సేమ మేనమామ
ఆ. లమ్మహాత్ములైనై కుంజరుఁడు వేఁడు, కొనిన జనకుఁ డొనఁగఁ దనుజ నయితి
నాతఁ డాదరించి మీతండ్రి వేఁడినఁ, బెక్కు కలర నన్నుఁ బెండ్లివేసె. 199
- కా. ఆ రత్రాణపరాయణుండ వగునీ వస్త్రతపోవైభవ
స్ఫూర్తుల్ మించ జనించుటల్ విన ముదంబుం జెందినా రుజ్జ్వల
త్క్రిందిశ్రీనిధి వాసవాత్మజుఁడు సుగ్రీవుండుఁ గిష్కింధక
గర్భన్ నీకును మాతులుల్ గనుక సఖ్యం బొందు టర్హం బగున్. 200

- క. వారలలో సుగ్రీవుని, నేరువ హిరమున్ది వై వసింపుము పమభాః
దా రెవసిన సుగ్రీవుని, గూరిచి యింద్రజుః గూల్పుతుము మామ సుమీ. 201
- క. ఆనయము వినయము పెనంగన, సనయస్థితి నెనయు మనిన 'జనని హసా'దం
చని (మృక్తి) భక్తితో నిట్లను హనుమచ్ఛ్రావా యునినతోడన్. 202
- కా. కల్లీ! నత్యవయాదిభర్తములు నిర్మలప్రాచర్యశ్రముకే
ముల్లోకంబు తెఱుంగ నా కొనఁగినకొ ముకే ధాతచే భక్తి సం
స్థిలకొ మ్రొక్కి భజింపఁగాఁ వగినమూర్తిం గాన నెవ్వఁడొ నా
యల్లంబుం పు వేలుకొలదిభుం నూహించి తెల్పుంగదే. 203
- ఉ. నావుడు ధాత సేయొడలినవ్యవిభూషణరాజం గాంచువాఁ
డే వివరింప సేతు గతి యిష్టఫలప్రదుఁ డేనుఁడుకొ లగ
జ్జీవకుఁ డైనవిష్ణుఁ డని చెప్పిన వింటి యథార్థ మైననో
మీవచనంబునుం గలంగ మేలగు నన్న లతాంగి యిట్లనున్. 204
- ఉ. హియ. సమీరపుత్ర! కమలోష్ఠపుఁ డాడినమాట తప్పన?
సేయొడలం బెడం గగుమణీమయభూషణరాశి దేవ దై
తేయవియచ్చరప్రతతిదృష్టికి గోచర మాటఁ గన్నవాఁ
డే యభికారి నీకు నిజమేగుము నా ముద ముద మ్రొక్కుచున్. 205
- ఉ. ఆవనబాషీయాజ్ఞ కనయాదలం దాల్చి యతండు వానిన
గ్రీవులచెంత కేగి నతికిం దగువారలు గాన మ్రొక్కి సం
భావన నేయ నిర్దురును భానుతనూజునిమంత్రి యై సుఖం
బావహిలంగ నుండె; ఘను లంబయనుజ్ఞ క్రమింపచేకదా! 206
- క. ఈరీతి మాతులప్రియ, కారణుఁ డై వేదకాస్త్రకలితాభ్యునన
ప్రారంభసంభృతేచ్చు, పారంభు నున్న నొకస్త్రభాతమువేళన్. 207
- మ. సరసీజాత్రి క్రమించె మిం చెననె దిక్ష్మక్రంబు చక్రంబు హృ
త్పరితాపంబు దొఱంగె రం గెడలె నత్తారాళి తారాళిజా
లరవం బింపు గడించె డించెదీగి కష్టరంబు హరింబుచ
ల్కు రహిం జల్వ రమించె మించె నరుణాలోకంబు లోకంబులన్. 208
- మ. వరపద్మాభ్యుదయప్రసన్నుఁ డగుభాస్వన్నూర్తి మందేహదు
స్తరగర్వంబు లడంచుశూరుండు తమస్సంభేదనుం డాప్రభా
కరుఁ డార్యస్తుతుఁ డై జగద్ధితమతికొ గన్నించు చక్రేశ్వరుం
డరుదేరం గని గంధవాహనుతుఁ డుద్యద్బంధురానందుఁ డై.

హనుమంతుడు సూర్యునొద్ద విద్యాభ్యాసము చేయుట. 210

కా. ప్రత్యూషోచితకృత్య మంతయు సమాప్తం బైనఁ దద్ధిరుఁ డా
దిత్యుంగూర్చి మరుద్గరుత్త దుదితోఁజ్వేలత్సరాహంక్రియా
ద్ధత్యం బొప్ప వియద్గతిక్ జని రవిక్ దర్శించి “తుభ్యం నమ
స్సత్యజ్ఞానకళాత్మనే” యని నమస్కారంబు గావించినన్. 210

క. శంక యొకింతయు నిజరుచి;వంకం గనకున్న మెచ్చి “వాయుజ! భవత
స్సంకల్పసిద్ధిర” ప్రసి,వంకజహితుఁ డతని కవుడు బహుమతి ననియెక్. 211

క. ఓయంజనామనోవా,క్కాయయుతానేకజన్మభుటితతవసపు
ణ్యాయతపరిణామోదయ! యాయెడ కీ వరుగుడెంచు టేమని యడుగన్. 212

కా. ఆసప్తాత్మన కాతఁ డి ట్లనియె నయ్యా! వేదకాస్త్రాగమ
భ్యాసం బెప్పడు వేడ నప్పడె యొనర్పం బునినా రాట నే
మీసాన్నిధ్యముఁ జెందినాడ దయకల్పిం బ్రోవరే యన్న నెం
తే నంతుష్టమనస్కుఁ డై రవి తదంతేవాసితో ని ట్లనున్. 213

మ. వటుమూర్ధన్య జగద్ధితార్థమతి నై స్వర్ణాద్రిచుట్టుక్ నము
త్కటవేగంబునఁ ద్రిష్టుర్క్ పలనె కాస్త్రగ్రంథముల్ మార్గలం
పటసంపర్కమునం బఠింపఁ గఠినప్రాయంబు లై తోఁచు నె
ప్పటిబీలక్ శ్రమ మొంద కిట్లు చరియింపఁక జాలుడే నావుడున్. 214

ఉ. పావని పల్కె నోభువనపావన! నావడి నేనె పేర్కొనం
బోవుట నెంతగర్వి యని బుద్ధిఁ దలంపకు పూర్వపశ్చిమ
గ్రావయుగంబునం బదయుగం బిడి నెంబడిఁ జెంది యుండునో
దేవరకంఠె ముందు నడతెంతునో యానతి యియ్యవే యనన్. 215

ఉ. నీడుగుఱాలజోడు వదిలించె నొహో మహిమాఘ్న! సీత నీ
తేడుజగంబులందుఁ గలదేని యవిలంఘ్యము రెండుకొండలం
గూడఁ జదంబు లుంచి కనుఁగొన్న వియచ్చరు లిచ్చ మెచ్చఁగా
వేడుకయుం బ్రతిష్ఠ యొదవించుము నా కని పల్కరించినన్. 216

మ. జలకాతౌప్తనకుం బ్రదక్షిణనమస్కారాలు గావించి ముక్
బలి నరించి త్రివిక్రమస్ఫురణఁ జూపంబూనువిష్ణుండునుం
బలెఁ డారల్ మొలనూలుముత్యములరూపం బూన నానాదికా
వలయవ్యాపకుఁ డై కపింద్రుఁ డలరెక్ స్వైరప్రచారోద్ధతిన్. 217

ద్వి తీ యా శ్వా స ము.

మ. హనుమదేవునిదివ్యవిప్రహము బ్రహ్మాండంబునన్నింజినం
తనె తద్వాస్త్రీః బహీరనం బగిలి కానక వచ్చుచిద్రంబొతో
యని తత్కర్పరమధ్యరేఖ గని భాషాధీశుఁ డుద్రాభ్రతుఁ డై
మొనయం జేయఁగ నేఁగుజెంచి తిరిగెన్ మున్నున్ తీరెన్నుచున్. 218

సీ. సంధ్యాభ్ర తారకాసముదయాభ్యుదయంబువలె నురంబున హారములు వెలుంగఁ
బూర్వాస్తభిరాగ్రముల మించుసూర్యచంద్రులదండఁ గుండలమృతి చెలంగఁ
గమలగర్భాండోర్ధ్వకర్పరచ్చత్రకాండములీల వాల మున్నతి వహింప
ముప్పేటముంజిలో మొనయుమేఖలరేఖ ధరియించి వలయభూధరమువెలయ

తే. జవనిరూఢి నిరాటృఢి నవఘృంఘ
కపి విరాడ్వృత్తి సర్వదిక్కలితుఁ డైన
మునులు దివిజులు “హరయే! నమో నమోస్తు
తే”యని నుతింపనతఁ డుగ్రతేజుఁ డగుచు. 219

సగ్ధర. తనకాలాద్వేగలీలాతరణవిభవమున్ దర్శనీయంబు గావించెన్
నా వాణీశసంయోజితసకలజనశ్రేణికర్తాశ్రయాయు
ర్ననసార్థార్కప్రయాణోద్యమపరిచితఘోర్వాస్త్రలంబులందున్
హనుమంతుం డుంచె భక్తాయతహృదయసరోజాన్వదంబుల్ పదంబుల్. 220

వ. తత్సమయంబున. 221

కా. భానుం డదృశచిత్తుఁ డై పలికె నోప్రత్యక్షరుద్రావతా
రా! నన్నుం జను లాడరించుటకుఁ జేర్చిన్వచ్చినా వింతెకా
కేనా నీ కుపదేష్ట నిన్ను మును నే నే మంటివో బుద్ధిలో
నానేరంబు క్షమింపు మన్న వినతుం డై వాయుజుం డిట్లనున్. 222

ఉ. ఇట్టుల నానతియ్యఁ దగవే జగదీశ్వర! వేదరాశిం
బట్టగుపెన్నిధానమవు పట్టి నుతింపఁగ నేల! నన్నుఁ జే
పట్టి శ్రయీప్రపంచముఁ గృపక వివరింపు మటంచు దిట్టయై
యట్టై నిజాకృతిం బొలిచె నారవిలేరికి సమ్ముఖంబున్. 2 3

క. వదరక యొకగడియకుఁ దొ, మ్మిదిలక్షలయోజనములమీఁదన్ మఱిదె
బ్బదివేలు దిరుగురవిక, టైదుర నతనికంటె వడిఁ గపింద్రుఁ డరుగుచున్. 224

సీ. పాడిపదక్రమప్రాధినీర్పయఁ దొల్లఁ బాడిపదక్రమప్రాధి నేర్చిఁ
ప్రాభాకరోస్తుభిభావస్థుఁ డయ్యును ప్రాభాకరోస్తుభిభావ మొండె
నియతిఁ బ్రత్యాహారసిఫుజుఁ డయ్యును శబ్దనియతిఁ బ్రత్యాహారసిఫుజుఁ డయ్యును

- స్మృతిపురాణార్థసంగతు లెఱింగియు బహుస్మృతిపురాణార్థసంగతు లెఱింగ
 లే. నిరతసంగీతరతగళోద్ధరతఁ గనియు, నిరతసంగీతరతగళోద్ధరతఁ గనియె
 విమలవిద్యాధికుం డయ్యె విద్య లెల్లఁ, జదివె సామిరి లోకై కసంగ్రహేచ్ఛ.
- ఉ. చండకరోక్తకాస్త్రవిలసచ్ఛ్రివణక్షమ భావిపద్మగ
 రాంబవిభూతమాంగచలనాన్నితకర్ణసువర్ణవర్ణమ
 తుండలకాంతివల్లికలు కొల్లలుగా దిశ లెల్ల నిండ బ్ర
 హ్మాండకరండ మంతయును హేటకదీప్తి వహించె నెంతయున్. 226
- లే. ఇష్టిధంబున రవిచెంత నింత నంత, ముందుగా నేఁగుచుఁ దధాభిముఖ్యమునను
 సర్వకాస్త్రము లెఱింగి ప్రాంజలి లతాట, నీచుఁ గదియించి వానరశ్రేష్ఠుఁ డనియె.
- కా. “విద్యోతత్కరుణారసేన భవతో విజ్ఞాతమర్త్యా కళా
 నృద్యోఽపేహి న దాతు మీశ మితి మాం స్వామిక్! గురోర్దక్షిణాం
 హృద్యాం న స పాదపద్మనితం ప్రేష్ఠా కృతాం తే” యటం
 చాద్యోరత్నము నంత వీడొని జగత్ప్రాణాత్మజుఁ డింపున్.
- ఉ. గ్రంథము ల్లెఱింగి బుధగణ్యుండు మాతులదర్శనేచ్ఛఁ గి
 ప్రింధకు వచ్చి యచ్చటివిశేషము లన్నియు నింద్రపద్మసీ
 బంధజనన్నిధిం దెలిపి భాస్కరసూతి జగత్త్రయైకపా
 ణింధమమూర్తియైనతను నెయ్యి మొనర్పఁగఁ నుండె నయ్యెడఁ. 229
- క. శ్వననప్రియసూతి రవి, గ్రననవ్యసనాఘ్నిఁ డౌట ఘనతరవిద్యా
 భ్యసనార్థి యగుట నొకవరి, రసనాగ్రముఁ జేర్చె నిహపరంబులు గలుగఁ. 230
- క. అని రాముండు వినిపించిన, విని జనకజ యవల నెట్టివిధమున మెలఁగెన్
 హనుమ వివరింపఁ గదవే, యని యడిగిన నుడువఁ దొడఁగె నని తెలుపుటయున్.

—ॐ ఆ క్వా సాం త ము. ॐ—

- ఉ. బద్ధనదీన! దీనజనపక్షవిలాకన! లోకనార్థితా
 త్తోద్ధవసంగ! సంగరధరోద్ధితదేవన! నేవనవ్యకా
 రోద్ధృతిభూమ! భూమహితయోనిజపావన! పావనత్వసం
 సిద్ధవిచార! చారణరుచిక్రితసీరజ! సీరజస్పృహ!
- క. దశనాదాభ్యసనాదృతి!, దశనానామ్నయశేరి! ధరహీరలస
 ద్దశనాతిశుభదృతి! మదు, దశనాధిపశేముషీ! రమాతతవిహృతీ! 233

భుజంగ ప్రయాతము.—

బుధాంతస్సమాధిప్రపూచైకకేళీ!, విధానవిదాకాశవిఖ్యాతహేళీ!

విధూక్షంసహృత్పద్మవిభ్రాజితాళీ!, యథిష్ఠానపై కన్యహరిత్వశాలీ! 234

గద్య. ఇది శ్రీమదంజనాశనయదయారసలస్కృతాక్షపీక్షామహాత్వసంప్రాప్తకవిత్వ
విద్యావధాన సగుణనిర్గుణధ్యానవాసనాభిధానమానసవినపుష్ప పుష్పగిర్యష్ట
నార్యకుమార సమాశ్రితబుధాచార గురుజనవిధేయ తిష్ఠనసామధేయ ప్రణీతంబైన
సమీరకుమారవిజయంబును మహాప్రబంధంబునందు అంజనాపూర్వజన్మసృతాంతం
బును, కుంజరతపశ్చరణంబును, అంజనాప్రాప్తియు, తద్వివాహంబును, అంజనా
వ్రతచర్యయు, వాయుమాహాత్మ్యంబును, ఋతువర్ణనంబును, అంజనేయవతారం
బును, సూర్యగ్రహణంబును, దేవతావరప్రాప్తియు, కిష్కింధాగమనంబును,
చూర్మనీవలవ వేదకాస్త్రంబు లభ్యసించుటయునన్నది ద్వితీయాశ్వాసము.

తృతీయాశ్వాసము.

ఁ తోజలకసూ
రీకాశ్చీరాదిసరసశేఖాదృతభృం
గాకారస్ఫురదలకధ
రాకన్యాఫాలఫలక! రఘుకులతిలకా!

తే. అవధరింపుము భూతదయాగరిష్ఠం
డగువసిష్ఠునిఁ గని గౌతమాత్మజాతుఁ
డవలికధ యేమి వివరింపుఁ డనిన స్వామి
తెలిసిన క్రమంబు విను మని తెలుపఁదొడఁగె.

— రామసుగ్రీవమైత్ర్యాచరణాదివృత్తాంతము. ౨ —

ఉ. వాలి ప్రతాపకేళిఁ గడు వాలి కరాళితనాన నానలా
మాలి విరాళి హేళిసుకుమారుని మోహపుటాలి నైంద్రసి
లాలి మదాలివేణి జవరాలి గ్రహింప నశక్తుపోలికం
దాశే మరుత్సుతుం డతని దండన సేయక తల్లియాజ్ఞచేకొ. ౩

సీ. అగ్రజాగ్రహసమగ్రావమానపయోధి మరుదాత్మభవదైర్యతరిఁ దరించి
కాంతావియోగసంక్రాంతచింతావహ్ని హరివటూక్తిసుధాలహరి హరించి
ఘనరాజ్యరాహిత్యగతదుఃఖతిమిరంబు తరణిశిష్యునిమిత్రతను గలంచి
నిజవరాజయమనోంబుజరుజాగజరాజిఁ గేసరిశిశుసంగకేళి నొడిచి

తే. తనరెఁ గాక హనుమాత్ప్రధానుఁ డఖిల, కార్యధారేయుఁడై మీఁఁగా రవిజుఁడు
లేనిచోఁ జానమాని బల్కాన నాని, ప్రాణమూని మనోగ్లాని బ్రతుకఁగలఁడెని 4
కా. కార్యాకార్యవిధిం బ్రధానుఁ డయి శోకధ్వంసనాయుక్తి నా
చార్యుండై బహుచింతితార్థఘటనాసంపత్తిచే దేవుఁ డై
దైర్యోత్సాహదన శక్తి దాత యయి నిత్యంబున్ మరుత్సూతి క
త్సూర్యప్రదీపపుఁ బ్రోచె; దీనజనసంతోషప్రదుల్ గా బుధుల్. 5

తే. తనకు గురుడైనద్వాదకాత్మకుమారుడు, డనుచు మైత్రిని బహుమైత్రినలరజేసె
నాంజనేయుండు ధర్మాత్మ తైనవారి, కాత్మగురుబంధురక్ష నాయంబ కాచె! 6

ఉ. ఉగ్రమతంగశాచకనితోట్ల వారికి ఋశ్యమూకరై
లాగ్రముఁ జేరరామిఁ గుహనాకృతిధారుల నుగ్రభానుభూ
నిగ్రహబుద్ధిఁ బంపఁ దన నెవ్వది సర్వమెఱింగి వీరలో
కాగ్రణి వాయుసూతి లెగటార్చె ననేకుల దుర్విషేషులన్. 7

ఉ. ప్రాజ్ఞుఁడు తడుఁ డుత్తముఁడు పావనమూర్తి మరుత్సుఁడు స
ర్వజ్ఞుఁడు గానిచోఁ పవసివాలకముల్ విలంగఘ్నులున్నవం
చచ్చిత నవ్వుకున్న పవనాత్మజు నమంగఁ బల్కి మమ్ము మా
ప్రజ్ఞ లెఱింగి సత్యమృదుభాషల సంధి ఘటింప నేర్పునే. 8

సీ. విద్వజ్జనంబులో విద్వచ్చిరోమణి కవులలో నుత్తమకవివరుండు
గాయక శ్రేణిలో గాయకశ్రేష్ఠుండు బలియరలో మహాబలనమగ్నఁ
డలతపోనిధులలో నతులతపశ్శాలి బహుయోగిపటలిలోఁ బరమయోగి
ధీమద్గణంబులో ధీమత్కులస్వామి గుణులలో లోకైకగుణధరీణుఁ

తే. డక్షులవైరాగ్యవరులలో నతివిరక్తుఁ, డధికవీరులలోన వీరాధివీరుఁ
డప్రమేయుఁడజేయుఁడీమాంజనేయుఁ, డితనియింపఁగలఁడె? భోగేంద్రుడైన. 9

సీ. ఘనవిరక్తుం డైన గానవిద్యారాశి విజితేంద్రియుండైన వీరవరుండు
పటుకాంతుఁడగురిపుత్రశయకాలహరుండు విద్యాధికుండైన వినయవరుండు
నతమనస్థాయి యైన మరుత్త నోవేగి బహుకార్యవిదుడైన బ్రహ్మచారి
సౌశీల్యనిధియైన కాళామృగస్వామి యతిబలైశ్వర్యాభ్యుదయగ నిగర్వి

తే. యఖిలలోకజ్ఞుఁ డాత్మశక్తిజ్ఞుఁ డమిత, కామరూపధరుం డైనఁ గామదూరుఁ
డనంగ మీటుననంతకల్యాణగుణవి, హారగుణసంగతులు త్రిలోకాద్భుతములు.

క. లోకంబుల గలచేబుపు, లేకైకగుణప్రసక్తి నెంతయుఁ ఘనతల్
చేసొనిరెంట తత్సకలగుణాకరుఁ డనిలజ్ఞుఁడు కీర్తులందుట యరుచే?

తే. సకలదైవప్రభావముల్ సద్గుణములు, పరమసుజ్ఞానవై రాగ్యభక్తికరుణ
లతులకాంతిప్రతాపంబు లైక్య మొంది, పవనసందనరూపమై పరిణమించె.

సీ. సత్కర్తగతిజూపె సద్బ్రహ్మచారియై పూర్వాశ్రమాచారభూతిఁ జెంది
భక్తిగిన్నించె మద్భక్తాగ్రగణ్యుండై స్వాతంత్ర్యవీలావశత్వ మొంది
జ్ఞానంబుఁ బ్రకటించె జ్ఞానప్రభాసియై ప్రారబ్ధమాలానుభవత కొదవి
విరతిభావముఁ దెల్పి విరతినంపన్నుండై జన్మప్రభృతి నన్యసంగ ముడిగి

తే. స్వామిభృత్యనయోద్యోగసౌమ్యవినయ, ధర్మదాక్షిణ్యకార్యసంధానచైర్య
కార్యచాతుర్యముల నాత్మసరణిఁ దెలిపె, నఖిలలోకోపకారి యత్నానురారి. 13

క. కాంతారహితుని నిజమల, కాంతారహితుని నితాంతకాంతన్నేహ
భ్యంతరలఁ జేసి శ్రీహను, మంతునిఁ జింతింప శక్యమా యని పలుకన్. 14

క. భామిని శ్రీరఘునాథ, స్వామినిఁ దిలకించి మైత్రిసమ్మతి మిమ్మున్
సామిరి మైత్రిసలుపుట, యామిఁదటికథలుఁ దెలుపుఁడని వేడుటయున్. 15

కా. జంభారాతి శుభప్రదానకలనా సంభూతసంభావనా
హంభావక్రమణాత్రివిక్రమపదాబ్జాంగుష్ఠవేగావధూ
తాంభోజాతభవాండభాండ బహిరుఘ్నతీరరాశిస్రవ
ద్గంధీరాంబు ఘోరం ఘోరార్థటు తెసంగన్ రాఘవుం డిట్లనున్. 16

క. చెవులకుఁ జవులగు హనుమ, త్కదించంద్రునిపుణ్యకథలు కడువేడుకతో
సవిశేషములుగ నీ కింక, వివరించెద నెఱిఁగినంత విను మవి యెల్లన్. 17

చ. రమణిరొ! పూర్వచంద్రకళ రాహువు మ్రింగినచో జగంబునం
దమము సమగ్రమానటులు చైత్యుఁడు నిన్ గొనిపోవ నామనం
బమితవియోగబంధురమహాంధకమిస్రనిమగ్న మైనచో
నిమిషము నొక్కచో నిలువనిల్కడ గానక కానలోపలన్. 18

నిండుపున్నమరేలఁ బండువెన్నెలవేడికార్పిచ్చువెచ్చలఁ గ్రాగి క్రాగి
చిలుకలేజీరాతుచెఱుగుసింగిణిపింటినారి, మ్రోఁతలఁ దాల్చి తాఱితాఱి
యలరుపుప్పొడికుమ్ము కెలనఁ జల్లుచుఁ గ్రమ్మచలంపలేమైరదొమ్మి సొలసి సొలసి
చెవులకు ములుకుతొ చిగురుమేపరిపుల్ల జిల్లుపాటలసూటి చెదరి చెదరి

తే. నెగడునిట్టూర్పునెగలచే వొగిలి నొగిలి, యిరవు దొరయనివిరహాబ్ధి నీఁది యీఁది
పిదప దరి గన్నగతిఁ గనిపింపఁ బంప, దరిగని వసించి యున్నఁ దత్సమయమునను.

(సీ. రాకేందుకరనిభ బ్రహ్మసూత్రంబుతో మెలిగొన్నహక్తికావళులవాఁడు
వసిడికెంజిగివట్టుపంచెపై సరిగంచు మొనయుముప్పేట్రొమ్మంజివాఁడు
నవరత్నభుచితకుండలశుభప్రభలతోఁ దగుకెక్కుచెక్కుటద్దములవాఁడు
బాలార్కతోణాస్యలీలతో సరిపోల్పఁడగు కేలిమేలికెందమ్మివాఁడు

తే. వసిమిగోచియు ముంగేల మిసిమికంక, ఇంబు ధరియించి నిజదేహనవ్యకాంతి
బయలు బంగారు గావించు బ్రహ్మచారి, యొకఁడు మాచెంత! కరువెంచుచున్నఁ జూచి.
సోదరు నంటి యంటి సుగుణోక్తమ! కంటివె యల్ల కొండవైఁ
భాదము లూఁది డిగ్గి మదభంధురసింధురలీల నొయ్యినే

యీచెన సుప్రసన్నశుభదృష్టిని జూచుచు వచ్చుచున్న
 ధరణీయుఁ డీవటుకుఁ గ్రజిఁ జూడఁగ వేడు కయ్యెడుకొ.

21

ఉ. బంగరువట్టుగోచి మనుషచ్చనిమందుయు నొంటిఁబడెముకొ
 ముంగయికంకణంబు జిగి మోహనహారము వుండల ప్రభా
 భంగకపోలముల్ తరుణభానునమానముఖాంబుజంబు మీ
 అంగ వటుక్రియకొ శివుఁడు రాఁడుగదా మనచింత దీర్చుగకొ.

22

లే. శివుఁడె కావలెఁ గానున్నఁ జిన్నివటుక, పాపసివితాన మనలోనితాప మార్చు
 మను మని యకృత్యము సహింప మనచి చెల్పు, వచ్చువాణిశ్వరుండుగావలయునితఁడు.

ఉ. ఉక్తివధూనతీశ్వరుల నొక్కఁడు గా కితఁ డున్న సీశుభ
 వ్యక్తియు సీవీరక్తి విభవాద్యురక్తియు సీమహత్కృతా
 వ్యక్తముఖాబ్జయుక్తి కలదా? యితనిం గని మాటలాడఁగాఁ
 బ్రాక్తనఁన్న పుణ్యపరిపాకవశంబునఁ గాక కలునే?

24

ఉ. మచ్చిక కెక్కునిక్కవిమూదునిచారుశరీరకాంతిచే
 నిచ్చటిచెట్టు లన్నియును హేమపువన్నియఁ జెన్నుమితెనే
 నెచ్చటఁ గాన నిట్టిఘను నీతనిఁ జూచినయంత నిచ్చలో
 హెచ్చె ముదంబు విచ్చె వెత లేమి విశేషము గల్గ నున్నదో!

25

ప. అని పల్కునమయంబున.

26

ఉ. ఇంగిత మాత్మలో నెఱింగి యే ననువాక్యము లాలకించి మ
 మ్ముం గదియంగ వచ్చి కయిమోడ్పు లలాటమునం దమర్చి సా
 ప్టాంగ మొనర్చి మచ్చరిత మంతయు లక్షణుచే నెఱింగి మా
 యంగద వాయ రంగదమృతాక్షరసంగ మెనంగ నీ ట్లనున్.

27

క. రావించెద సుగ్రీవునిఁ, గావించెద మీకు బంటుగా ననిశంబుకొ
 నేవించెద మీపదములె, భావించెద మిమ్ము స్వామిభావమున నృపా.

28

ఉ. కేసరి కంజనారమణికిం బవమానవరప్రసన్నతం

జేసి జనించినాఁడ నృపశేఖర! నకొ హనుమంతుఁ డంద్రు, ప
 ద్మాసనుఁడేరి నాకు గతి యాపతిఁ చెల్పు మటన్న నిమ్మెయి
 భాసీలుభూషలం గనినభవుఁడె పొ మ్మవియొక ధ్రువంబుగన్.

29

ఉ. ఆచతురాస్యుఁ డాడినటు లాత్మవిభూషణపాళి నాకు దృ
 గ్గోచరమయ్యె మా! మతిలఘుస్థితిఁ బల్కితి నర్వలాకలా

శా. ఈనిర్వాణపరోపకారవిభవం బీసిత్యసత్యవ్రతం

చిన్తే పుణ్య మనన్యవృష్ట మని నే నెంచంగ లజ్జించుచున్
దా నెంతే దగుభక్తి దోడుకొని చెంప ఋశ్యమూకాప్రిప్రై
భానుప్రద్యవుం గానిపించె నితం డాపడ్పేది సామాన్యుడే!

శా. బంధున్నేహధురీణః త్రైవరవిజాం బాటించి వాలిక్ నురా

బంధుశ్రేష్ఠమదాపహరబలసంపచ్చాః దూలించి కి
స్కింధాపట్టణపట్టబంధురునిగాఁ జేయింప నేఁ గంటిం ద
త్సంధానోచికివాగ్విధాననిధియా సామీరి చేహటటన్.

39

చ. వినుతనుషేణముఖ్యకసివీరుల నిక్ వెదకకొ దిసేంద్రనం

దనుఁ డొకకొందఱం బనిచి దక్షిణభూమికి నంగదాదులక్
బనుపంగ వారిలోఁ గలసి పావనియున్ జల్గూడి పోవఁగా
ననిలప! యిందు ర మ్మని ప్రియంబున దగ్గఱం దిల్చి పల్కిరిన్.

40

శా. నావిధ మంతయున్ జనకనందనతో వివరించి తొల్లఁ ద

జ్జీవన ముద్ధరించి మఱి నీలశుభస్థితి కుఁ చెల్చి మ
జ్జీవవిధాయి వై మరులఁ జేయుము తండ్రి! వివాహకార్యలీ
లావిధి నీదయ్యక రఘుకులంబు పునర్జననంబు జెందగన్.

41

శా. అని మణిముద్రికామణి ప్రీయత్య మెసంగ నొసంగ భక్తిఁ గై

కొని శిరసావహించి కనుఁగోనల నుంచి ప్రసాదమయ్యు! నేఁ
జని త్రిజగంబులక్ వెదకి జానకీ గన్గొని కాని యూరకే
నినుఁ బొడఁగానరా నిదియె-నిక్కము స్వామి! యటంచు మ్రొక్కుచున్.

42

చ. బహుమతి మమ్మ పీడుకొని భానుజలత్క్షణనంద్యమానుడై

సహచరవానరప్రవరసంఘముతోఁ జని పర్వతంబులక్
గహనములక్ మహానదుల గ్రామములక్ ఘనపట్టణంబులక్
బహునగరంబులక్ నెమకి భామిని నిక్ గనలేకపోవఁగన్.

43

సగ్ధర. రాజించెక్ వ్యాళరాజవ్రజదుచిరఘణారంగరంగస్తజిశ్రీ

శోణాభాయుక్తరంగశ్రుతకరకలనాసూచితానేకనాక
స్త్రైణస్తోకస్తనాగ్ధలఘుసృణఘ్రిణీసంగగాంగప్రవాహ
శ్రేణీసంగ్లేషలీలాంచితతరగరిమన్ సింధురా జంతం జెంతన్.

44

శ. ఆకడలిసిటి దాటంగ, లే కడలి కపిం దు, లలవు లెక్కించుకొనన్

బో కడలి జాంబవంతుం, డాకడ లివఁ జూపకున్నయనిలజాంబల్పెన్.

45

సీ. ఘనసత్వపత్వరక్రమనిరూఢిఁ జెలంగి కవిన క్తజీవనఖ్యాతిఁ బొంగి
యవనిభృద్వరకుమారాశ్రయత్వముఁ గాంచి లలితప్రవాళలీలలు ధరించి
బహువాహినీగతిప్రాభవస్థితి మించి పరమగంధీరసంపద వహించి
బాడబస్సురణ రూపమునందు వెలయించి పుణ్యజనప్రాప్తిపాలుపు తెంచి

తే. యనిలతనయ! నముద్రుండ వైనసీకు
దుస్తరుండ నంచునో మ్రోయఁదొణఁగినాఁడు
ప్రతిఘటించునముద్రుండు భంగమొంద
నిస్తరించి భవతీర్తి విస్తరింపు.

46

మ. అన నుప్పొంగి మరుత్సుతుండు కవులారా? దుస్తరంబైన తో
యసిధిం దాఁటెద లంక మీటెదఁ దృణప్రాయంబుగా జానకిం
గని వే వచ్చెదఁ గానకున్న జలధుత్ గాలింతు భూలోక మె
ల్లను దూలింతు నుడుప్రకాండ మిల వ్రాలక వంతు నాకాశముక.

47

ప. అని పలికి.

48

కా. బాహుస్థాలన మాచరించి నిజరూపం బుద్ధిలిం బెంచి కా
లాహికానవికాలవాలలత మస్తాగ్రంబు హత్తించి తే
జోహంకారత మించి వార్ధిపయిఁ జూపానించి రాక్షానిలలో
త్సాహశ్రీల రమించి రాము మదిలో ధ్యానించి హృష్టాత్తుండై.

49

లయగ్రాహి.—

అక్కడినమీపగిరి యెక్కి శిఖరాగ్రధరఁ
ద్రొక్కి తదుదగ్రశిలచక్కి కరముల్ కెం
డక్కరణి నూఁదికొని చక్కఁగ సురారిపురి
దిక్కు స్థిరదృష్టిఁ గని మిక్కుటపువేడ్కకొ
డక్కె మనభీతి యింకఁ జిక్కె దశకంధరుండు
స్రక్కె దనుజాన్వయము నిక్కమని వేల్పువ్
దిక్కులఁ బ్రసూనముల స్రక్కులొలయింప వడి
సెక్కినఁగఁ బావని చివుక్కునను దాఁటెక

మ. లవణద్వీపవతీశ్వరోత్తరణవేళాలాలవాలొల్లల
త్వవనప్రాధతి భూపరాగము జగత్ప్రాణాత్తజుం గూడి పో
వ విలోకింపఁగ నొప్పెం గూఁతుం గనఁగా వాంఛించి భూదేవి వా
యువుపుత్రుం డట పోవ వెంటఁ జన నుద్యోగింపెనో! నా దివిక.

51

మ. హృతబాలార్కుడు మెట్టస్రంగి యెగయన్ హీనస్థితిం జేలి ప
ర్వతమున్ దూలముకన్నఁ జుల్కదనమున్ బ్రాశించి భగ్నంబు లై
క్షీతివై వ్రాలె పృథిం ధరించి నెలవుం గేడించి బ్రెనొందుచి
ర్గతు లెందుం బడిపోవ కాత్మగతధైర్యం బూనఁగా నేర్తురే? 52

ఉ. మాయవసజఁ జూడఁ జనుమారుతికిన్ ఫలకోటిఁ దృప్తిగాఁ
జేయుద మీ ప్రయాణమున జేరువనే చని యంచు వెంబడిన్
బోయి దశాస్యునిం దలంచి పోవ భయంపడి జాతెనో యనన్
వాయుజుమై వెనక్ బెకలి వాయుగతిన్ ఇని మాలె సాలమున్. 53

మ. హుమస్వీరుసింహగర్జనలచే నచ్చోటికొండన్ ప్రతి
ధ్వను లిచ్చెన్ సురలార! మీకు భయమున్ వర్తింక నిశ్చంక భూ
తనయం జూడ దశాస్యుగర్వ మడంపన్ దాసేగుచున్నాఁడు పా
వని యం చున్నతిఁ జాటుచున్నవా! యనన్ వాగప్రమేయాధతిన్. 54

ఉ. ఆలవణాద్ధిసీరు పవనాత్మజుమైవడిఁ బాయ సప్తపా
తాళములుం గనంబడియెఁ దద్దశకంఠుఁడు నాగబాలికా
జాలముతో స్వరత్నములు సర్వము గొంట రవచ్ఛలంబునన్
బోలఁగఁ దెల్పి లోఁ గలుగుపోడిమి పారిధి చూపెనో యనన్. 55

మ. అఖిలాశ్చర్యకరప్రభావుఁ డతః డత్యాసక్తి లంకాపురో
న్ముఖుడై పోవ జగద్ధితార్థ మితఁ డెంతో దూర మిట్లేఁగెడున్
సుఖరూపంబు వహింపఁ జేయఁదగునంచున్ వాధి మైమాకుఁ డన్
శిఖరిం బంచిన నాతఁ డడ్డముగ రాఁ జింతించి చిత్తంబునన్. 56

శా. అక్షీశోద్ధతి రామకార్యఘటనాహంకారి నై పోవఁగా
రక్షోమాయఁ బ్రయాణవిఘ్నమునకై రాఁబోలు డీనిన్ ధృతిన్
శిక్షింపం దగు నంచుఁ గాంచనగిరి శ్రీ మించుమైమించుతో
నాక్షేపించి మరుక్కుమారుఁడు శిఖర్యధ్యక్షు దాఁకెన్ వెనక్. 57

ఉ. మించులమించుబై టవడు మేటిగుఱాలవజీరు చేతి నూ
ఱించులక త్తిపె ట్టెఱుంగనట్టి మహాగిరిపట్టి యంతకున్
మించిన గాడ్పుచూలి బలుమే నొరయన్ ధృతి దూలి యంతలో
నించుక దేటి క్రమృతఁ గపింధ్రునిఁ జూచి మరుష్యుడై యనున్. 58

మ. కపిలోకేశ్వర! సర్వలోకహితసత్కార్యార్థివై పోవునీ
కపకారం బొనరింప రా నుదధి నీయాత్మాశ్రమం బార్ప న

- న్నిపు డంపెన్ బహుకండమూలములచే దృప్తుండ వై మార్గసం
గపరిక్రాంతి దొఱంగి పొమ్మనుచుఁ బల్కున్ వాయుజుం డిట్లున్. 59
- క. ఆకడ గని వచ్చెదనే, నాకుం దగ నేల! విడియ నడిసంద్రములో
నాకుం దగవే యని మై, నాకుం దగ నిల్చి పవనందనుఁ డవలన్. 60
- మ. స్వరధీకున్ స్వపరాక్రమక్రమపరీక్షాబుద్ధిమైఁ బంప నం
బరవీధిం దనకంటె దీర్ఘ మగురూపం బూనఁగాఁ బూనఁగా
సురసాగర్భము సూక్ష్మరూపమున నచ్చొచ్చొ జొచ్చి వేప్రచ్చితే
సరిపుత్రుండుదరంబు వెల్వడియె నంచద్బాలభానుప్రభన్. 61
- క. ఆగ్రహమున గాయాగ్రహ, నిగ్రహ మొనరించి తోయనిధి దాఁటి నువే
లగ్రావాగ్రణ్యగ్ర ముదగ్రజవారూఢి నెక్కి యనిలజుఁ డలరెన్. 62
- కా. ప్రత్యాహప్రచయం బడంచి ప్రకృతిప్రాథత్వ మొడించి సం
సృత్యంభోధిఁ దరించి గట్టు గని వాసిం జెందుయోగీంద్రునా
న్నత్యం బొంది తదంతికంబున ధరానాకంబో! నా మీఱునా
దిత్యజ్వేషిపురంబుడంబు మానుమదేవుండు వీక్షింపఁగన్. 63

— శ్రీ సూర్యాస్తమయవర్ణనము. —

- చ. రిపుపరిభేదనంబు నవరించి ప్రతాపము మించఁగా ననం
తపథమునందుఁ ద్రివ్వరి పదంపడి రక్తి బయల్పడంగ మో
హపునలిఁ జేరుకాంతునిక్రియన్ నునుఁగెంపు నడంపుఁగెంపుతో
నవరదికాంగనం గదిసె నర్కుండు తీవ్రత మాని యయ్యెడన్. 64
- మ. చరమత్పాధరగైరికప్రభల నాచ్ఛాదించి వైయచ్చరాం
బురుహక్షీమణిహైమకంకణఘృణిస్ఫూర్తిన్ విడంబించి సా
గరరాటుంగతరంగవిద్రుమలతాకాంతిం బ్రదీపించె న
జ్వరతార్కద్యుతి శోణమృత్యులన నాశాకుడ్యభాగంబులన్. 65
- చ. ఉదయధరాధరాగ్రమన నుండియు నస్తముఁ జెందఁ దాను :
వృదిగడియల్ ప్రయాసవడుపద్ధతి నొక్కక్షణంబులోపలం
బదములు నిల్చినట్టిహనుమంతుండు చూడఁగ నెట్లు నిల్వఁబో
యెద ననుసేగ్గుచేబలె దిసేంద్రుండు పశ్చిమవార్ధిఁ గ్రుంకినన్. 66
- చ. తడవుగ నెంతయేని వడి దవ్వుఁ జరించుటఁజేసి మిత్రుఁ డ
బృహదలిక దీర్ఘఁ జేరుటను బశ్చిమదిక్పతినిల్పావేడుకన్

విడిది ఖటించి చుట్టు సొదమించినచొక్కపుటింద్ర గోవపుం
దెడలగునరాతిరీతిఁ గనిపించెను దక్షిణ సౌభ్యరాగముతో.

67

సీ. సంపదద్యామిసీచరవీరభూరాంగముల మషిచ్చాయతో ముచ్చటాడి
సంకేతపదసమాశ్రయపాంసులానీలచేలకాంతులతోడఁ జెలిమి చేసి
వికసిలేందీవర ప్రకరచంచదళప్రత్యగ్రరుచులపై బారు దీక్షి
గిరిగుహనిర్గచ్ఛదురుమ త్తకృఖటాచటలదేహస్రీల సంస్పృశించి

తే. నయనయుగళసముస్థిలనంబులనఁ, బ్రాణికతి కప్రయోజనభావముగను
సూచి మొనకైన భేదింపఁ జో ట్రాసఁగని, గావతిమిరంబు విక్రమంగముల నిండె.

తే. అభ్రఫలకంబు సకలకబ్ధాదిదేవతావహం బపుటతో సమయాభ్యుదిప్తుః
దర్శనావేశంబు లలికింప నమరుచంద్రనంపుఁడురుచులన నుడువ్ సొంపు మీఱె. 69

చ. అలవిధిపేరియొజ్జలు వియత్సలకంబునఁ గాలబాలుకే
లలవడఁ జేయఁబూని వలయుంబుగఁ జాట్టిన వానిలోవలం
బలుమఱు దిద్దఁగా మొదటిబా గఱి యంతయు నిండికొన్నను
న్నలొ యివి నాఁగఁ దారలు గనంబడియెన్ బలుబంతు లేర్పడన్. 70

చ. తనరుచి దిక్కుడుంగములఁ దార్కొనువీఁకటిఁ ద్రోయఁబోక చం
కనదురురత్నకుండలయుగప్రభ లంబర మొదసక య
పైనుతిమిరంబుపెం వడర భీషణవేషము డాచి కొంచెమై
హనుమ యవిద్యవంక ననచైనములుండెడునాత్మ నాఁ దగెన్. 71

క. నెలవునఁ బెన్నిధి దొరయం. దలఁచినజనుఁ డితరజనులందడి జడియన్
వలసినగతి నినుఁ గనుఁగొన, నలపురినందడి యడంగ ననిలజాఁ డెంచెన్. 72

క. తఱి యెంచి పొంచి లంకాపురియంతయుఁ గాంచి నిన్నుఁ బోడఁ గని విదపన్
మెఱసినయనిలజాబల మీ, వెఱిగినదే యనుచు రాముఁ డింతికిఁ దలిపెన్. 73

ॐ ఆంజనేయుని సీతాసందర్శనాదివృత్తాంతము. ॐ

క. అనిన నరుంధతి పెనిమిటిఁ, గని గౌతమసూతి వరమకరుణాకరపా
వని లంక వెదకె జానకిఁ, గనిచేసినబలిమిఁ దెలుపఁగాఁ దగు నన్నన్. 74

తే. ఆవసిష్ఠుండు పలికె న ట్లంజనేయుఁ, డసురపురి డాసి యనుమసాహసనిలాస
భాసమానస్వభావుండై ప్రతిభటాశి, కలకలము వాయునందాఁకఁ గాచి యున్న.

సీ. కోలాహలధ్వనుల్ కొంచెమై యటమీఁదఁ గోటవాకిటివారిగుఱుక తెచ్చెఁ
గటువార్త లేదలి యంతట దైత్యకౌతల కలువరింకలు వింత వైలువరింకె

యుండక భౌతిక పురుషుడయి జీవితశేషమును నిర్విచారముగఁ గడపఁగలఁడు.

మహాపురుషులు స్వానుభవమును గడించియే మానవుఁడు విపులై శ్వర్యమును గలిగియుండకున్నను, ఆత్మయొక్క సద్గుణములను సంపదలఁగలిగియున్నచో నెంతటి సౌఖ్యానందముల నయిన ననుభవింపవచ్చునని వాక్రమిచ్చియున్నారు. నశించెడి సిరిలేనట్టివారి కీ దిగువ నుదహరింపఁబడు భర్తృహరి కవీంద్రుని పద్యమునఁ బేర్కొనఁ బడియున్న సుగుణములన్నియు సంపదలుగఁ బరిణమింపఁగలవు.

చ॥ కరమున నిత్యదానము ముఖంబున సూనృతవాణి
యౌదలన్

గురుచరణాభివాదన ముకుంతితవీర్యము దోర్బుగంబునన్
వరహృదయంబునన్ విశదవర్తన మంచితవిద్య వీనులన్
సురుచిరభూషణంబు లివిశూరులకున్ సిరిలేనిపట్టునన్.”

సహజధర్మముల నుండియు, స్వాభావిక ప్రవృత్తుల నుండియు దూరముగానుండు వ్యక్తి నిత్యము సారరూపములగు చేతనములతోడి సంబంధమును గలిగియున్న పదార్థముల నభిలషింపఁడు. అట్టివాఁడు పరమార్థమునుండి తనచిత్తమును విముఖమొనరించి స్వార్థసాధనమందు లీనము గావించును. వాఁడు పవిత్రాదర్శప్రాయమగు జీవితవ్యాపారములనుండి జీవనోపాధి మిషచే దూరముగా నుండుచుండును. పొట్ట కొరకు దేవులొడుటయందే వాని జీవితము సమాప్తమయి పోవును. అంత నతఁడు మృత్యుముఖమునఁ బడుచున్నాఁడు.

పంచచామరము. ఆపాదదోషప్రతాపశాలయక్మశీర్షయందు శం
శుపారసారుహగ్రమెక్కుసూక్ష్మకాయుండె తద
యపాదభూమి మైమవేదికాంఠస్థలంబునకొ
క్షపాచరాంగనాగణంబు గాంచి వారిలోపలనె.

ఉ. ధారుణి మైపరాగమువిధంబున లోచనబొప్పడై, రిక్
సేరము విప్రయోగశిఖిసేటునఁ జేయు వేడియూరు పై
మారుతముకొ మనోరథనమగ్రత వ్యోమము గోల్వఁగా
త్కారణలీలఁ బెల్వెడునొకానొకమానిని గానించినన్.

84

ఉ. ఆమహాసేయధామ “దురితామ! నమగ్రభోగఁ
త్రామ! ద్విషద్విరామ! యుర్రామ! పరామరిసింప వేమియుకొ
నామొక యేలాతో విన వనాధశరణ్య! నృపాగ్రహ్య; నా
స్వామి;” యటంచుఁ బేర్కొనఁగ జానకీ యానని నిస్సితాత్మఁడై.

85

ఉ. పట్టణం మంతయుకొ వెదకి భాగ్యవశంబునఁ జూడఁగంటి నే
నిట్టియెడకొలతాంగి నని యిచ్చుఁ గపీశ్వరుఁ మెచ్చి యంతలో
బిట్టడ లూని కాంత దురక్షిల్లఁగ “హా! యుర్రాముమోహపుం
బట్టపుదేవి కిట్టివెత పాటితనె!” యని సాశ్రునేత్రుఁడై.

86

కా. భర్త న్నమ్మఁగఁ బల్కినట్లు సతి చూపట్టకొ మును బెచ్చెఁ గాం
తార్తత్వంబున వెచ్చె నెచ్చది “సుఖస్యానంతరం దుఃఖః” మకొ
వార్తార్థంబు మదర్థ మయ్యె మిథిలానాథాత్మకాత్కామై
స్ఫూర్తిం జెందదొకో తదన్యవచనంబోధంబు శోధింపఁగన్.

87

కా. కార్దులీగణచేష్ట్యమానహరిణీం జంచత్కరిణ్యంస
మృద్ధాంభోజినిఁబోలె రాక్షసవధూమధ్యంబునం గుందుచుకొ
దుర్దాంతవృక్షం జెందుచున్నసతి నేత్రోపకొ విచారించు మ
న్నిర్దోషప్రియభాష లెప్పు డొక వినిగ్గం జేతు నంచున్నెడన్.

88

కా. దోహటాన్వయచక్రవర్తి మహనాత్మం డై ధరాపుత్రి దు
ర్భాషామార్గణపక్షిగ్గ నొంప నశనికొ భంజింప నుంకించి త
దోషజ్వాలిక కేముషీలముచేఁ దూలించి లేఖర్షభ
ద్వేషస్త్రీ త్రిజటాఖ్య చెప్పినకలకొ విభ్రాంతి నిర్దింపఁగన్.

89

క. సమయము గని కారుణ్యరసమయహృదయుఁ డగుట కాఖశాఖలు డిగి భూ
రమణీజాతకు సీతకు, బ్రమదమున నమస్కరించి పావని పల్కెన్.

90

సమీరకుమారవిజయము

ఉ. రామునిబంటు మారుతవరంబున నంజనగర్భశుక్తికన్
మామకజన్మ మంట హనుమంతుఁ డనం దగువాఁడ స్వామి మీ
నేను మెఱింగి ర వ్వునియొక జీతములొ నను నవ్వురేని యా
రామునిముద్రికామణిఁ దిరంబుగఁ గన్గొనుఁ డంచు నిచ్చినన్. 91

సీ. అంసుశీయక మంది కెంగేలఁ గొనినంత రమణిమైఁ బులకాంకురంబు లెనసె
రత్నముద్రిక సాదరమునఁ గన్గొనినంతఁ గలికి కానందా. శ్రుకణము లురితె
నూర్చికామణి చెక్కు లొరయించుకొనినంతఁ గాంతదేహం బుత కంపమొందె
సుంగరం బొకఁడంత యురముఁ జేర్చినయంత నింతి బాహ్యభ్యంతరేచ్ఛ మఱియె
తే. జిలఁపుఁ డంటినఁ గనుగొన్నఁ జె కల్లమిన, నక్కుఁజేర్చిన నేనుఖం బావహిల్లు
నానుభము ముద్రికాయుక్తి నైన వాయు,జానకుఁ బ్రత్యుపకృతిచేయసుదలిమఱియె.
జనకజ యాగతిన్ విభునిసన్నిధిఁ జెందినభంగి సుంగరం
బున ముదమంది తన్ దెలిసి ముందర బ్రాంజలి యైనయంజనా
తనయునిఁగాంచి సీదయఁ గదా! జగదాదరణీయరామభూ
జనవరభద్రముద్రిక ప్రసన్నతఁ జేతుటె నాకుఁ బావసీ! 92

చ. రమణుఁ డొసంగె సుంగరము రామ! కనుగొను మన్నమాత్ర మే
ను మఱిది సొక్కి యొక్కటఁ గనుగొనుచుండితిఁ గాని తత్ప్రమో
దమునకు నాదికారణ మితం డని ని న్నననైతి నెచ్చటన్
బ్రమద లెఱుంగ నేర్తురే? కృపాభ రొనర్చినమేలు మారుతీ! 94

కా లోకుల్ ప్రాణమె ముఖ్యవస్తు వని యాలోకింతు రా ప్రాణమే
నాకు న్నిల్పితి సీకు దీవన వినా నాచేతఁ గా దొండు న
త్యాకల్పంబుగ వృద్ధిఁ బొందు మిఁక సీవాకల్పపర్యంతమున్
గాతుత్థాన్వయరక్షణ(!)ఘృణాగణ్యప్రభావోదయా!
నా విని పావని త్రిభువన,పావనిఁ గని బంటు నేల ప్రణుతంపంగా?
బోవలయు మీశిరోమణి, దేవీ! దయసేయుఁ డన షీలిజ యిట్లనియెన్. 95

కా ఆకారం బెఱింగించుప్రజ్ఞజనులం దట్లాట సీప్రజ్ఞకే
కాకారం బయి యుండ దీయెడలు సత్యంబైనసీరూపమున్
నాకుం జూపక రత్న మే నొసంగనన్న న్నట్లు కానిట్టులం
చాకారుణ్యపయోధి దివ్యతనులీలాకాపథారోధి యై.
తేలిచాయబలుసామితలపూవుచెలిగంపుచిఱుగజ్జె లడుగుఁదామరల వఱులఁ
బుడమిమోపరి పాఁపపడగగుంపులసొంపు విడిసింపుమె పెంపు వెఱుపు నెఱుపు 97

వినుమానికముచాలు గొనఁజాలుతనడాలు నలుచెన మిసమిసల్ గలయ వెలయఁ
చెఱగంటిదొరవింటిసెఱిపంటితెఱఁగంటి సరి గెంటినిడుతోక చవలఁ బొదల.

తే మేలిజందెమ్మ కెమ్మైము కేలిమోడ్పు, బసిఁడిముంచయఁ గ్రొంబట్టుమిసిమి జేర
హనుమ మున్నీటిమొలచులియన్నుచూలి, కన్నుగవ కచ్చెరువు గాఁగఁ గానిపించె.
క. ఇప్పగిది గాడ్పుగొమరుని, గొప్పశరీరంబు చూచి కోమలి మదిలో

నప్పు దరు దింపు వెఱపును, ముప్పిరిగొనఁ గన్నుదోయిమోడ్పునఁ బలికెన్. 99
మ. విపులాకారుడ వై జగ త్రితయ మావేళించుసర్వాత్మ నిక

గహిసామాన్యునిఁ గాఁ దలంచులిని జక్కం జూడఁగా శక్యమే?

చపలాలోకల మైనమాదృశలహన్ జాలున్ భయం బయ్యెడున్

గృప సీయెప్పటిసూక్ష్మహుమనుఁ డంత్రి! నిల్వవే పేదెడన్ 100

ఆపాఫోనీధిఁ గడచిన, కైపున నామసఖివార్ధి కడగాంచుటకై

నాపాలిభాగ్యమే నీ,రూపంబు వహించె నో మరుత్ప్రియతనయా! 101

క. అని యనిభరహితఫణితిన్, వినుతింపఁగ నేధమానవిధ మడఁచి మురుం

గనిపించినటుల నిలిచిన, యనిలజనకు మఱి యొసంగి యవలిజ పలికెన్. 102

క. వసుధేశుఁ బాసి పదిసెల, లనువులఁ బట్టిలి భరింప నతిభర మింకన్

మసలేన నసురేంద్రుఁడు నా,కసుర(?)నని హనుమ! యచుమా విభుతోన్. 103

ననుఁ బ్రధానంబుగాఁగొనుటచేఁ దన కీశ్వరత హెచ్చె ననెడు గారవపుమాట

నేను గల్గకయున్నఁ దా నేలిలాసంబుఁ బొరయఁబో ననెడి యున్నరపుమాట

క్షణము నన్ బాసిన జగ మంత శూన్యమే యొందు గన్నడ దన్ననిండుమాట

సీగుణావళిఁ గూడునే యిట్టి దని నాఁడు నన్నుతింపఁగ నన్నచనువుమాట

ప్రేమ మున్నాడి మున్నాడి పెంపు నేయు, టెఱుంగఁడే సర్వసాక్షి దానిపుడుపేక్ష

యేల గావించెనని మీఱి యేచు దూఱి, పలికినా నని వివరింపు భర్తకనిన. 104

తెమ్మెరదూలి మ్రొక్కి జగతీపతికిన్ భవదుక్తు లెల్ల ని

క్కమ్ముగ విన్నవించెద నికన్ వెత చెందకు నీమదశ్రువ

ర్నమ్ము న కాదిగర్జయగు రామధనుర్గణఘోషణంబు మా

యవ్వు! నిజమ్ము నమ్ము మని యాయమ వీడ్కొని వేడ్క మీఱఁగన్. 105

మ. సుమనోగంధవివర్ధనస్థితి ద్విజస్తోమధ్వనిప్రాప్తి వీ

ప్రమధుప్రస్ఫుటతం బ్రశాంతకలనాభంగిం బలాశిత్వముం

దమయందుం గనిపించె వీనిఁ దొలుకన్ దండితు నన్నట్టు ల

త్వమితోద్వృత్తిఁ బెకల్పె వాయుజుఁ డశోకానోకహాసికమున్. 106

వ. మఱియును.

107

స్వగ్రం.—

కూర్చెన్ శాఖావశాఖల్ కనుమవిసరముల్ కట్టలంబుల్ దళంబుల్
వ్రాల్చెన్ రాల్చెన్ ఫలంబుల్ వనచరఖచరస్వామి తద్రక్షకాళిన్
గల్చెన్ గుండెల్ వగిల్చెన్ గిలకిలనగుచున్ గింకరశ్రేణిమేనుల్
దొల్చెన్ రక్తాబుధారోద్ధరత మకరికాతోరణారూఢి బొల్చెన్.

108

తే. సకలబలహేతుభూతపంచకముకడిమి, జార్చి సప్తప్రధానాత్మజవ్యసనము
లడఁచి విడతాక్షుండై సుస్థిరాత్మయోగ, సుతిశయిల సుతసిల్లె నయ్యుతివిభుండు.

మ. పితృశోకాపనయాగ్ని రావణి జగద్భిముస్వయంభూశరం
బలిగర్వయిన వైవఁ దచ్చరముఁ ద్రోయం జాలియున్ ధాతృదే
వత సీతీంచియు రావణస్థితి గనన్ వాంఛించియున్ ధీరుండై
హుతభుజ్జిత్రసుతుండు కట్టువడిన ట్లుండై విలాసంబునన్.

110

మ. అసమబ్రహ్మశరోగ్రతాగ్రసనలీలాగాత్రుఁ డగ్గంధవా
హసుతుం డిగ్గతి నున్న ఘోరభవపాకాయాసవిధ్వంసన
వ్యసనం డిప్పిరిత్రాళ్ల నిల్వఁ డనిపో కష్టేసునాదుండు పా
శసమావేశితుఁ డేసెఁ దామసమతుల్ సర్వంబుఁ జింతింతులే.

111

మ. దివిష్టోహి మహోగ్ర పాశములు సంధింపంగ బంధింపఁగా
వివశుండుంబై నూరకుండె గుహనావిశ్రాంతలీలన్ గన్
ప్రవరుం డయ్యెడఁ గొంచుఁబోయి జనకాభ్యాశంసునం దుంచ దా
నవమూర్ధన్యుఁ డమర్దదంతురితదంతధ్వనుండై యిట్లున్.

112

శా. ఆశక్రాదులకున్ బ్రయాస మగులంకావాసమున్ జొచ్చి నన్
లేశంబుం గయిశోక కేళివనపాళిం గూల్చి రక్షచ్ఛటా
నాశం బక్షహృతిన్ ఘటించినమదోన్నతుండ వెవ్వఁడ వో
రీ కాఖామృగ! యెవ్వ రంపి రిట వారిం జేప్పరా నావుడున్.

చ. ఉరవుగఁ జాట్ట చుట్టుకొనియున్న మహాఘణి నాఁగఁ జుట్టునుం
బరివృతవాలవల్లి దగఁ బాలసముద్రములీల దత్సభాం
తరశశికాంతవేది జగి దాల్చు నెడన్ ధృతిలక్ష్మి హెచ్చఁగా
హరి పలికెన్ బ్రహ్మసమయాబ్జబృహద్రవగర్భితార్థటిన్.

114

శా. స్వామిద్రోహి! దశాస్య! యోరి! విసురా సాక్షాద్రమ
రామత్వపతిబంట వాయుజుడఁ దద్రాకేందుబింబాననా

తేమం పారయన్ బు యిచ్చతు లతాంగం జూచి యనన్ముఖా
సామర్థ్యంబొకయిత నేమః గనించుకేసిగిజ్ బోవుచున్.

115

ఉ. నావిచరప్రతాపకలనం గలనం అనంబు నొనిసి
జేవజిబంటు నిల్చున్? అంగ నేనతోషు నీ
తావిభుః జేరి మీఱవలదా! కలదా? యిలః దాహ్యగర్థ మో
రావణ! నాదుబుద్ధి విచరా కనరాకసురా శుభస్థితుల్.

116

క. కైలాసలైలచలనా, శీలభవమృజుహాసభేదవలీలా
లోలగిరికళరానని, భావన కవరీణ సోనగిబ్రతుమహా లన్నన్.

117

ఉ. అహమమశుభాంబుల మరాగ్రహుః నై పరకంఠః మన్థతా
శ్వాహునిర్ధమావదమానాకృతి పగ్గజిహారిః జూచి తా
ద్రోహ మొనర్చియున్ వెఱక ప్రక్లిషునివ్వెవక్రొంతి వీరిమీ
రాహుతి నల్పుం డన్న విని యన్నకు మ్రొక్కి విభీషణు దనున్.

118

చ. అలయక స్వామికార్యపరులై పఱతెంచినవార లెన్నిభం
గుల నయినన్ వెడంగుపలుకుల్ పచరింపుడు రవిభాంబు దూ
తలకు స్వభావ మిం వలుగ భర్తముగా చటులైనఁ గత్తెమం
వలక శమింపజేసి తగిన బ్రికవంజన కానలిం దనన్.

119

క. ఈయడవిద్రిప్తురిం గొని, పోయివెడం దోక గార్చి పోసిం దని నై
తేయాగ్రణి నెలవిచ్చిన, నాయనం గని దైత్యు లత్యుదాత్తస్ఫూర్తిన్

120

క. వట్టిరి పవనజు మోఃకులం, గట్టిరి త్రైలోచ్చపటనికాయము తోఁకకన్
జుట్టిరి బెట్టుగ మంటలు, వెట్టిరి రాక్షసులు లోకభీకరభంగిన్.

121

కా. రక్షోవంశవినాశహేతుభృతజాగ్రద్ధామకేతున్గిజ్
వీక్షింపన్ శిఖభీమలూమలతతో వీరచ్చటాధ్యక్షుండ
య్యక్షారాతి చరించుటల్ విని తనుక బ్రార్థించునీతాపయో
జాక్షిప్రాధనం జల్ల నై యపుడు స్వాహాభర్త తోఁపాటుయ్యన్.

122

నీ. సుర లుపద్రప్త లుద్ధరసిం శ్రునికరంబు దితిజవలము
పసుకోటి గృహదారుపటల మింధనరాచి కోపవహ్ని మహాప్రతాపవహ్ని
టాగులవహ్ని గూడంగ వహ్నిత్రయ ప్రజ్వలజ్వాలికాపాని లంకః
బూర్ణాహుతిగ రామభూమిశ్వరార్పణబుద్ధిమై గావించి పోలంతి గాంచి
తే. సౌఖ్యవారిధి నవభృథస్నాత యగుచు, నాహవశావికారదుః డపుడ మరలి
కడలి లంఘించి యవ్వలికడ వసించు, నానరుల కుస్తుభితకః జెందివచ్చునపుడు.

123

- ఉ. అంబుధరధ్వనికొ శిఖచయంబన మారుతిసింహగర్జన
జ్ఞాంబవదాదు లుబ్ధి పతిజాడ గనుంగొను బెంచి హర్ష బా
హ్మంబునదీవధూటికల నంబుధిడం బడంగించి విక్రమా
డంబరు లర్కసూతివని డగ్గటి దుండగముల్ ఘటింపఁగన్. 124
- క. దధిముఖుచే రవిసుతుఁ డ,ద్విధ మెఱింగియూఁ గినుక గనక వెనక బిలిసింపన్
గుధరచరుల్ చని సుగుణాంబుధి రఘుపతిఁ గాంచి రనిలపుత్రుంఁడంతన్. 125
- సీ. అవికారలీలఁ గేల్లవ నిటలతటంబు గదియించి నృప! కంటిఁ గలువకంటిఁ
దదువుక్రిందవసించి స్థిరదృష్టి వహించి యుపవాసములఁ జిక్కియొఱుపు దక్కి-
నెఱికురుల్ జడగట్టి తెరలుచూరుపు పట్టి భావంబు నినుఁ జేర్చి బాధ కోర్చి
సీనామమె జవంబుగా నుగ్రపుఁదపంబు గావించువటు లున్నగరితఁ గన్నఁ
తే. గండవన్నె? మనం బశోకవనరాశి, డాసియును శోకవనరాశి గానిఁ జెందు
చున్నయన్నాతి కీవు ప్రసన్నుఁడవింక, గాక మదిగాక యేజోకఁ గడవఁగలదు?
- క. అని తెలిసి తానుదధిదాఁటినగతి మొదలుకొని యట ఘటించినవని సూ
చన చేసి జీవముణి యిచ్చినగతి సతిరత్న మొనఁగ శ్రీరఘుపతియున్. 127
- మ. అది గన్నన్ మదినున్న తాప మెడఁబాయన్ జేయఁ గన్నట్లు లిం
పొదపం బావనిఁజూచి యాయనితరోద్యోగప్ర తాపక్రియా
నదు పాయస్థితు లెందునుంగలవె? యస్తద్వంశసంరక్షణం
బు దయఁజేయనె నీశుభోదయము గాఁబోలుం గన్గ్రామణీ! 128
- మ. శ్వసనోద్గ్రజవోగ్రధాటిఁ బటిసిచక్రేశ్వరుం దాఁటిపో
వనమే? దాఁటినచో సుపర్వభయదన్వైరప్రచారా
యసురగ్రామణిపీడు చూడఁ దరమే? యట్లైన నీరితికా
ర్యసముద్రేకతఁ జూచి శత్రుహృతి సేయంకూడునే? పావనీ!
- మ. పవనుండున్ గరుమండు దుర్భరగతిన్ బారావరోల్లంఘన
ప్రవణప్రక్రము లింతె గానిపని దీర్పన్లేరు వారండనీ
యవలంబోయినరుద్రుఁ డైన మరలన్ ప్రాణాన రానోపునే?
జవముం దేజము మించ నీకిటు ఘటించం జెల్లెగా కెల్లడన్.
- మ. కృతకృత్యుండవు నీప్ర తాపజవకీర్తిస్ఫూర్తిఁ గీర్తింపఁగాఁ
జతురామ్యుండును నోపఁ డన్యజనతాసాధ్యక్రియల్ నీవు
చేసితిగానన్ బ్రతి గానవైన నిదె సంక్షేపింతుఁ బాటించుమా
ప్రతికారంబుగ నంచు గొంగిటను సంభావించె వాయ్వర్భటన్.

- ఉ. అంతఃకాన నిట్లు పవనాత్మజుఁ గూరిమిచేసి సేవా
ర్థిం దరియించి రావణు వధించి మరుత్సుతఃసూక్తి నుత్సవం
బొందినసీతఁ గైకొని యయోధ్యకు రాఘవుఁ డేఁగ నాశతా
నందుఁ డనుభవీతప్రభు ననంతమణిప్రభుఁ గాంచి యిట్లుచున్. 132
- కా. ప్రాణేశుం దెడఁబాసి ప్రాణ మెడలించు బూసుసీతాసతిక్
బ్రాహ్మపేక్ష భరింపఁజేసినజగత్పాత్రజాన్ సర్వగీ
ర్వాణప్రస్తుతకౌర్యు వెండియు విసక్ వాంఛించుచున్నాఁడఁ ద
హ్వాణీదేవతఁ దక్కఁథానుగతిఁ జెందం జేయవే నావుడున్. 133
- పంచచామరము. భగీరథోర్వరాధిరాట్టపక్షపన్నవన్నగ
స్రగూర్ధ్వమార్గనిర్గళ తరంగిణీతరంగసం
ఘగర్భితార్పణీక్ వచగ్గ్రగల్భతావిభూతివా
సిగా దయాగరిష్ఠుఁ డవ్వసిష్ఠుఁ డప్పు డి ట్లుచున్. 134
- మ. అనఘాగ్రేసర! బ్రహ్మకై నుతిసేయిక్ రానిసంజీవరా
యనిచారిత్రము లే నుతింపఁగలనా? యైనక్ విదేహత్తజా
వనమే కా కఠఁడాత్మ రామహితభావం బూని పెక్కుండ్రఁ బ్రో
చినయాశ్చర్యకరప్రభావములు సంజ్ఞేపంబుగాఁ చెల్పువన్. 135
- సీ. సౌహృదస్థితి విభీషణునియుం బెఱిగించి పతిఁజేర్చి స్థిరరాజ్యపదవి గూర్చె
బెద్దనిద్దరవోవుపెనుమూఁకల విశల్క జెచ్చెర మేలుకన నొనర్చె
గలనఁ గూలినరాముగారాబుకమునిప్రాణముల్ క్రమముఁ బడయఁజేర్చె
దనవాగమృతధార మొనయించి భరతేంద్ర గాఢశోకజ్వాల కడకుఁ జార్చె
తే. గదనమునఁ బెక్కు దనుజులమదములార్చె, మఱియుఁదఱిచైనమహిమముల్ దొరసిపేర్చె
బవనతనయుండు శ్రీరామభద్రభద్ర, వయకునిజరూపమునకు భేదంబు లేమి. 136
- క. హేయనశోటులు నను రా, మాయణకథ యనెడు హేమమాలికకు మహా
నాయకరత్నం బగురఘు, నాయకభటుమహిమవర్ణనల్ గావింపఁ. 137
- సీ. వినుము శతానంద! మును రాముఁ డంజనాసుతునిచే జానకీస్థితి యెఱింగి
దశకంఠరజగీష దక్షిణాంబుధియోర వీరవానరులతో విడిసియున్న
నది విని దుర్జయుం డగునిర్జరారాలి దుర్జాతిమంత్రులఁ గర్జు నుడుగ
దుర్జంత్ర మెఱిగింపఁ దొడఁగిన ధర్మార్థకామ మోక్షములకుఁ గానితెరువు
తే. పరవధానంగమాపేక్ష పరవధూటి, మాత్ర మానీత లోకై కమాత యామె
కెగ్గు గావించి చెడ నేల? యిమ్ము రామ, చంద్రునకు నీత నని విభీషణుఁడుఁ బెల్లప,

సమీరకుమారవిజయము

చ. అవిరళకావ్యగౌరవసమర్థతః జెందుకపీం ద్రుమాట లాం
 డువిధిఁ దలంచుచు దనకతోరపదాహతిఁ జూపఁ బూనుదు
 స్కవివలెఁ దామసీచరళిఖామణి తమ్మునిబుద్ధిమాట లాం
 డువిధిఁ దలంచుచు దనకతోరపదాహతిఁ జూపె నేపునక. 139

మ. ఘనకర్తానుగ మైనకాయమునకుఁ గాలంబు వర్త్యప్తి జెం
 దిన నంతకరణంబుతోఁ దగుగతిఁ దీసింపఁగాఁబోవుజీ
 వునితేవక నహితుం డతండు జముతావుక జెందఁ గాలంబు డా
 సినపాలస్త్తునివీడు వీడి పఱతెంచెక రామసేవార్థి యై. 140

ఉ. కాకులమూఁకలోఁ బెరిగి కమ్మనిశ్రావ్యిరివేళ యైనచోఁ
 గాకికుహూకృతుల్ విని వగక బెగడించిన గుంపువాయువుం
 స్కోకిలముంబలెం దశముఖుం బెడఁబాసి విభీషణాసురుం
 డీకడ రాఁ గనుగొని దివేంద్రకుమారుండు సేనతో ననుక. 141

క. కంటిరె! కపు లదె మింటక, వెంటక హితు లంట వచ్చుపీనిక దివిష
 త్కంటకుని గెంటుఁ డంటకు, గంటకతరు లానువారిఁ గని యతఁ డనియొక.

పంచమామరము.—

వలీముఖేంద్రులార! మీకు బంధుండక మరుద్విష
 త్కులీనుండక మలీమసాత్తకుక దశాస్యుఁ బాసి ని
 శ్చలప్రభుత్వియుక్తి రామచంద్రుఁ జేరితిక మదా
 విలత్వ మీరు సామిఁ జేరి విన్నవించకే యనన్. 143

క. అక్కపు లక్కజ మెక్కెడు, రక్కసునుడివడువు నొడువ రవిసుతుఁ డదిరా!
 యెక్కడివని? యని రాముని, చక్కికిఁ జని మ్రొక్కి పటువచనరచన ననుక. 144

క. రావణునితమ్ముండఁట! బల్కు కావరమున నున్నయన్నఁ గా దని మిమ్ముక
 నేవింప వచ్చినాండఁట!, యావంతలు వింటిరే నరేశ్వరతిలకా! 145

కా. భాషం గూర్పరు బుద్ధి బుద్ధిపటిమం బాటించ రుగ్గక్రియల్
 దోషం బన్న నొకింతయుం దలఁప రెండుం దూషితస్వాంతు లీ
 దోహతుల్ బహువేషధారులు మదాంధుల్ వీరిఁ జిత్తంబులా
 నీషన్తాత్రము నమ్మి చేతనఁగరా దిహ్నైకువంశోత్తమా! 146

క. మార్తఁ డని విన్నవించితి, వార్తల కెడ యేమి స్వామివారికి బుద్ధిక
 ఘర్తించినటు లానర్పుటె, కర్తవ్యం బనిన జనకకన్యాధిపుండుక. 147

సంగ్రహింప నేతెంచు పట్టదబృంద యుంకారము నాలించి
యతఁడు విస్మయానంద పరీతచిత్తుఁ డగును.

వేయేల! సృష్టియందు సహజమయి లోచనగోచర
మగు సౌందర్యమున కెల్ల నతఁ డుదాసీనతను బాసి ప్రశాంత
హృదయముతోఁ దనివితీతి సమ్మోదసుధారసమును బాసము
సేయుచుండును. ఇట్టి యపూర్వస్థితి విద్యావివేకములు లేని
మూఢజనులకుఁ బ్రాప్తించునది కాదు. విద్యాధికుఁడును,
విమల హృదయాంబుజుఁడును నగు మానవుఁడే యీ మహా
భాగ్యము ననుభవింప సమర్థుఁడు.

నాటి కాళిదాసాది కవికుంజరములును, నేటి
రవీంద్రదాది కవిశేఖరులును బవిత్రమగు నిట్టి ప్రకృతిసౌందర్య
మునే యుపాసించియున్నారు. బాల్యకాలమునుండియు యవ
కులు సాధుస్వభావమునకును, సరళజీవితమునకును, ఉన్నత
విద్యాభ్యసనమునకును నలవడియున్నచో నిట్టిమహద్దశకే
ప్రాపింపఁగలరు. విద్యావంతులును, విశుద్ధహృదయులును,
నిర్మలచరిత్రులును నగు యువకులకు సృష్టియందు సర్వత్ర
మనోరంజనమును గలిగింపఁగల పదార్థము లనంతములు
లభింపఁగలవు.

విశ్వమందలి యే సామాన్యవస్తువయినను వారిహృద
యముల నాహ్లాదపఱచఁ గలదు. వారు ప్రతిబుతువునం
దును విలక్షణమగు శృంగారమయదృశ్యము నవలోకింపఁ
గలరు. వారి హృదయము లెపుడేని భయవిషాదములకు
గుఱియగుట తటస్థించెనేని తత్తత్తము వారు ప్రకృతిదేవిని
సాక్షాత్కరింపఁ జేసికొని యాయమ దివ్యానూనవిభూతుల

సమీరకుమారవిజయము

- తే. కిత్తఁ డేతెంచె ననునీతి నీతి గాదు, కూహకము చేయ వచ్చినకుచ్చితుండు
 దూత సంపిన హృదయరీతుల నొడువునె?, శరభమైందులనుడి కార్యసరణి గాదు.
- ఉ. సా దుపకారి గోల గుణశాలి యితం డీతఁ డాడుమాటలన్
 భేద మొకింతయేని కనిసింపద యన్న కుబుద్ధి చెప్పినన్
 గా దని తన్ను టందఱెఱుంగన్ వివరించంగ సంశయించంగా
 రా దది గాక యీదనుజరత్నముచి త్తము నే నెఱుంగుదున్. 156
- చ. చలమున రాక్షసత్వము సల్పినయీసున న న్నధింపఁగాఁ
 దలఁచినపక్షి-కంతునకు ధర్మము నామదికిన్ హితంబుగాఁ
 బలికినపుణ్యుఁడీతనిస్వభావము ధర్మమయం బటంచు నేఁ
 దెలిసితి నాఁటనుండి జగతీవర! సందియ మొంద నేటికిన్? 157
- మ. కినుకక వాలి వధించి భానుజునిఁ గిష్కింధాపురిం బట్టభ
 ద్రునిఁ గావించినరీతిఁ బక్షి-ముఖునిం దూలించి లంకాపురం
 బనపాయసితి నిత్తు రంచు నభయం బర్ధించి రాఁబోలులే
 మనలో నీకుసుం డున్న దానవులమర్తంబుల్ ప్ర కాశం బగున్. 158
- క. ఇరవుకొనుతెరువు దోఁచిన, వెరవునఁ దేవరకు విన్నవించితి ననినన్
 దిరువడినుడిహరువిడి మదిఁ, బరువడి రఘువీరుఁ డనియె భానుజుతోడన్. 159
- క. మ్రొక్కినచేతులు గోయుట, రక్కాసునే మమ్మువంటిరాజుల యిందున్
 దక్కక యభయం బిచ్చితి, గ్రక్కునఁ దోడితెమ్ము పొమ్ము రాక్షసరాజున్. 160
- తే. అనిన సామిమ్ర మైతి వాగాత్తమైతి
 నెంత జెలిపిన వినఁడయ్యె నీశ్వరుండు
 కార్యభాగంబు హృదయ సంగతి యెఱింగి
 విన్నవించిన పటుసూక్తి వినుటఁజేసి. 161
- ఇనతనుజాంగదజాంబవ, దనుజోత్తులు వినక ప్రియములాడె నితఁడు మున్
 దన కనినమాట వినియెన్, హనుమవయిని స్వామిప్రేమ మతిశయముగదా! 162
- క. రామునిసేవ మెఱుంగును, సామీరి సమీరసుతునిస్వాంత మెఱుంగున్
 రాముం డితరేకరప్రియు, లామహితాత్మకులఁ బరుల కలవియె తెలియన్? 163
- మ. కుటిలవిఘాతి యైనతనుఁ గూర్చి హితం బతఁ డాడకుండెఁబో
 కటువగునోట తద్గుణము గ్రాహ్యము నేయుటగాక చేసె నా
 కట నువకార మంచు నమయంబునఁ జెల్పి తదీయకార్యసం
 ఘటన మొనర్చె వాయుజుఁ డకారణపాంథవుఁ డెంచి చూడఁగన్. 164

తృ తీ యా శ్వా స ము.

- ఉ. ఇంచుక మాటమే తెలిసి యెవ్వరు పల్కినపల్కులకొ నివా
రించి మహాపకార మొనరించె విభీషణుఁ గూర్చి పెద్దకై
యించినమంచిమాట వరమొద్దవసంపద నింపకుండునే?
మంచిధరిల్లి విత్తిననమంచికవీజము రిత్తవోవునే? 165
- తే. ఈవిధంబునఁ బతిపల్కు సినకుమారుఁ
డచ్చెరువు గాంచి నుతియించి యపుడె పోయి
యావిభీషణుఁ డోడైర నధికభక్తి
నతఁడు సాష్టాంగ మెరఁగి యిట్లని నుటంచె. 166
- క. కాకుత్స్థతిలక! హతనత, శోకా! వీరాధిపీ! శుభదాకారా!
రాకేందువదన! కరుణా, లోకశ్రీరామ! సుకృతలోకవిహారా! 167
- క. సీతే దిక్కుని వచ్చితి, జేవా! కంఠె నన్యదేవత నెఱుంగకొ
నేవకుండఁ బ్రోవు మని నుతి, గావించిన రాముఁ డతనిఁ గాంగిట మంచెన్. 168
- మ. ఇనపుత్రాదు లవగ్రహప్రకృతిఁ గీడెంచంగ నాత్మీయమం
త్రనిరూఢిం చెరలించి రామఘనరాజాశ్చక్రపాంచద్విలా
కనవృష్టిం బితుష్టుఁ జేసి మఱి లంకారాజ్యపట్టాభిషే
చనసౌఖ్యం బొసఁగెకొ విభీషణునకుకొ సామిరి సామాన్యుఁడే. 169
- సీ. శక్తిత్రయాంగపంచకషడ్గుణారూఢభణితిమంత్రము చెల్లువట్ల మంత్రి
పనిచిన నెటుమంటిపనియైన పంచిన కెలమిఁ గావించుతావులకు భృత్యుఁ
డేల చింతిల నంచు జాలి గ్రమ్మినకూర్కిఁ బ్రకటించువేళల బాంధవుండు
మాటబొంది తెలింగి మనసులొనె మెలంగి యింపొందుకలుదుల నిష్పనభుండు
- తే. ప్రస్తుతు లొనర్చుచోటుల బట్టునుకవి
తోడువినయంబు గనునెడఁ దోడునుతుండు
తానయై రామవిభునిచిత్తంబు వడసె
గాడ్పుకొమరుండు పతి కేడుగడయుఁగాడె? 170
- చ. బలమున సీతి బుద్ధి మృదుభావమునకొ నరసోక్తి నెల్లది
ద్యుల బహుకార్యనిర్వహణతాగతి నత్య వివేక కీర్తులకొ
బలియుండు గాన మెప్పొసఁగె భర్తకు మారుతి యిట్టు లన్నిటకొ
మెలకువ లేకయున్నఁ దరమే! నరనాథులొల్వ నేయఁగకొ. 171
- తే. విను శతానంద! రామభూవిభునికరుణ, యాంజనేయునితోడు లే కనువువడసి
జాడ నొడివిరి పల్కకసౌభవాదు, లగుటఁ బరిపాటిఁ దత్కథలాలకింపు. 172

- తే. అని వసిష్ఠుండు మఱియు నిట్లనియె నట్లు
దానవునిఁ గూర్చివొని రఘూద్వహుఁ డతండు
దెలుప మూనాళ్లు వార్ధి బ్రాధించి పీదప
నలపు గుందించి మ్రొక్కిన నభయ మొసఁగె. 173
- క. వారిధి నేతువు గట్టఁగ, నేరుచు నలుఁ డనిన ధారుణీపతి నలునికొ
గూరిచి పంపినవానర, వీరులు తరుగిరు లొసంగ వెనఁగట్టునెడఁక. 174
- మ. మలయ ద్రోణ హిమాద్రి దుర్ధరకుభృ న్తంభాన వింధ్యాఖిధా
చల సీలాచల హేమకూట నిషధ స్వర్ణాద్రి తారాదిశా
చల శృంగంబు లనంభ్యముల్ గొని వెనక సామిని యేతెంచుఁ జే
తులఁ బార్శ్వంబుల వాలమం దురమునందుకొ నందు లేకుండఁగొ. 175
- మ. బహుభూజవ్రజరాజితక్షీతిధరశ్రాణిష్ఠునర్వాంగుండై
బహురాజీవభవాండభాండకలనాభాస్వద్విరాడై ద్విఖరిక
బహుశాఖామృగశోటిలో హనుమా చూపట్టెం గవుల్ భారముల్
బహువారంబులు దెచ్చు బొక్కపరీ లీలకొ దెచ్చుటల్ సాటిగక. 176
- మ. ప్రతిరోమంబున భూధరప్రతతులకొ బంధించి యుంర్మాసమి
రతిరస్కారమహాత్వరకొ నలునిఁ జేరకొ వచ్చునే హెచ్చుప
ర్వతపుండొంతులు పువ్వుబంటులొకొ మార్పం గొప్పగా నంచు దే
వత లీక్షింతురు వాయుజుండు గిరులకొ వారాళిఁ గట్టింపఁగొ. 177
- ప. వెండియు నఖండగండోచలప్రకాండంబు లొంటి నంటి గెంటి నవ్వుడుపొడము
చవ్వుడు గొప్పయుఱుములచొప్పన గుప్పగుప్పనం బడుపిడుగులవడిం బెడగడరు
రవళిం దవులనవులనవులగుహాకుమారశయాశుబిలేశయచయంబులు భయంపడి వెడలి
తడంబడునెడలఁ గడలొను మినుకుమినుకుమనుగనగననిమింబులఘ్నంబులపెంపుశంప
లసొం పలరింప లలితఝరీపరంపర జలసంపాతసంపద నింప నిలింపపతివారువంబుల
లీరుల మెండుకొనుబలుకొండలతండంబులు తండోపతండంబులుగాఁ దెచ్చుచు
నలున కిచ్చుచు నిదె లేచ్చెద నని వాక్రచ్చుచు దరువులబరువునఁ బోరలక పరు
వునఁ బఱుతెంచుకవులమెచ్చుచు నెదురు వచ్చుచుఁ గొంగిటఁ గ్రచ్చుచు దిట్ట
తనంబునం బట్టి బలుగట్టు లట్టిట్టు వట్టి బిట్టెడలింతుపట్టున బెట్టులికి చిత్తంబున
సెత్తినతత్తఱంబున సెత్తంబులపట్టున సెట్టినతమిం దమతమపతులతో సెత్తంబు
లాడువేడుకలు వీడి కొడవయనువేల్పునీబ్బెంపుగబ్బిగుబ్బెత లుబ్బునెడి యబ్బుత
పడి నిబ్బరపువెఱునొగిలినవగల దిగులునం దగులు నూరుపునెగలు బెళుకు గులు

కుకందోగలు చిఱుచెక్కుటలు గ్రమ్మినెమ్మోములు చెవరినమరు వెలిసాములుగుబులు
 కొనుమైతావులు కులు కెడలినమోవులు గడగడవనకుతోడలు కడుకడఁబడియెను
 నడలు చెక్కులం బడువరులు జాతినపయ్యెదలు దాతినపేరదలు కొలఁదిగడచిన
 సద్దులు కొడదీఱనిసుద్దులును గలిగి యయ్యెడ నడుగు లిడఁగూడక భయగూఢ
 ప్రిడ లై ప్రాధాంగనలు క్రీడల గాధాలింగనంబునం బొరసినసరసుఖరసలహారి
 రహిం గని యహిసురఖచరవరు లహితహాలాహలతోలాహలుం డగుతనుఁ గని
 కొనియాడినం గనికరంబునం బయలుపడ కుండుదురె పొంపని కొండదిగునంత
 వడి యూరక వసియించుచు వియచ్చరు లిచ్చుచుచ్చికదీవన లాంచుచు
 వారి నుపహించుచు గొప్పకొండ లుప్పురం బొరయ మీటుచు మీటి మీఁదికిం
 దాటుచు దాటి వాటినికరంబులో మాటుచు వింటి నంటినతెఱంగుటిదొరలకుం
 జాటుచు నుదగ్రభుజార్ధశనిరర్ధశబలాదగ్రవలాశనప్రాజానీలగ్రసనవ్యసన శ్వస
 నోల్లసనజాగ్రల్లామాగ్రలోమగ్రంథిత వసుంధరాధరవారంబులు బహువారంబు
 లను భారంబులుగా దూరంబు లరుగ నెఱుంగనికపులయెదుర నిడి ననుచుఁ డరు
 లు గిరులు గలదెసలు గనుచు నెట్టిగట్టు నైన నునాయాసంబునఁ గొనుచు బలు
 త్రిపుట నెప్పటిచొప్పు దప్పి దప్పి గ్రమ్మి పడినయడవిద్రిష్టురుల రమ్మని నిజభుజ
 శిరః కర కక్ష వక్షస్కంధాద్యవయవసంధుల సంధించిన ధరాధరవితానంబులఁ గల
 శోనలకానలఫలంబులుఁ జల్లనిదొనలజలంబులు నిరూపించి యక్కడి కెక్కించుకొన
 చక్కఁకొంటు లక్కడక్కడఁ గ్రిక్కిరిసినతరువుల కెక్కి మిక్కిలియగు తేనియలఁ
 బొక్కి ఫలంబులుమెక్కి బడలికలుదక్కి పెక్కుభంగులం దనమక్కువఁ బేర్కొని
 కడలిచక్కి నొక్కండునుంజిక్కక కొండలు డిగ్గనుటికి యూరకచనక చన శంకి
 చిన వలసినగిరుల లంకించికొనుండని తాఁ దెచ్చినవి యొసంగుచు నాకసు బగలిం
 చుఢాక నెనంగుచు బహుమహిభృన్నీవహంబులు మస్తంబున దొంతులిడి హస్తం
 బునం బట్టకయే విద్దెంబు చూపుకొవున భూపతుల పెప్పించుచు మునిదేవవిహార
 యోగ్యవనపర్వతాదులఁ దప్పించుచుఁ దక్కినవి భారవహుల కొప్పించుచుఁ
 బుడమినలుగడలు చలించ దెప్పరంబుగఁ గుప్పించుచుఁ గప్పఁజీగి యొప్పు గప్పి
 కొనుచులలకృంగంబులు హాటకకుఘరహాటంబులు శ్వేతగిరిశిఖరంబులు చెచ్చుతటి
 నవ్వెలుంగులు మువ్వెలుంగుల కనుంగగు తెఱింగించుతెఱంగు గవధరించుచు వివిధ
 నినోదంబులఁ జరించుచు బహుగోత్రోద్ధరణనిపుణుండై మహారాజులేజంబున
 బ్రాజితాగమకాఘాకరుండై ద్విజేంద్రుచందంబున రామాలింగితాంగుండై భుజంగు
 రంగున నమందసంచరణాంబితుండై కుక్షింభరితెఱంగున దీర్ఘతరశృంగసంగతుండై

భాగ్యవంతువంతున హరిబలసమన్వితుండై యాఖండలమొందున నదీనవధావలూకి
యై యభిమానిపూనిక సమవిషమవృత్తప్రసారోద్ధరణచణుండై సుకవిహవణికఁ
గామప్రచారానుసారియై సోముగోమున నక్కపితృవర్తి యొక్కడఁ జూచినం
దానయై కపిబలంబునకు బలంబు బ్రాపునుం జూపుచు నకలసుకృతహేతు వగు
నేతువు నలునిచేతంగట్టించె నట్టియెడ.

178

కా. అక్షద్యేషణుఁ డీవిధంబునఁ ద్రిలోకాశ్చర్యధుర్యక్రియా
దత్తుం డయ్యు హరిత్వముందనకు సార్థంబయ్యె నా రామచం
ద్రక్షోణీంద్రునిమేనఁ బూని సురగోత్రస్వామిపై వాసరా
ధ్యక్షుండుండుట గానుపింపఁ జనియెన్ డైత్యేంద్రు బల్ వీటిపై.

179

కా. ఆమీఁదఁ నిజవంశజుల్ ధృతి ధన ప్రాప్తేచ్ఛ నీక్షింప నం
గ్రామత్వైతలదుర్ద కుగ్రతరగర్జం గోయుధూమ్రాక్షర
క్షోమేషంబునడంచి తద్రుధిర మచ్యోఁ గాల్వలై పాఱఁగా
రామోర్వివరశేవధిం గనియె శౌర్యశ్రీ నతం డుబ్బుచున్.

180

ఉ. శోణితవంకిలక్షితి కుసుంభరసార్ద్రవికర్దిగా నిజా
క్షీణమహోగ్నిసాక్షి బుధశేఖరు లుత్పవ మొంద నభ్రకం
ఖాణముఖప్రకంపను నకంపను నాకండు మిత్తితోడఁ గ
ల్యాణ మొనర్చె వానిబలప్రాణములుంకువయై ప్రవర్తిలన్.

181

చ. సిదవ రఘూద్వహస్తముల భేదిలినిల్చుటకప్పకేతరా
ట్యదనము విస్తృతిం దెలియఁ జయ్యనఁబొమ్మని వత్తిక్రకంకు వి
ట్టదలిచి రొమ్ము ముష్టిహతి నట్టెపగిల్చిన వజ్రిదంతిశా
మ్మదటున నూడినేలఁబడె నాసరణిన్ ధృతిలక్షి వెల్వడన్.

182

మ. రణరంగావళు రాముతమ్ము రజితగ్రావప్రకంపక్రియో
ల్బణదోశ్యక్తిఁ దెమల్పఁజాలమిఁ బ్రతాపశ్రీరహిన్ దానవా
గ్రణివక్త్రముల రక్తధార వెడలంగాఁ గ్రుమ్మి కొంపోయె సా
ఫణిరాజాంశజుస్వామిచెంతకు మరుద్బాలత్వమున్ జెందియున్.

183

మ. దనుగాధీశ్వరుపీక్షణాశులకుఁ జెందన్ దుశ్యకంబైనకాం
చనసూనచ్చవి మించుచంచలత గాంచంబోనిశ్రమ్మించుపైఁ
గనిపించెన్ ఘనమంచు సెంచగను సంగ్రామంబునన్ రామచం
ద్రునిఁ దార్చెన్ విమతార్చిఁ దెల్పువ్రతిభానుశ్రీ నతండాప్సరగన్,

184

- మ. వివిధప్రాణినికాయకంఠపహారావిర్భూతరక్తారుణ
 చ్ఛవిలీలం బెనుమంటి లద్రిచరహృత్సంప్రాప్తైర్భూటవిక్
 దధులక్ జైత్ర్యవరానుజాలకరముక్తంబై రుమాకాంతుపైః
 గవియక్ కూలము మట్టువెట్టె నగదంకారత్వము జేర్పడక్. 185
- మ. నలసీలాదిబలీముఖాన్యవినసూనంబుల్ శరోదారధా
 రల దాఱక్ ఘనలీలాగాఢతమ మూలంజేయ గ్రీష్టైర్కరి
 స్తులతేజస్వితి మించి కాలుకడ కచ్చోబంపె చేపాంతకుక్
 విలనదేవముద్రు వర్షములప్రావృద్ధేన రాః గ్రమ్మఱక్ 186
- మ. దశకంఠాపయశంబు గన్వమగతిక్ జైత్ర్యాంగనాత్మవ్య
 ధావశతాలోకనకజ్వలంబు లమరీవన్మోకస్తూరికా
 విశదచ్ఛాయ నెనంగ ఘట్టితరణోద్వేహార్భటుల్ బెట్టుగాఁ
 గ్రిశిరుం బంపె జముందు తల్పుగడియల్ వియ్యం దదాకర్ణనక్. 187
- చ. భిచరతఁ జెందియుం దశముఖస్త్రియసూతి యసీతిమై పరా
 శిచరుల నాశుగాశనులఁ జిక్కులఁ బెట్టి మదాత్మజార్థ మై
 యుచట వసించి రిట్టియడ రిందఱ కడ్డము చెందుటర్హుం
 చుచట వసించె నాఁ దనువులందు పరాగము గ్రమ్మ వ్రాలినక్. 188
- ఉ. బంధువు లీగతిం బడెనపాటుగరుంగొని ప్రేమనవ్విప
 ద్బాంధవుఁ డచ్చభేల్లపతిమంపున నప్పడె హృజ్జనంబునక్
 సింధువు తెల్లఁ దాఁటి గిరిఁజేరి ధృతిక్ సరిఁబోలవచ్చుగ
 ర్వాంధత మాన్చి తెచ్చి కృపనందులమందుల లేవెనందఱక్ 189
- మ. బవరం బుత్సవ మస్త్రముల్ తృణము లాపన్నాసురక్షాతిలో
 లవిహారంబు స్వభావ మంబుధులు కాల్వల్ దుర్ధరోదగ్రకై
 లవరోత్పాటనపాటవంబు లవలీలల్ మానసోద్యున్నరు
 ళ్లవసంచారమ లంతియానము గడించక్ శక్యమే మారుతిక్. 190
- చ. నగచరసాలజాలము కనత్సరిఘాయుధహస్తవృత్తి ను
 గ్గుగ సమరాటవిం దగునికుంభమదేభము నొంది పంచప
 క్త్రగిరిమ చూపియుం బిదప జైత్ర్యచమూకదళీవనంబులొఁ
 దగిలినవేళ యూశపవిధంబు యథార్థము చేసె నెంతయొక్. 191
- చ. ఘనగతి నిల్చి పోరుదశకందురుమూరుండు క్రింద క్రిందఁబా
 యనిభుజగాంశ మొంద నతఁ డంబర మందంగఁ జేసె నెంతవాఁ

దని సుర తెంచ నూర్వముగ నప్పరుఁ డేయుకరాళి హుంకృతికొ
జన జయ మిచ్చె రామనృపచంద్రునితమ్మునిఁ బూని పోరునకొ. 192

ఉ. సూనునిపా టెఱింగి సురసూదనశేఖరుఁ డల్కశక్తి రా
మానుజు మూర్ఖ ముంచ నృపుడాఁ డార్తిఁ గనుంగొని వానరాళికికొ
బ్రాణములిచ్చిన ట్లతిరయంబునఁ దమ్మునిప్రాణ మిచ్చినా
ప్రాణము నిల్పవే ఘనకృపావని! పావని! యంచుఁ బల్కినకొ. 193

సీ. శివునిచేఁ దలకుఁ బాసియు మానిపోనివడ్తోద్భవుం డింక నాయు వొల్లదేని
యస్తమించియు నట్టె యడఁగనిరవి పునస్సంచార మెనయఁ గాంక్షించఁదేని
బడబాగ్నిచేఁ గ్రోలఁబడియు నింకనివార్ధి గాంభీర్యము వహింపఁ గడఁగదేని
ధనువయ్య వంకచెందనికుందనపుగట్టు భూభారము భరింపఁ బూనదేని
తే. మనసుమిత్రాత్మజుఁడు మూర్ఖ మునిఁగి మరల, లేవకుండెడు నింతేల నేవకునకుఁ
గలబలోద్వృత్తి మీ రెఱుంగరె యటంచుఁ, బతికి నతి చేసి ద్రోణాద్రి కతఁడుగదలె.

క. దేహద్యుతు లెల్లడలఁ ద, మోహృతి ఘటియింప వేల్పుమూఁకలు పరమో
త్సాహము గన విసినాచల, వాహిన్యంబుధులు గనుచు వడిఁ జనువేళకొ. 195

మ. అమరుల్ జైవవనప్రమాన సురభివ్యాసంగభృంగాంగనా
వళి సెత్తావులఁ బిల్వఁబక్వఫలదీవ్యత్కాంతి బాలార్కుతోఁ
దులహుఁగకొ శుకశారి కాదివిహగస్తోమధ్వనికొ బైలు మా
ర్వలుకకొ గృత్రిమతాపసాశ్రమము తత్ప్రాంతంబునం దోఁచినకొ. 196

క. మున్నడతు సెన్నఁడుకొ గన, నిన్నడుతెరువున వనం బీచెక్కడితెరువో
యిన్నేల సటలు? లేఁదే, యిన్నేల జటిందుఁ డడిగి:యేఁగెద ననుచుకొ. 197

ఉ. అల్లన డిగ్గి యగ్గిరిచరాగ్రణిమొగ్గల నగ్గలించుబల్
మల్లెవల్లలం బెరయుమావులతావులతావు లెల్లడకొ
జల్లుచుఁ జల్లగాడ్వోలయుచక్కి వసించి సమాధినిష్ఠమై
నుల్లము నిల్పికొన్నమునియంబలె నున్నయొకండు గన్నడకొ. 198

ఉ. నిక్కముమానిగా వగచి సెక్కినుదాహము దక్క మంచినీ
రిక్కడఁ గల్గదే? యన వహించినకైతవనిష్ఠజెచ్చుకో
ల్చక్కువఁ బెక్కువాక్కుల విలంబము చేసి పొసంగ కున్నచో
నక్కుటిలుం డొకానొకజలాశయ మక్కుడిచక్కి: జూపినకొ. 199

— మకరీకాపవిమోచనము. —

మ. అమరీరత్నము కాపయుక్తి మకరిత్వావాప్తిఁ జెందం దదం
గములక్కామిని పూని యొడుకడ కేగక లేక తత్సార్వవే
షముఁ బ్రాపించఁ దలంచి వచ్చినదో! నాఁ ఁక్రాంతకృతీసీ
కుముదాబ్జాదులఁ బొంకమై తగుకొలంకుం గాంచి తోయస్సహా. 200

మ. పదశోణాంబుజదీప్తిహీరమణి సౌపానాళిఁ బ్రాగెంపునం
పదనింపక నునునాఁచుఁబాసి చనఁ బైఁపైఁద్రోచి నాశీప్రభే
దదశక లోనమృతంబు గాంచుయఁచందం బొప్పు నెత్తావిఁ జొ
క్కి చృగ్బంబులు తత్సరోబ్జములమాడ్కిం బూన సీరానగక. 201

ఉ. ఆనినదంబు మోక్షవివశాత్తుఁడు దక్షిణకర్ణద్విర్లుఁగుం
టానినదంబురీతి విని నానెగు లింక హరింపవే దయా
ధీన యటంచు జక్కవలదినరవంబునఁ దెల్పి మొక్కగ
బూనెనో! నాఁగ నక్రి కపిపుంగవుపాదము పట్టెఁ బట్టినక. 202

శా. నిభాగ్యంబు ద్విజత్వ మొంది పరహింసేచ్ఛాచరత్సత్వలీ
లాభివ్యాప్తి వహించు టంచు గడద్రోయం బోలునాదంతరే
ఖాభంగం బొనరించి తద్రహితభాగం బొందవేలా? రస
జ్ఞాభిఖ్యం దగునీకు నక్షరణి జిహ్వనాడియుక ద్రంచినన్. 203

చ. అడఁగఁగ మ్రింగఁబూన నపదై దవకీల లతాగృహంబులొ
నడచెడులీలఁ దజ్జతర మట్టె సొరక దన కెల్లఁ దక్కఁబో
యెడుకడి గాదు నా కనఁగ నెమ్ములు ప్రేవులతం దగల్పు బె
గ్గడిలి భరింపరానివెత గ్రమ్మినతోన విషంబు ద్రావినన్. 204

ఉ. తొట్టినసీటి కడ్డముగ ద్రొబ్బినప్రేవులముద్దమట్టిచేఁ
బెట్టినపొట్టివేలుపుగఁ బెన్దడుపక ఖురళిక్ టుథాఖ్యకుక్
బట్టగుజెట్టిగొట్టి మయిఁ బాటిలునెత్తురుచెమ్మమట్టితో
నట్టె కడిదిజెట్టివలె నాతఁడు వేల్వడ నక్రి యంతలాక. 205

సీ. సరిప్రాద్దుకడ నెట్లు మెఱుంగెక్కెఁ బరిపూర్ణచంద్రబింబముతోడ సారసములు
ఘన మెందుఁ గన మెట్లుగనుపట్టె శిఖిసింధుకలనతో మీఱుక్రాక్కారుమెఱుంగు?
పండువెన్నెల గాయుపట్ల నెట్లు స్రవింప కందమై చందురా లతిశయించె?
నరుణకాంతివిలాస మలవొందు నెలవందు నడఁగ కెట్లు రహించె నుడుగణంబు?

తే. లని మహాద్భుతగతి మించ నర్హమైన, మొగము కన్నులు కొప్పు మై నగవు చెక్కు
లడుగులు నఖంబు లఖల మోహనత నినుప, నవ్వుకరియప్పు, డోకముద్దుగుమ్మ యయ్యె.

చ. అమితదినంబు లానరసియందె వసించుటఁజేసి తద్విలా

నములె ఘటిల్లెనో యనఁగ జక్కవచన్నులు కల్వకన్నులున్

భ్రమరశిరోరుహంబులు తరంగవళిన్ బినబాహు లొప్పఁగాఁ

గొమికె చెలంగె రాహుముఖిగోళము వాసినచంద్రరేఖ నాన్.

207

సీ. అరజాణుపయ్యంటచెరంగు వెనక్కుఁ దిసి బిగియ ముంగటిమీఁద బెరయఁ జెక్కి

కరకంకణశ్రేణి కదియ ము తైపుఁగుట్టుఁబికి కైముంజేతికవల ద్రొబ్బి

యలిక మంటెడుముంగురులకెంపుబుగడలు చెవిచాయకడకొనఁ దవుల దువ్వి

మొదటిరూపముగన్న మురివంపు చెలువంపుగరువతనంబు మాగ్ధ్యమున మాటి

తే. యడుగులట మెట్టకెందమ్మ లడరఁ జేయ, నొయ్యి నొయ్యిన వచ్చి యాయ్యపాద
ములు నిరీక్షోత్పలములబూజలు ఘటించి, కరములు మొగిడ్చివినయొక్కిఁగలికివలికె.

మ. జయ సంసారమహాంధకారతరణి! సావర్ణ భూభృష్టుణి!

జయ నానాగమత త్వభవ్యసరణి! సద్భక్తచింతామణి!

జయ దుష్టాసురజీవమారుతఫణి! చంచత్ప్రతాపారణి!

జయ సాధూత్తమచిత్తవారణసృణి! కాఖ్యామృగగ్రామణి!

200

కరిదగర్భితకార్దూలవిక్రీడితము.—

సీ కే మొక్కెడఁ బ్రోవు మున్నతకృపానిర్వాణదివ్యత్కటా

క్షా! కాకుత్స్థకులార్గగణ్యకరుణాకల్పా! యనల్పవ్రతా!

పాకారిప్రముఖస్తుతప్రతిభ! దుర్భావాక్షశిక్షైకద

క్షా! కోకాప్తరుచిప్రకార! గుణనిస్తారా! సమీరాత్తజా!

ఉ. ఎవ్వఁడు వార్ధితోడఁ దరియించె భవాంబుధి రాముముద్రతో

నెవ్వఁడు యోగముద్ర ధరియించె నిశాచరరాట్పురంబుతో

నెవ్వఁడు కొంచెపుంబురి దహించి రహించె యశోవిభూతిచే

నవ్విబుధార్గగణ్య నిను నార్తశరణ్య భజింతు పావనీ!

చ. జడగతికొగ్గి పంకమున సగ్గి దరాతిశయస్థితిన్ బ్రయం

పడి వడిసుళ్లఁ బెల్లడరి భంగము వాయక యంతకాలమే

బడినయవస్థ సీకరుణఁ బాసి నిమేషములొ నిజాకృతిం

బడసేలి నీవిచిత్రమహిమం బింక నే మని నే నులించెదన్.

- మ. ఆమృతోత్పాదికీడు చూపునటు లయ్యా! నీకు నే నొక్కకా
 ర్యము నూచించెడి గాలనేమి కుహనాధ్యానస్థుఁ డై చుష్టన
 త్వముతోఁ దానును బోనియీశ్వరసిఁ జెందు జేసి మి మ్మిట్టిక
 ప్రమతిం గెచ్చి ప్రయాణమందుఁ దన నడచేప్పడుం డి ట్టచున్. 213
- క. కరివైరిమఘ! నీవు మఁకరివైభరి మొదటఁ బోలితి క్రమము చింబా
 ధర పై గనిపించుట క,చ్చెరువయ్యెడు నొడుపు మనినఁ జెలియిట్లనియెన్. 214

—ॐ ధాన్యమాలి తనకాపవృత్తాంతమును హనుమంతుననుఁ జెప్పట. —

- మ. కరుణాసాగర! నాయుపంత మరయంగా చింత రంభోర్వః
 హరిశీముఖ్యగురూంగనల్ చెలులుగా యజ్ఞుల్ మహాఘోరనం
 గరముక్తాంగులు మేటికాముకులు గా గానాదివిద్యాసము
 త్కరసంచాలిని ధాన్యమాలిని యనంగా మించుచివ్యాంగనన్. 215
- క. కైలాసంబునఁ గంతే,కాలుం దొకనాఁడు ప్రమథగణములతోఁ జే
 రోలగ మున్నెడ నేనా, మేళముతో నేఁగి మ్రొక్కి మృదునియనుజ్ఞన్. 216
- సీ. కామసింహము గెల్వఁగల విరు దనఁగ సింగపుత్రుఁటపుసీలికానె యెసఁగ
 నడలభ్యసించుఁ జేరెడునంచకవఁబోలి యిరువంక ధవళచామరము లొలయ
 నలకరేఖనుఁ బోల కనుకున్మొన్నెలలీల నెలవంకబాదిలి చలనమంద
 నంగముల్ లోకమోహనము లంచు గణించుగదిమ శబ్దకళాసికలు చెలంగ
 లే. హూయలు కప్రముసిరములయొలుపుతిరుపు
 లాగు మైసరిబెళ్లకుపల్లటియుఁ గులంక
 జక్కిణి నటించి నను మెచ్చి శంభుఁ డిచ్చె
 మానితవిమాన మొక్కటి వానరేంద్ర! 217
- ఆ. ఆవిమాన మెక్కిరివి మానక మేని
 తావులన్నిదిశల నావరింప
 నుచితగతుల మెలఁగు చొక్కనాఁ జీజలా
 శయమునందుఁ గేళి నలుపువేళ. 218
- క. రెండునయనములు మొగిచి ప్ర,చండశబ్దానిష్ఠ నుండుకాండీల్యముసేం
 ద్రుండు జలరవము దనచెవి, నిండినఁ గను జఱచి చూచి నివ్వెఱు దవులకొ. 219
- సీ. చరణముల్ గన రక్తి సంధిల్లెఁ బ్రపదంబు లింతగాంచినఁగ్రియ లెల్ల ముణిఁగె
 జంఘ లన్నేషింప శరధినిమ్నత మానె మిహి తొడల్ చూడ లో మెత్తవడియొ

బిటుడు గన్తోన్న నిబ్బరపుటబ్బర మబ్బె గౌను చూచినఁ దాల్చి లేనిదయ్యె
నాభి వీక్షింప డెందపుఁదమ్మి నుడివడె నార రసిన హరిధ్యాన ముడిఁగె

లే. వలిచనుంగవ దృష్టింప బలిసె మేలు

మొగము దర్శింపఁ గళ రేఁగె సొగసుకప్పుఁ

గొప్పఁ దిలకింప బలుతమి గప్పకొనియె

జటిలచక్రేశ్వరునకు నాశ్చర్యముగను.

220

ఉ. చూచినచూపు ద్రిప్పకొనుచో ప్పశఁ డప్పడు గానకున్నచో
నాచిగురాకుబాకుతురకాయన కో యని యార్చి జాజినే
జాచెయిఁ బూచి వైచె మునిచంద్రునిచిత్తము ప్రయ్య నంతలా
రాచిలుకల్ రొదల్ గులుకురాయిడితె మైరదొమ్మి గ్రమ్మినన్.

221

లే. జవతపంబులు చాలించి శాంతి డింది

తమకమున లేచి యడుగులు తడఁబడంగ

వడి నిగుడ మేను పులకింప వచ్చినిలిచి

వలికెఁ బలుకుల నునుదొట్టుపాటు గదుర.

222

మ. అడుగుల్ కెంజిగికుతుమంబు ధర కియ్యకొ మేను బై లెల్లఁ బు
త్తడినేయకొ నునుచూపు లెల్లడల నిద్దాకల్పపూమేలుక
ట్లడరింపకొ నడయాడుమించువలె నొయ్యారంపులేఁబ్రాయపుం
బడుచా! మించఁ జరించఁ గాంచి భరియింపంజాల మన్నింపవే!

223

ఉ. సీముఖపూర్ణచంద్రకళ నిండిన మోహతమంబు గ్రమ్మె సీ
మైమెటుఁ గావరింప నియమంపుమయూరము చిక్కె సీవళి
స్తోమతరంగముల్ వెలయఁ దోరపుఁ గాఁక జనించె సీదృగ
జ్ఞామితలీలచే ధృతిమదాళి చలించె నిజేమె! కోమలీ!

224

చ. ఎలనగ వంకురింప మొగ మెత్తి కనుంగొనరాదో మేనఁ గ్రొం
బులక లెనంగఁ బై నొరఁగి పొంకపుఁ జన్తోన లుచ్చిపాటఁ గాఁ
గిలి దయనేయరాదో విడికెంపులకెంపు నడంపుమోవిలే
నెల వడ చేర్పరాదో దమి నిల్పఁగరాదో వధూటి! నాయెడన్.

225

క. ఇప్పు డొకమాట చెప్పవె, తప్పక యోయెప్పలాఁడి తప్పనొడువులకొ
నొప్పించెదో సీమది రతి, కొప్పించెదో నన్ను మరున కొప్పించెదవో.

226

క. అని తనకునవర్తనమున, కనుచిత మగుపలుకు పలుకునమ్మునిమూర్ధ
న్యూనిఁ గనుంగొని విసయము నయ, మెనయ నిజం బావహిల్ల నే నీటులంటిన్.

227

తే. అప్పు నేఁ జెల్ల మునినాఁ మిమ్మువంటి
పెద్దలకు నింతవలవంత పెరిమ యగునె?
యల్పసుఖ మింతె యింత లేదనక యింత
పాలుమాలినఁ దప మెల్లఁ దూఱిపోయె?

కా. అంతర్నాదసుఖంబుకంటె ఘనమే? యయ్యో! రటక్రంకణా
క్రాంతక్యాణఘరీణనూపురమణీకాంవీరవప్రస్ఫుర
త్కాంతాకంతురణోజ్వలన్తణిత మాకర్ణింప నేలయ్యో? వి
భ్రాంతిం జెందెద రింతమాత్ర కే ముసీంద్ర! యన్న నాశం డనున్. 229

సీ. సుదతి! సీనెమ్మెము చూచినంతనె కల్లె ద్విజరాజదర్శనోద్వేలఘలము
కలికి! నీచిఱునవ్వు గనినయంత ఘటిల్లెఁ జంద్రి కావిభవవీక్షాఫలంబు
వనిత! సీమోవి గాంచినయంత జేహారె నరుణబింబాలోకనాచిఫలము
చెలువ! సీకంత మీక్షించినంతఁ బొసంగె బరమకంఠనిరీక్షఁ బ్రబలంఘలము

తే. అతివ! సీయారు దర్శించినంత దొరకె సీలవర్ణ విలాకనిర్నిద్రఘలము
తరుణి! మఱియింతకంటెను దవము చేసి, యేను బ్రాసింపఁగలఘలంబేమి చెప్పును? 230

క. వాతెఱు ఫలంబు చెక్కులు, నాతిరొ! లవలీదళములు నాభి నర మురొ
జాతములు గిరులు నై తగ, నేతెఱుగనుఁ దవసి వదలు నిన్నియఁ గనియున్. 231

ఉ. అట్టిటు మాటలాడి విరహంబుధి ముంచక నన్ను సీదుచ
నట్టుల జేర్చుకొమ్మనుచు గ్రమ్మనఁ బైఁబడి రా జటీంద్ర! 232
ముట్టు మే రజస్వలను మూఁడుదినంబులదాఁకఁ దాఁకుకొ
మ్మెట్టులనైన మీఁద ఘటియించెద నీవదనేవ నాపుడున్.

క. మొగ మింతై వగవిడితై, తగవు దలఁచి నిలిచి యెటులు దమినిలుపుదునే?
మగువా! మూడుదినంబులు, దగవా? ఖగవాహసుతునిఘాటికిఁ ద్రోయన్. 233

చ. అలరుకటారిమన్నెదొరయాయుధకాల సమీర మల్లసం
కులఖురగీశలంబు మదకోకిలషట్పదరాజకీరమం
డలి బెడిదంపుఘ్రాతలకొటారు వనం బెటులొంటి నిల్వఁగాఁ
గలఁ డొకబ్రాహ్మణుం డనక కామిని! యేమని పాసిపోయెదే? 234

ఉ. సీరహిఁ బల్కుచిల్కలకు సీనునుగొ వ్వన నొప్పులేటికిన్
సీరుచిరాంగవాసనల నెక్కినుగాలికిఁ గొంతయొరెచ్చద
న్వేరెవరాసుగాక తరుణీ దివసత్రయ సన్నఁ దానమై
మేర దలంచి రాఁ దగుసుమీ యని యమ్మని యెట్లకేలకున్, 235

తే. ఒప్పుకొని వల్లఱుచు జెప్పి యొకవిధమున, నవలి కేగిన నతనిమోహంపుంగోర్కి
కియ్యకొని వచ్చుదాననై యేను గంధ, మాచనాద్రికిజనియున్న మానియచట. 236

మ. మరు.శ్రూరాస్త్రభయాన్తి గుంజము సారక మత్తాళి మల్లాలిదు
స్తరహల్లాహలశబ్దమం దడర సంతాపించి చూతంబు డా
య రటతోక్కిలవట్టు లాడ వెత నేయక నిల్వశంకించి పెం
బఱవిత్తై నలువంకలక ముని స్తరాపస్సారలోలాత్తుండై. 237

మ. అవలక పట్నదముంకృతుల్ దొరయునో యకభీతి నంతర్నద
శ్రవణం బొల్లఁడు వెన్నెలల్ వెలయు నకశంకన్ స్వనాసాగ్రదృ
ప్తి విరాడిల్లఁడు చంద్రుపే రెనగు నకచింతాస్థితిక రాజయో
గవిధం బూనఁడు గాడ్పుం బట్టఁడు మదాకారంబై చింతించుచుక. 238

ఉ. చందనగంధవాహశిసుసంచలవంచితచూతపల్లవా
ప్తిం దగుతోకిలంబురొద బిట్టడరక దను బిత్సెనో యటం
చందుల కేగి చూచి మరుఁ డంది వెనక జళిపించువారిరి
లిం దిలకించి హా గుణవతీ! యిక నెప్పుడు సిల్తువే యుచుక. 239

ఉ. కొ ప్పొకచేతఁ బట్టి తథుకు నునుజెక్కిలి నొక్కి తేనియల్
చిప్పిలుమోవి పంటఁ దగిలించుక నీతక్రృతి నింపఁ గెంపులం
గప్పి కవుంగిలించుకొనుగాఢత మున్నగ నీవి వీడగా
ముప్పిరిగొన్న మోహమున ముద్దియఁ గూడి సుఖించు టెన్నఁడో. 240

క. అని చలికినదే పలుకుచుఁ, జనినయెడకె చనుచుఁ గనినచక్కియై గనుచుక
దినములు మూఁడెటువలెఁ జను, ననువనటక మాని దలక నమ్మెదటినిక. 241

శ్రీచంద్రోదయవర్ణనము. ౨౨

సీ. నిశ చతోరద్విజనికరంబునకు నిడ్డకెంపుటక్షతలపొన్నిన్నె యనఁగ
సమయబాలుఁడు వైవ నమరుక్రింబచ్చెనఁ గడుపెచ్చుగొడుగుబొంగర మనంగ
గగనవాణీవధూకంఠభాగంబునఁ బొలుపుమీఱినతాలిబొ ట్టనంగ
హరశిరోదుహసంగ యగుగంగలా నొప్పకమనీయనవ్యకోకనద మనఁగ

తే. జం ద్రుఁ డుదయించ వెన్నెలల్ జగతిమించ, నప్పు డప్పర్వతంబుపై నలరుతావి
బుగులుకొనునొక్కపచ్చరాజగతి నుండి, తాయిగా నేను గానంబు సేయువేళ. 242

ఉ. అచ్చటి కేగుదెంచినదళాననుఁ డంతయు నాటించి యే
యచ్చరమచ్చెకంటియై గదా! యని మెచ్చి మదగ్ర భూమికిక

- నచ్చి జగత్తయిన్ గెలిచి వచ్చిననన్ విరివిల్లుఁ డప్పులన్
 గ్రచ్చి జయించె నింకఁ గయిన్ ముని నెట్టనఁ జెట్ట వట్టినన్. 243
- దీనమానస నై పరాధీన నగుటయును రజస్వల ననియగ నాతనికిఁ జెలుప
 వేక్య కెక్కడిపరకంత్త పృథ్వి యదియుఁ గాక పుష్పిణి వగుటసౌఖ్యంబై యును.
- చ. బంధు భుజామృతాశములు పట్టి పయంబు విమర్శి గవ్విగు
 బృలలమి మోనికెందగుదు పల్నాస లంటఁగ నజ్ఞనజ్ఞగాఁ
 బలుమఱు నొక్కి పేరురమువై మృదులాంఘ్ర జేర్చి మోహ మ
 గ్గలమయి యున్గి నింగిలము గాంచక మించి రమించి నొంచినన్. 245
- తే. అంతలోపల నతికాయుఁ డనుకుమారుఁ
 డుదయ మొందిన నుతుఁ గొంచు ముదముఁ జెంది
 యతఁడు సనియెఁ ద్రిరాత్రంబు లైనఁ దాన
 మేను గావించి మునిఁ జేర నేఁగుదేర. 246
- ఉ. వాఁడెనమేను నజ్ఞయినవాతెఅయున్ గడువిన్నఁబాటుతోఁ
 గూడిననెచ్చెన్గమ్ము చిహ్ను న్నడ లంతకు మున్న తెల్పనా
 జాడ యెఱింగి నెమ్మదిపొసంగక రాగము కన్నులందుఁ దో
 ట్టోడ నెసంగ నజ్ఞజిలధూర్జటి పల్కె రదాళి గీటుచున్. 147
- ఉ. ఏను పరించియున్నకమి యించుక గాంచక కొంచ కెంచ కె
 వ్యానికి జగ్గవం బొసంగి వచ్చితివే! మటుమాయలాడి! యే
 హీనుఁడు నన్నుఁ గైకొనక యంత యకృత్యము చేసి నయ్యయో!
 యేనియమంబు వేళ్ళకన కేటికిఁ జేసితి? గాంక్ష నీయెడన్. 248
- ఉ. చిత్తము పంచుటో హరి భజించుటో బంధము లూడ్చి ధైర్యపుం
 గత్తి భరించుటో నియతి గైకొని మించుటో యాత్మఁ గాంచుటో
 చిత్తజరోగముల్ పెనుచు నీ కనుమాలపుఁదోలుబొమ్మతో
 హత్తుట లేమి? పొమ్మన కహమ్ములు మూఁడు వితా క్రమించితిన్. 249
- తే. ఒకనితో మాటలాడి వేటొకనిఁ గూడి
 యొకనిమనసున నెంచి యొందొకని నొంచి
 యెవ్వనికి మర్తమినిమి కెల్ల మొదలఁ
 బుట్టఁగాఁ బుట్టినవిగావె యిట్టివగలు.
- ఉ. కాయము చూత మన్న నతికష్టము నెమ్మది యన్న వక్రభా
 నామతనంబు మోహగుణ శున్నను జంచలచంచలాలభా

ప్రాయము గ్రామ్యధర్మసుఖ మన్నను స్వల్ప మనేకదోషనిం
దాయుత మింతె కాక కలదా? సుఖమింతలయం దొకింతయున్.

కా. శిలత్వాధర్మవృద్ధులు దయాసింధుజ్ఞులద్బాదబ
జ్వాలల్ లోభమృషిభిమానమదహింసాన్తభూముల్ వృథా
కాలక్షేపవిధాదికారణలు జాగ్రత్తీర్తిబాలానిల
వ్యాళస్త్రీలు వివేకపాకసుకృతవ్యాపారసారంగశా
ద్దూలల్ కొమ్ములు పీరినమ్ముదురె సాధుశ్రేష్ఠు లెప్పట్టునన్.

ఉ. కామిని! నిన్ను సాధనముగాఁ గొని కాముకకోటి గెల్చున
క్కామునిటెక్కెపుండెఱుగుఁ గాంచి విచారము డించి నక్రి వై
యిమెయిఁ బాసి యుండు మిల నేను వరించినసిన్ను బల్కిమెఁ
గానుకరార్తిఁ గైకొనినకప్పుడు కామినివంకనే చెడున్.

ఉ. తప్పదు పొమ్మటన్నఁ బరితాపము కాపముఁ గ్రమ్మఁ గన్నులన్
జిప్పిలుకోకబాష్పములచే జడదారికిఁ బాద్య మిచ్చి యీ
తప్ప ఖుటిలై నకుటిలదైత్యబలాత్కృతివంక నింక నా
యెప్పటిరూప మెప్పుడు వహింపఁగలనొ వచింపరే యనన్.

ఉ. ఆమునిరాజు కన్నుల దయార్ద్రమతిన్ ననుఁ జూచి “సిద్ధసా
ధ్యమరయక్షిన్నరముఖార్తితమోపహృతిక్రియామహా
ధాముఁడు చాయునందనుఁడు దాశరథిప్రియుఁ డిందు వచ్చి నీ
బాము హరించి పోవు”నని పల్కి చనెన్ వినవే గుణాంబుధి!

ఉ. ఒక్కొక్కచోఁగదా మకరికోజ్జ్వలభల్ వహియింతు రెక్కడన్
జక్కెరబొవ్వు లా గతి పొనుంగక తాపనశాపసుంగతిన్
గ్రమ్మనఁ గోమలంగా మఱి కర్మశబ్దహము గల్గె నంతల
నెక్కడఁ బోయెనో గుణము లే నెఱుంగన్ మకరిత్వ మొందితిన్.

కా. కాండీల్యుండు గణించినట్లు తెలిసెన్ స్వామి! భవద్విక్రమా
ఖండప్రాభవ మాఁడుదానఁ బొగడంగా నేర నేఁబోయెదం
దండం బాశ్రితరక్షణప్రవణ! మీదాసిం దయాదృష్టిఁ జూ
డుండీ యంచు విమాన మెక్కుకొని పీడ్కొన్నం గవిస్వామియున్.

మ. తనలోఁ జేరి త్రిలోకభీకరమహాదర్పంబునం బేర్చున
క్రిని జక్కాడినఁ దత్సరకమలభృంగీనాదసంపత్తి దీ

వన గావించి ప్రస్థులకైరవరజోవ్యాసత్తహేవాకమో
హనమందానిలయంత్రీ గంధవాడిమై కప్పింప మోచించుచున్. 258

తే. కపటమునివేషమున నున్నకాలనేమి, నపుడె వైవస్వతునిపీటి కతిథిఁ జేసి
కమాకశార్ఘ్యటినభృమార్గమున కెగసి, యతిజవంబున ద్రోణవర్వతముఁ జేరి. 259

మ. రతనంపుంజిగినించుహుటములు మీఱుం జంపవేదంజవి
శ్రుతగంధర్వసమృద్ధి వర్ధిలఁ దృణబోలిర్లతాపేకా
తతి నల్వంకలఁ దోచు సాను లిరహించక గహ్వరక హాష్టంగా
క్షితిభృశ్శంజ నిజంబు నేయులిఖింక కీర్తింపె సౌమ్యస్థితిక. 260

ఉ. ఓనగచక్రవర్తి! సుగుణోర్జితకీర్తి! జగద్ధిశంబు రా
మాచుజాప్రాసారక్షమఁ ద్వదౌషధముల్ గనిపొపు మన్న న
న్నాన మెఱుంగ కగ్గిరి ప్రమత్తతఁ జెందె గళేరగహ్వరం
బూనెడుగట్టువాయలు మృదూక్తిస్వభావము పూననేర్తురే. 261

వ. ఇతైఱుంగన మొఱుపందనంబున రతనగొనని కఱుకుమలం జాఱుకుచుఱుకునం
గనుంగొని. 162

చ. అడరి ధరాధురంధరుల నందఱుఁ దాల్పుమహాభజీంద్రుడే
పుడమి సుమిత్ర పట్టి యయి పుట్టి సురద్విషదగ్రగణ్యుడే
బడి యటు లున్నవాఁ డతఁడు ప్రాణము లొందగ మందు లిష్టుటం
చడిగిన మేల్ చలంబిలొనవైతి కృతఘ్నత భూధరాధమా! 263

సీ. పలుభాతురాగదంభమున నెవ్వడుఁ గిన్నచేబలె మోమెఱి చేసికొనుట
పలుహుటములఁ గూడి పరపంశదహనసంపత్తి నొక్కొకచోటఁ బ్రబ్బిలొనుట
బహుగనుల్ గొనియు దుర్భరతచే ద్విరసనప్రాప్తి నెత్తములసొం పందుకొనుట
పాదంబు సాను లెప్పటికిఁ జెందిన శృంగమిషమున మిన్నంది మెండుకొనుట
తే. సేకు నై జంబు లివి యెల్ల నేఁ డడంతు, చూడు న న్నని పవమాననూనుఁ డడరి
చండదోర్లండలీల నక్కొండండ, చండధరుఁ జెండుచండీశుడండి నిండి. 264

సగ్గర..
పంచాస్యధానశంకక బ్రమచకరికుటల్ వర్షు లెత్తం దటోర్విం
జంచద్విద్యాధరస్త్రీసనముపలులు మెచ్చక హాశ్లేషముల్ గ
ల్పించక ఒక బ్రోచువారిక బెడరి మధరమే! పిల్వనోనా గుహల్ ఫో
షించక గర్జించి తమ్మిం జెనయుకరిగతిక శ్రీహనుమంతుఁ డంతక. 265

- చ. పదహాతిఁ జుట్టపాదములు భగ్గుము లై చన మందరంబుచు
బ్రొదవినసర్పరాజుతెఱఁ గొప్పగ వాలము గట్టుచుట్టుఁ జు
ట్టి చిటపువాపుటన్ గిరి కడిదివెతం గనుబాష్పవైఖరిక
బొదలి ఝరంబు లెల్లడలఁ బోవఁ బెకల్చి వహించి పోవఁగన్. 266
- కా. గంధర్వల్ పదుమూడుకోటులు మహాగ్రోధరక్తాస్యై లై
సింధూదగ్రగభీరఘోషముల నాజేసింది యిక్కండ గ
ర్వాంధత్వమునఁ గొంచు నెం దరిగెదం చగ్గంధవాహాత్మజుం
గంధేభంబు నెదుర్చుదోమగమిబోకన్ వీరమైదాఁకినన్. 267
- మ. పదివేలయ్యలరూపుఁ జూపెడుప్రతాపసూర్తి వర్తిల్లఁ ద
న్నదబాబాల మడంచుఘోరకరచండవ్యాప్తి శస్త్రాదిగా
ఢదశోద్భూతమి సముల్ విరియఁ గ్రీడన్ వాల మల్లార్చి పె
ల్లదరం గొంతులఁ జుట్టి మింటి కెగవేయన్ వారు భీతాత్మ లై. 268
- చ. తునిసినకాలుచేతులును దోరపునెత్తుటఁ దోఁగుమేనులన్
ఘనపదతాడనంబుల పకావక లైన యిరంబులూని యో
వనచరనాథ! నిక దొడర వచ్చిన నేరము గాచి కొండఁ గై
కొని చను మింక దీనులము కోవము నిల్పుకు మంచు మ్రొక్కినన్. 269
- ఉ. ఆదరదృష్టి వారిఁ గని యక్కసిరాజు భుజాగ్రపీఠిపైఁ
బాదుగ నిల్పికొన్నగిరి భాసురసానుతటిదిరత్నర
తోడ్పదితకాంతు లంధతిమిరోద్ధతి మాన్చి పదంబు నూప రా
నాదట మాల్యవంతుఁడు దశాననుపంపున శౌర్యవంతుఁ డై. 270
- క. మేటినికాటులు దశశత, కోటులు గొలువంగఁ బరకుకుంతపురికా
ర్పూటము మీటుగ నక్కపి, జూటునఁ గని ధాటి కెదిరి శూరతఁ బలికెన్. 271
- కా. ఓరీ వానర! సత్వరంబు గల దం చూపించియో యిట్లుప
ల్లారుక మందులగట్టుఁ దెచ్చె దింక నేలా పేర్చి నామందరన్
బోరా దీశ్వరకేశవాదులకు సంభోరాః సీతైలముం
బాఱన్ వైచినఁ బోవనిచ్చెదను నిక బ్రాణంబుతో నావుడున్. 272
- కా. ఆరామక్షీలినాథుబంటు నిడుతోఁ కల్లార్చి యేమంటివో
రీ రాత్రించర! గట్టుమా టిపుడు వార్ధిం దావకీయాంగమే
పాఱన్ వైచెద బంటవై నిలుపు నీపాలింటికాలుండ నే
నే రా యంచు బ్రదీప్తపావకశిఖల్ నేత్రంబులం జూసినన్. 273

. బింకపుమంటలాడి వెలిసింది వనాటుండు పాణిజూచె రం
డింక నికాటులార! చననియ్యక వట్టుండు గట్టుం డంచు ని
శ్చంకత మాల్యవంతుం డనం జక్రశరాసనముఖ్యసాధనా
లంకృతహస్తై క్కలిలముని దాకి సురాధు లీసునన్. 274

. దేహచ్ఛాయలః డీకటుల్ బలియ నుద్రేకించి శస్త్రాస్త్రసం
దోహంబుల్ నివిడంబుగాఁ గురిసి రోధోభేదిక్కార్కగ
ర్వాహంకారము లంకరింపఁ గన లెచ్చన్ దీర్ఘవాలంబుచే
నామేతి ప్రముఖాయుధచ్ఛటలు మాయం జేసి యప్పేటియన్. 275

విమతభుజాభుజంగమగర్వకమ మార్పుతఃః బకంవరప్రతాప మం
యహితో త్రమాంగశృంగాదికముల గెల్పువేళ ధృతాకనిలీలఁ జెలఁగి
పరనైకనాశికబహుళహేతు లడంచునెడ ఘనప్రబలత్వ మెఱుకవఱిచి
విద్విషతుష్టవసముద్వేలలీలలు మాన్పుచోట నుగ్రసమగ్ర ధాటి నాటి
. మూఁక నెల్లను నిశ్శేషముగ వధించి, దండి చూసినమాల్యవంతుండు గినిసి
కార్డు పమునారి సారించి ఖరశరములు, ఘనము నిర్ణాశతతి నీనుకరణఁ గురియ. 276

. అన్నియు వాలహస్తచటులానిలశక్తి శరాభ్యు నికల్ మొం
ప న్నడుమన్ దళించియు రణంబునఁ దాష్ట్యండు పాఁపరున్కఁ దాఁ
దన్నెడుచెన్నునన్ దనువుఁ పన్నిన మందులగట్టు గొన్న వి
ద్వన్నతు గిట్టి బెట్టుగదవైవ నురస్థలి దాఁకి నుగ్గగాన్. 247

. చేతలంబు దళించి వైచిన హుతాశజ్వాలికాభీలమై
రాశూరాగ్రణికేలఁ దట్టి దిగజాఱన్ భద్ర మంకించి యా
కాశం బంటినమంట నొంటిముదిరాకాసిన్ సునాసీరము
ఖ్యాకాధీశులు మెచ్చఁ దార్జిహతి దయ్యంజేసెఁ గయ్యంబునన్. 278

కా. ఆలో మూర్ఖిలి లేటి వైరిపయిరా నయై తత్కంఠమున్
వాలాగ్రంబునఁ జుట్టి వార్ధిః బడవైవం గూల దుష్కీర్తిజం
బాలంబుంబలెఁ బంక మంగ మెనయన్ భంగంబునం దూలి పా
తాశద్వారముఁ బట్టి యట్టి ననియెన్ దర్శించుదివ్యుల్ నగన్. 279

కా. జేజేరాజులు పూలజానలు ప్రవర్నింపన్ మహాత్కర్షహ
ర్వాజేయుండయి యేగుపెంచి నిజాహగ్రాపలాధిప్యకా
భూజాతోషధయుక్తి లక్షణుననుస్ఫూర్తుల్ గనంజేసి న
య్యాజేయుం దనుజప్రదాయి యని డాయం బిల్చి నెయ్యంబునన్. 280

మ. రవివంశం బహుమైరు మత్సహజమూర్ఖకుత్సితావగ్రహ

ప్తి వికాసం బటివోవ నీవు ఘనరీతిక్ భీతిఁ బోకార్పఁ బూ
ర్వవిధిక్ వృద్ధిపహించె నింకఁ బ్రతికారం బేది? నాచిత్తమే
భవదాయత్త మటంచుఁ గౌఁగిటను నుభావించి దీవించినన్.

281

ఉ. అద్రిచరాధినాథులముదశ్రుజలంబులతో సుధాశిక

ల్పద్రునుపుష్పవర్షము లపారములై కురియన్ నిశాచరా

చ్చిద్రభుజాప్రతాపశిఖ శీతతఁ జెందఁ దదీయకీర్తిదీ

వృద్ధుచిహంస మేఁగె దివియం దనురీశిఖన్మృత్యుముం దగెన్.

282

సీ. పడియున్నసామిత్రి ప్రాణంబు క్రమక్షయము బూన్ప మందులు దేరఁబూనుమైత్రి

పూని వార్ధిదీప్తిపభూము లన్నియు దాటి ఊణములొ గిరిఁ జేరఁ జనెడుజవము

చని మందులొనఁగూర్పు మని వేడినను గొండ యీకున్నఁ బెకలించి యెత్తుకఁగిమి

యైత్రి తద్రక్షకు లెందఱుడ్డము సొచ్చి దురము చేసిన వారిఁ దునుముతేగువ

తే. తునిమి తెరువున నేవిఘ్నమును దొరయక, వచ్చిబ్రతికించి యెచ్చటివారిలొన

నొక్కరుం డయి గమకింప కున్న మహిమ, హనుమయెడఁగాకయితరులయందుగలదే?

మ. నమరాభీలం దతండు శైలము యథాస్థానం బనం దుంచఁగాఁ

గమియింపం దశకంతుం డంపఁ బటుసం గ్రామస్పృహన్ స్థూలజం

ఘనుహదంష్ట్ర మహోదరాద్యసురసంఘాతంబు మార్కొన్నచో

నమితాహంకృతి నప్పి రాత్రి చరులారా! నిల్వఁడం చుద్ధతిన్.

284

చ. శిరములు ద్రొంచి కంఠములు చించి కరంబులు ద్రుంచి శస్త్రముల్

శరములు నొంచి మించి నిమిషంబున నేన నడంచి యమృతహో

దరముఖసైనికాగ్రజుల దక్షిణదిక్పలిఁ జూడఁ బంచి త

ద్గిరి నలచోట డించి చనుదెంచి రఘూద్వహుఁ గాంచి రంజిలన్.

285

సీ. వానరాపశిక్తెల్ల వజ్రంపుఁగోటయై పలనొంచె నెవ్వనివాలవల్ల

పరగు నెవ్వనిపెంపు పాతాళలంకేశముషితరాఘవబంధమోక్ష మగుచు

నెల్లవేల్పులకీర్తు లీక్షింప నెవ్వనిసామర్థ్యమున శతాంశంబుఁబోల

నెవ్వనికనుదోయి కెనుమంత్రి మశక మై కనిపించు గజకురక్మసింహులం

తే. లట్టిజగజ్జెట్టి గాడుపుపట్టి గట్టి

దిట్టతన మిట్టి దని మాటఁ బట్టుకొలుప

నెట్టివారిక బెట్టు నే నెట్టు లనఁగ

నెట్టుకొనుకోడల్ దని శ్రోత యిట్టు లనియె.

286

క. పాతాళలంకరాక్షసు, చేతం బట్టువడి చెట్టు స్త్రీరగువద్యుల్
పాతూలనూతి యిరువుర, నేతెఱుగునఁ జెచ్చెఁ జెలువవే యని యడుగన్. 287

మ. శరనంధారణ! ధారణస్త్రియమనస్సద్వాస! సద్వాసవా
సిరమాహృద్యశ! హృద్యశర్వరుతస్త్రిసార! స్త్రీసారసే
శ్వరతావాహన! గాహనప్రముఖతీవ్రత్యాగ! వ్రత్యాగమో
త్కరబృందాదక! దారకత్వకృతయోధన్యాయ ధన్యాయనా! 288

క. సారంగహరణ మునిదన, సారంగఘనాంగ! జనకదాహృన్నలిసి
సారంగ! దశముఖాపర, సారంగవిసంగకార్యకౌర్యమృగేంద్ర! 289

కవిరాజవిరాజితము. —

ప్రణుతనందన! బంధునందన సాలకనందన నేత్రభిదా
చణ! శరపన్నగ! సాధువిపన్నగశక్ర! ప్రపన్నగణప్రచునా!
గణుతివికస్వర! కంఠ్యధికస్వర! కంటకకస్వరధీశమనో
వ్రణపరిహార! కరప్రవిహరకరాజితహార! కళాచతురా!

గద్య. ఇది స్త్రీ మందజనారనయరసూరసలసక్కటాక్షవీక్షామహత్వసంప్రాప్తకవిత్వవిద్యా
వధానసగుణనిర్గుణ ధ్యానవాసనా నిధానమారసదినపుష్ప పుష్పగిర్యస్పనార్య
తుమార సమాశ్రితయథాచారగురుజనవిధేయశిష్యనామధేయప్రణీతంచైన సమీర
తుమారవిజయం బనుమః ప్రబంధంబునందు గుణవర్ణనంబును రామస్తుత్రీచనంధానం
బును సముద్రలంఘనంబును సీతాసూర్యనంబును రామసంధామణంబును రఘువీర
దర్శనంబును రామచంద్రనకు విభీషణు గామనిచుండును నేతుబంధనంబును
ధూమ్రాక్షాదిరాక్షసశిక్షయు మకరిశాప మోక్షణంబును లక్ష్మణప్రాదానంబును
నన్నది తృతీయాశ్వాసము.

చతుర్థాశ్వాసము.

ధర! దుచిదురితధా
రాధర! ధరణీసుతావిరాజీసుధాధా
రాధర! పరమాదరధా
రాధర! డైర్యాభిరామ! రఘుకులరామా!

లే. అవధరింపుము భూతదయాగరిష్ఠం

డగువసిష్ఠం డనియె గౌతమాత్మజునకు
విసు శతానంద! యక్కపివీరుఁ డవల
సంఘటించినకార్య మాశ్చర్యముగను.

2

ఉ. రావణుఁ డాంజనేయునిపరాక్రమమున్ రఘురాముఁడోరబా
జావళియుం దలంచి భయ నుంది నిజాన్వయచాళ మెంచి చిం
తావిలుఁ డై జయంబున కుపాయము గన్గొని నాగలోకలం
కావిభూమాయదారిఁ జెలికానిఁ దలంచిన వాఁడు వచ్చినన్.

3

క. తత్కాలోచితవార్తల, సత్కార మొనర్చి రామజనపతి దన కా
పత్కారి యగుట రాత్రిచురోత్కర మీల్గుటయు నొడివి యుడుకుచుఁ బలికెన్.

క. నావయిని వానరబలం, బేహిందంగ నిన్ను వంటిహితశీలుఁడు మా
యోపాయజ్ఞుఁడు గలిగియుం, జూపెట్టుక యుండుటకునె నువ్రత యుడుకున్.

4

క. లంకేశుతో రసాతల, లంకేశుఁ డచెంతవని చలంబున నరులన్
గొంకక గొని చని నాపురి, కంకాకికి బలియొనర్తుఁ గనుఁగొను మనుచున్.

5

ఉ. అప్పుడె వచ్చి యచ్చెడు గహంక్రియతోఁ దనఛాన్ని పల్కికెన్
జెప్పిన నప్పయోజముఖ జిహ్వ దడంబడఁ బ్రాణనాథ యీ
చొప్పున కొప్పి రాఁదగునె? చొప్పుడునే పెరివారిమాటలం
గప్పిత నేర్పునం జని జగత్పతి తామునిమాయఁ గప్పఁగాన్.

6

కా.సాధింపం దరమే రఘూత్తముని దత్తవంత్రి యై భృత్యుఁడై
మేధాశాలి జగత్త్రయైకమకగాంభీర్యుండు ఖండేందుభృ
ద్యేష్టోముఖ్యుఁడేంద్రదత్తవరవర్ధిష్ఠప్రభావుండు సు
బోధాంబోధిమహాబ్జమిత్రుఁడు మరుత్పుత్రుండు వర్ణింఁగఁ.

8

క. ఆతఁడు వానరమాత్రుఁడై, యాతరశత్రువులకై, త్రుం ధఘటనఘటనా
స్వాతంత్ర్యశుభచరిత్రుఁడు, సీతరమా! యశనఃదోహరి నిలువఁగఁ బోరక.

9

సీ. కవచంపుజడదారిగలిఁ బూని యశనిఁజే గడలేఱఁచే! నిన్న కాలనేమి
ప్రతిఘటించఁగ నున్న బలుతోఁక వడి నొచ్చి సురుంగఁడే మాల్యవత్సురవిరోధి
కామరూపము లూని గమకించి రూకేన్ స్థూలశంఘాదులు దూరిపోర?
చేకొండ విడు మందుఁ జిత్త నేనాదిపత్ బవరంబులొఁ బడపాటువినమె?

తే. అక్షధూమాక్షదేవాంతకాదిదుష్టచైత్యవిధ్వంసనోద్ధరాద్ధతి యెఱుంగవె!
కనియు వినియును జి-ర్నాచిఁ గట్ట నేల! చుట్టములకీడు వైఁ బూని గట్ట నేల! 10

కా. ఆధూమాక్షురోధి బాల్యమున బాలాదుక్రండు జంభానుహృ
త్యైధాగ్రస్థుఁడైమమంభనిభ మించక బింబబుద్ధిక్ నభో
వీధిం బోయి దినేంద్రుని బొదువఁగా వీక్షించి రాహుగ్రహం
బాధిం జెంది వయోజనంభవున కయ్యాశ్చర్యముఁ చెల్వినక.

11

మ. విని రోసింది కషాయతాక్షుఁడయి భావిబ్రహ్మపై బ్రహ్మయుక్
దనదివ్యాప్తముఁ బావఁగా నదియు సువ్యవస్థాకీర్తిమార్తాండలం
ఘనశంఘాలయుగాంతద్విర్ర తగనిర్ధాకచ్ఛటాభీలని
వ్వనభీద్యద్రుహిణాండభాండఘటనానన్నవ్వకంలేశ మై.

12

చ. కఠకఠ మందుచు బొదువఁ గన్గొని మారుశసూతి వాలముక్
విఱవిఱ ద్రిప్పి కొట్టుటయు బెండయి తచ్చిరముక్ బెళాలునక
విఱగిన జంభవైముఖదివ్యులు బాటర కిట్టిబెట్టిదం
దిరువుగ నెచ్చటం గలుగునే! యని కోయనియాన్చి యుగ్రతక.

13

క. బవరంబున కరుడెంచినఁ, జవరెం దంభోళికర్కశం బగుతోఁక
దివిజాలు బెగడఁగ నంజన, జవమునఁ బఱుకెంచి పలికె శ.క్రాదులతోక.

14

క. చిన్నశిశువు పసిపాపఁడు, కన్నులు తెఱవండు చక్కఁగా బవరముము
న్నెన్నఁ డెఱుంగం డలిచన, కిన్నిసువు బొదువఁ జేయ లెట్టాడెనో?

15

ఆ. పాలపాపఁ డగుట బాలభానునిఁ జూచి, పం డటంచు వచ్చి పట్టికొనినఁ
బట్టి బట్టి యుగ్ర పెట్టి పోరావక, నిట్టు అట్టు నేయ నేల! యనిన.

16

మ. పరమేష్ఠి ప్రముఖులు రేకు లనిలోఁ బద్మాక్షి! సేపుత్రతోఁ
దరమే! పో రొనిరించ మాద్యశులవన్ ధాత్రాశుస్తంభనో
ధురవోస్తంభవిజృంభణోగ్రుడు సమర్థుఁ డౌట సేమేటికిన్
బరుడై మీజెనువీరుఁ డెవ్వఁ డని నుభావించి రాసాటికిన్.

ఉ. మాటలు వేయు నేల? హామయతు మహాబలమనునిర్నిరా
మాటపట్టుచు తాపశిఖి గ్రమ్మి సేవకమాయ లామెడు
బాటి వహించునే? యుజుక పై చుఱుకం జను లేచిధాటి?యి
పాటి త్తపాఁకికిటికి సపాఁము గాఁముగా ఖట్టిలదే?

క. చిత్రేక! నాస్తియోత్తులు, చిత్రములో హత్తికొనుము శ్రీమారుతిపై
బత్తి గనుము బహునుఖను, చత్తి మరుము నీ వహించుఁ బహుకుఁ డెలువన్.

క. ఆలదోపాదరుఁ డను నిశ్చలనోర్పులకాఁడి దొడరఁ జనిన నెటులు గాఁ
గలదొ యని వెఱవవల దో, నలదోపమవేణి! నామకౌర్య మెఱుగవే?

క. అని పరికి నంత నిక్కడఁ, దనమగనికి సరమ యవ్వసము చారులచే
వినిపించ విని విభీషణుఁ, దరిలజాకడ కేగఁ దెంచి యపు డిట్లనియెన్.

ఉ. టక్కరు లుక్కిపుల్ బలుకుటారులు క్రూరులు వేషధారులున్
రక్కను తాట నెక్కరణి రాయిడి నేయఁ దలంచినత్తురో
యిక్కసికోటికిన్ నృపుల కీవుగదా! బహిరంగజీవ మిం
కొక్కటి పేర్కిఁ బ్రోవవగు నిరంజ నేఁ దని విన్నవించున్.

సీ. ఆత్మియచలనలిఁగాధూతకంజాతగర్భాండభాండోర్ధ్వకర్పరంబు
నిజకర్పరప్రభానిర్భేదితత్వాధికాసనోదగ్రబాణాననంబు
ప్రత్యగ్ధిరాక్షసప్రాణాహృతిక్రియాభీలకాలవ్యాఖ్యలనంబు
పర్వతోత్పాటనోద్భటపాటనకశోరతాటోపవదితవజ్రాయుధంబు.

తే. నై చెల్లగెను లాంచుల మట్టై వెంచి, క్రింద మీఁచట నెల్ల నేకీభవించి
చుట్టు నేననుఁ గోటగాఁ బెట్టి యొక్క, పట్టునను నెట్టుకొని గాడ్చుపట్టి యుండె.

తే. వస్త్రపంజరమున నున్నవానికంటె, నిర్భయస్థితిఁ గోతోటి నిదురఁ జెంచె
క్రాంతిఁ బొందిరి రామలక్ష్మణులు నపుడు, ప్రహరి విరుగుచు రావణబ్రాత యుండె.

వ. అయ్యవసరంబున

౨౭

ఉ. మాటలుగావిబొట్టు మొలఁ గన్నపుఁగల్గియు నేలిదట్టిలో

మాఁటిసొక్కబూదిముడి మాయలమందుక రాట మొంది ధో

పాటుండు దొంగయంగిన రయంబున వచ్చి కపింద్రువాలపుం

గోటతేరం గెలుండుటకుఁ గూర్చినవేంగలవారిం బుడిచెన్.

26

ఆ. నేల త్రవ్వి త్రవ్వి నిలిచె నూచిముఖం, దెగిరి యెగిరి ఘటపం దెత్తువడియె

వెనుక నుందు గాంగ విరికిచనినవారి, వలరః గోటతేజంగు వాఁడెఱింగి.

27

పంచచామరము.

విభీషణాకృతిన్ వనాటవీరు మైల్రక్

ర్వభాష లాడి చొచ్చి పోయి రాము లక్ష.

ప్రభావలిలః గాంచునాశ

యి భద్ర కాశిసెర నుండు ముగ్ధులన్.

సీ. అంత విభీషణుం డెక్కినది దెఱంగింపః బాతా లంకెమెదట్టలంబు

మార్గంబు గని పోయి మత్స్యవల్లగనాముఁ దనమమారు రణంబుతఱిఁ దరించి

నగరాంతికమున నున్నదనంబరం నర ముద్దండి యరుదానితోడువలన

దనుజుమర్చ మెఱింగి ద్వారపాలురం జూపి పురిఁ జొచ్చి పలుసేనఁ బొలియఁజేసి.

తే. తన్మరుగి మిత్రమిత్రపాత్రంబు గాంగఁ జూచునఁ దునిమి దుద్దండిసుతున

కప్పుద మొసంగి యఁ న్నభిమతిప్రరాసువులఁ దెచ్చెఁ గ్రవ్వుటి నాఘసుండు

క. ఇట్టియనహయశౌర్యం, బిట్టనిగూఢప్రయత్నసీతచాతుర్యం

బిట్టిసునైర్వ మంజన, చట్టకె కా కెందుఁ గలదె? పరికించంగన్.

30

క. కపు లలరి రుద్విచాలో, కవులం గని జగము లుత్సృకర్వ మెననెఁచో

రపుమహిమ హనుమ నిర్జర, రిపుపాచచ్చరుని సంహరించుటవలనన్.

31

ఉ. ఆవుండు దన్నుఁగూర్చి యటు లాబదఁ జెందినఁ బత్తికంఠుండుం

ప్రాప్తవిచారుం దై మఱి యుపాయము గానక సంగరక్రియౌ

శ్రీ బహునాగశ్రీ రఘుపతిన్ దొడరన్ ననుజేర విక్రమా

వాచిని భద్రరోమునిని వాయుమమారుండు దాఁకె వీరతోన్.

క. సింహునిజముష్టిపాతి సమస్తము మ్రుతయింప దనుజుమస్తముఁ గెడవన్

భూస్తటిఁ బడె వాస్తోష్ణుఁ, హస్తాసిన్ధ్వస్తబర్హతాకృతి వాఁడున్.

ను. అనిలోఁ బత్తి ముఖానురప్రహృతి నేయంబలియున్ వాయునం

చ్చం

దనకాదండము క్తచండతర కాండప్రాప్తశ్రీప్రతా

పనిరూఢోన్నతి రామభద్రున కదభిన్నూర్తివర్తిల్లంగన్

క. పావనిముందర మశకము, రావణుఁ డన నెంత పట్టి రాచగలేడే?

దేవునిగీర్తి జగత్త్రయి, తావుకొనఁగ నూరకుండుటయ కాక యనికొ.

35

మ. కనకత్వాధరదేహదీప్తి దనరాకొ మున్నుగాఁ దెల్పు ఘో

రనికాటికరిణీగణంబు హరిగర్జన దారఁ గారానివా

సనిరుద్ధామరకామియత్ ప్రమదబాష్పహృద్ధి శోకాగ్నిఁ బా
య నిలాకన్యక డాయ వచ్చి విసతుండై పల్కె సౌమ్యోత్పలకొ.

36

క. చిత్రచరిత్రుఁడు సీపతి, శత్రునిరుధిరమునఁ గాఁక సదలించెఁ జూపి!

ధాత్రికి నేఁదెలుపుట జనయిత్రీ! నిజ మయ్యె నని కపీంద్రుఁడు చెల్పెకొ.

37

ఉ. నొచ్చున నొషధక్రియల నూల్కానఁ జేయుట శత్రు వాసముం

జొచ్చుట హెచ్చుటల్ సహజశూరతఁ జచ్చినగంధమాదనుకొ

దెచ్చుటగాదె! వింత జగతీర్థుని నావిని గౌతమాత్మజుం

డచ్చెరు వొంది తెల్పఁదగు నాకథ యన్నఃపసిఘ్నఁ డిట్టునుకొ.

38

మత్తకోకిల.

రావణాసురవీరుఁ బోరను రాముఁడీగతిఁ జంపినకొ

దేవతల్ చనుదెంచి స్వామి నుతించి కూలినవానరేం

ద్రావణికొ బ్రతికించి పోవ ననంతరంబున జానకీ

దేవితోఁ బతి పుష్పకస్థితిఁ దేజరిల్లుచు వేడుకకొ.

39

చ. ఘనముఖు లైనవానరశిఖామణులకొ దనపుష్పకంబుపైఁ

గనుఁగొని గంధమాదనునిఁ గానక యెక్కడఁబోయె నావుడుకొ

బెనఁగొనుభక్తి నవ్వడు విభీషణుఁ డాతఁడు కుంభకర్ణులొ

మొనసిన మైనలంతవడి మున్ననిలోఁ గడలేఱె నావుడుకొ.

ఉ. వేదనఁ దత్తటిల్లి రఘువీరుఁడు వల్కు మదియకార్యలీ

లాద్యుతిఁ దోడు వచ్చి యకటా! తెగటాఱెనె గంధమాదనుం

డీదురవస్థఁ బాప ఘనుఁ డెవ్వఁడొకొ? యన జాంబవంతుఁడే

లా? దురక్షిల్లఁ బావని గలాఁడు భవవ్యర్థక మాన్వ నన్నచొకొ.

ఉ. భూపతి సంతసించి ప్రియపూర్వముగా హనుమంతుఁ జూచి మా

యాపద తెల్లఁ బాప మహిమాంబుధి నీవె కదయ్య! శత్రు చే

రూపణిపోయె నాతఁ డొకరుండు సమస్తకపీంద్రకోటిలా

నాపనిఁ బూని వచ్చి తెగినం దగునయ్య? యుపేక్ష నేయగకొ.

12

ఉ. ఎక్కడ నున్నఁ జేగల వహనబలాభ్యుదయ మొక నిక్కడం
జిక్కిన కార్యముల్ దడవు సేయక సేయు మటంచు నమ్మనన్
గ్రమ్మన మమ్మన బొదివి క్రమర మార్థపుఁజిక్కి మూర్ఖునన్
జొక్కపుబుద్ధి నిక్కి నృపసోమున కాయన మ్రొక్కి యిట్లనన్. 43

హనుమంతుడు బ్రహ్మలోకమునుండి గంధమాదను దెచ్చుట

ఉ. హెచ్చన నేల! శ్రీరఘుకులేశ్వర! యిప్పుడె మృత్యుగర్భమున్
వ్రచ్చెద దండపాణిగటవర్ణముతోఁ బడఁజెట్టి యావలన్
జొచ్చెద నందుఁ జూడఁగలచోటులఁ జూచి నిమేషమాత్రలోఁ
దెచ్చెద గంధమాదనుని జేవర! చూడు మటంచు నుద్ధతిన్. 44

సీ. వెళ వెళ వెళ నాద్వైకరార్థులచే విక్వాళిగండియల్ దిగ్గమనఁగ
విర విర విరః శ్రీపద్మపువాలవిస్ఫూర్తిఁ మాలములై గిరుల్ తోననెగయఁ
గహ కహ కహ నవ్వుకకినాట్రహఃసంఘ సురలఁ గాంతాశ్లేషసుఖులఁ జేయ
దిన దిన దినఁ బోవు పెరువీక నిలలేక వైమేళములు పటాపంచలుగను

తే. నుప్పరమునకు గుప్పించి యుద్ధి గబ్బి
నిబ్బరంబున సంయమసిప్తరంబు
ద్వారమునఁ బేర్చి యార్చినఁ దత్తజిల్ల
ఁముండు పఱిలెంచి భూజించి సంభ్రమమున. 45

క. సద్భావ మెనఁగ నిట్లను, మద్భవనమునందు గంధమాదనకన్ లేఁ
డద్భుతవిక్రమ! నరసిరు, హోద్భవుడెన నిష్ప డాతఁ డున్నాఁ డనినన్. 46

ఉ. మంచి దటంచు మ్రొక్కి పవహనకుమారుండు భూర్భువర్సుభో
దందితపుణ్యలోకములు దూటి క్రమంబున సత్యలోకముం
కాంచి తదీయవైభవము కన్నులపండువు సేయఁ బోయి య
క్రాంచనగర్భుఁ డున్న మణికాంచనహటము సొచ్చి యచ్చటన్. 47

సీ. ద్వాదశార్కరితటసీలరుచు లంఘి)వద్దంబులకు మధువములు గాఁగ
నమరఫాలస్య సహసాంజలులు ాటికి బద్ధశోశమాలికలు గాఁగ
నటనలీలాపురకకుటిలాలకాలోకనంబులు పిరాజనంబు గాఁగ
వర్ణనాంకయతీవ్వరభాష లాత్మచారిత్రవన్యలకుఁ గీరికలు గాఁగ

తే. దనసుతుండు పిణె వినిశించువిధమున
కెద మయూరంబుగాఁ గూరి యిగురులొత్త

నానరస్వతిఁ కూడి వచ్చినమునఁ

గమలగర్భంబు పేరొలగమున నున్న.

48

తే. అచ్చటినుండు దినమేరివచ్చనిదిగి, కచ్చెరువుఁ జేంద నలువకు వచ్చి మొక్క

గ్రుచ్చి కొగిటఁ జేర్చి సేవచ్చులేమి, మచ్చిక వచింపు వవనకుమార! యనిన.

49

ఉ. అక్కరిదం ద్రుఁ డిట్లను మహాత్త! ననుస్తము నీ వెఱుంగవే?

యిక్కడ గంభమాదనకపీశ్వరుఁ డుండు లెఱింగి వచ్చితిన్

గ్రక్కునఁ బంపు మక్కపీఠామణిఁ జూడక బోవకున్నవాఁ

డక్కడ రాముఁ డన్న విని యాచని నిచ్చి విధాత యి ట్లయన్.

50

అ. ఇతఁడు రామకార్యహితబుద్ధి ఘటకర్ణు, మేన నలగి తొంటిమేను మాని

యజరుఁ డమరుఁ డయ్యె నవని కంపఁగఁజెల్ల, చైన సీవు రాంగ నంపవలసె.

51

క. తను వుడిగినజనుఁ గ్రవ్వుఁ, గొనితెచ్చెద ననుచుఁ బూనుకొని రా వశమే?

వివ్రత ప్రభావతేజో, భని వగుటయందె చెల్లెఁగాక మహాత్మా!

52

మ. అని సార్థముగ బ్రవ్వు నన్నుతులు సేయన్నముఁ డై గంభమా

దనునిం గొగిటఁ జేర్చి తోమకొని రాఁ దత్తజగద్వర్తమత్

దనతేజోబలచైర్యకౌర్యమహిమత్ వాక్రుచ్చి వర్ణింపఁగాఁ

జనుచెంచెన్ రఘురాముచెంత కఖలాశ్చర్యప్రభావోన్నతిన్.

53

సీ. వచ్చితె మాతోడినెచ్చెలితన మీవు మఱచితో యని చెంతఁ దిరుగువారు

సీవు లేకుండిన నెందఱు లేనట్లు లుండె మా కని చేతు లూఁచువారు

ఎచట నేలేందె నీ కిటువంటిదేహంబు మరలనం చంఁగంబు లరయువారు

నాపేరు చెల్లుమా నాఁడు నే నే మంటి నని తొంటిచందంబు లడుగువారు

తే. ఎచటమంటివి? మముఁ బాసి యిన్నిదినము, లేటుల నచ్చొటి కరుచెంచె నీమహాత్ముఁ

డనుచుఁ గవు తెల్ల గంభమాదనునిఁ జట్టు, కొనిరి మృతజీవిఁ గ్రవ్వుఁ గనుటఁజేసి.

క. అనిలవి! నీవె విధాతవు, విను మది గాతన్న మృతుని వెనుకొని మరలం

గొనిలేవచ్చునె? యితరుల, కని కవిభిం తెంచ స్వామి కనిలజాఁ డంతన్.

55

తే. వినయమున మ్రొక్కి గంభమాదనవనాట, చంద్రుఁ బొడ గానిసింప నాశ్చర్య మంది

మెచ్చి కొగిట గ్రుచ్చి భూమిపది యవల, నేతుకటమున శివుఁ బ్రతిష్ఠించె ననిన.

ఉ. గౌతమసూరి పల్కె ననఘా! ముచ రాముండు శంభులింగము

స్నేతువుభూమి నేమిటికి సిల్పె నొకా! పవమాననంపనుం

డాతఱి నేమియైన విహితాద్భుతకర్తము లాచరించెనో!

చేతన కింపు గుల్కుఁగ వచింపు మనంగ వసిష్ఠుఁ డిట్లనున్.

57

ఉ. ఎక్కడ నద్భుతక్రియ వహించెను? రామకథామరాశిలా
నక్కరిచక్రవర్తి నకలాత్తుడు రాము శివప్రసాద మె
పెక్కులకై ఘటించె విను మిక్కడ యక్కడకో నన్నహం
డిక్కడ గంధమాదనగేంద్రముయెడల వచ్చునా? 58

తే. ధరణితాత జువంద పండి రాకరిం శివీమరులు
వచ్చు ప్రాణించి నూత్నవైభవం భియి చేసి రపును. 59

సీ. రవిమకసంజార! నవనావనోపేత! ఘనకారకంఘరచంద్రాత!
చరితయోధాకావ! దశకంకరచావ! త్రితిగుతాగర్భిత! శ్రుతికలావ!
భార్గవాహంకారభయదబాహుసార! సంప్రాప్తకాంతార! జయవిహార!
యినతనూభవవత్! యుద్ధనందనశత! సింధుబంధనవత్! జిహ్వవత్!

తే. పాలితవిభీషణైశ్వర్య! పరమచైర్య! క్షీతాద్యైశ్వ! సేవకారంభసాధ్య!
శరణు పొందినమును నేడుకరుణ: ప, రవిహస్తమహాస్పంద్ర! రామచంద్ర.

క. అని మంగసంభవామయి, విరుతింపిన సంగసించి విభు: పతిభక్తై
ముచులకు బ్రాజివి యై వం,దన మొకరిచి ప్రాశస్త్యముదన్నని ననియెన్. 61

సీ. ఆఖిలజీవులకు సుప్రాప్త్యుడ నైనసే నతివిమగ్నాత్మక నాలు శేమి
యరుదు మద్భుష్టిగోచర మొకజాతు వెప్పటికిని కైవల్యభావ మగు
నైన సుస్వాంతవిజ్ఞానసంతుష్టుల శిష్టుల నర్వభూతేష్టకముల
నిరహంక్రియుల శాంతినిధుల జితేంద్రియు లగువారి సెటింగి సాష్టాంగ మొరంగి
సేవే గావించు బ్రహ్మజ్ఞాదేవుల ననంగ, నేను వేదదేవ: నాలిష్టుల దెనకెత్తు
వతి వధింపంగ నైనమక్కుతి దొలంగ,నిమ్మక్కుతి వచింపు: శివుడు నూనివరులార!

— రాముడు బ్రహ్మహత్యానిష్కృతికై శివప్రతిష్ఠ సేయుట. —
మ. అనినక మామలు సంతసించి పరమాత్మా! నీకు దోషము గ

ల్లనా? లోకము ననుగ్రహించుటకు నాలోచించి తట్టిన శం
భుని నిచ్చోటం బ్రతిష్ఠ సేయు దురితముల్ వాయు లింగప్ర
సాద సుతింపక బరమేష్ఠి సేర దన నస్తాద్యగమల్ నేర్తురే? 63

తే. కాశికాలింగదర్శనాగతఫలమున, శరయ శతకోటిగుణితమహాఫలము
గలుగుజనులకు సేపేర గంధమాదనమున సేపారుకవదర్శనము సేయ. 64

క. దం బదరంగ: బవనము జ,వంబదచు జవంబురక భవం బద:వ నదా
లంబ విలాపము సేయక, సాము బ్రతిష్ఠింపు మని మహద్భూత పల్కెన్. 65

వ. శంతోషశరంగితాతరంగంబుతో హరిత్యురంగమలతరంగిణీరమణకురంగలాంభుధ

దు లింగ ప్రతిష్ఠాపనమున కభంగరహితమునూర్తమునూర్తంబు ప్రసంగించి మునిపుం
గవులవలన ముహూర్తద్వయమాత్రముగా నెఱింగి కుఱంగటం జేలగుసమీర
కుమారుం గనుంగ 66

క. కలఁ దరాకరమునఁ దీనినలింగంబు నాల్గుఁడెయలలొఁ

వలయు నట పోయి తెమ్మి! వలయుదువే యెట్టివల కనిలకుమారా. 67

మ. అనినకామి! హసా చటం చతుఁడు బాహాస్ఫులి యై గంధమా

దన మిట్టట్టయి యూఁగఁగా నెఱిగె గంధర్వాపురస్థిధనా

భృనికాటోరగక్కిన్నర ప్రముఖు లాహా యీవిజృంభంబుతో

నను కైలాసమె తెచ్చునో యని జపొన్నతృంబు వర్ణింపఁగాఁ. 68

తే. ఏరి కైలాసగిరిఁ జేరి తెగువ మీఱి, యల్లసామిరి శివలింగ మందు వెదకి

వెదకి కానక కానకవిభం దనర్పు, నచటకానక వెఱుంగంది యందు నిలిది.

మ. చరణాంగుడునుచేత నూఁలగొని పక్షద్వంద్వమున్ విచ్చి భా

స్కరు దృష్టించుచు మార్దవబాహుఁ డయి నిశ్వాసంబు బంధించి బం

ధరవిశ్వాసముతోఁ దవంబు నలవకొ దోడ్తన ప్రత్యక్ష మై

హరుఁ డిహార్థము వేఁడు మన్న వినతుం డై పల్కి నప్పక్తితోఁ. 70

కందద్వయగర్భితసరసివృత్తము.—

వినా నిన్నున్ భ్యానమహీనాదృతి గొని కరుణగన నెవ నహహ మహా

మాసికానుల్ భానుసమానుల్ మది నిడ నెఱుంగక మనికెకపడఁగా.

నీనామందే లొనిడినే నంతచిమిఁ గొలువంగ నెవరునఁ దనరక

సానందోత్సవ్ మానక యౌ నంచని మనుపంగఁ దగు దనదృశనయనా! 71

కందద్వయగర్భితభాస్కరవిలసితవృత్తము.—

తాపము గెడవఁగ నోపినచూపుకొ దాపవసునసుల సొబగగురూపుకొ

పావపుదనుజుల మాపినయేపుకొ బంకజవదనకు హిశవగుతూపుకొ

గోపురవిలసన మాఁపినమూపుకొ ఘోరహలహలము మొనసినయేపుకొ

గోపతిగమనము చూసినతోపుకొ గూడితనరునినుఁ గొలిచెద నభవా! 72

ప్రస్థిణీభుజంగప్రయాతగర్భితవృత్తము.—

శ్రీకవర్తి! మునిశ్రేయ! కామాబహు,రి! కృపావార్ధి; సీరేజహృచ్ఛకరా

ధ్యాఁ కపాలస్ఫురద్దస్త! గండేభద్రా,రి! కపోలాఙ్గవస్త్రి! జగజ్జీవనా! 73

తే. వేళ తప్పక రమ్మని విఘండు పల్కి, నిష్టమొనఁగూర్చవే యన్న సీతుఁ డలరి

యతని కప్పడు లింగద్వయం బొసంగి, తక్షణంబునఁ జూడ నంతర్లీల జేంచ. 74

ఉత్సాహము.

అంత నిందు మానిచుదు లానియుఁ దేము య
త్యంతతామసులు జేసె నయ్యె వేళ నిర్మల
స్వాంత నీత చేసివట్టి నైకతంపులంగ మీ
నింతలోఁ బ్రతిష్ఠ నేయు మేలవేళ పోవఁగాఁ.

70

సీ. అనిన మంచివి యందు నజ్ఞానకేర నీతతో మంగళస్సౌత యగుచు
జ్యేష్ఠమాసుజన నితదక్షమున చగమిరి అంద్రులవారమునను హస్త
తారలు గరకరణారూఢ మగునృతీపాతయోగంబున భాస్కరుండు
వృషభంబునను గన్య నిందుఁ ముండెడుమహాపుణ్యదశాయోగమునను గంగ

తే. మాదనాచలమున కేతుమధ్యః సు, జేసె లింగ ప్రతిష్ఠ ప్రసిద్ధి
నఖిలలోక ప్రతిష్ఠాన కట్టివేళ, నభివృద్ధింగ ప్రతిష్ఠ యర్హంబకాదె.

71

సీ. ఆవాహన మొనర్చి యర్హులపాద్యము లిచ్చి భక్తితోఁ బూరుషసూక్తినమక
చమకాదివేదములతోఁ బంచామృతస్నాన మొనరించి పవనచంద
నానీతగంగాది కానేకతటిసేజలంబుల నభిషేచనంబు చేసి
వననవిభూషాదు లొనఁగి శైవసహస్ర నామంబులను బూచనంబు నడిచి

తే. భూపదీపంబు లైరఁ దోడ్పొడ పడ్ర, సాన్ననైవేద్య మర్పించి యంత వీటి
కార్పణంబుఁ బ్రవక్షిణమాచరించి, నన్నుఁజేరుటించి శ్రీరామచంద్రుఁ డభిషేకము.

77

నాగబంధము.

చ. జయ జయ సామగేయ! హర! సారసగర్భశోహరా! పురం
జయవిమల భిదేయ! మృగసంగతహస్త! మఖాతిభంగదా!
భయదహనాగజేయ! భవభావనగర్వభీద! యమోహ! ను
వ్యయమతిదా! శివా! యసురవారకపుణ్యద! రామలింగమా!

78

కందగర్భితమణిగణనికరము.

తొగదొరజగివిగి దొరసినసిగయుక్, సెగగలు కలుగొనఁ దెనకినపగయుక్
మగువ నగయు గలమయినిగనిగయుక్, కెగనినను మగి లలిపెన నభవా!

79

అనులోమవిలోమకందము.

ధీర హిమభామహి రధీ, తారరనా మదహరాహదమవారరతా
మారవరవీరపరమా, సారసదాయః దరాధయదానరసా.

80

పంచామరము. —

ధరాధరాధిరాజభూసుధాధరాధరాధరా!

ధరాధరాతిదూరసారదాచ్ఛక్తి ర్మిసుందరా!

పురందరావరాగదారణాపురందరా!

సురాసురస్థిరాసురార్చ్యశుద్ధమూర్తిభాసురా!

తే. అని నుతించినఁ బ్రత్యక్షమై శివుండు

మీరు నిల్వినలింగ మీ మీఁద సకల

పూజ్యమును దోషహరమును బుణ్యఫలవి

ధాయి యగు నిక్క మని యేఁగెఁ దత్క్షణంబ.

తే. శ్రీరఘస్వామి గంగాభిషేకమునకుఁ

దశశతాబ్దోదకములకై తప్తమీప

ధరణిఁ దనవింటికోపునఁ ద్రవ్వె నూయి

నేయ నది కోటితీర్థప్రసిద్ధిఁ గాంచె.

ఆ. వినయంత సుకృతవిభవరీతు లమర్చుఁ

గనినయంతఁ బ్రకృతికడకుఁ జార్చు

శుభము లొసఁగ నేర్చు నభిమతం బొనఁగూర్చు

కోటిసరము కలుషకోటిహరము.

తరల. —

సురముసింద్రులు సిద్ధసాధన్యలు శోభనక్రియ గానకీ

నరునిలింగము పూజనీయిరి వానరుల్ పరమానురా

గరసవారిధి నోలలాడిరి కంజగర్భనిగీశ్వరుల్

పరమభక్తి నుతించి రన్నను బల్కె శ్రోత వసిష్ఠతోన్.

క. కాలము దప్పక రమ్మని, లాలించి మరుత్పుత్రుని నిలాపతి పసుపకో

గైలాసుండునకుం జని, యాలస్యము చేసెఁ బెలుపుఁ డతనికత యనన్.

చ. మునివతి గౌతమాత్మజునిమోము గనుంగొని పల్కె సీగతిన్

దినకరవంతుఁ డీశ్వరుఁ బ్రతిష్ఠ యొనర్చినమీఁద వాయునం

దనుండు నమందబుద్ధి శివదత్త మహత్తరలింగయుగ్మముం

గొని ఘనవేగి యై గిరులు ఘూర్ణిల పచ్చుచుఁ ద్రోవలోపలన్.

ఊ. ఉగ్రమయూఖవంతుండు ముహూర్తము దప్పక లింగమూర్తిఁ బ్ర

త్యగ్రవిసేతి నిల్పెడుగదా! జగదాదరణీయకీర్తి ము

జ్ఞాగ్రదుదారబుద్ధిః గనఃజాలక యింశటిలాన నన్యలిం

గగ్రహణంబు నేయునె విచారము చెల్ల దటంచు ముంగలన్.

88

సీ. జడి వట్టి పరియునిర్ణయలపూవులసోనతావిః జెంచెదుమిశ్రితములమ్రోత

బెకుకుఁజూపులుమించుకకుకు మించ నటించుతెఱగంటిచెలలయందియలమ్రోత

జయ రాజశేఖర! జయ ధరాత్తభవేశ! యందు వేల్పులు నప్పులించుమ్రోత

తంత్తులు సారించి తదసి వీణియమీటః బరగగీతీపరంపరలమ్రోత

తే. మద్దెలమ్రోత ఋషిపాత్యమానవేద

మంత్రములమ్రోత లొక్కటై మట్టుమీఱి

తనకు శ్రీరామలింగసంస్థాపనోత్స

వంబు నూచింప నొకయింతదంబు మాని.

89

చ. ధరణికి జిగ్గి రామవసుధావతికిఁ నలిచేసి హానశీ

తరుణికిఁ మ్రొక్కి లక్షణువదంబుల కానతుఁడై నమస్తవా

నరుల యశోచితస్థితి మనఃప్రమదాబుధి ముంచి నైకత

స్థిరశివలింగపూజనము నేయురఘూద్వహుఁ గాంచి ఖిన్నుఁడై.

90

క. కంపింపఁ బెదవితో నెవ, కెంపుండగివన్ను కన్నుఁగ్రేవల నీటం

జెంపలు దడియంగ శోకపరంపర నప్పవనసుతుఁడు రామునిఁ బ్రేమనన్.

91

క. కనవలవదు ననుచోలిన, తనుజాతుని నెప్పంటికిని దల్లి! నిజం బో

జననాథ! వృథాస్థూలము, తనువుంజిన నేమి లేక తలఁగిన నేమి?

92

ఉ. అందఱముందఱక ననుఁ బ్రియంబునఁ బిల్చి “నమీరపుత్ర! నీ

కెందు నసాధ్యముల్ గలుగ విప్పడె తప్పక వెండికొండ నెం

చం దగులింగముం గొని వెనం జయచె” మ్మని తెచ్చునంతలా

దందడిచేసి వాసి సీకతామయలింగము నిల్పఁ జెల్లునే?

93

క. నే నెంత నాదుబల మనఁగ నెంత యనంతశక్తికంటెండు పెనుసే

శేనా? యుద్యోగంబులు, పూని భుజింపం దయాప్రపూతహృదయా!

94

క. పరితాపానలకీలల, భరియించి వసించుకంటెఁ బ్రాణులు వే

గిర మేఁ బెడఁచాసి మఱి నీ,చరణంబుల గనుట మిగులసౌఖ్యం బనుచున్.

95

భుజంగ ప్రయాశము.

వగం బుట్టుబాష్పాంబువర్షింబుతోడక

జగం బిట్టు చింతించుతీర్థంబు గూడక

- నెగం బెట్టునిట్టార్పుచే మోము వాడెన్
దగం దొట్టునజ్జెట్టి దర్శించి క్రీడన్. 96
- క. కరుణ జగి చూపుమాపులు, చిఱునగవు ప్రసన్నముఖము చిన్ని వలుకులున్
మరులుకొనఁజేయఁసోయగ, మరుదుగ నను రామ దేవుఁ డనిలజ్ఞాతోడన్. 97
- ఉ. ఇంతవిచార మయ్యెఁగద! యేమచు ? వసుధేవయు క్రిసీ
స్వాంతమునందు వర్తిలట నన్యుడు నే ననుచింత యంతవ
ర్యంతము జంతుసంతతిహృదంకిమునందు వసించు నంతవ
ర్యంతము జన్మమృత్యువుల కంతము లేదు సమీరనందనా!
- ఉ. ఊరక శోకమండెద వయో! వినయొన్నత! సమ్మతుల్ తిర
స్కారము లాత్మరీతిఁ గన సర్వము దేహగతంబు లెవ్వియుం
జేరక చిత్స్వరూప గతిఁ జెల్వగుసేకు శశీరమం దహం
కారము దూర మైన నధికారము గల్గెమఁ దత్త్వసిద్ధికిన్.
- క. నిత్యానిత్యవివేకము, ప్రత్యేకము దేహ మనెమభావము నంత
స్థిత్యచలత్వము గల్గిన, సత్యాశయుఁ డొందు ముక్తిసంపద ననఘా!
- చ. జననము నొందుజంతువులు సుజననం బయి యున్న జంతువుల్
తనువులు వీడు జంతువు లుదారగణాకర! లెక్కలేవు నం
జననము నొందునప్పదయ చచ్చుట తప్పదు చచ్చినప్పడే
జననము పప్పు దేహికి విచారము? నిత్యమే దేహ మేరికిన్?
- చ. కలిగినయట్టై యున్నవి జగంబులు స్త్రీధనజాతసౌఖ్యముల్
తలఁగనియట్టై యున్నవి నతం బయి దేహము కాలసంగతిన్
నలఁగనియట్టై యున్నవి ననంబుమనంబున కింత మాయ వె
గ్గల మని యుగ్గడింపఁ గలకారుణికుండు గురుండు గల్పమిన్.
- చ. చనియెడువేళ భోజనము సల్పెడువేళ కయించువేళ లే
చినయెడఁ గామిసీరతి వసించినవేళఁ గృతాంతుఁ డీనగ
జ్జనముల వెంబడిన్ విడువఁజాలక ద్రిమ్యురుచున్ని నిచ్చలొఁ
గనుఁగొనలేక లోకు లధికస్మృహ మాన రదేమొ! మేనిపై.
- క. ఈదేహమునకు నీకును, లేదనుబంధ మన దేహలీలావిభవా
చాదిత మగునొకవస్తువు, నీది యగునె? యెల భ్రమ? మనసివరేణ్యా!
- తే. కర్తవ్యమున సుఖము దుఃఖము వనించు, నదియె బీజంబు వివిధదేహాంకురః
కంగనంగతి హేచ్చుగ్గం దగుటఁ దోలుత, చేహి దేహవిభేదంబు దెలియవలయు.

- క. పరవస్తువు నావస్తువు, నరి మిత్తుండ నెమవిశృతి యంతయు సంకళ
కరణవశంబునంగా యని, పరకించితివేని భేదభావము పాయుక్. 106
- క. వినుచు నాయది యనుచుభి, మానంబునగాదె జననమరణము లగుంక్!
మానసమున దేహదృఢి, మానము లేకన్నచో బ్రమాదము గలదే? 107
- క. తను వధిమాపించినయది, చున చుగంక్ బుద్ధివలన మఱి వోచిన వె
ల్లచు మిగ్గా నెఱిగిన, ననుమా! దేహభిమాన మంత నదంగుక్. 108
- క. ఒడ లన్న చుస్థిరం బని, ఒడమలి తెఱసిగొని దీన సౌఖ్యము దుఃఖం
బెడ చేసి శత్రువుంబలె, వినువుమికం దదభిమానవిభవము వత్సా! 109
- లే. నిజము చెప్పెద విను పేకు చిజ్జలదగము, ప్రకృతివశమునక గఱిగినభాతిం దోచు:
గలిగినది కాదు జ్ఞానియె కాని దాని, కప్పరం బని యితరుండు గానలేదం. 110
- సీ. ప్రత్యక్ష మైనప్రపంచ మేలాగన సత్యంబు గాదని సుకయించి
కలిగినవిశ్వంబె కాదన్నక గనరానియాత్మ శిశ్యు మెట్టు? లని రలంచి
కర్తాతిశయమునక గాదె? బ్రహ్మదులు ఘనులాట లని కర్తగతి మఱించి
పరమాత్మకును జీవభావంబునకు భేద మై యుండు నైక్య మెట్లని చలించి
లే. విపులవివరీతసంకయావేగు లగుచు, నజ్ఞులై నీ)గనానక్తి నన్య మెఱుంగః
జాలక మయుక్తి గురుభక్తి నలుపలేక, యెలు సుసారమునక చిక్కి చెడుదు రనఘ!
- క. అంతసకరణవశంబున, జంతువులకుః జాపుపుట్టు సంగత మైన
దైంతయును దోచుః జూచిన, భ్రాంతియకా కందు లేవు భవమరణంబుక్. 112
- లే. వచననందన! సకలప్రపంచమునకు, నశ్వరత్వంబు సిద్ధంబు కావ్వలంబు
బ్రహ్మ మిందున సందియపడక నేల? మనన మొనరించి తెలియుమానసమున. 113
- ఆ. పంచభూతములకుః బనియింద్రియములకు, విషయములకుః చిత్తవృత్తులకును
దెలియఁబడక తానె లేలివియై యట్టుటి, దెలియుచున్న లేలివిః దెలిసికొనుము.
జ్ఞాతృజ్ఞానజ్ఞేయము, లేతాదృశ్యుద్ధి నిదక నేకాకృతి సీ
చైతన్యంబునక గనఁబడు, చైతన్యమె చూడు కలగు సౌఖ్యము లెల్లక్. 115
- తనువు కడఁ ద్రోసి మది నొండుతలఁపుఁ బాసి
కన్నుగవచాపు చంద్రభాస్కరులమండ
లాగ్రముల చుంచి లంగత్రయప్రముక్త
నచ్చిదానందరూపంబు సరగఁ గనుము. 116
- తత్త్వము లైదు వాటిలఁగదాఁ దను వయ్యుఁ దదియమోహసం
గత్యమునంగదా భవము గల్గె నటంచు వివేకి వై రజ

- స్వత్వమోగుణేతరవికాలమలిం దిలకించి చూడు మా
తత్త్వమనీతివాక్యభరితస్ఫురితార్థము వాయునందనా! 117
- క. ప్రీతిని హృదయాకాశము, భూతాకాశంబుఁ గలయ బొందించినచో
నాకటి గతలక్ష్యం బగు, చైతన్యాకాశ మొదవు సౌజన్యనిధి! 118
- క. పొడవుగఁ బెరుగుట లెల్లను, బడుటకొఱకె కూడు పెల్లఁ బాయుటకొఱకే
పుడమి బొడముట లెల్లను, గడవట లయమందుకొఱకెగా! కపిముఖ్యా! 119
- తే కాన సేలీన దేహభీమాన ముడిగి, యద్వయజ్ఞాననిష్ఠ నహర్నిశంబు
నాత్మ చింతయె ఘటియింపు మందువలన, మైనయ నేరపుభవరోగములుకసీంద్ర! 120
- క. మత్కృతము శ్వత్కృతం బగుఁ, ద్వత్కృత మగు మత్కృతంబు దై వ్యతమువలదో
నత్కృతి లింగస్థాపన, సత్కృతి సేవాచరించునత్కృతిగాదే? 121
- ఉ. లగ్నము చారు పాట జపిలప్రవరుల్ వివరింప భూసుతో
ద్విగ్నమృగాక్షి చేసి యొదవించిననైకతలింగమున్ గ్రీయా
మగ్నఁ నిల్పి పూజన లమర్చితి మిచ్చట నింతమాత్రకై
భుగ్గళఁ జెంద నేల కపిపుంగవ! నాపలు కాదరింపుమా. 122
- ఉ. ధీరవరేణ్య! నీ విపుడు దెచ్చినలింగము నేడె నిల్పు నీ
పేర జగంబులకె వెలయఁ బెంపుగ నెల్లజనంబు లింక నీ
పేరిటిలింగముకె మొదటఁ బేర్కొని పూజ లొనర్చి యంత
నాపేరిటిలింగముం గని యభీష్టగతికె భజియింతు రెప్పుడుకె. 123
- ఉ. ఈవును బ్రహ్మరాక్షసుల నెందఱునేని వధించి తాడిలాఁ
గావున నీదుపేరఁ గుఠుకంబున శంభుఁ బ్రతిష్ఠ చేసెన్
బోవు నఘంబు లెల్ల దయఁ బూని మహేశుఁ డొనంగినట్టిసి
దేవుని నామదేవుని ధృతిం దిలకించినవారె యుత్తముల్. 124
- చ. అని మఱియు నిట్లనియె. 125
- చ. సికతాలింగము దీసి లింగముఁ బ్రతిష్ఠింపం దలంచేని దు
శ్శకమాకార్య మదెట్టు లన్నఁ దిలకించెన్ సప్తపాతాళభూ
మికలం బాదుకొనెన్ మహేశుఁ డింకఁ బేర్కెన్ దియ్యనే కౌర్యకా
ళి కశక్యం బటు గాక సీసినఁ బ్రతిష్ఠింతున్ భవల్లింగమున్. 126
- చ. ఆనవుడు నెఱ్ఱెగంబుఁ దెలియం జెఱునవ్వున గంధవాహనం
దనుఁడు రఘూద్వహంఘ్రిలకు దండము నెట్టియిదెంతకార్యమో

దినకరణే! దేవరప్రతిష్ఠ గదా యని కౌంకినాదః గా

కనిమిషశైలమైన ద్రుహికాండము దాటఁగ మీటఁ నేరనే?

127

సీ. అని విజ్రాంభించె బావని నా శతానందుఁ డావసిస్థునిఁ జూచి యచ్చెరువడి

పరతత్త్వమార్గము పఠింపని నినియును దత్ప్రీతిష్ఠికవిత్తాటనము

పరుల కసాధ్యముం చెఱిఁగియు స్యామిభృత్యస్వామ్యసరణి దానధికుండయుఁ

నన కసాధ్యం బైన దాశరథీశ్వరోత్పాటన్ద్రోహి కేల పాలుపడియె?

ఆ. నెఱుంగ కిట్టిచ్చెఁడు మెనసెనో యెఱిఁగియుఁ, జేయవలసి చేసెనో యథార్థ
వచనరచనఁ జెలుపవలయు నావుడు లెస్స, యడిగి తని వసిష్ఠఁ డతని కనియె.

సీ. శ్రీ రామలింగంబు సికతామయాబుగాఁ జింతించులోకులభ్రాంఛిఁ బాదఁ

బడరి సాంబ ద్రోహ మొనవించి ఘరుఁ డైన నెఱి దూలుననుమాట నిర్వహింప

నతలాదిలోకముల్ వ్యాపించె శివుఁ డన్న రామువాక్యము నివర్తనము సేయ

నణురేణు వైన రామావశిష్ఠుండు నిల్చ నొరుల కసాధ్యమా లెఱుకవఱుక

ఆ. దలంచి రామనాథదైవతోత్పాటనో, ద్రుతి వహించె గాక ధర్మవేది

వరమపుణ్యుఁ డతఁడు ప్రత్యక్షపరమేశ్వరుఁ, దక్షుఁడే చెలొగ నవల విరుము. 129

వ. ఇవిధమున దశకంఠరపరిపంధివచస్సంధిబుద్ధి ననుసరింపక గంధవాహనందనుండు

పుండరీకంబునకు శుండాదండంబు నిగిడించుమనవేదంబ్రకాండంబు మెందున

నాఖండబాదిదిబున్తందలభండనసముద్దండంబధరాఖండప్రతాపప్రచండదైతేయ

మండలేశ్వరమదాంధకారమార్తాండకరప్రకాండభీకరకరకరప్రకాండంబుసారింది

నిజాటోపవిలోకనజాయమానభయవేషమానగౌరీమానవతీ మాకాత్మచ్ఛికదృఢా

లింగం బగురామనాథలింగంబు ననాయానంబునం చెప్పి యగలకన్న దిగులుపడక

కలకల నగుచుఁ గిలకిలార్పటి నముద్ధటించి మోకారిం చివాలం బెగవట్టి కరద్యయం

బునం బట్టి దిట్టతనంబున నిట్టట్టుగా నూఁగియుం బట్టుకన్న గట్టియై నెట్టుకొన్నయట్టి

లింగంబునెడ నుట్టివడుకట్టల్క నహంకారంబున హంకరించుచుఁ దటలట కటత

టుంబు లదరఁజటులతరలోచనంబులఁ బటించిట నివ్వకలు చెదర గిటగిట పండ్లుగిటుచు

బటుపట బ్రహ్మాండభాండంబు వగుల నట్టహాసుము చేసి యిట్టియాశ్వరావరాధం

బున నేమి పుష్కరో యని పుడమిపట్టి బిట్టడల నింతయహంకృతి దగునే యని

లక్ష్యణుండు నొనున నీబలవంతున కింత యసాధ్యం బగుట మింత యని రుమాకాం

తుండు చలంప రామప్రయుక్తతృణంబు ద్రుహిణాస్త్రం బగు లెఱింగియుం

దత్ప్రీతిష్ఠికలింగంబు భంగంబు నొందింపఁ దలంచుట వివేకంబు గా దని విభీ

షణ్ణుం డాడ నాడాడ నంగద కుముద నల సేల వనపు జాంభవదాడివనచరనాయు

కులు చమకుఁ దోచిన తెఱంగునఁ బలుభంగులం బలుక రఘుకులాధ్యక్షునికటాక్షం
 బున జగత్పాణిమూనునిప్రాణంబులకు హాని లేకుండెడు మని మహర్షి లాశీర్వ
 వింప నభోభాగంబున బారులు టిఱి నగవిదారిప్రముఖబిర్హిర్భు గరుడ గంధర్వ
 కిన్నర కింపురుష యక్ష రాక్షస సిద్ధ సాధ్యాదివియచ్చరులు మచ్చెకంటులతో నిచ్చ
 నచ్చెరువడి చూడ సప్తమారుతంబులు నిజానుకూలంబుగా వాలంబునకు బలంబు
 గూర్చ సాటి యేర్పఱుపరానియున్నిద్రాద్రంబునఁ బ్రళయకాలరుద్రుని కకాల
 రుద్రుం డై దిహ్యాలముద్రుజనముల్లోలకల్లోలంబు లై సప్తసాగరంబులు గలంగ
 నభంగభయభంగురంబు లై సప్తద్వీపజనంబు లడలంగ సప్తాశ్వప్రముఖగ్రహ
 నివహంబులు త్రోవలు దొలంగ సప్తకలవర్వశంబులతో ధరాతల ముష్ణాంత
 లూగ మహాభూతంబు లాత్రోకింప దిక్కురులు ఘోరకరింప భూమిభరంబు భరింప
 లేక వ్యాకులపడుకానోదరలోకవాయుకుని బట్ట నట్టిటగుజరళకమథవధివృథు నాను
 టకై ముట్టె విగఁబట్టి యాచిమకిటివట్టభద్రుండు నట్టిగాఁ మీటపెట్ట నెట్టియుత్సా
 తంబు పుట్టె నది పట్టుపుట్టంపుఁబట్టంపుపేల్పుపట్టికి బెట్టివపుఁజింత దొట్టికొన్ఱ
 బాకాంకుశ త్రిశూల డమరు ఘక్తాటంక భట్యాంగాదిసాధనంబులు గైకొని
 తత్తఱింతుకుమారప్రముఖప్రభుఁబులు వారణానననివారఃశోక్తులు నైరించి కాచి
 యుండ నానతాంగంబున సమంబులంగఁ గరచరణంబు లిలాతలంబునం బెట్టి సింధు
 బంధనసమయసముత్పాటితమంధరధరాధరబంధరరేఖాధురంధరవసుంధరాధరజాలం
 బగువాలంబున లింగమూల మామూలంబుగాఁ జట్టి పట్టి చలపట్టి కరువలిపట్టి
 యప్ప ట్టించుకయుఁ దప్పించి యుప్పరంబునం బెట్టెదనని చట్టుపలంగనుపట్టి మిట్టి
 పడుగట్టుతోనిగుట్టు మట్టుపెట్టుగట్టి తనంబున బిట్టగని లింగంబు వీరక తనతోరక
 వెంట నంటిరాక నిరాకరించుటందేసి యాకనంబున నేకరింపలేక నకలలోకపాలక
 హాహాకారంబులతో నవరంధ్రంబుల బుడబుడ నెత్తురులు వడియ వడి యడఁగి
 యక్కుడికి రెండుగడియలయెడ నొడ తెఱుంగక వరవశుం డై పుడమిం బడియె
 నవృథు.

130

క. పవమానతనూజుని, నవరంధ్రములందుఁ దోరఁగునవరక్తముచే
 నవలోకసురవధూద్యక్తులవలయవలయ మన రక్తకుండమువెలనెన్.

131

సీ. గమనజేగంబున ఘనజటాబంధంబు గళితమై యంకుభాగమున గునియఁ
 గేలఁ గుచ్చెలకొంగు గీలించి దగ మించ ననురుసురై సీత యరుగఁజేర
 భుజముల వెడజాణుభుజవస్త్ర పల్కలాంచలము చేఁ బూని లక్ష్మణుండు నడవఁ
 గైదండ యొనఁగుటకై చండసాచినశయముతోడనె విభీషణుండు ధాగ

తే. నేరీపైఁ జింత లేక హాహరములు, లోడఁ గన్నీటిముప్పిటఁ బ్రోవ దడియఁ
దడయ కప్పుడు వశరభాత్మజుఁడు వచ్చెఁ, బవనతనయుఁడు మూర్ఖిల్లి పడినయెడకు.

ఉ. అప్పుడు ధూళిధూసరితుఁడై కనుదమ్ములు మోడ్చి మక్షికల్
గప్పగొనంగ నెత్తురులు గ్రక్కెడునక్కపిముఖ్యుఁ జేరి మా
యప్ప! యిదేమిరా? యని ధరాత్మజ కన్నుల బాష్పపూరముల్
చిప్పిలఁ గేలువచ్చిఁ దుడిచెన్ దనునక్షరరావరాగమున్. 133

తే. అచట వసియించి తొడమీఁద ననిలనుతుని, శిరము గీరించి కెత్తుటిచేతఁ దడిసి
పుల్లసిలుమోము గనుంగొని తల్లడించి, ప్రేమ సీతాధిపతి విలంపిఁబొడఁగె. 134

. దాయలశూల ముద్గర గదా పరశు త్తురికాదిహేతులం
గాయము గీయముం గననికాయ మపాయముఁ జెంది కంచనే
మోయి! మదీయసూక్తి విసవోయి! యిదేటికి నూటలాడ నా
హా! యసహాయశూరవిజయైకవిహార! సమీరనందనా! 135

మాతయుఁ దాతయు మీరని చేతులు మొగిడించి నేన నేయుదువుగదా!
నాకండ్రీ! మున్న నాకును, సీతకు నిపు డేల? భక్తి సేయవు చెపుమా! 136

. కన్న తల్లిఁ దండ్రీ నన్ను సోదరులను, నన్ననాటనుండి చెఱమినిండి
మన్నవారి నెల్ల మఱిచియుంటిగదోయి, గాడ్పువట్టి సేవు కలుగఁబట్టి. 137

. షోణికుమారి కామజి నశోకవరిం గని సంతసించి త
త్ప్రాణము నిర్వహించి వనపాలకులకొ విడిచించి రావణా
రీణచమూవరేణ్యుల హరించి చరించుట లెంచ కక్కటా!
స్థాణువుచంద మొంది వివశత్వముఁ జెందుమరయ్య? పావనీ! 138

. హాటకగర్భబాణము నిశాటకుమారుఁడు నాటనేయఁ బో
రాటము వాయఁ బట్టువడి యట్టిటు మిట్టపడంగ రావణుకొ
నోటికి వచ్చి నట్టని యనూనభుజాగతి సీటుమేటికొ
బాటల నేటికొ వివశభావము దైవమ! యేమి సేయుదున్? 139

క. నేనుంబున సీపున్నను మామూర్ఖులడంచి ప్రాణి మరలింతు వయో
నే మెంతఱి మున్నను నిను, నేనుంబున మూర్ఖు చెలువనేరమ తండ్రీ! 140

తే. అకట! కనునన్ను చేసినయంతమాత్ర, నాత్రమున నేఁగి సంజీవకౌషధంబుఁ
చెచ్చి యిచ్చిననినువంటిధీరమణికి, జీవ మెడఁబాయనాయె సంజీవరాయ! 141

ఆ. జగతి యేల నేల సామిత్రి యేల సీ,తాలతాంగి యేల తక్కియున్న
వార లేల నిన్నువంటిగుణాఢ్యుండు, లేకయున్న నాకు నోకుమార! 142

క. అని పలుకుటల మారుత, తనుజాని వననామజంబు దర్శించుచు రా
మన్యపాలకచూడామణి, కనుగవ పెన్నిట నతనికాయము దడిపెన్. 143

ఆ. అంత మూఁపుచేటి యక్షరక్షివైరి, చింత జాటి రాజసింహుఁ జేరి
ఐంత తన్ను దూఱిసొని బత్తిఁ దగుదారి, వింతనూత్తి మీఱి వినుతిజేసె. 144

• విరోధ్యదండకము.—

శ్రీరాజితాకార! సాకారసాక్షేతరాచారసాక్షేత రాజన్యసన్యస్తనానాక్రియా! ధన్య
సూక్తిరూ సత్తన క్తంచరాదైన్యజన్యాచలాగణ్య! ధైర్యాశ్రయావాస! నిశ్చేయ
సాధార! సాధారణాన్యత్రయాకేళికాశాలినాశీకరాబ్జంతతిక్షీరసిరాకరాధీశ రా
కానికాకాంతకాస్త్రైకరాధ్ధాంతగాధేయ యాగాంతరాయక్రియా కారణాదిత్య
రాజారినిర్ధారణ! చారణశ్రీహృతాంచజ్జటాధారిసారీలకార! శ్రీకంఠకాండా
సనా పీంధ్రనాగాంతకా శాంతకాంతాంతరంగాధరాకన్యకారీణ కల్యాణకల్యా
నకల్యాణ! కల్యాణధాత్రీధరనైర్య! రక్షశ్శటాహస్తిహర్యక్ష! క్షత్రక్షయాక్షయ్య
శక్తిసిరజ్యాజీరేశానసంఘర్షణాశాలితా శ్రాంత సత్క్రియసంఘన్నదిగ్దేశకర్ణాంత
దృష్టిగీర తానందితానందనాత్యచ్ఛసీరేజితేజః కళానిర్జితానంగరత్నాంగదా! రంగదా
కాశగంగాతరంగచ్ఛటాసంగజంఘాలనిర్ద్యాదభేదా! నతాన్యైకదృశ్యద్దశస్యంద
నాజ్ఞాదృతారణ్య! తారాకళిత్రాననశ్రీచకానత్కళిత్రాశితాశ్లేషణానంద! నానా
జటికాగ్రణీజాగ్రదర్పాలసచ్చిత్త! సత్యాశయాంత్రపారంగ! చైతేయశిక్షాకళా
దక్ష! సత్తాంత! సాక్షాచ్చిదాకాశసంకాశమేతీ! కిరాతీకృతానేకసత్కార!
సత్కారజై రాదృతాదిత్యసంజాత! కాతాస్త్రసంధాత! లేఖాధిరాజ్ఞాందనాకంధి
సంత్రాససన్నాహానిన్నాదితేయారి! యేరీతి నీరీతి సీరేజితాదిధీరాగ్రణీజాతికిం
జింత నేయంగఁ జిచ్చక్తి రంజితేజ్జిక్ జెల్లరే హల్లకాస్త్రాదిదారిక్ గ్రసింపక్
హృషీకేశతానక్తి రక్షింపఁగంజానసాఖ్యం జగజ్జాతసృష్టిక్ ఘటంపక్ నటింపక్
ద్రిలోకాధినాథాకృతిక్ జెంది నీశక్తి నిత్యసిథిం గాంచగారాని మేలాగతిక్
రాజలీలక్ రజశీకేళి లాలింపఁగా నెంతయానక్తి యయ్యాతయయ్యాసతీసంగతిక్
రాగలీలాదృతిక్ గన్న చంవాన నందంద క్రిడింపడెందానసీక్రిడ ధ్యానించి యజ్ఞా
శిరాజన్యతాజ్ఞాతృచాంచల్యసంగాంతరంగస్థితిక్ జిక్కితర్పించిహీనక్రియంగాంచి
కించిజ్ఞాధీలీల సీమేల శ్రీలాటబీసక్తిగానిర్జరాధ్యక్షరత్నావనారక్తిగానెంచి యిష్టార్థ
సిద్ధిం గనం జాలె నజ్ఞానరింఛోలిసీహళికంజాతజాతాండకాండక్రియాశాలిగాఁ
గాంచి నీచిత్రకళాకారలేఖాగతిక్ జ్ఞానదృష్టి న్నిరీక్షించి చిత్రేంద్రియాదిక్రియా

గజ్జైతన్యరేఖా నిరాఘాటక జేసి రాజ్యై శ్రీజానకేకాంత సేచెంతవత్సంత
కాంతాకృతి నిద్రి కల్పించుగాఁ గంటి నేతాద్యగంగాఖ్యలికాకదన్యస్థితే గన్న
సిచేతనే ఖ్యాతి రాజ్యైజ్జేకాండరాత్రించరచ్చేదనక్రీడఁ గ్రీడింపఁ దండ్రీ!
ఁగత్కారణక్రీడ లిచ్చుగతిం జెంది యాద్యంబహినాకృతిగ్ గన్నజేతే గలాఁదే
యిలాకన్యః త్రకాసారసంచార! చంచద్దయాపృష్టి వి నానాచిచ్ఛేని
కృష్టేహ దృష్టింప కిష్టాదృతిం జేర్చి రక్షింపఁగా సేక కా లేరికిం జేరికే? ఁరి
కల్యాణసంధాయకా! దైత్యమృత్యుయకా! జాననాయకా! 145

మ. అని వినులించి రామవసుధాధిపుచెంత వసించి మూస్థిలం
గను గనుదోయిబాష్పములె కౌతుకబాష్పము లై సమాతకుక్
జనకకుమారికామణికే జాఁగిలి మ్రొక్కి కరద్యయంబు చ
క్క నుదుటఁ జేర్చి యిట్లనియె గౌరవచారువచోవిజృంభణిక్. 146

మత్తేభకందగర్భితసీసము.—

విగతకామాత్ములు విశ్వమాతపుగదా కల్యాణియం చెన్నఁగాఁ దనర్చి
విహితతత్త్వస్థితి విద్యలై త్రిగుణతాహేలాకృతిం జెంది యీక్రమమున
సతతసాశీల్యవికాలతల్ జెలయఁగా దర్శించి ధన్యుల్ సదా ముదమున
నిశితబుద్ధ్యున్చి నిన్నె కొల్తురుగదా సీతా ఁగత్కారిణీ! తిరముగ
ఆ. చనుచు వివిధగతుల ననిలతనయుఁడు బొగడిన వినుచుచు దనుకరుణ ననెను
జనకన్యపతిలకళనయ భువతరల, సదమృతరససుఖదవిదితగతిని. 147

మ. సకలసజ్జానకకౌకలాభుఁ డినవంశస్వామి లోకావనో
త్సకుఁడై కాశ్వతభక్తియుక్తి శివు సేహోటక్ బ్రతిష్ఠించినక్
సికతామాత్రునిగాఁ దలంపఁదగునే నేదాదిగా నిట్టిగా
యకముల్ నేయకుమున్న! స్వామిహితకార్యాసన్నతం బుత్రకా! 148

తే. తప్ప చ్చేసితిం బతి కని తల్లడిలకు, సీమనశ్శుద్ధి యెఱుంగు శ్రీరామవిభుఁడు
పాపం దాటల కెనసినపనులు చూడఁ, దండ్రీకానందములు గాక తప్ప లగునా?
క. స్వామి నిజమర్త మంతయు, సీమిదియగుగ్రహమున నీ కెఱింగించెక్
బ్రేమమున దాఁచ కిప్పుడే, నామర్తము చెలిపెదను సనాతనఘటికే. 150

క. రామస్వామిపరాత్పరుఁ, డేమూలప్రకృతిఁ గార్యహేతుత్వములక్
మే మిరువుర మై చెలంగుదు, మామీదటియొకరహస్య మధిపుండె యెఱుంగుక్.

కా. తత్సాన్నిధ్యవిశేష మే గని మహత్తత్త్వాదితత్త్వైకసం
పత్సామగ్ని వహించి తద్విషయరూపవ్యాపకం బైనయే

- తత్సర్వంబు సృజింతుఁ బెంతు నడఁతున్ దైగుణ్యవిస్ఫూర్తిచే
వత్సా! మన్తహిమంబై నుమ్ము మతిదృగ్వాప్తిపారదృశ్యాకృతుల్. 152
- మ. త్రిపుటిశూన్యన కీజగజ్జననశక్తిస్ఫూర్తి వర్తిల్లఁగాఁ
గవితోకేకర్షర! సత్వసంకలితసంకల్పాకృతిన్ మించి భే
దపుభావంబు వహించి యుండియు నభేదవ్యాప్తి పర్తింతు నీ
యపురూపంపురహస్య మీ నెఱిగి నిత్యానందముం బొందుమా. 153
- తే. తావకీనాంగకీలాలధార జాఱ, వఱలుకుండంబు నీపేర వన్నె మీఱ
ఘోరదుర్భాసహరప్రకార మగుచు, నిదిమొదలుగాఁ బ్రసిద్ధి వహింపఁగలదు. 154
- నీ. పాడగన్న నడ రెన్నఁ డిడకున్నఁ గడచన్నయెడ మన్ననల నిల్పు నీతటాక
మరుదెంచు విరుదెంచువరుముంచు తెరనొంచి పెరిగించు గురుఁ జేర్చు నీతటాక
మనువారఁ దనుఁ జేరె నెన రూఁ దనివార నినపారరుచి నేయు నీతటాక
ముచు మానమున మాన కనుతానమున పాన నెనలేని సిరులీను నీతటాక
- తే. మిది జగజ్జనజీవనం బిది స్మృతక, జీవనం బిది లోకైక పావనంబు
ఇది తపోధనపరితోష మిది విశేష, మీసరంబు సరంబులమీసరంబు. 155
- తే. జనులయెమ్ములు సేసరోజులములందు, నెంతకాలంబు వసియించు నంతకాల
మంతకాలయ మొదక చింతమాలి, దివ్యగతి నుండు రమరసదృశ్యు లగుచు. 156
- తే. హేళిలీల తమఃపాళి హాళి మాలి, వ్రాటలీల సదాలోకలాలలొక
జాలభవహాలహాలహాళి! హాలపాణి, త్వత్సరోమణి మునుగ దుర్లభ లడంగు. 157
- నీ. భవజటాజూటసంభవ యైన గౌతమీనదిలోనఁ దాన మొనర్చుచుకృతి
కశ్యపేధసహస్రకాశ్వతఫల మబ్బు నబ్బుర ముబ్బింప నంతకంటె
శతగుణాధికపుణ్యసంపద నింపుగంగాపతంగకుమారి కాతరంగ
సంగతి గలసరస్వతిలో మునింగిన నానదీస్నానోపమానఫలము
చేదంబావకకుండాభిషేకమహిమ, నహిమ హేశ్వరునంతవాఁడైన దీని
నెఱిగియిదమిత్ర మని నుతియింపఁగలఁడె, నిజము చెప్పెద విను మింక నిష్కళంక!
హనుమత్కుండంబున నే, జనుఁడేని తిలొదకము లానఁగు ముదమున నా
తనిశితరులు ఘృతఫల్యం, దనరుదు రని సపతియై జనకసుత పలుకన్. 159
- నీతారాములవలువల, చేతఁ గలఁకదేఱి యచట శివలింగము సఁ
ప్రీతిమెయి నిలిపె మారుతి, భూతలజను లెల్ల మొదటఁ బూజ లొనంగన్. 160
- ఇత్రైఱంగున లోకోత్తరం డైనమరుత్తవయుండు నీతామత్తకాశినిదిత్రైశచిత్తహర
లింగంబునకు నుత్తరంబున నిజాయత్తలింగంబు నభింగగిష్ఠం బ్రేక్షించెనట

న్నతనిలాంకూలజేష్ఠనంబున రామలింగంబు శత్రుత్వకలితాంగంబై యిప్పుటికి
జగజ్జనదర్శనంబులకు నిదర్శనం బయ్యె నని రామలింగప్రతిష్ఠాపరకర్తనంబు దురధి
గమజనురంబుధిసర్వేశ్వరం బని వసిష్ఠమునిపురుషాచార్యుడు శతమసూరి కట్టనియె.

ఉ. వాయుజువై ధరాత్మజకు స్వామికిఁ గల్గినప్రేమ
శ్రీ యరవొందుటతో తెలియఁజెప్పినయ్యాధ విన్న మేటి
ధ్వానురుపేతుఁడై బాంధవాన్నియ్యె నిలువొంది యంత
శ్రేయముఁ బెండు నా విని వసిష్ఠవరసిక్కి శోతం

ఉ. సృష్టరితాప మార్చి కృప సేగతి మాయలఁ బ్రచురంబుఖా
భృత్పరమేశుఁ డెందు వనియించె? విశేషము లెవ్వ? శ్రీహనుఁ
మత్పరసత్కథామృతము మాటికిఁ గ్రేలెదఁ బెల్లవే యనన్
దత్పరకం దధావిధకథావిదుఁ డమ్మనివర్చుఁ డిట్లనున్.

ఉ. రాజకులైకభూషణుండు రాముండు పుష్పక మెక్కి చానన్
రాజముభీనమేతుఁ డయి రిమ్యమతిన్ నిజరాజధానికిన్
దేజ యెలర్పఁ బోవుచును దివ్యులపువ్వులసోనతో భర
ద్వాజులయాశ్రమం బెనసి వాయుకుమారునిఁ జూచి యిట్లనున్.

చ. పరహృదయజ్ఞతాగరిమఁ ద్రావచోరచనాచమత్క్రియన్
సరసుండ వొట మాభరతునన్నిధి కేగి మదాగమంబును
చ్చరితముఁ చెల్పి రిమ్మనుచు స్వామి ప్రియంబునఁ బంపె మారుతిం
దిరువడికంటె నాత్తుఁ డవసేపతి కెవ్వండు భక్తిశోత్సలన్.

ఉ. పుచ్చిన మంచి దం చరిగి పావని మానవరీతి నాతని
గాంచి తదంచితార్చనలు గైకొని రామకథామృతంబు వ
ర్షించె హరించె శోకశిఖిదీపన మిచ్చి తటంచు నెంచి హ
ర్షించె ఘనప్రభావులకుఁ జిత్రమె యల్లము చల్లనేయుటల్.

తే. హనుమ రాక వహిల్లినయాక్షణంబ
దరహాసనచంద్రికలు గాయఁ దమము వాయఁ
దఱుచుగా హర్ష బాష్పామృతంబు గురియఁ
బటుకళానిధి చెలువొందె భరతుఁ డపుడు.

మ. ఘనసేనావళిమేనఁ బూనికొని శాకద్వీపమర్థక్షణం
బునఁ బ్రాపించినసత్వరంబు దనరం బోనిచ్చి రామాభిషే

కనిమిత్తం బయి యుత్తరాంబునిధి రంగస్నేరభూరంబుకాం
చనకుంభంబునఁ దెచ్చు బేమిటికి నాశ్చర్యంబుగా నెన్నంగన్.

ఉ. మారుతిఁ గూర్చి స్వామి బహుమానము మిక్కిలి చేసి యున్నచో
నారఘరామునానతి మహామణిహారము పూని దీనమం
చార! కుమార! రఘుచురు దానె యురంబున వైచి చూచె న
య్యారె! ధరామూరి కనిలాత్మజుపైఁగలమార్చి యెట్టిదో!

ఉత్సాహ.—

ధారుణీకుమారికాప్రపత్తరత్నహార ము
క్షారి వక్షమందుఁ బూని యభ్రశుభ్రవాసకణ్
దారతారకావశీవృతస్ఫురత్సురాచల
కారుఁడై చెలంగె నన్న గౌతమాత్మజుం డనున్.

ఉ. అప్పుడు రామచంద్రుఁడు శతాననరాక్షసశిక్షఁ బూనుటల్
డెప్పుర మైనమారుతికడిందిబలంబునఁ బూనె నంటిరే
యప్పని యెట్లు పూనెఁ బననాత్మజుఁ డంత నవి స్తరంబుగాఁ
జెప్పఁగదే యనన్ ముని వదించు నమంచితవాక్సమక్రియన్.

ఉ. అహవభూమి రామవినుతాత్మశరోదితశోజితోద్భవో
త్సాహబృహచ్చతాననశతంబు హతంబుగ నేల మట్టుచున్
వాహన మై ద్విషజ్జయ మవారణ నిచ్చిన మెచ్చి మచ్చికన్
స్రీహనుమంతుఁ గన్గొనెడునీత జగత్త్రయమాతఁ గొల్చెదన్.

చ. క్షీతిసుత మున్ను రాఘవునిచే హనుమత్కృపి యేకపాదరు
ద్రతయుఁ దదంశ మూని యవతారముఁ జెందుట లాలకించె నం
చతని రఘూద్వహుండు గొనియాడిన చెల్లచు దేటగా వదిం
చితిఁ గద యంతమీఁదటివిశేష మశేషము విన్ను తెల్చెదన్.

కా. కాకుత్స్థాగ్రజి యట్లు లాత్మకథ వక్కాణింప భూపుత్రి య
త్యాకాంక్షక్ వినఁగాఁ బ్రపత్తిమెయి సాష్టాంగంబు సేవించినన్
మీ కారుణ్యమునం జెలంగుభటునిన్ మీ రింత వర్ణింతురే?
యోకారుణ్యచరిత్ర! శత్రుహృతి కుద్యోగింపరే నావుడున్.

సీ. పురరక్ష కనురూపబుద్ధిసంపన్న మహామాత్యు నియమింప నవధరించి
యుజువైనప్రజ నేఱుపఱచి తోతెండని నేనాధిపతులకు నెల వొసంగి

కౌసల్యమొదలుగాఁ గలకల్లులకు మ్రొక్కి వారిచ్చుచేవనల్ వరుస నంది
తమయత్తలకు మ్రొక్కి తాను రాఁ బయన మాక్షితిసుతరాక కంగీకరించి

తే. నుణిమకుటుమూని మ్రోమవర్తంబు దొడిగి

హరకేయూరకరకంకణాదివిరుద

భూషణాలుకృతాంగుఁ డై భూమివిభుఁడు

పేగమున యుద్ధసన్నద్ధవేఘఁ డయ్యె.

175

సీ. తనవాసుహస్తంబు దక్షిణమృదుపాణి వహించి నీత పార్శ్వమున నడవ
నాబద్ధతూషీరుఁ డై వెన్న సామిత్రి శరచాపములఁ బూని యరుగుదేరఁ
దొడి పూసి కట్టి యుప్పడు వచ్చుప్రజఁ జూసి భరతశత్రుఘ్న లెచ్చికనేయ
సుభయభాగంబుల నొడ్డోలగంబుగా నబలు లక్కజవిభీషణులు గొలువ

తే. గజరృతురంగమపదాతికలితమనుజ, వసువనచరనైనికోత్కరముతోడ

హనుమ నలవలిమూఁపుపై హస్త మూచి, యినకులస్వామి నగరోపవనముఁజేసి. 176

తే. భరతభానుజపాలస్త్యవతులఁ జూచి, మనబలము లెల్ల వచ్చెనే యనిన స్వామి
యన్నియును గూడె ననివారు విన్నవింప, హనుమకడఁజూడనతఁడుసాష్టాంగమెరంగి.

క. చుక్కలు మొలఘ్నసలుగా, దిక్కుల కవకాశమిడనిదివ్యాంగముతో

నెక్కడఁజూచినఁ దా నై, యక్కఱిశేఖరుఁ డజాండ మంతయు నిండెన్. 178

సీ. దిక్కుజంగతుఁ జాల వుల్లోలకల్లోలసంపుతాంబరసప్తసాగరంబు

లోక్కచక్కిఁ జాల వుగ్ర భానుహిమాంశుసుండలోద్బద్ధహిమండలంబు

లోక్కఘట్టన శోర్ప దుర్వరాభర్వహూర్పహవరాహివరాహరాజముఖ్య

లోక్కయుద్ధతి కాన దూర్ధ్వలోకానీకగర్భితబ్రహ్మాండకర్పరంబు

తే. శక్రవిద్యేషివిభవంబు నాకమింప, విక్రమించుత్రివిక్రమోపక్రమమున
నధికుఁ డప్పేటి కమలగర్భాండపేటి, నిండి నిజమూర్తి విమ్పూర్తి నిలిచె నపుడు.

సీ. మయి గదల్పఁడు గాక పయిచూర్జమై రాలుక్షణములో నూర్ధ్వలోకంబులెల్లఁ

జక్క నిక్కండుగాక వ్రక్కలై పడిపోవు గడి దక్కి యట మీఁదికర్పరంబు

పదము మెట్టఁడుగాక భగ్గున నడుగంటుఁ దై మోపుతోఁ గచ్చుపప్రభుండు

బిగువు చూపఁడుగాక పెటిలి బీటలువాటుఁ జక్రవాళముతో దిశావలయము

తే. అఖిలమస్సహరాక్షసాఘృక్షశిక్ష, కెనయతను వాపహించుట యింతె కాక

యట్టివిగ్రహమున నాగ్రహమును బూని, నిగ్రహించిన లోకముల్ నీటు గావె?

తే. మారుతి సమస్తలోకోపకారి గనుక, నొక్కదిక్కున ఘనమూర్తి నొందియున్న
నవని యొక్కడఁ గ్రుంగునో యతిభరమున, ననుచుఁ గతుభంతముల నెల్లనావరించె.

మ. తననిష్ఠాతకతోరవాలము బృహత్కాయంబు రక్తాననం
బును బద్ధాంజలియున్ రఘూస్వహపదాంభోజాతవిన్యస్తన
ద్విసయాలోకము దుర్నిరీక్ష్యతనుకాంతిస్ఫూర్తి వర్తిల్లుగా
హనుమద్వానరవీరుఁ జక్క గనలే రవ్వేళ బ్రహ్మాదులున్.

182

సీ. ఆపదుద్ధారకం బనుమనూత్తమముచే నభ్యుత్తం డై విభీషణుండు పొగడె
మంత్రిగాఁడలఁచుదుర్బదుఁడనన్ జ్ఞమియింపుమనిహస్తములుమోడ్చెనర్కసుతుండు
మాత్రివిక్రమమూర్తి మారటమూర్తియే యా నని ఋక్షేశుఁ డభినుతించె
నింతవాఁ డై గర్వ మింతయుఁ గనఁ డంచుఁ గానుత్థపతి శిరఃకంప మూసె

తే. ధరణిసుత కన్నుగవ మోడ్చె భరతుఁ డెంచె

నలరె సౌమిత్రి శత్రుఘ్నుఁ డరుదు నెంచె

గొదవవారల నేమి చెప్పదు కపింద్రుఁ

జక్కఁ గను విచ్చి చూడ నశక్తు లైరి.

183

సీ. ఆవేళ హనుమంతుఁ డాకాశ మంటినతనదీర్ఘ దేహంబు ధరకు వంచి
వతి తెక్క నజ్ఞుగా నతి నేయునటు లున్నఁ దన్న హాకంధరాంతరమునందు
ధరణిజ నెక్కించి తానును మున్నెక్కి మెట్టి రాఁ డలఁకుతోఁ బుట్టువులను
నరనైనికుల వనేచరనైనికుల నికాచరనైనికులఁ జూచి శంక యేల?

తే. హనుమ నారోహణము నేయుఁ డనిన వారు, నేల యీనినచదాననిండియున్న
తమతమబలంబుతోఁగూడి తరుచరేంద్రు, వీఁపుపై నెక్కి వినుతి గావించి రపుడు.

సీ. ఎవ్వనిబలుసేన లెత్తిరాఁగలవన్నఁ బల్లటిల్లుదు రివాభారవహులు
లెక్కనేయఁగరాని దిక్కున నేరాజుమూఁకపేరుగఁజించు లోకవితతి

యేరాజువాహిను లెదురొడ్డి లవణాద్ధి బెట్టిదం బడఁగించి కట్ట గట్టె

నేరాజుబలతోటి నీక్షించి జేజేలు చుక్క లెన్నికయైన సులభమంద్రు

తే. సాగరము వెల్లివిరిసినచంద మొందు, నేమహారాజుదళ ముత్తిరాముసేన

యఖలమును గూడి వీఁపుపై నధివసించె, ననిన సామీరిమహిమయేమనఁగవచ్చు?

క. హనుమచ్ఛరమాంగార్ద్రం, బున సీతాయుక్తి రామభూపరుఁడలరెన్
గనకధరాధరశిఖరం, బున నిలిచినమెఱుంగుతోడిమొగులుతెఱుగునన్.

186

నందడి నెంచి వందురక సందుల గొండులఁ జిక్కి లోక్కుడుల్

నెందక వెక్కను బడరి చిందఱవందఱ గాక మూఁక లా

నందము నొందుచున్నరఘునాథునియాజ్ఞ శిరంబునన్ మరు

న్నందనుఁ డావహించి గగనంబున తుడ్దతి నుద్గమించినన్.

ద్వాపరయుగ ప్రసిద్ధులగు కురుపాండవుల ప్రాచీన శాసనవిధానమును, బలపరాక్రమసంపత్తిని, రాజ్య విస్తీర్ణతను, పశుధనసమృద్ధిని, దుర్నిరీక్ష్యమగు మైత్రతేజమును, అవక్ర శౌర్యబలపరాక్రమములను, చతురాశ్రమపోషణపారీణతను, స్వచ్ఛందజీవితానురాగమును, ఆర్తతాణపరాయణత్వమును గండ్లారఁజూచి యానందింపవలయునన్నఁ బంచమ వేదమును శరణు జొచ్చుటకంటె నుపాయాంతర మేమి కలదు?

మొన్న మొన్నటి వీరసింహములగు మహా రాష్ట్ర యోధుల నవీనసామ్రాజ్యనిర్మాణసామర్థ్యమును, అఖండ దేశ భక్తిని, అప్రతిహత దైర్యస్థైర్యములను, జాతీయధ్వజ సంస్థాపనోత్సాహమును, ఆత్మసమర్పణశక్తిని, పరతంత్రజీవిత నిరసనమును, ధర్మసంరక్షణ పరాయణత్వమును గ్రహింపవలయు నన్నను, ఔరంగజేబు మొదలగు మొగలుచక్రవర్తుల నిరంకుశపరిపాలనపద్ధతిని, సామ్రాజ్యతృష్ణను, రాజనైతిక షడ్వ్యంతప్రభావమును, హిందూమతద్వేషమును, స్వమత వ్యాపన ప్రయత్నములను, జిజియ మొదలగు నన్యాయపుఁగప్పములను, హిందువులను బాధించిన రాక్షసకృత్యములను జూడవలయునన్నను, సదాచార నీతిధర్మ శూన్యతచేతను, సర్వసమానత్వము లేకపోవుటవలనను మొగలుసామ్రాజ్య భానుఁడేరీతి నస్తమించినదియు, తదనంతరము వ్యాపారులగు హూణులు కుటిల నీతిచే హిందూమహమ్మదీయులకును, సామంత ప్రభువులకును విద్వేషములఁ బుట్టించి వారి శక్తిని నశింపఁజేసి, తురుష్కులై హైందవసామ్రాజ్యముల నెట్లు కబళించివైచినదియు రాజ్యాంగ వ్యూహములయొక్క యత్యద్భుతకరములగు చర్యలను గ్రహింపవలయునన్న మనము

లే. దివిరి మురు దక్షిణాబ్ధి బాధించినటుల, వచ్చెనో తన్నుఁ గట్టింప వాయుజుఁ డని
 తెఱపు మది గ్రమ్మి ముత్యంపునిరులఁ బూజి, లానగుచున్నట్టులున్న దీయుత్తరాబ్ధి.
 లే. సహజగుంభితశబ్దముల్ శ్రావ్యములుగ, సహజాంగభీర్యమాధుర్యసహిత మగుచుఁ
 గవుల నోరూరఁజేయునత్కావ్యరీతి, యిత్తురసవార్ధి చెలువొందె నింతి కనుము.

ఉ. ఊరక మ్రోయుచుం దెసల కుద్ధతిఁ దుంగతరంగహస్తముల్
 బారలు చాఱుచుకొ నురుఁగుఁ బ్రేమయిఁ జూపుచుఁ దుంపరల్ పడం
 బాటుచు బొంగుచుకొ బయలు ప్రాఁకుచు గట్టులు దాఁకుచుకొ సురా
 సీరధి మించె జూడు తరుణీ! జడభావము మాన దెయ్యెడకొ.

299

మ. జలకాంతాకబరీభరోజ్జ్వలమిశ్చెప్పవాలనీలప్రభా
 వలయోత్తుంగతరంగసంఘవిచలద్వైమానికానీక మై
 జలభద్రే భవిహారముద్రితసమంచచ్చంద్రికావర్త మై
 చెలువొందెకొ ఘృతవారిరాశి యెదుటకొ సీతానీతాబ్జేక్షణ.

200

కా. ఆకర్ణాంతవికాలలోచనకతాస్యాదిత్యవిద్విడుభా
 వ్యాకప్తామితపాలనాన్వికము మాయాపట్టణం బున్నత
 ప్రాకారోపరిశృంగలగ్నరవిచక్రక్షేమసాక్షాత్కృతే
 చ్చాకల్పార్పరుణదోఃప్రయాస మదిగో కాకాంతరీపంబునకొ.

201

ఉ. దానవలోకసాధుని ప్రతాపశిఖల్ పడెగ్రమ్మి నిల్చిన
 ట్టినగరంబుమట్టుఁ దగుహేమపుంగోట త్రినేత్రుఁ డైనచో
 మానిని చక్కఁ జూడ నసమర్థుఁ డనకొ బెఱవారు శక్తులే?
 వీనిఁ దృణీకరించి కపివీరుఁడు మారుతి వచ్చెఁగా కిటకొ.

202

మ. అతిలోకం బగుదైత్యవాసరసరేంద్రానీకముకొ వీపుపై
 భృతాగోవింది నభోగతిం ద్రిజగదాఖిలప్రయాణోద్ధతికొ
 జతురంభోధలు దాఁటి శత్రుపురిఁ జేర్చు న్నేర్పు సెవ్వాడు? మా
 రుతపుత్రుం డవలీల నింతపని కారోహించెగా కియ్యెడకొ.

203

ఉ. నాలుగువారిరాసులు షణ్ణంబున దీవులతోఁ దరింపఁగాఁ
 జాలినయ ప్రమేయజవకాలికి ముకొలవణాబ్ధి దాఁటుటల్
 చాలబ్రయత్న మే? భువనజాలము లన్నియు నొక్కజంగకుం
 జాలునె? కామరూపత పాసంగిననిక్కపిచక్రవర్తికొ.

204

మ. మన లంకాపురిమీఁదఁ బోవుతఱిఁ నిష్ఠూర్తికొ విజృంభించి ని
 ల్చినఁ దద్రావణకుంభకర్ణు లెదురే చింతింప మత్కిర్తిభూ.

- జను లెంచక లవణాస్థిబంధనముభోత్వా మైకసాహాయ్యం దై
తనరక నా కితం దాప్తుం దై తగ నసాధ్యం దెద్ది లోకంబులక. 205
- క. ఈకడ వింతలు మనము వి, లోకింప జవైకగతిని లోభము వారసెం
గాక మనోజవగమనముం, నైకాన నిద్దివి నిమిషగతి తన్నుచియే? 206
- ఉ. బాలమరుచ్చలత్కినలపాణి చలింపఁ బికారాజీ
రాశిమృదూక్తిఁ బావని నిజావనిఁ బాదము లూయఁ బిల్చుచ
త్కేవనాంతలక్ష్మిఁ చిలకించితే? చుదలనేత్ర! యచ్చటం
బాశేము డించి రక్కసులఁ బంపుచ మర్కజావీమ చూడఁగక. 207
- మ. అని రామక్షితిపాలమా? సుమనోహరిత్వరంభావరిం
జన మై సంత్రితదేవవల్లభరమానంభావితం బైననం
దనముంబోనిద్విషత్పురోపవనముకొ దర్శించి వాతాత్మజుం
గని సేనాతతి నేడ డించు మని పల్కుకొ భూమికిం డిగ్గిచోక. 208
- ఉ. అబ్బురమయ్యె నద్దిర యశాండము నిండినదండమేనితో
గొబ్బున వచ్చుచున్న దొకకోఁటి యటం చురుపండపాణు లై
ప్రబ్బినకిన్కఁ బూనువనపాలురు మ్రగ్గగడిగె నేలకుకొ
డెబ్బదిరెండువెల్లులును డిగ్గిను డిగ్గిరి నైనికాగ్రజుల్. 209
- క. ఆరామనృపతి పతితో, నారామ మలంకరించి యర్కజముఖులం
జీరి సురారిమహాపురి, పై రణమున కరుగుం డనుచు బనిచె ననుటయుకొ. 210
- క. విని గౌతమసుతుఁ డిటువలెఁ, బనిచినపతియాజ్ఞ పూని భానుజముఖ్యుల్
చని సురవైరులతో నని, మొనసినపని చెలువుఁ డనుచు ముని ననుగుటయుకొ.

అకాశాసాంతము.

- చ. అమరహరా! హరాజమహితాత్మ! హితాత్మ విచార! చారణా
ప్రసరదయా! వయారసనిరంజన! రంజనభావ! భావనా
భ్యసనవరా! వరాశరముఖాదర! ఖాదరధీర! ధీరతా
హానితధరా! ధరావనసమాహిత! మాహితబోధ! బోధకా! 212
- క. శరణాగతభరణాభ్యా, శరణాహతదూషణాదికాత్రవ! కరుణా
శరణా! పరిహృతశరధీ! శరణాకరణాదిదూరసంవిధరణా!. 213

సగ్విణి.—

అబ్బపత్రేక్షణా! యార్ద్రసంరక్షణా! యబ్బరేఖాననా! యాశ్రయత్కాననా!
యబ్బకీర్త్యాదరా! యార్ద్రవర్పాదరా! యబ్బసింధూర్భదా! యచ్ఛబ్దధ్యానదా!.

గద్య. ఇది శ్రీమదంజనాతనయదయారసలసత్కటాక్షపీఠామహత్వసంప్రాప్తకవిత్వ
విద్యావధాన సగుణనిర్గుణధ్యానవాసనానిధానమాన సవినపుష్పపుష్పగిర్యప్పసార్య
కుమార సమాశ్రితబుధాచారగురుజనవిధేయతిమ్మనసామధేయ ప్రణీతం బైనసమీర
కుమారవిజయం బనుమహాప్రబంధంబునందు మైరావణవధయును సత్యలోకగతుం
డైన గంధమాదను మరలఁ చెచ్చుటయు లింగప్రతిష్ఠాపనకథయును దత్తొప్పదేశం
బు నేయుటయు హనుమత్తీర్థమాహాత్మ్యవర్ణనంబును హనుమద్విశ్వరూపంబును
మాయాపురప్రయాణంబును దత్తురొపవన ప్రవేశంబునునన్నది చతుర్థాశ్వాసము.

పంచమాశ్వాసము.

జ్యోతిస్త్రియకన్యా
భీషణలీలామింద్రబృందసరోజా
పేక్షాసఖిలక్షణముఖి!
దాక్షాయజ్ఞ్యుక్తనామ! దశరథరామా!

తే. అవధరింపుము భూతదయాగరిష్ఠః, వసువసిష్ఠః దనియె నౌతమాత్మజనమ
విను శతానంద! శ్రీరామవిభునియ్యా : గళులూనర్చినరణము సాంగంబు గాంగ. 2

ఉ. మర్కటనైనికేంద్రుల నమగ్ర బలాశ్శలః కేరుపేరునం
కేర్కాని యర్కజాంగదవిభీషణముఖ్యుల నన్యసైన్యసం
పర్కముగా శతాన్యపురిపై ఎరికొల్పి పరాగపాశిచే
నర్కునిఁ గప్పచుం గిలకిలార్పటి దిక్కులు ప్రక్కలించుచున్. 3

చ. తరుఫరణీధరాత్మములు దాల్చి నముద్ధతి భూమికోట ద
గ్గతి నలువంకలం గలయగద్దలు పూడిచి పోటం గూల్చి నో
పురములు నేల వ్రాల్చి తలుపుల్ బడ దుల్చి యదల్చి పారు ల
చ్చెరుపడఁ బెచ్చురేగి కపిసేన విభీషణసేన హెచ్చినన్. 4

ఉ. ఎక్కడిక్రొత్తిగుంపు ఏవి యెక్కడిరక్కసిమూఁక లివ్వరం
బక్కట! లొకభీకరశతాననపాచిత మా కెఱుంగవో
చిక్కె నిం కెందుఁ బోవు నని సింహానినాదము మేదురంబుగా
నొక్కటఁ గాలకేయు లన నొప్పెదురెత్తురరక్షణక్షముల్. 5

సీ. భరతతారత్నరుత్తురికాశుగన్మృగాదిబహు సాధనోదగ్రపాణు లగుచు
హయతరత్నుమదేభహర్యక్షముఖిసమితేప్రైక్షైకవాహనాబూఢు లగుచు

స్వచ్ఛవజ్రచ్ఛటోభ్రయకంకటచ్ఛవిప్రచ్ఛాదితవ్యోమభాగు లగుచు
భీమాట్టహాససంభేదితాశాకుంజరస్వాంతకర్ణాంతరాభు లగుచుః

లే. గనుఁగొనలఁ బ్రస్ఫురస్ఫులింగములు చెవరఁ

జండగుణఘోషణముల బ్రహ్మాండ మగల

గర్జితావర్తకోద్వృత్తిఁ గాలకేయు

లవరి కపిచైత్యనరులపై నడచి రపుడు.

6

క. కాలవ్యాళకరాళ, క్షేళజ్వాలాగ్రత న్నిశితకరవాలా

భీలప్రభ లారసిన రవి, యాలో నద్దంపుబిల్ల యనఁ గనిపించెన్.

7

చ. పొడుపాడు పట్టుపట్టు మచె పోయెడుః బోయెడుః బోవసేతు మ

న్నొడువుల బెట్టిదం బొదవ నూలులసంఖ్యలు గుంపు లై వడిక

బుడమి చరింప నిర్దరరిపుల్ కపిసేనలఁ బాఁకి లగ్గ రె

కుడు గనకుండ బల్లెములః గ్రమ్ముచు రెమ్ముచుఁ బాఱఁజిమ్ముచున్.

8

లయగ్రాహి—

తిట్టుదురు పాదములనుట్టుదురు శూలములఁ గుట్టుదురుమీఁదికెగఁ, గొట్టుదురుజాఱక

సెట్టుదురు పాశముల గట్టుదురు వెన్నదలఁగొట్టుదురు సేలఁ బడఁబెట్టుదురుమీదక

జెట్టులును గట్టులును జట్టులును హస్తములఁ బట్టి వెన వైచి కపులిట్టు నటు పోరక

జాట్టుకొని యట్టెబలుదిట్టతన ముట్టిపడ నట్టియెడ బిట్టడరి రట్టడి యొనర్చున్.

9

కా. బద్ధస్పర్ధగడంగుదైత్యులమహాబాహుబలాటోపసం

వద్ధాటిపటిమం దిటంబు వహియింపం జాల మద్భ్యాంతు లై

యంధక్షోణిఁ జలించువానరుల నోహో నిల్వొడఁజీ యంచు న

న్నద్ధం దైనవిభీషణుండు కపిసేనక నిల్పి సక్రోధుఁ డై.

10

మ. అలఘుగ్రావమహోగ్ర కాయుల సురౌఘాజేయులం గాలకే

యుల సీక్షించి స్వనైనికోత్తముల కత్యుద్వృత్తి జే వీచినక

గలహారం భవిజృంభణోద్ధతి పొసంగక వానరుల్ వారితో

దళముల్ గూడిరి తారసిల్లి రట శస్త్రాశస్త్ర నైకత్యులక.

11

కా. ఉల్లాలధ్వజవిస్ఫుటత్పటపటాత్యుగ్రార్భటుల్ దైవహృ

ద్యుల్లాలధ్వత్పటహచ్ఛటాధణధణంధాణంధణల్ శత్రుహ

హుల్లాలస్వనముల్ విభీషణబలాధ్యక్షపాటాగ్రణి

కిల్లిల్లధ్వను తెల్లడం జెలఁగె నేకీభావ మై యయ్యెడన్.

12

- కా. సాహంకారనిరంకుశాహవముఖాహంభూర్వికాలాబ మై
బాహుబాహికచాకచిం జల మెలర్పం గాలకేయాసుర
ప్రూహంబుం బొదివెం గన్త్రము బాహుస్థూర్తిమైః బోలె హో
రాహోరిక్ నిజభూషణర్థకృతప్రక్షిపహగర్భ మై. 13
- చ. ఆగచరు తెత్తివైచువిపులాచలశృంగములక్ గణింగునక్
దగిలి మిణుంగులు పొగలు దార్కొనుచక్రసిమిక్కుటంపుటు
మగదలు మిటితో నొరసికొన్న మహోల్లకశంకఁ బాటువె
ల్ల గజము నొల్లఁ డింద్రుఁ డకలంకవిమాన మలంకరించుచున్. 14
- క. కరనఖరచరణవాల, స్ఫురణలః గపు లసురవరులః బొదివిరి వారుక్
కరవరకుమంతతోమర, కరవాలాద్ధతులః గపుల గదియిరి సోరక్. 15
- క. పూనినతరుగిరు లలుంగుల, చేనొగి చూర్ణములు నేయ సింహద్వనితో
వానరవీరులు దనుజుల, వై నుజుకుటె కాని చేటుపా టెంచ రటక్. 16
- క. చూచి భము నడవిప్రిన్దురి, రాచటికము వైచుటాం రక్కసిగుంపుల్
దాచేతదట్టివైచిన, భేదరులకు మిగులపొడవుకే చనవలనెన్. 17
- తే. ఉడుటఁదనమున హరి యొక్కఁ డెదుటివాని
మదమదావళ మరుడేర నెదిరితొండ
మూఁది పట్టి చివుక్కున మీఁది కెగసి
కుంభములు ప్రచ్చె నఖముఖోజ్జృంభణమున. 18
- సీ. క్రూరాంఘ్రిహతుల దేవారిశతాంగముల్ వారిశతాంగముల్ వ్రక్కలించి
యలపుమైఁ బూర్వదేవాజీసంచారంబు వాజీసంచారంబువై పడంచి
వడి మీటి దానవచారణస్ఫురణంబు వారణస్ఫురణంబుతీరు మాన్చి
బలుకిన్క శత్రుసంపత్తిప్రాబల్యంబు పత్తిప్రాబల్యంబు పరిహరించి
తే. పోరువానరవీరుల భూరిశక్తి
దాటి నిల లేక ముందరిబారు విటుగఁ
గాలకేయఁదిదనుజు లాగ్రహము మిగులః
గపులవై నేనఁ బురికొల్పి కడంగుటయును. 19
- ఉ. శంక యొకింత లేక కనినైనికు లుద్ధురసింహనాద మ
భ్రంకష మై చెలంగ జలరా శివదాహతిజాతభూతిచే
నింక భుజాభుజిం దొడరి రే మని చెప్పదు నట్టిపోరునక్
నింక మెలర్ప మార్కొనె నిభీషణునేనలు కాలకేయులన్. 20

- క. ఈరీతి నై నికవ్యయ, మారూఢమిశోజయార్థ మై రెండునెలల్
హోరాహార్యం గడంగి య, హోరాత్రము లని ఘటించు చుండెడుచోటన్. 21
- ఉ. ఆనగరాధినాథుఁడు శతాననుఁ దంతకు మున్న శంకరున్
ధ్యాన మొనర్చుచుండి కలహాన్వితనై నికదుర్భరార్భటున్
వీసుల సోకినన్ మది చలింపఁగ నత్తటి ద్వారపాలకున్
గానఁబడం బురంబు వెలి గ్రమ్మెడున ద్దది యేమి? నావుడున్. 22
- ఉ. మ్రొక్కి భయంబు మీఱఁ గరమున్ ముకుళించి పరాకు రా జొకం
డెక్కడివాఁడో యొక్కకల్ నెక్కి నరాసురవానరాధిలో
నిక్కడ డిగ్గి రెండునెల లేఁగెఁ గపుల్ మనకాలశేయులుం
దక్కక పోరసాగి రిది తద్ధ్వని స్వామి! యటంచుఁ బల్కినన్. 23
- క. ఆహ! నాపురిపై కొక, బాహుజుఁ డరుచెంచి తోఁతిబలములతోడన్
బాహుబలమున రణన, న్నాహము వహించె ననిన నగరే లోకున్. 24
- క. ఆజి బిడోజుఁడు మొదలగు, జేజే లల వుడిగి నన్ను జేజే యనఁగా
నేజాడ వచ్చె నిచటికి, రాజు వనచరులఁ గూడి రణమొనరింపన్. 25
- సీ. గుటగుటార్భటుల మిక్కుటపుబెబ్బలి యున్నపాదలేడిసొదములు పొదివినటులు
అడఁగి యూరకయున్న హర్యక్షవతిగుహాంతర మేనుఁగులగుంపు దొరసినటులు
చుట్టఁబెట్టినభోగి పుట్టవట్టున దొట్టి చిఱుకతెచ్చెరలు ద్రిప్తునయటులు
కడిఁదిమార్జాల మాఁకటఁ బొంచి యున్నచోఁ జిట్టెల్లగమి తారసిల్లినటులు
లే. మది మది వసించి మత్తు లై మచ్చరించి, నన్నుఁ బొదివినదరుజవానరనరాధి
వచ్చిపాల శూలశిఖిల వెచ్చచేసి, భూతకోటులఁ బరితృప్తి బొందఁ జేతు. 26
- మ. అని రోపించి కషాయితాక్షుఁ డయి రక్షోధ్యక్షుఁ డాత్ర్యక్షచిం
తనతో నక్షనరంబు డించి సదివాప్తశ్రేణి మున్నెనవా
రిని నన్నుడులు గాఁగఁ బంచి రణభేరిభూరిధాణంధుఁ
ధ్వని బ్రహ్మాండము నించి యుద్ధతుతోద్యధామితధ్వనుఁ డై. 27
- సీ. ద్విశతపాణింధమోద్దిప్తాయుధప్రభల్ డాలయేలికచపేటంబు వ్రేయఁ
గరకంకణాంగదగ్ర వేయకాద్యంశువల్లికల్ బ్రహ్మాండ మల్లిశానఁగ
శతమస్తకస్థలంచత్కిరీటాగ్రంబు లాఁగి నక్షత్రాధి వీఁగ నొత్తఁ
గపటగాఢతమిన్ గుటనాపటుస్ఫూర్తి నిష్ఠురాంగము వొంగి నింగి మ్రొంగ
తే. సమరసంగంభసంభృతోత్సాహలీలఁ, గాలనిర్గంధనోత్కంఠకాలకంఠు
నోజ శతకంఠుఁ డుగ్రకారోభకంఠుఁ, డగుచుఁ బరి నిర్గమించునయ్యవసరమున.

మాలిని. —

బిరుదపటహశంఖాభీలక్ష్మకామమకా
ద్యురుతరవధూతాహూతసన్నద్ధసిరా
చరితకహకహవిస్వాననిర్భేదితాతా
శరణకరణకరసాన యై సేన మించెన్.

29

సీ. ఘోర మై తురియునంగారవృష్టికిఁ దోడు తురగవాలధినిష్ఠు లురులసాగె
నెడలేక పుడమి రాలెడుతాఁలకుఁ దోడు కరులకన్నులబాష్పకణము లొడవెః
దమయిచ్చ దివిఁ గబంధము బాడుటకుఁ దోడు ఘనవతాకలమీఁద గ్రద్ద లాడె
దళ మైనఘాతదేతాశార్పటికిఁ దోడు మదభేరవారావ మెదురుకొనియె

తే. మొనయుమ్మత్తువునిశ్వాసమునకుఁ దోడు, పరగైబ్రతిహాలవాయువు బలముమీఁద
మొఱకుఁడనమున నవి యెల్ల నరకునినక, బెఱసురక్కసి యని నేయుఁకొఱకు రాఁగ.

ఉ. వానిధగధగోద్ధృతనువర్జిరిటశిరశ్శతద్యుతుత్
వానివిభూషణోజ్జ్వలవార్యకరద్విశతాయుధద్యుతుత్
వానిశరీరజృంభణము వానిమదోద్ధతిఁ జూచి జానకి
బాని శిరోఽప్రకంపన మెసంగ మహాద్భుత మంది యుండఁగన్.

31

ఉ. అంత సమీరసూతి నకుఁ డై కరముల్ మొగిడించి స్వామి! యా
ద్యంతవిదూరవిగ్రహుండ వవ్యయశత్త్వమ వయ్యు సౌతయున్
వింతగఁ జూడ నేమిటికి? వీఁ డెదురే భవదీయదృష్టికి?
ఁంత దొఱంగి శత్రుహృతి నేయుము నేఁ డని తెల్పి పొల్పుగన్.

32

సీ. శతకోటిమార్తాండచండలోచనములః గాలానలజ్వాల గీలుకొనఁగ
దుష్టరాక్షసవంశధూమకేతువుఁ బోలి కాలంబు విఠిపీఠి జాలువాఱు
దంతసంఘటనోద్ధతవిస్ఫులింగముల్ నెఱసి దిక్కుల నెల్ల నిండుకొనఁగ
నుచ్చాస్యసహస్రార్ధప్రసూరహుక్రియార్థటు లెదిరిమూ. కలగుండె లదరఁజేయ

తే. నిడువమై వచ్చి యడలించి విడికిలించి, హనుమ కట్టల్కలతో నిడె తిను మటంచు
నడుగుబెడిదంపుఁదాఁకులబుడమి వడఁకఁ, బొడిచెవడిమిరిచి శతకంఠవెడఁదఱొమ్ము.

చ. పొడిచినపోటున న్నొగిలి భూమిని ద్రెళ్ళి ముహూర్తహస్త్రముం
గడచిన లేచి కట్టెదుట గంధవహస్త్రజుఁ గాంచి మాయురే!
కడుబలశాలి వేడు త్రిజగద్భయదాంగుని నన్ను నొంచె నీ
విడికిటిపోటు బెట్టెదము పేర్కొన శక్యమే! పానరోక్షమా!

- కా. ఈలోకంబున నెల్లః ద్రిచ్ఛురితి దేవేంద్రాసినిశ్చాలసిం
 ఛోళిం గెల్చితి నింతవాఁడ నయితిన్ శోధించితిన్ వీరులన్
 నీలీలన్ నను నొంచువాని నెఱుంగన్ సీముప్పి నేఁ గంటి మ
 చ్చూలం బెట్టిదొ సీవు గన్దొనుమటంచు బేర్చి పెల్లార్చుచున్ 35
- మ. తనకంటెం బొడ వై నశూలము సమస్తద్వేషిశ్చూచూల మం
 జనపుత్రుం గని యూఁచి వై చిన మహాసంపర్తకావర్తక
 స్తనితోద్వర్తనవిస్తృతాశనిశిఖిజ్వాలాకరాళ ప్రభన్
 జరుదేరన్ దృణ్ణలీలః బాదహతిః ద్రుంచం దైత్యుఁ డత్యుద్ధతిన్. 36
- ఆ. మేలు మేలు నిన్ను మెచ్చితిఁ గొను మంచు, ద్విశతబాహుభరితదీర్ఘముసల
 షరశుభిండివాళకరవాలముఖసాధ, నములు వై వ హనుమ నడుమఁ ద్రుంచె. 37
- కా. ఆవేళన్ రఘునేత మారుతిశరీరాటోపమున్ దమ్ముజా
 ప్రావీణ్యంబును గాంచి సంతసిలి యూపైనుండి క్రించెన ర
 త్నోపీరుం గనుగొంచు లక్ష్మణునిచేఁ శోదండముం దాల్చి త
 జ్ఞానవల్లిధ్వసు లెల్లెడన్ నిగుడఁ జేయన్ దాయ యుగ్రాకృతిన్. 38
- మ. కుటిల భ్రాతులున్ బ్రహ్మవశదృక్పాణస్ఫులింగస్ఫుట
 స్ఫుటలుం గ్రూరరథచ్చటాగిటగిటస్వానస్ఫుటాన్యజ్వల
 చ్చటులజ్వాలలు నట్టహాసములు మించుం జండబాహుశతో
 దృటశోదండవిముక్తకాండములు నింపన్ రాముఁ డత్యుద్ధతిన్. 39
- క. దోర్లవమున నలిసిధను, రూర్జితవిశిఖములఁ దునిమి యురవడి చూపన్
 గర్జించుచుఁ దర్జించుచు, భర్జించుచు నసురవరుఁడు బవరము చేసెన్. 40
- కా. శంకాశంకము లేక యప్పుడు రణోత్సాహంబు వాటించి య
 వ్పంకేజా వృజాఁడున్ విభీషణుఁడు వైపై శైలశస్త్రాదు లి
 ర్వంకం గప్పినఁ ద్రుంచి పాదహతిఁ బాఱుం జిమ్మినన్ దిమ్మనన్
 లంకాద్వీపములోనఁ గూలి రిరువు ర్లజ్జాపలన్వాంతు లై. 41
- ఉ. ఆలములోన నున్నమరుదాత్మజుఁ డాకడనుండి యీకడన్
 వ్రాలినవారిఁ జూచి దనవాలము చూచి చతుఃపయోధులన్
 వేలమ కట్ట గట్టి యొదమించెను దత్తునరాగమార్గి యై
 వాలధిసేతుమార్గమున వచ్చిరి వా రతనిన్ నులించుచున్. 42
- నీ. సర్వివార్ధివికాలకైవాలభూమిశస్మిలపాళీనిగన్నిగలఁ గలసి
 హాంబుధితరంగఢోలాంబుబాలికాతాటంకమణిధగద్ధగల నొరసి

- యిత్తుసాగరగర్భరక్షితామృతదంతిదంతావళితకత్తళల నొలసి
తారపారావారశకులభుచ్చిప్తిప్తమకరతోద్యచ్ఛకచ్ఛకల జెరసి
తే. సకలలోకాద్భుతక్రియాజనకశక్త, చాపకర్బురచైభవోద్దిష్ట మగుచు
ద్వీపవాసులు భయ మంద దీర్ఘలీల, వాలసేతువు చెలువొందె వనధులందు. 43
- క. వదలఁడు సవరోదగ్రతఁ, గదలఁడు తా శున్నచోటు గగనాంతరమున్
దుదగన్న మేనితో నతఁ, డుదధులపై వాలసేతు వొదవించునెడన్. 44
- క. రూపింపవసమె హృదయ, వ్యాపారము లీల వాలవల్లిక సకల
ద్వీపము లఙ్గులు త్తూమునఁ, బ్రాపించె నటన్నఁ నత్పృథ్విభావ మొరులకున్. 45
- ఉ. అంత నభస్వదాత్తజదయాగతి ని ట్లరుచెంచుటన్ రుమా
కాంతవిభీషణుల్ రిపునిఁ గ్రవ్వుఁ గ్రవ్విసదోష్టిగాఁ గపుల్
చెంతలవృక్షముల్ గిరులు చేకొని శత్రునిమీఁద వైవ వాఁ
డింతలు నింత లై తునియ నేనె శతాస్త్రపరంపరాహతిన్ 46
- ఉ. అందఱితైలజాలము నిజాంగమునం దుము రై ధరం బదం
గొందఁజ బాదఘట్టనలఁ గొందఁజ బాచుమహోగ్రహేతులన్
గొందఁజబార్జిఘాతములఁ గొందఁజ జానుల బెట్టిదంబుగన్
గొందఁజ ముష్టిసంహతులఁ గూల్చు గపింద్రులు కాంచితకు లై. 47
- సీ. సంగ్రామమున నిల్వఁజాలక పగవాని కంగదుం దై పాతె నంగదుండు
పరిపంథినిశ్వాసపహనహతిఁ జన్ననలనామ మిరవయ్యె నలన కప్పు
దరిఖడ్గహతిఁ దూలి యంతరిక్షమునందు సేలలీల వహించె సేలుఁ దంత
రిపుడేహదీప్తి పర్విన మింటఁ గళలేని ఋక్షరా జన నిల్వె ఋక్షరాజు
- తే. రంభుఁ డలరాచె గతజయారంభుఁడగుచు, స్వేదుఁ డురుసాధ్యసోభ్యవస్వేదుఁ డయ్యె
ముత్తుఁ డాజీక్రియోద్యోగముత్తుఁడయ్యె, వంభుఁ డాక్రాంతధంధుఁడై దాఁగియుండె.
- ఉ. చెప్పెడిదేమి వానరులు చిక్కినవారలు తత్పదాహతిం
గుప్పులు కుప్పు లై పడిరి తూలె విభీషణునేన భూమిపై
నప్పుడు కాలకేయభల మంతముఁ జెందె రఘూత్తమానుజుల్
ముష్టిరిగొన్నతోపమున మువ్వరుఁ దాఁకి రాక్షసేంద్రునిన్. 49
- ఉ. తాఁకి భయంకరాంబకకదంబవికాలకృశానుశీలం
గాఁక యొనర్ప దర్పమునఁ గన్నుల నిప్పుక లుప్పతిల్లఁ బే
రాఁకలిగొన్న సింహము నటాగ్రము లూఁచినఁ దోఁచునాకృతిన్
వీఁక నెదిర్చె రాత్రిచరవీరవరేణ్యుఁడు వారి మువ్వరన్. 50

చ. కరభరితాశుగానశతక ప్రవిముక్తశరప్రకాండని

స్ఫురణ దివంబు రాతిరియు భూరికృపాణమరీచిపాళి రా
లిరి పగలై కనంబడ నుదీర్ణతఁ బోరెడుదైత్యనాథుతో
నరపతిసందనుల్ రణమొనర్చిరి నాల్గునెలల్ క్రమంబునన్.

51

క. దొరకొని పోరఁగఁ బోరఁగ, నఱకువ తెఱకువయు లేనియసురదురములొ

దొరసి తముఁదామె బడలిక, పొరసినసోదరులఁ జూచి భూవిభుఁ డనియెన్.

52

చ. అమరవిరోధి మార్కొనియ హస్తము లస్త్రమితాస్త్రశస్త్రచం

క్రమణశయప్రశస్తిమెయిఁ గయ్యము నేయఁదరంబె! నాల్గమా
సము లొకరీతిఁ బోరిలిరి చాలుఁ గుమారకులార! మీపరి

క్రమము దొఱంగి నిల్వఁ డని రాముఁ డుదగ్రభుజాబలాగ్రతన్.

53

కా. ఆటోపంబున నాంజనేయచరమాంగగ్రస్థితుం డై ధను

ర్వాటంకారకతోరరావ మఖలాశాఖిత్రికల్ హత్తియు
త్పాటింపజ్ శతకంఠమేనఁ గులిశోద్యత్కూర్తరబాణంబులన్
నాటింపం గని బిట్టు నవిధి కినుకం దైత్యేశ్వరుం డిట్లునున్.

54

ఉ. రావణు గీవణున్ సమరరంగమునం గుదియించినట్లు నా

లావున కోహటింపక నిలం గలవే రఘురామ! వేత్తవై
యీవెడక్రోధి నెక్కుకొని యేటికి వచ్చితి వింతదూర! మ

య్యా! విజయంబు నెంద గలఁ డోటు శతాస్యం గడంగి రుద్రుఁడున్.

55

చ. ఎద నను వీరివారివలె నెంచితివేమొ శతాస్యం డన్నచో

బెదరు నమస్తలోకములు భీతమృగేక్షణఁ గూడి సిగ్గు లే
కెదిరి పొంబు చేసెద విహి యిది వీరగుణంబె బీరము

నల్వలక చూడు నాకడిమి నా విని రామన్మపాలుఁ డిట్లునున్.

56

ఉ. బీరము గల్గియున్నఁ గసింపుము వీఱిఁడిమాట లాడినన్

వీరుఁ డటందురే సమరవిధిక నీయరునూలుబాహువుల్
నూలుతలల్ దళించి చలలోలత జంబుకకంకగృధ్రముల్

పోరానరింపఁ జూచి మఱి పోవుదు మన్న శతాస్యం డీనునన్.

57

ఉ. ఘోరశరావళుల్ వఱపి కోయని యూర్చిన రాముఁ డుగ్రుం డై

యూరక దివ్యబాణపటలాద్ధతి జ్వరితాంగుఁ జేసినన్

బోరనఁ గ్రమ్మతద్రుధిరఘోరకణావళు లెన్ని యన్నిటన్

దోరముగా శతాననులు దోచిరి కోటులసంఖ్య లయ్యెడన్.

58

పంచమాశ్వాసము.

మ. పెడబొబ్బల్ ఘనసింజిసీధ్వనులు గంభీరాట్టహాసార్థులు
 విడుగుంజప్పుడు లప్పు దుప్పతిల నాశీలక్రియాశీల నే
 కడలం జూచిన దామ యైన వనరున్దర్శించమధ్యంబు గ
 న్నడియెన్ భీకర మై శతాస్యమయ మై భావింప నప్పట్టనన్.

మ. తనవైఁ గ్రమ్మి శతాస్యతోటు లురుశస్త్రంబుల్ మహాస్త్రంబు లే
 సిన శ్రీరాముండు ద్రుంచు న్రంచు నడుచున్ జెంచున్ విదారించుఁ ద
 త్తనువుల్ కంఠముల్ కిరీటములు శోదంజంబు లొక్కుమ్మడిన్
 దనశోదంజకళాగురుత్వము సుధాంధశ్రేణి కీర్తిపఁగన్.

మ. పనుధానానుండు వింటఁజూన్చి వెన వైవహ్నిప్రాయనారాయణా
 ద్యనమాస్త్రంబులు వైవఁ గ్రమ్మఁ దవీయాస్త్రంబులం ద్రుంతు ర
 య్యనురుల్ దచ్చరముల్ దళించు నృపుఁ డిట్లన్యోన్యశస్త్రాస్త్రహ
 తసముద్భేదితజేహులై ప్రసవితోద్యత్కింశుకశ్రీ తగన్.

సీ. హరికేయూరకోటిరకాంతులతోడ భగదగద్దగితనేత్రములతోడఁ
 జటులదంష్ట్రాశీలశతవక్త్రములతోడ బ్రహ్మాండభేదనార్థులులతోడ
 నక్షత్రలలితపండలమండలలతోడ గగనరోన్మోద్ధురాంగములతోడ
 బాతాళనిర్భేదిపదఘట్టనలతోడఁ జలపసిద్విశతహస్తములతోడ

తే. మఱియు మఱియు ను నెత్తురుల్ దొరఁగుకొలఁదిఁ
 గొలఁది మీఱి శతాననతోటు లొదవ
 నందఱకు నందఱై లోచు నవనివిభుండు
 హనుమ యొక్కరుఁ డారహస్యం బెఱుంగు.

క. మనుకులమణి శతముఖవర్ధనమున కస్త్రములు వైవఁ దత్త్వతుల శతా
 ననవర్ధన మగుటకుఁ దన,మనమునఁ గిరుక గని హనుమ మహిమాధికుఁ డై.

మ. సకలాలోకనభీకరాకృతిశతాస్యవ్రాతదీప్యచ్ఛిరో
 మకుటంబుల్ నిజపద్మరాగయుగమండీరాగ్రతృప్తభా
 నికురుంబంబున కంతురంబు లయికన్పింపన్ యుగాంతంబుభృ
 ద్వికటధ్వానము మీఱి వీరరస మాపేశించి పెల్లార్చుచున్.

సగ్ధర.—

కట్టలొం దిట్టు మట్టున్ ఘనచరణయుగీఘట్టనన్ బిట్టు తోకన్
 గట్టున్ గొట్టున్ ధరిత్రికి గటతట మదరన్ గాటహార క్షధారన్

పుట్టించుకొ బెట్టు మించుకొ బొడమిన నడుచుకొ భూరివజ్రాభముష్టికొ
గిట్టించుకొ బట్టి త్రుంచుకొగిటగిట రదముల్ గీటు ద్విట్కొటి మీటుకొ. 65

వ. వెండియు నతం డభండప్రభాచండిలప్రళయమార్తాండమండలప్రదీప ప్రతాప
ప్రదీపితాటోపవ్యాపారంబున నేపు మీఱి కోపంబు రూపంబు బ్రాపించినకోపున
నజాండంబు నిండి చండకరకులీనప్రకాండప్రచండభుజాదండమండితకోదండముక్త
కాండప్రకాండంబుల మెండున నాఖండలారి మేసికాటుకొండనుండి జొటజొట
దొరంగుక్రొత్తనెత్తురు నెలయేటివఱదల కరుదుపడక బిరుదు విడక సురరిపువివృత
కరాళవదనంబులు నిబిడనికాతరదనంబులు వెడలచూపులు నిడుదరూపులు శతశీరం
బులు ద్విశతకరంబులు గలిగి హంకరించుచు నహంకరించుచు గేక వేయుచువీక
డాయుచు బరుసంబు లాడుచు హరుసంబు గూడుచు గత్తులజతనంబు జీత్తులయ
తనంబు నొక్కటియై మిక్కుటంపుంగడిమి నెక్కువ తక్కువ నొందక పెక్కువ
డిందకయొక్కొక్కపరి పొడమురక్కనులు లెక్క కెక్కువయై పిక్కటిల్లిన నజ్జ
గజెట్టియట్టియెడ గట్టులగొట్టు దెగగొట్టుపట్టెంపువేల్పువట్టెంబు గట్టి నిట్టట్టు నెట్టు
వదఘట్టనంబుల మట్టియాడునవ్వు డకాండతాండవక్రీడోద్దండతాప్రచండం డగు
రెండవదండధరారి మెండు నిండింపుచుఁగాలదండంబుదండియుఁ జక్రంబువిక్రమం
బును శూలంబువేలంబును జరణతలభరనభరముభరచిత్రప్రహారంబులు జూపుచుఁ
గరములు శిరములు నరములు నుఱుముచేసియుఁ బక్కలు డొక్కలు పిక్కలు
వ్రక్కలించియు నొడళ్లలు తొడలు మెడలు నడలించియు నెమ్ములు తొమ్ములు
సొమ్ములు దుమ్ముచేసియుఁ జర్తంబులు వర్తంబులు మర్తంబులు నిర్మలించియుఁ
బానపున్యంబుగాఁ బొడముకొలఁదిఁ బొడవడంగఁ ద్రొక్కునెడ భంగునం దునుక
లై పడుమణిమకుటంబుల నికటంబునఁ బట్టిల్లనఁ బగిలినకరోటికొటులఁ గలసిపెళ
పెళ విఱిగి పొడిపొడి యగునమ్మలదుమ్ములఁ గ్రమ్మి మెదడునం గదడుకొని రుధి
రపూరంబు తోరంబుగాఁ బ్రవహింప ననేకశతముఖపరంపరలఁ బిసీలికలపోలిక
దోమలసామాన్యంబునఁ జెదలుపురువులమారువునఁ గాల మెట్టి నేల రాచియుఁ
బొద్రోచియు మహదంబరాడంబరంబున నవధిం బొరయక నిరవలేవరూపంబున
ఘోషించుచు యుంర్భూసమీరంబుతీరున బలిమి దక్కక యెక్కడం జిక్కక
దిక్కులు ధూళిధూసరితంబులు గావించుచుఁ గాలాగ్నిలీల వేడిమి వీడక జగతి
వ్రక్కలించుచుఁ బ్రళయసముద్రంబు రౌద్రంబున మిన్న ముట్టి శతముఖప్రపం
చంబుఁ గీలాలధార ముంచుచు నవ్వంచముఖహనుమత్కృపి, పంచముఖుండు వియ
చ్చురుల కచ్చెరువును శతముఖశతశతకంబులకు రౌద్రంబును దచ్చమూపతులకు

భయానకంబును నిజనైనికలకు సంతసంబును స్వామికి భృత్యభావంబును సుగ్రీవాదులకు సౌహార్దంబును గనిపించుచుఁ బోయనం బెంపు మీఱిరవెఱపు దీటి నరవానరాసురబలంబులు కలకలంబులు బొవలినయుడుటుండనంబున శతముఖముల బలసంఘాతం బసంఖ్యాతం బై యడరి యడవిచిచ్చు దొడర వచ్చు మిడుతలచెడుతలంపునం గవినగవునెన దివిచి పరివాదిని మొరయించుచుఁ బోరు పిండిపాటుండు తీరుమానంపుఁదానంబు లాని విచ్చలవిడి నిచ్చ మెచ్చుకొన నచ్చ రవెలదిమందిమందిరంబుల నందడి గ్రండుకొన నందఱు క్రిందుపడఁ గేలఁగొట్టియు గాల మెట్టియు నవలీల కవలీల లొందించె నట్టిక్రందునఁ దద్రజస్థం నుద్రేకించి భద్రగజచర్మంబు లొలిచి విద్రూపంబుగాఁబయి గప్పికొని యప్పు దప్పడమిందెగి పడినబెడిదంపుటడిదంపుఁదునుక లందుకొని యక్కడక్కడ నొక్కొక్కకండ ఖండించి నోట నిడి గసగసవలి చవి గొని సొక్కి పెక్కురీతులఁ బాతరలాడుభూతతతుల మతుల కతులప్రియంబు లొదవింప బెడవెడలల లొక్కొక్కవరిం చెచ్చి ప్రక్కఁ దింది యెక్కుడుమెదడుముద్ద లొక్కొక్కకడ రాసి చేసి దక్కినపునుకులం గుటంబులం గదియించి కొఱచిదయ్యంబులు రవులొలుపుమంట లుటినస్త్రోత్తశవంబుల వడిసినతైలంబు వదిలంబుగా నిడి పులుకుకంపుకొననిపాలసురుచికొని యొండెడ నిండించి ఖండఖండంబు లగుగొంతుస్త్రోవులు తుత్తునుక బైనమాంసమాంస లాస్థిశకలంబు లొకవంకం బొంకించి యంగుళంబు లారయనిచేతులు పదతలంబులొకతలంబునందుఁ బొందించి నజ్జునజ్జగునజ్జ నుజ్జగింపక ప్రేవు లొక తావునఁ బ్రోవులు గావించి తండతండంబుగాఁ గండమెండుకొనుగుండియ లొండు చోట నిండి నిండువేడుక నేడువండువు భుజియింప రం దని బ్రహ్మరక్షోమండలంబుఁ దోతెచ్చి బంతులు సాగించి యవి యన్నియు నిడి యెడనెడ వలసినపదార్థంబు లనుమయ్య దయ సమగ్రంబు లడిగి పెట్టించుకొనుండని నొడివి కడునియమంబున భోజనంబులిడి శాకినులు వెనుకటిబంతి కాయిత్రమై చనుచొ దనిపందినఁ గన్నులకుఁ గోరగించుస్త్రొన్నెత్తురుకాలువలగుబులుగుబుల్లునం దుమికి యొండొరులు చల్లులాడుచుఁ బాయుచుఁద్రోయుచుఁ బట్టుచుఁ దట్టుచుఁ బెక్కుంబ్రోదుల సీందులాడుశాకినులడాకకు వీక వీడక మూక గూడి స్థూలంబు లగుమస్తజాలంబులు గ్రక్కునఁ ముక్కునం బొడిచికొని యొక్కటికొక్కటి తలకడచి బంతులు గొనిపాటుబోరువలపొంతలవంతుల మింతుమనుమంతునన నంత నింత దూటి కొంత దేటి చెంతఁ జేరి బెగడు డిగి ముంగాళ్ల నిగిడి యమ్ములం గ్రచ్చిన యెమ్ము లొడలం గడలుకొనకుండునట్టి లెంతయుఁ గ్రుంగి బలిమికలిమిం గలగొంతుకొ వ్వంతయుం

బెకలిరాఁ గఱచుకొని పఱచుచక్కలకుం చక్కనియ్యక పెక్కుగతులఁ బెనంగుచు
నాలుగైదుమీఁద బిన్ననకొ వ్రాచినం బెగడుకుడిచి కదచి చనువానియవటుతలంబు
లగలఁ దన్ని తద్దయు గద్దరితనంబున నోటిమాంసంబు లొడియుగద్దలయద్దవిడిఁ
గైకొనక యొక్కడిక్కునఁ బెక్కుకూటువ గూడుకొని ఖరనఖరధారమర్తంబులు
చ్రొంది భటకశేబరచర్తంబులు సింది నంజుడు దినునెడఁ గ్రొవ్వున టివ్వునం దూఱు
గూబలకు జడిసి నలుగడలం బఱచువాయసంబులును గలిగి నగుణవృద్ధిపదం బై
వ్యాకరణంబుజోక, నవయవనిగ్రహస్థానంబై తర్కంబుకర్కశంబున, బహుచక్ర
సూచిత గ్రహచారంబై జ్యోతిశ్శాస్త్రంబురీతిని, బరుషశూలగదావళిప్రభంజనంబై
చైద్యవిద్యపద్ధనం బెద్దయు భీతివిస్తయబీభత్సహేతు వయ్యె నట్టియెడ. 66

క. ఇక్కరజిఁ బెక్కురక్కసి, రిక్కదొరల హనుమ నుహరింప రఘువరుం
డెక్కటిపాఁ రొనరింపఁగ, నక్కజవడె జగము వారియలవుకలివికి. 67

మ. శరవర్షంబునఁ బెక్కుతూపులు జనించకొ మించి వీరత్వముకొ
పెరవుకొ లావుఁ బలంబు వీడక మరుద్విద్యేషి పోరాడఁగా
నరకే మేలని మెచ్చి శ్రాంతి గనిన ట్లాల్తీ యకోదండుముకొ
శరధివర్షంబు మొనంగె దాశరథిపార్శ్వద్యోతకుకొ నీతకుకొ. 68

జ. ఇచ్చిననుచ్చికకొ వినయ మేర్పడఁ గైకొని వీరవత్నియా
టిచ్చరణంబు నేయుతమి హెచ్చినసిగ్గున మోము వాంచె నా
ముచ్చట తా నెఱింగి చెలి మో మరవంచఁగ నేల రక్కసుం
జెచ్చరఁదోరఁ జీరు మని శ్రీరఘునాయకుఁ డానతిచ్చినకొ. 69

మ. దరహాసాంకుర మాన్య సీమ దళకొత్తకొ భర్తయగ్రస్థిలికొ
సరసాలోకనలీల మ్రొక్కి శరముల్ చాపంబుఁ జేఁ బూని య
య్యరవిందాన్య గుణంబు దీటుచును బ్రత్యాల్లిఘపాదాబ్జయై
నెఱివీరంబునఁ గాశరాత్రివలెఁ గన్పించెకొ సురారాతికొ. 70

ఆ. కినుక గడలుకొనినఁ గెంపుకన్గొనచాయ, మొదట నెఱ్ఱి నైన ముదితతూపు
లసురఱొమ్ము దూరి యావలఁ జనునప్పు, డేకరీతిఁ దోచె లోకములకు. 71

చ. పిడికిట లస్తకం బెనయుపెంపు గుణంబున వాఁడిబాణముల్
దొడిగెడిసొంపు శత్రుపయిఁ దోరముగా నిగిడించుతెంపు వాఁ
డుడుగక యేయునస్త్రీతతు లొక్కటఁ ద్రుంచుతలంపు నింపుగాఁ
బడఁతుక భండనద్రఘిమ భర్తకుఁ గన్నులపండువై తగెకొ. 72

కా. కోపం బూని శతాన్యుఁ డాత్తశతదోషోదంధచండాస్త్రధా
రాపారంభరి ముంప నేకభసురుగ్రవ్యాళచివ్యాశుగ
వ్యాపారంబున నన్నియుం దునిమి యున్యచ్చాపవిద్యాశవ
ద్యోపాధ్యాయి యనం దనర్చెను బ్రయోగోత్పర్జనోజ్యేగతః. 73

లే. సాహసోద్వృత్తిఁ గపి వరాహోహ యైవ, యవ్వరాహోహపై దైన్యఁడభుమనించు
శరము లరిమీఁద నిగిడించుజనకతనయ, యస్త్రములు నిండి నీరంభమయ్యెనభము.

సీ. కమలాక్షి తెలివారుగన్ను లేగతిఁ జూపెఁ గాలానలజ్వాల నేలుడారు
మగువ లేనగవారు మొగ మేకరణిఁ వెల్పెఁ బ్రళయకాలాభీలభానులీల
నబలశింజినీమ్రోత యది యెట్లు ప్రకటించెఁ గల్పాంతదీర్ఘ నిర్ధాతవముఁ
గలకంఠియలఁతిహుంకార మెమ్మెయి దాఁటె నిలయర్పుంహుమరుద్విహరణంబు

లే. నతివమార్దవ మెటులు క్రౌర్మయి నెఱపె
లలనసోశీల్య మెటులు దౌర్లభ్యమయ్యె
బాలముగ్ధత యెటు లనిఁ న్రాధి మెఱసె
నని వెఱఁగుంజెంచె రాముఁ డయ్యవనరమున. 75

క. శనఘనశరములు దురుముచు, దనపై విశిఖములు గురియువనుజేశ్వరునికొ
దన కతిదు స్తురుఁ డెటు లని, తనలోఁ జింతించి కారత తదవనరమునన్. 76

సీ. ఏమంత్ర రాజంబు నేమంబున స్మరింప వివిధసంస్కృత్యుపద్రవము లడఁగు
నేమంత్రము జపించి పామరత్వము డించి వాల్మీకి సక్రవీశ్వరతఁ జెంచె
నేమంత్రమహిమచే నీశ్వరత్వము గాంచి హాలాహలాహారి యతిశయిల్లె
నేమంత్రమణి దావహించినవిభునందుఁ బ్రకటించె దారకబ్రహ్మసంజ్ఞ

లే. యట్టిశ్రీరఘరామమాలాభిధాన
మంత్రము స్మరించి వింట నంబకము పూన్చి
సత్యనిధి రాముడేని నే సాధ్యి నేని
వీనిఁ దునిమెడునిది యని విడుచుటయును. 77

క. అక్కడిఁదిశరము దిక్కులు, వ్రక్కలు గా మంట లంటి వనధులు గలఁగన్
రక్కసితేనివయిం బడి, యొక్కటఁ దల లెల్ల దుల్చి యుర్విం గూల్చెన్. 78

సీ. బర్హిర్బుఖానందబాష్పవర్ష ముతోడ సంతానమానవర్షంబు గురినెఁ
దపసివీణానూన తానమానంబుతో గాంధర్వమానిసీగాన మెనఁగె
నకలలోకశ్రేణి చల్లనియూర్పుతో నాలితెమ్మెరహాళి గీలుకొనియె
మునిమానసముల బాయనికలంకములతో జలధులఁ గలకలఁకలును జేతె

లే. చెఱి లుడిగి వేల్పుదొరలు జేజే యటంచు

రామసీతాంజనేయులఁ బ్రణతి చేసి

రఙ్గలవానరపీరులు హర్ష మొంది

రని శతాననవసుజేంద్రుఁ డడఁగినపుడు.

79

మ. తనచే నున్నధనుశ్శరంబులు సుమిత్రాసూతికిఁ భర్తవం

పున లే నవ్వాలయంగ నిచ్చి విజయంబుకొని వీరశృంగారముల్

తనరూ పొందెనొ నాఁగఁ గ్రొంఁజెమరునిద్దాచెక్కుటద్దంబులకొ

మొనయం గారవమింపు సొంపు నెనయకొ మ్రొక్కెకొ రఘుస్వామికిఁ.

80

క. మ్రొక్కినచక్కెరబొమ్మను, మక్కువ పెక్కువగనంగ మన్నించి విభుం

దెక్కిటిగారామనఁ దన, చొక్కపునుణిహార మొనఁగఁ జూచి నతి యనున్.

81

కా. ఘోరాస్త్రహత మైవకాత్రపునిమ్రొన్నెత్తుటకొ బుట్టి పెకొ

బారుల్ దీరుశతాస్యోజిమశకప్రాయంబుగా స్వాంఘీనం

చారస్ఫూర్తి నడంగఁ ద్రొక్కిన నభస్వత్సూతికే గాక నీ

హారం బన్యులు దాల్చు నద్దులె త్రిలోకాశ్చర్యచర్యాధికా!

82

మ. శతకోట్యర్చదసంఖ్యలం బవహతిం జక్కాడి యాయొక్కనికొ

హృతి గావించఁగలేక డించెనె జగం బెల్లకొ భవప్రీతి నకొ

స్తుతి గావించుదలంచి గాక మనకుకొ సూనుండు సద్బంధుఁడుకొ

హితుఁడుకొ భృత్యుఁ డమాత్యుఁ డాత్మఁ డిఁక లేఁ డేతాదృతుం డెయ్యెడన్.

83

క. మీకారుణ్యనిధానం, బీకరువలివట్టియే బహిఃప్రాణము నా

కేకమతి మీకు నితఁడే, గాక తదన్యండు కలఁడె కాకుత్స్థమణి!

84

కా. ఆఁ జేసె మహోపకారములు దౌత్యం బూని యన్యోన్యర

క్షాజీవాతువనం జెలంగె మతివాక్సారీరసానాక్రియల్

మీశాడకొ వెలయించె నుంచె మది మిష్టే వాయుజం డీటుణం

భేజన్దంబునఁ దీర్చుకోఁగలమొకొ యింకకొ నృపాలాగ్రణి!

85

క. భావింప జగములందు మహావీరుఁడ వీ వొకండు వస్త్రద్రధిమకొ

మీవెనుక దావకీయకృపావని జగదేకవరుఁ డనిలజఁ డధిపా!

86

క. ఒక్కనిఁ జంకితి మీదయ, నిక్కువముగ నే నితండు నేలనె రాచెకొ

బెక్కుండ్ర నెక్కుడక్కడ, నిక్కులిగినజయవిధాన మితనిదిగాడే?

87

క. ఇచ్చటికి మనల నందఱు, దెచ్చినవాఁ డసురవరులఁ దెగఁజూచి జయం

బిచ్చినవాఁ డితఁ డుండఁగ, నిచ్చిరతరహార మెవరి కిచ్చెద రధిపా!

88

సీ. వీరమృదుతనత్కథారత్నహరముల్ సునమరుల్ కంఠభాగములఁ దాల్చు
 రేమహామహువృష్టి కీరేదులూకంబులనదుకుండలదొంతఁ తై కనఁబడు
 నేవీరవరుదేహ మావహించినదీప్తి మిహిరాదులకు మిఱుమిట్లు గొలుపు
 నేకపీంధ్రసియున్ని మిక్కిలివట్టికాజాలకంబుల కాలచాల మయ్యెను
 లే. గంఠ చరమాంగ ఫాలభాగముల మును

పనుజ వానరసేనలఁ దాల్చె నెవ్వఁ
 జట్టివిశ్వాధిపనకు మీయనుఁగుఁబట్టి
 కాంజనేయున కొనుఁగుండు హర మసిన.

89

మ. ప్రియురొ లాడినమాటలంబతి నిజప్రేమకపాత్రుక్ మరు
 త్ప్రియపుత్రుక్ బహుకార్యనిర్వహణతాభీరుప్రభావప్రతా
 పయశశ్చిత్రచరిత్రు వివ్యకరుణాపారీణదీప్యత్సభా
 శ్రయదృష్టిందిలకించి యిట్లు లనియెక్ బ్రావృట్టయోదార్భటన్.

90

క. నీ వెప్పుడు మాతాపితృభావమునను మమ్ముఁ గొలిచి ప్రబలితి గానక్
 భావిబ్రహ్మపదశ్రీఁ బ్రోవంగల మహిమ మింకఁ బొందెడు తండ్రి!

91

కా బ్రహ్మజ్ఞాననిధానమానసమునక్ భావింపఁగా నవ్యయ
 బ్రహ్మత్వం బనుభూత మైన దయనక్ బాహ్యంబునక్ నిశ్చల
 బ్రహ్మత్వంబు వహించి భావినమయప్రాప్తప్రభావోన్నతిక్
 బ్రహ్మాండోద్ధరణప్రసక్తి మనుమా భావాధృతిం బుత్రకా !

92

సీ. ఈరత్నహరంబు నారాయణుండు దొల్లి స్వల్పకీఁ బ్రభునిగాఁ జేయునపుడు
 బ్రహ్మ కొసంగె నాబ్రహ్మ యుగతపంబునకు మెచ్చి యిష్టోపనకు నొసంగె
 నారాజయోధ్యఁ బట్టాభిషేకమువేళ ఫరియించె గానఁ దద్ద్వంశభవులు
 తరతరంబులనుండి తాల్చు రన్యులనర్హు లిది కంఠమునఁ బూన నిదియుఁ గాక

లే. కామరూపాన్నితము సార్వభౌమచిహ్నమిపు ధరియింపు నీ కర్ణ మిది ధరింప
 మత్కుమారుడఁ వగుట విష్ణుహితహర, ధారణంబునఁ గననయ్యె పీరవర్ధి! 93.

క. అని వల్కి రాముఁ డాశ్రిత, జనసురనైచికి ధరాత్మజకు సంతోషం
 బినుమడిగాఁ దనహరము, హనుమమెడక్ పైచె చివిజు లలరులు గురియన్.

94

క. ఆహరము భావిజితను, రాహరము హనుమమేన నలరె భవిష్య
 ద్వాప్యహరమోహనాంగ్యుప, గూహనపుల కాంకురములకొమరు దెలుపుచున్.

95

ఆర్యురాముఁ డిట్లు జనకాత్మజతోఁ బరమాపు సింహికా
 వైరి బహుకరించి సురవర్ములు ధాతృపురోగముల్ దనుకొ

జేరి నుతింప వారిమతిఁ జేకొని వారలఁ బంపి పోరిలోఁ

దాటినయాత్మనేనల సుధామయపీఠలఁ దెల్పి గ్రక్కునన్.

96

మ. సకలాసీకముతో ససోదరముగా ఛాయావహారావరాం

గకసీమాగ్ర మలంకరించి సతితోఁ గైలాసముం జేరి చం

ద్రకళోత్తంసునిప్రార్థనన్ నిలిచి తప్పకప్రహృష్టాత్ముఁ డై

సకలవ్యాప్తి రహించురూపు గనిపించన్ విస్తయస్వాంతుఁ డై.

97

ద్విపదగర్భితసీమము.—

తారకబ్రహ్మమంత్రవిహార! సుగుణహార! కృపాసీధీ! యని రాజధరుఁడు

వృష్టినమస్తిజీవనమగ్రరూప! యష్టమదావహా! యని శాంభవియును

బుంగ్యజాపాదివర్జిత! నిన్నుఁ గంటి భాగ్యము దగె నని వవనాత్మజుండు

కించుల మము విలోకించి రక్షించు మంచును నన్ను లై యలసోదరులును

తే. దక్కినసురవరోత్తము లొక్కమతిని, బెక్కువనుతులు సల్పిన సొక్కివాయు

నూనుని మొగంబు చూచు చమానుషంబు, మాన కతఁడు వహింపంగఁ దోస కదలి.

క. అనుజుల మనుజులు దనుజులు, తను జయపెట్టంగ భానుతనజాదికపురో

మొనసి కొలువఁగను బహువిధ, జనపదములు వననదములు సలికిఁ చెలుపుచున్. 99

మ. చని కాంచెన్ రఘువంశచంద్రుఁ డెదుటన్ సాకేతమున్ వజ్రమో

హనవప్రాసలభుకృభాన్నతఫణోద్యచ్ఛృంగసంఘాతమున్

వనజాతప్రియరాహుమోహకలనావప్తంభసౌధాగ్రకే

తనసీలాంతుపటివరితము నను స్తప్రాభవస్సీతమున్.

100

తే. కాంచి శుభలగ్నమనఁ బ్రవేశించి నగరి, వాకిట నుమిత్రసోదరాసీకముగను

జానకియుఁ దాను బవమాననూను డిగ్గి, విడుదులను దండనాథుల విడియఁ బంచి.

తే. హనుమ కైడండ గొని రాముఁ డవనికన్య, యెడమకడ రాసహోదరు లెనసిగిలువఁ

గతిపయజనంబుతో నీజాగమనము విని, సంతనముఁ జెందుతల్లులచెంత కరిగి. 102

ఉ. మ్రొక్కిన నక్కునం బొదివి మూర్ధము మూర్ఖుని హస్తబాష్పముల్

మిక్కిలిగాఁ గుమారకులమేనుల ముంపుచు వారు రామ! నీ

వెక్కరణిక్ శతానను జయించితి వన్నఁ ద్రిలోకకంటకుం

దక్కరినాత్ముఁ డంచుఁ బవనాత్మజుఁ జూపి రఘూద్వళుం దనున్.

103

సీ. మట్టుమీఱిననుహమహిమ మై చద లెల్లఁ గప్పినలోకవిఖ్యాతుఁ డితఁడె

లెక్క లెక్కువ యైన వెక్కునేనల మేన సంభరించిననుహసత్కుం డితఁడె

- నిమిషములో నముద్రము లెల్లఁ గ్రమియించుననిలేనిభువనేశకాలి యితఁడె
కాకాంతరీపభూస్థలీనుండి లంకకు వాల మర్చినజగద్బంధుఁ డితఁడె
- ఆ. యప్రమేయధృతిశతాస్యకోటులఁ గాల, మెట్టివట్టి గట్టిదిట్ట యితఁడె
వేయిమాట లేల? వినుఁడు పోరున మాకు, విజయ మిచ్చినట్టివీరుఁ డితఁడె. 104
- తే. తల్లబార! పురుష్రమతల్లబార!, యితనిసాహాయ్యమున నయ్యె సింహకార్య
మనినఁ గౌనల్య మొదలైనయతివ లభసి, నానతఃపిరస్కుఁ గని కొనియాడిరపుడు.
- ఆత్మలకు మ్రొక్కి బాసకీ, యుత్తమనతివని యశోచితోత్తలఁ బొగడె
జత్తమున నలరె రఘువరుఁ, డత్తఱిఁ జనెనగరి కనిలకాదులతోడన్. 106
- తే. అరిగి యభ్యంతరగృహంబునం దొకయెడ, నిష్టగోష్ఠి వసించి యొకింతసేపు
నకు విదేహన్య పాలకన్యాలలామ, చెలియ లలకంబలాడ విచ్చేయుఁ డనిన. 107
- తే. అడవిదిరుగుడువడుగురా జడుగుఁ బాయ, కరుగుదేరంగఁ జని రాముఁ డలరుతావి
గులుకువన్నీట జలకమై జీలుఁగనుడుఁగు, లమరఘరియించి మాధ్యాహ్నికము లొనర్చి.
- మ. తనచెంతకొ గృతకృత్యుఁ డైనహనుమం దర్పించి రావోయి పా
వని! యంచుం గర మూఁది తోడుకొని నీవ్యద్భాసురామ్నాయమం
త్రసినాదాన్విత మార్గసోపదహితాప్తభ్రాతృకం బైనభో
జనకాలాంతరసీమ సొచ్చి రఘువంశస్వామి యప్పట్టునకొ. 109
- ఉ. ఉత్తమరత్న పీఠమున నుండి పుఱుంగటఁ దక్కుగిన్నియల్
పుత్తడిమేలిపల్లెరము ముందర నుంచిన నందుఁ జేరి రా
కత్తరి నోసరించుమరుదాత్మజహస్తముఁ బట్టి పట్టి! నా
పొత్తున నారగింతు వెటు పోవక రమ్మని పల్కి మక్కువన్. 110
- చ. కుడియెడఁ గూరుచుండ నిడి కురిమి నందఱు దాల్చి వచ్చుటకొ
బడలెగదా! శరీర మనిపాణి స్పృశించుచు నొయ్యి నొయ్యనం
గడిమి నుతించుచుం గరుణ గన్పడ సారెకు మోము చూచుచుకొ
వడుగు ముదబ్ధిఁ దేల్చెఁ బతివత్సలతాగతి యేమి చెప్పుదున్. 111
- చ. మొగ మొకయింత వంచి కయిమోడ్పునఁ గుండలకాంతి చెక్కులకొ
ధగధగ లీన దేవునిపదద్వయి చూచుచు నేవికారముకొ
దగులనిచిన్నిరూపున నశండు గనంబడె రాముచెంగటకొ
ముగుదతనంబు నద్వినయముకొ భయముకొ బ్రియముం బెనంగొనన్. 112
- సీ. అడుగుఁ గెందమ్మిచాయలు చందురాకట్టుజగతిప్రాఁగెంపురాజగతి సేయఁ
బై తాణిసరిగంబుల మించు తెదినభంబులకాంతలకు మేలుమునుగు వేయె

- మొలనూలిచిఱుఘంటికలనాదు నవరత్నకరకంకణధ్వని గారవింప
నికరంపుకెంపుటందియలనందడ నొంది గిలుకుమట్టలరవల్ గులకరింప
తే. నఱుతఁ దొడిగిన తెలిము త్రియంపుఁగూర్పుఁ, బనులఱంటిఱవికమిందెఱుఁచెఱుఁగు
వెనుకబిగియంగఁదిగిచి సీవికడఁ జెక్కి, బంలివడ్డింప జానకీకాంత వచ్చె. 113
- తే. కొను చలియింపఁగా నెమ్మోగము నెమర్పఁ, జెదరి పాపటచేర్చుక్క చిందుద్రోక్కఁ
నెల లొసఁగు హేమపాత్రలు చే ధరించి, రాముబంటిని వడ్డించె భూమికన్య. 114
- మ. కలమాన్నంబులు పవ్వ లప్పడములుక గారెల్ వడల్ బూరెలుక
ఫలముల్ చక్కెర లుక్కెరల్ సిగరలుం బచ్చళ్లు సద్యోఘృతం
బులుఁ దేనెల్ పరమాన్నముల్ పలురసంబుల్ కూరలుక మున్నుగాఁ
గలనానావిభభక్త్యభోజ్యములు వేడ్కన్ సీత వడ్డించినక. 115
- మ. ఆనఘాచారులు బ్రాహ్మణుల్ మునుపుగా నాపాశనంబుల్ ధరిం
చిన సర్వత్రసుభోజ్యము నై రఘుశ్రేష్ఠుండు నాపాశనం
బును బ్రాణాహృతు లైన మారుతిమొగంబుం జూచి యాహారముం
గొను మాతండ్రి! తుఘాన్ని ఁఱి నని వాత్రవ్వక భయం బొందుచుక. 116
- క. ప్రాంజలి యై నృప! మీరలు, భుంజింపక మున్నుగాఁగ భుజియింపఁగ నా
కుం జన దనవుడు రఘువరుఁ, డంజనిమతు నాదరించి యాఁగా కనుచున్. 117
- ఆ. మొదటఁ గొన్నికబళములు గొని యింక నైన, నారగింపు మనిన నాంజనేయుఁ
డధిప! మీర బఱక యారగింపుచు నున్నఁ, గాని భుక్తిసేయఁ బూన ననిన. 118
- క. ప్రతికబళమునకు శ్రీరఘుపతి, భుజియింపు మని పల్క భాగ్యంబిదిగో
కృతకబళుండ నయ్యెద నని, యతఁ దనఁ బరితుష్టి గాఁగ నశనం బైనక. 119
- క. భూజనపతి సంతుష్టిగ, భోజన మొనరించినంత ప్రాద్దును వినయ
వ్యాజమునఁ గడపి పిమ్మట, భోజనభాజనము వేగఁ బుచ్చుకొనుటయుక. 120
- ఉ. పొత్తున నారగింపకయె భోజనభాజన మిట్టు లేల నీ
వెత్తుకపోయెదన్న జగదీశ్వర! దేవరభుక్తశేష మే
నిత్రటి మత్కులప్రజల కెల్లను బెట్టి భుజించువాంఁడమొఁ
బుత్తడివల్లెరంబు గొనిపోయెద నంచు నమస్కరించినన్. 121
- తే. అలఁతినగవునఁ గడు మంచి దట్లుసేయు, మనిన నతఁ డేఁగఁ దమ్ముల నవనిసురులఁ
గాంచి కంటిరే? హనుమంతుగాఁధవినయ, సనయచాతుర్యములు నిదర్శనము గాఁగ.
సీ. భుక్తశేషము మనంబున నెంచి యధికారి నొనొ కానో యని యడుగ వెఱచె
బొత్తున నాతోడ భుజియింప రమ్మన్నఁ దగవు గా దనక యొద్దనె వసించె

నే దుష్టి గనకము నైత్తుక సనరామిఁ పగునతి వహించి తామసింజెః
గవులలోఁ దానునొక్కడ స్వామిహతు లాట నందఱ కిడుదునం చభిలషించె
తే. నిట్టినిరహంక్రియాస్ఫూర్తి యట్టివివర్య, మిట్టిభయభక్త లెవ్వనికేనిఁ గలవె?
యనుచుఁ బొగడుచు నుత్తరాపోశనంబు, గొని కరంబులు వాచ్చెఁ బావనియనంత.

తే. తగువబంగరుకుండలంబులు చలింప
హారములు జన్నిదంబుతో ననంగి వెనంగఁ
బాణియంగమునఁ బల్లెంబుఁ బట్టి వడుగు
మొగము చెమరింపఁ బఱలెంచి యగినె కెగనె.

124

చ. గునగున వచ్చి యట్లగినొప్పుపయ్యి వసియించి చుట్టురుం
గని కవులార! వైవతశిఖామణి పించిన నుప్రసాద మేఁ
గొని చనుచెంచినాఁడ మిముఁ గూర్చి ప్రియం బగునేని మీరు భా
రన నిది స్వీకరించుటకు రాఁగవరో యిట కంచుఁ జాటికన్.

125

సీ. ప్రావృద్ధ్యలాహకార్పటుల నాకర్ణించి దివి బలాకశ్రేణి గవియుకరణిఁ
బూర్ణచంద్రోదయంబు గనుంగొని చకోరనికరంబు నల్ దానల్ నిండినటులు
సరసవసంతాపనరమున భసలయల్ మనుమమంజరి మూఁగిసొనువినమునఁ
గటనారాయణికరనుభాకలశంబు గని తారసిలుదివోకనులవరునఁ
తెఱవారిఁ జొరసేక వెఱదారి తమిమాటి తేనెయ్యాఁగలు బారుచీరుకరణి

తే. నఖలవానరు లరుచెంచి యగినెచుట్టు, నట్లు లెత్తుక మాకు మా కని యడుగుచు
నిడుదచేతులు చాఁపుచు నిక్కి నిక్కి, రంతుఁ గావింప హుచు తపంతరమున.

క. కవు లావరింప నొక్కొక్క, కృపులకము లెక్క నొక్కొక్కనికి నిడుగా
నవుడుం జాలమి నగి సా, కపరిమికంబుగను దుస్సి యనిలజాఁడు వయన్.

127

క. ఒడయనిమణిభాజనమునఁ, దుడిచి తుడిచి వైవ నొక్కటరుకయ్యం బుడమిం
బడకుండఁ బట్టి లోఁగొని, యొడ లెత్తినఫలము నేటి కొదవె నని కవుల్.

128

చ. తళిగప్రసాద మందఱికి దక్కువ యెక్కువ లేక మార్చి మా
కలుషము లెల్ల మార్చి హితకార్య మొనర్చిననిన్ను దీవ
త్సల! సుతియింప శక్తులమె? సర్వకర్మబుధాగ్రగణ్య యం
చలమి దలిర్ప నెంచిరి కశీశ్వరు లందఱు వాయునందరున్.

క. మా కందఱకును బ్రాణము, లాకలన నొసంగి ప్రోచి త్రైహికసుఖమున్
లోకేశుక్షేప మొసంగి దయాకలనం గలుగఁజేసి తాముష్టి కమున్.

మ. భవపాశంబులు వానెఁ బేళలదయాపాగావలోకామృత

ప్రవక్తప్రాత్తుల మైతి మిందఱము శూభదృష్టిముక్షిప్రదా
నవిధానాత్మకొలల్ దొలంగె నని యానందాశ్రువుల్ జాఱఁగాఁ
బ్లవగేంద్రుల్ నుతియించి రందితహితాలాపావనిం బావనికొ.

131

ఉ. ద్వాదశినాఁడె మానివసుధారుహ మెక్కి ప్రసాద మియ్యఁగా

నాటటంబు జాలకున్న నగిసాకులొసంగుట నాటనుండియుకొ
గాదె జగత్ప్రసిద్ధిగ నగస్త్యతరుచ్చదపాళి ద్వాదశీ
ద్వాదశి మాన రామ్యుల సదాగతినూతి పరిగ్రహించుటకొ.

132

ఉ. తారకమంత్రరాజము సదా పరియించునగస్త్యు పేరిటకొ

మీఱిన దౌట నయ్యగినె మేదినిఁ బూజ్యముగాఁ దలంచి నీ
తారమణాన్నభాజనము దాల్చి వసించుట గాక లేనిచో
వేఱొకచెట్టు లేదె? రఘువీరునిపల్లెముఁ బూని నిల్వఁగకొ.

133

సీ. రమణీయమణిపండలమరీచివల్లిక లంబరన్యగ్రోధ మావరింపఁ

దనుకాంతిహరిదంతదంతిదంతములకు నికరంపుబంగారుసేరు వూయఁ

గటిఁ గట్టుకొనినబంగరుపట్టుపంచెపై ముప్పేట మిసిమిక్రొమ్మంజి వెలయ

మాకు మా కనుచు నుద్రేకించుకపులందుఁ దనచూపు కరుణామృతంబు గురియ

తే. మునిమహీరుహకాఖ్యాగ్రమున నొకింత, యొఱిగి డాకేలఁ బల్లెరం బూని రామ

చంద్రునిప్రసాద మొసఁగుప్రసన్నమ్మార్తి, మారుతి ఘటించుఁగోరికల్ మాదృశులకు.

ఉ. అంబుజసంభవాదికసుధాశనదుర్లభ రామభుక్తశే

పంబు లభింపఁజేసి కపిజాలికిఁ బూజ్యపదంబుఁ జూపి యు

ల్లం బలరించె వానరకులప్రభుఁ డాతఁడు తన్నుమాలియై

నం బరబంధరక్షణ మొనర్చుట పెద్దలశీలమేకదా.

135

క. మారుతిఁ బోలినవంశోద్ధారకుఁడు వసింపఁబట్టి దనరెఁ గవికులం

దేరితి నైనసద్గుణ, పారంగతుఁ డున్నకులము ప్రబలకయున్నే.

136

క. వీలికకుం బ్రియుండై కుల, పాలకులకుఁ బ్రియ మొనర్చి ప్రబలినహనుమ

ల్లీలలు విన్నకృతార్థుఁడు శ్రీలం, బెనుపొందు నని వసిష్ఠుఁడు పల్కకొ.

137

క. వి గౌతమనూతి వసిష్ఠునికిం జేదోయి మొగిచి శుభమతి రఘురా

మన్యపతిరాజ్యంబున దిన, దినముం బావని ఘటించుతెఱఁ గేది యనకొ.

138

క. దినకరవంశపురోహితుఁ, డనియొకొ వినవయ్య మున్ను హనుమయ్య దినం

బును రామరాజ్యమున నడ, చినగతిపరిపాటిఁ దెలియఁ జెప్పెద నీకుకొ;

139

౦ చ మా శ్వాసము.

క. సామీరిరహితకార్యం, జే మున్నది? రామశృవతి కిరలికి రామ

స్వామివినా పరకార్యం, జే మున్నది? యితరజలంబు నే శక్తుం
మ. శతకంకానురునిం జయించి యిటులం దయానమేపరిమళం.

బతి సాకేతపురంబునం బ్రబలసంపత్కీర్తి వర్తించుచున్
కృతకృత్యుం డయి యొక్కనాఁడు కరుకావ్యప్రీతి గాల్గిరి
పతులన్ మైత్రి విభీషణాదికుల సంభావించి తాల్గిల్లుచున్.

మ. శ్రమముం జెందితి రన్నలార! బహుసంగ్రామంబులన్ మీసఖి
త్వమునం గార్యము తెల్లఁ జేతుటె యథాస్థానంబులం బొందుఁ
డొచు మణిస్వర్ణవిభూషణాబరము లచ్చో నిచ్చి వీడ్కొచ్చినం
గములె వారలు నేఁగఁగా హనుమ యొక్కండుండెఁ పట్టన్నిధిన్

క. మనుకులనృపహేం నహా, సనమజ్జనభోజనాదికయశశ్చ మరుదై
హనుమం బాయఁడ హస్తము, లనితరసామ్రాజ్యపాలనాన్వితః పయ్యున్.

సీ. త్వానుతాచుంబనాన క్తవీరసాక్రాంతకోణాంతనేత్రములతోడ
నీతాదృశస్త నాశ్రిష్టకుంకుమకుంకలక్షిరక్షస్థలంబుతోడ
జనకజానయనఖంజనరంజనాంజనాడంబరస్ఫుటలలాటంబుతోడ
స్వప్రయాధరపానసమయగల్గవ్యాప్తకరయుక్తచరిత్రకాంతితోడ

తే. దావీదేంపునునుంపుమోవితోడ

నుదయమునకంటె ముందుగా నిదుర లేచి

రాముఁ డలకేళికారామభూమి వెడలఁ

బాదుకలచప్పు చాలించి పావనియును.

మ. జననాథాగ్రణి కేకేమందిరముపట్టుం గెంపురాగోడవం

కనె పొంకంబగు తుందనంపుజిగిబల్కంబుంబుదారిన్ దన

ర్చినరేరాయలరాలతన్నియపయం జెల్వొందుటన్ లేచి గ్ర

క్కన సాష్టాంగ మొనర్చి నిల్చునతడుం గైదండ వాటించుగన్.

క. సరయూతరంగిణీపతి, సరణిం జని యచట స్నానసంధ్యాజవముల్

నెరవేర్చి భద్రకరియై, బరిగవతికి గొడుగుపట్టి పావని నడచున్.

క. వేదండము డీగినప్పుడు, కైదండ యెసంగు నోలగం బున్నయెడన్

ఓ పాదుకలచెంత దక్షిణ, పాదముకెంగెటఁ బూని భక్తివసించున్.

క. కొలువునఁ బ్రసంగవశమున, నిలరాయఁడు పలుకరించెనేనియం దాఁగన్

లలితయశోచితరచనా, కలనం దత్తత్ప్రసక్తి గార్యము చెల్లున్.

లే. ధర్మతంత్రము సలుప మంత్రము చెలువ
నన్నిట సమర్థుఁ డయి స్వామియాత్మ చెలిసి
తదనురూపననీహవిధానరీతిఁ
బగటికొలుపున వర్తిండుఁ బవనసూతి.

149

లే. కొలుస్త చాలించి పీఠి డిగ్గుతఱి రాము
నకుఁ గఱానిమెఱుంగుపాదుకలు దొడుగు
దక్షిణభుజంబుమీఁద హస్త మిడి నగరి
లాని కరిగెడుపతివెంటఁ దాను నరుగు.

150

మ. తనలో మజ్జనభోజనప్రముఖకృత్యంబుల్ నివర్తించి రా
మనరేంద్రుగఁ జి తన్నుఁ దోడుకొని ప్రేమం గేళికారామ మొం
దినచో జానకి వీడె మిచ్చి చన నెంతే తేటగా నానలి
చ్చినవేదాంతగతుల్ వినుకొ శిరము కించిత్కంపనం బొందఁగన్.

151

క. మంతనమునఁ దా నడిగిన, దంతయు రఘునేత చెలువ నాలింపఁగఁ ద్ర
య్యంతవదార్థవ్యాఖ్యానాంతరమున రవియుఁ బశ్చిమాబ్ధి మునింగినకొ.

152

క. సాయంసంధ్యాకృత్యము, లాయెడ రదియించి చెలువ మలనడఁ గొలువై
పాయనివై భవమున రఘు, నాయకుఁడు వసింపఁ బవననందనుఁ డంతకొ.

153

సీ. తారచించినదాది శ్రీరామదిరుదైకగద్యముల్ వదిమాగధులు చదువఁ
దనశిక్ష చెంది గీత ప్రబంధాదులు వీణల వైచిత్ర్య వినికేనేయఁ
దనకు ముకొ వినిపించదగినకావ్యములందుఁ గలరసనీలిమహాకవులుచెలువఁ
దనసహాయతవహించినరామచరిత్రప్రసంగానుగతి సభానదులు పొగడఁ

లే. గంబభాశ్వమతంగాదికథితనర్తనాగమోక్తమతప్రాధి నధిగమించి

తా నొనర్చినభరతశాస్త్రక్రమమునఁ, జెలులు నటియింప హనుమఁడుగొలుపునేయు.

క. కూరిమిపుత్రులకును జూరఁ, గారానికడియకేళికాకనకగృహ

ద్వారప్రదేశమున నతుఁ, డై రేలు గ్రమించు వారియశుమతిపేర్చికొ.

155

చ. హరువుగ నొక్కరాగ మనుమా యనుమా యనుమాట వీనులం

బొరసిన స్వామి కింపయినపోలిక రాగము దా ననంగ రాల్

గరఁగి ఖుశలఘభార్పటిఁ జెలంగిన నీదగురాగరక్తిమెఁ

గరఁగెడుసాధలక్తి యని కొఁగిటఁ జేర్చు నృపాలుఁ డొక్కెడన్.

156

మ. నరిప్రాద్ధవృషు నిద్ర లేచి రఘువంశస్వామి వైదేహి ని

ద్ధుర నెందకొ శ్రమమొందెఁ గూర్చె హనుమంతుం డివ్వ డప్పూరపో

“ఉద్యమః సాహసం ధైర్యం బలం బుద్ధిః పరాక్రమః
పడిమే యస్య తిష్ఠన్తి స సర్వం ప్రాప్నుయాత్ పుమాన్.”

“కృషి, సాహసము, ధైర్యము, బలము, బుద్ధి, పరా
క్రమము అను నీ యాఱు గుణములఁ గలిగియుండు పురుషు
నకు సకలము హ సగతమగును.”

వాల్మీకి మునీంద్రుఁడు సౌఖ్యమునుగూర్చి యిట్లు తన
రామాయణమున వ్రాసియున్నాఁడు.

“అనిర్వేదః శ్రయో మూల మనిర్వేదః పరం సుఖం
అనిర్వేదోహి సతతం సర్వార్థేషు ప్రవర్తకః”

“నిశ్చింత (నిర్విచారము) యే సకలసంపదలకు మూలము.
అనిర్వేదమే మోక్షసౌఖ్యము. అనిర్వేదము సదా
సర్వార్థములందు వర్తించుచుండును.”

మానవుఁ డెన్ని సంపదలఁ గలిగియున్నను, భోగముల
నందుచున్నను, సార్వభౌముఁడయి యున్నను, విద్యత్కవి
వరేణ్యుఁడయి యున్నను నిశ్చింతగ నుండఁజేసి “చితా దహతి
నిర్జీవం చింతా దహతి జీవిన” మ్మను గురువాక్యము ననుసరించి
దగ్ధుఁడయి పోవునను జ్ఞానమును రామాయణశ్లోకము మనకుఁ
గలిగించుచున్నయది. తిరిగి వాల్మీకిమహర్షి శ్రీమద్రామా
యణమున దాశరథిముఖంబున సత్యమహిమను సుత్తింపఁ
జేయుచున్నాఁడు.

“సత్యమేవేశ్వరో లోకే సత్యే ధర్మః సదాశ్రితః
సత్యమాలాని సర్వాణి సత్యా న్నాస్తి పరం పదం.”

- మ. నిమిషోత్తీర్ణ చతుస్సముద్రుడు సమున్నిద్రాంఘ్రిసంఘటన
స్తిమితానేకశతాననుడు హనుమద్దేవుడు రామాధ్వరా
శ్వమువెంటం బఱిటెంచె శూరు లిలలో వర్తించినకొ బట్టుడకొ
క్రమ మష్టాపదపట్టలేఖఁ గనియుం గర్వించి దేశాధిపుల్. 168
- క. తమరు మహత్తమరుచిచేత మరుద్గతిచేత నమరుదాశరథిహవో
త్తమరుచిరాశ్వము గొన ధూతమరుత్పరిపంఖి యగసదాగతినుతుండున్. 169
- క. రోధించుం బురిఁ దగ దని, బోధించుకొ వినక తన్నుఁ బొదివెరయేనికొ
గ్రోధించుకొ బలముతముగ, వేధించుకొ విపులన్యపులవిపులభుజాప్తిన్. 170
- క. చశదిశల నొరయునార్భటి, నశనిసదృశముష్టినిహతి నధిపులు మూర్ఖు
వశులై కృశులై పాలిసిరి, మశకీకృతరాక్షసునకు మానుసు లెదురే? 171
- మ. అవనీకాధిపనస్తవతంతుహయరత్నైస క్తిమై వాయుజుం
దవనీనాథులతోడఁ బోరుచుఁ దదీయారీణబాణానతం
తువులం ద్రెంచుటె కాని తత్ప్రియవధూస్తోమస్ఫురత్కంఠతం
తువులం ద్రెంపడు భీతులై నృపులై మున్దుట్టం దనుం గొల్పుటన్. 172
- చ. ఎదను సపత్ను లన్నను సహింపనిగంధవహత్తజుండు త
న్నెదిరినరాజకోటి నలయించి పరాజయ మొందజేయఁ ద
న్నదవతుఁ డచ్చలో జయరమకొ పహియించ నవత్ని యంచు సీ
ర్వ్య దొరసి వారున చేరినఁ బరాజ్ఞుఖిలీల పహింతు రంచునో. 173
- మ. హనుమంతుం డట నశ్వపాలనరతుం డయ్యార! యక్షేటి మా
ల్కొన మే మెంతటివార మంచు హరియుం గ్రోశద్వయిక్ రా భయం
బున దండంబులు పెట్టిపోదు రవసేభుక్కుంజరుల్ కొంద తా
యనలావెంచక పట్టి యిత్తు రనిచాయకొ గొందఱుద్రాఘంతులై. 174
- క. తండములై హయములు పేదండంబులుఁ గొలువ హనుమఁ దాల్కొని తమదో
ర్దండంబులగం డడఁగిన, దండంబులు పెట్టుదురు నెతం గొంద ఱనిన్. 175
- మ. ఊతి యొక్కొక్కెడ నూతనతృతజకాశ్చిరార్ద్రయై మూర్ఖిత
క్షీతిపాస్యాంబుజమాలికాకలితయై కేతుచ్ఛటాచ్ఛాంబరా
వృతయై స్వర్ణకీరీటకాంతిమయహారిద్రాంగియై మాత్రిక
ద్యుతిరేఖాస్థితయై చెలంగెఁ గవిబాహుశ్రీసఖత్వంబునకొ. 176
- సీ. ప్రాగ్దేశభూపాలపాలికాబాలికాకేళికావనవాటిఁ గేలి నలిపి
దక్షిణాక్షోణిభృద్వాహకవాఙ్మలీగరుడోపలచ్ఛాయఁ గసిమసంగి

- వచ్చిమాకాధీశభర్తసాపాననిర్విప్రక్షిప్తికలలో నీరు ద్రావి
యుత్తరోర్వీశవర్మోత్తమప్రాసాదనవసేయస్థుల నటనచూచి
- లే. యితరవిషయాధినాయకహృదయనసే
జాతములతోఁ దనయయాభూతఘాతి
ఘురపుటాహతిఁ దెకతీంపిశొనుచుఁ దిరిగి.
హయము హనుమత్స్సాయక నభయ మగుచు. 177
- క. భర యంతయుఁ ద్రిమిరి హరి, హరి గొనిరా మఘ మొనర్చె నభివతి యిటులే
విరచించెఁ దెక్కుక్రతువులఁ, తరణికులం దనలజునిత్ర తాపమువలనక. 178
- ఉ. ఆక్రమించుదుఁ డిట్లు నిమిషార్థముఁ బాయక సేవ సేయఁగా
నొక్కడినంబునం దినకులోష్వహుఁ డాతనిభక్తియుక్తికొ
మిక్కిలి మెచ్చి పల్కె నవసేయసకాక! సేప్రచర్చకు
జొక్కిత సేవ దక్కితిఁ ద్రితుద్ధికి మాటలు పేయు నేటికిక. 179
- చ. ఒకగుణరీతి నైన వివయోన్నతి నైన విత్తినైన కొ
ర్యకలననైన నామదికి రాగ మొనర్పంగనేర ఏమ్యులీ
వొకటైన కా దనేకగుణయోగసమగ్రత మెచ్చఁజేసి నా
విక ముద మంది నాడ నన నేటికి సేమది నేనె యుండంగక. 180
- ఉ. నాదయ నామనూత్తమము నాదగుభక్తియు సీస్వరూప మై
మేదిని నిల్చి లోకులకు మే లొనరింపఁ దలంచి సూర్యచం
ద్రాదులు నాయశంబు చతురాగమముల్ గలయంతకాల ము
త్యాదరలీల వర్తిలఁ జరాయువు గల్గ వరం బొసంగితిక. 181
- చ. వనచరలీలఁ గింపురుషవర్ణములొపల గంధమావనం
బనునొకకైల మున్నది తదగ్రమునకొ రహి మించుమంచికాం
చనకదళీవనం బలివికాలతలఁచు గామరూపకం
బును నయి యందుఁ గల్గుతరుమూలమునకొ వసియింపు మింపునకొ. 182
- క. కింపురుషవర్ణ వాసులు, సంపద్విజ్ఞానమోక్షసౌఖ్యార్థము పూ
జింపం గలారు వారల, కింపెనవరంబు లొనఁగు మీ వధివతి పై. 183
- క. ప్రతియుగవేళల మావలె, బ్రతిమారూపములఁ బూజ వడసి జనుల
ప్రీతదాయి వయ్యె దీనుడి, కత గా దని పలికి స్వామి కౌఁగిటఁజేర్చక. 184
- శా. సాష్టాంగం బొనరించి వాయుసుతుఁ డయ్యా! తాపకాంక్షిద్వయా
ద్రష్టృత్వం బెడఁబాసి యొండుకడఁ జేర న్నేర నన్ననో

దృష్టిస్తీరు వసింప నాత్మదృఢభక్తిం జెంద నాలింపఁగా
సిద్ధులై నభవత్కథల్ విఁడఁగ నూహింతుం బ్ర సాదింపజే.

185

క. మనమునఁ దలంచుచు బలుకుల, నిను స్మరియించుచును జెపుల సీది
వినుచున్నఁ గాక యూరక, మనవచ్చునె! యనిన నృపతి మారుతి కనియెన్.

కా. సేవాసిం చినపొల్గి సేమనములొ నేఁ దోచెదన్ దైలధా
రావిద్భిన్ననిరూఢి సీతలఁపు నాయం దుండు సీచెంత నా
నావిద్యాధరముఖ్యులచ్చరలు వీణామానియుం దుంబురుం
డేవేళన్ వినిపింతు రాత్తకథ లీ వింపొందుమీ పొందుగన్.

187

మ. హనుమద్వానరవీర! యీకదలితోద్యానంబు వానాజను
ర్జనితానేకవివేకపాకసుకృతాచారంబులన్ మీరున
జ్ఞనరింఘోళికే గాక యన్యులకు నశ్రాంతంబు గన్పింపఁబో
దనఁగా నెంతటివారు శక్తులు త్వదీయాకార మీక్షింపఁగన్.

188

కా. ఈడెవ్వరును లేకయుండు మిఁక నీ వేజాడఁ గీర్తింతు వా
జాడన్ నే వసియింతు నన్న నుడికిన్ సందేహ మేలా కపి
శ్రీదాధాకమనస్త్రినేత్ర! యని సూక్తిం చెల్పి రా జప్పుడున్
వైడురొల్లిజ్జ్వలహార మిచ్చి పనిచెన్ వాత్సల్యకల్యాత్ముఁ డై.

189

ఉత్సాహ.---

గాంధవాహి రాముఁ డిట్లు గారవించి పంచినన్
గంధమాదనంబుఁ జేరె గాన సీవిధంబు దో
షేంధనాన్నికీల యం చహీనవాక్పాధాసుధా
సింధుబంధురార్థజీన్ పసివ్రమాని క్రమ్మఱన్.

190

క. ఏతాదృక్పాతుర్భవి, నీలివివేకాలిగుప్తనియమైకగతుల్
వాతాత్మజునకె కా కీ, త్పైతలమున నేరి కైనఁ గలదె? యతీంద్ర!

191

క. తర మగునె? నాకు హనుమ, చ్చరితము నులియింప రామచంద్రుండు మొదల
చ్చెరు వతనిచరిత మని మం, త్రరహస్యము లడుగుఘటజునకు వివరించెన్.

192

క. భీమర్షి! యింక నొక్కపు, రావృత్తము కలదు వనచరప్రభుమహిమ
శ్రీ నెలయించెడునది విను, మా వివరించెదను నిరుపమానమృదుక్తిన్.

193

ఉ. ఊర్వి వడంకు నెవ్వనితనూదలి కెవ్వండు కేలు సాంచి సౌ
భర్వనరిత్సరోజములఁ బట్టి నఖంబుల గిల్లు నట్టిదో

- ర్రవ్యధురంధరుండు ఘటకర్ణుండు మున్ను సుతాభిలాషి యై
శర్వ గుఱించి మందిమతి శాంతి వహించి తపం బొనర్చునాన్. 194
- చ. మిసమిస లీనుమంచుతెలిమేనివనల్ దెస లెల్లఁ జెల్లఁగా
బసవని నెక్కి తత్ప్రసవబాణిరోధి ప్రసన్నుఁడై వరం
బొసఁగెద వేడు మన్నఁ దనయోరయకాంక్ష వచింప నుగ్రకా
ర్యసహితు లిర్వు రాత్తభవు లయ్యెద రుచు నదృశ్య మాటయున్. 195
- చ. ఆభవువరంబునం గనె దశాననుతమ్ముఁ డదభ్రుఘోషనం
తుభితదిగంతకుంభుల సకుంభనికుంభుల వారు తండ్రికం
టె భయదమూర్తులై కడుఁ గడిదిమగంటిమి వృద్ధిఁ బొంది
రెల్లభువనజంతుకోటికిఁ దలంపను దోడన వృద్ధిఁ బొందఁగన్. 196
- కా. ఆపుత్రుల్ వసియింపఁగాఁ దగినచో టర్కించ వార్ధిం య
దీపం బకొప్పురి గట్టి యగ్రసుతు నవ్వీటన్ బ్రభుం జేసి మా
యోపాయజ్ఞునిఁ గుంభుఁ జెంత నిడి సర్వోక్తృప్తబాహుబల
వ్యాపారంబునఁ గుంభకర్ణ వివిజేంద్రారాతి వర్తిల్లఁగాన్. 197
- క. ఇరువురు సురువున నొకనా, డిరవు నెవలి కడలికడ రహిం గనువనిలోఁ
దిరుగుచు గురుసుత దొరనిన, మరులున దిట్టువడి బెట్టు మడకరు లగుచున్. 198
- మ. తమయిచ్చం జరియింపఁగాఁ దొడఁగి రుతక రామభూమిశ్వరో
త్తముఁ డాకాలమునంచె రావణు సపుత్రభ్రాతృపాత్రాస్తమి
త్రముగాఁ ద్రుంచి విభీషణుంబ్రభుతఁ జెందం జేసి వేంచేయఁ దై
త్యమజేభంబుల నప్పలస్త్యుదయఁ బూర్వాకారసంపన్నులై. 199
- మ. ఎదురుం దమ్ము నెఱుంగఁ కెల్లసురలక హింసించఁగా వారితో
నెదులై సంగర మాచరింప వసగా కింద్రాదు లీదుప్పులై
ట్టుదయం బందిరో మున్నె పక్షి-ముఖముఘ్నుల్ సుగ్ధి రం చాత్తఁగో
బెదరంగా నొకనాఁడు నారదుండు తఱ్ఱిక్కర్థ మై వేడుకన్. 200
- తే. అల సకుంభనికుంభులనిలయమునకు, సరిగి వారిచ్చునర్చుల కలరి కుశల
మడిగి యొక్కింకప్రాద్దు లోకాభిరామములు వచించి ప్రసంగంబు మొనయఁదిగిది.
- కా. రక్షోనాయకులార! మీరలు కటారం బెత్తినంతకే ప.
సాక్షశ్రీ పరు వెత్తు మిచటులగఁ ద్రాప్తోద్ధతిన్ దైవప
ద్మాతీనీక్షలబాష్పముల్ గురియు బాహశక్తి నాహా హిర
ణ్యాక్షాద్విత్రిదకారులం గనమె? మీయ ట్లాప్పరే? వారలున్. 202

- మ. పరమాశ్వర్య మొకండు మిటిరే? శశిప్రాణేశ్వరుం డుగ్రసం
గరరంగంబుల మి మ్మెరింగియుచికిం గాయంబు భీతిబ్ధుర
స్ఫురణం గ్రాంగు బులూమకన్య బలితంపుంగాక యేలయ్యో? నా
నరగన్ సేవకుడేరమిం బొడముకంకాతాస్త్రుతాపం బయన్. 203
- కా. మి మ్మేవేళఁ దలంచుటన్ నిదుర లేమిన్ గుంపి యవ్వపునా
మమ్ముల్ గన్నసుధాశనాగ్రణులు భామాగాఢసంక్లేషసా
ఖ్యమ్ముల్ చెందియు భీతి మేనులు వకంకన్ జెప్పటల్ గ్రమ్మగా
నమ్మే కొమ్ములు వేడ మోహగుణ మం ద్రామాటలో మాటుచున్. 204
- కా. మీసంగ్రామజయానకార్పటుల భూమిస్వర్గపాతాళముల్
గ్లాసిం బెంచె యశశివ్రతాపముల మీలా గెవ్వరున్నా రనన్
మీసంబుల్ వడి గొల్పుచున్ నగుచు నేమీ మమ్ము గయ్యంబులో
నోసామి! యెదిరింపఁగాక గలుగఁడొక్కో? యొక్కఁడున్ నావుడున్. 205
- ఉ. రావణకుంభకర్ణుల దురంబునఁ ద్రుంచినరామునాజ్ఞలం
కావిభుఁ డావిభీషణుండె కాని తదయ్యండు మిమ్ము మార్కొనన్
లావరి లేడు నావుడుఁ గలగాని పితృప్రసూలివ్యధావిరో
ధావలచిత్తులై వగచి యప్పినతండ్రిఁ దలంచి ప్రారతన్. 206
- కా. శూడామౌత్సక్యైః బుట్టుతుంపురులచే శూడాలకాండంబు లు
ద్దండాశ్వాంఘ్రిఖురాహతక్షీతిరజోద్ధాంతం బకంపన్ దినేం
ద్రుం డాఖండలచైరిఖడ్గ చిక్కితుమ్మూర్తి నిష్కాంతిగా
దండెత్తెన్ వశకంధరామజనుకవ్వంద్వం బొగిన్ లంకపై. 207
- ఉ. ఇట్టుల యెత్తివచ్చి పురి కించుకదవ్వల సేవ జించి తోఁ
బుట్టువ వయ్యు నగ్రజులఁ బోర వధింపఁగఁజేసి పట్టముం
గట్టకయన్నవాఁక విట గప్తమతీ! నరుఁ గొల్చి య న్నుడుల్
జెట్టుగ దిట్టి ర మ్మని విభీషణుచెంతను దూత సంసెన్. 208
- ఉ. వాఁడు విభీషణుం గదియ వచ్చి నకుంభసురాఁ యాడుమ
న్నాడని కొన్నిమాట లనినన్ విని యాకండు నిష్ఠురోక్తులన్
వేడిమి నూపినన్ మఱచి వేగమె చెప్పిన నెట్లు నిల్చునో
నేడని లొకఁ జుట్టుకొని నెట్టగ లగ్గులు పట్టరాగినన్. 209
- క. అప్పుటి కొకగతి రిపుచే, పన్నె ననంగసేక శరగదాకుంకములన్
గుప్పి విభీషణుసేవలు, కుప్పులుగాఁ బరులఁ బోరఁ గూలుచువేళన్, 210

ఉ. రామునివంశకర్తవ్యము రాముడు నిర్వికలయైతాచర
గ్రామణి వీడు శత్రువులు గావ్యుడవని వద విందు నిల్వబుల్
ప్రేమము పెంపుగా వనెనురీతి వివాకము వస్తరించును
గ్రామము చూచి యచ్చటికిఁ గంబరజుక్ నినియు వేరినన్. 211

కా. తజ్జ్యోత్థకమిన్రము బొనరి చింతాభ్యాస ములంకర
హృస్వికిం గలయన్ విశేషయింతు మీ రెవ్వారీ వాచునందు
త్వైకల్యముఁ నెంత రావలెక రానున్నాఁ యే మక్కట
చుచ్చేగించున నేగె బాయజన కన్నోపాధి నూచించుగన్. 212

చ. చని కాదేరవికాంతరమున బాహ్యున్రత శ్రీగంగమా
దన మకాబర్హతరాజముం గలి తదూర్ధ్వస్థానలోకైః మే
హనరంభావనమన్యవీధి కలకాంతాత్మహృద్యేది వి
చనినిర్మల వనియించియున్న హనుమచ్ఛాఖ్యాగ్రామణిన్. 213

క. నందర్పించి నిటాలమునా దులలి నేర్చి ప్రోవవయ్యా! కరుణా
కందకితహృదయ యని పలుకం దనకను చెఱచి చూచి కరువలెనుండున్. 214

క. రావోయి విభీషణ! నే, నీవనమున కరుగజేర నేను నిమిత్తం
బావహితం? చెలువు మనవును, బావనికి విశేషయందు పలికెం చెలియన్. 215

ఉ. సేకరుణాకటాక్షమున నేకద నేను నిశాచరోత్తమ
శ్రీనాడయంద నైతి రఘుశేఖరకింకర! యిన్నినాథ నే
నేకమలిక్ సుఖోన్నతి వహించితి నిష్ఠమ దాయ నిర్భయ
స్తోకభుజుల్ మనీయపురిఁ జుట్టుక వర్తిలఁ చెల్ప వచ్చితిన్. 216

కా. వా రెవ్వారని యంటివేని భువనవ్రాతాధికప్రాభవ
స్ఫారాహంకరజైకశీలరు మహాకార్యుల్ మదీనాగ్రజం
దై రాణించినవంభకర్ణునుతులయ్యా! దుష్టయల్ నిల్వఁగా
లే రావీరుల బోర మొగ్గని భృంక్ లేర్పర భేశాదులన్. 217

కా. ఆదిక్ నక్ గవటాత్ముఁ డంచు రఘుమంకాధీశుతో నవ్కపు
త్రాదుల్ తెల్పినఁ గాదు సాధు పని వైస్యంబాన్ని నివేద
య్యా! దిత్త క్కలివి? నాడు నేడరుల మాయం జేసి రక్షించఁగా
నీదే భారము వాయుపుత్ర! యని విస్మయం గలిస్వామియున్, 218

కా. నీకేలా పరితాప మాశ్రితజనాసీకామరానోకహం
 బాకాకుత్స్నకులగ్రగజ్జుం దజతుం దై ఊజీ రక్షింపఁగా
 నాకష్టుల్ నిల నేర్తురే? రణములొ వ్యర్థోష్ట లిం కేల ర
 మ్మి కార్యం బెఱిగింత మాన్యున కం చెంటే జవం బొప్పగన్. 219

కా. సాకేతంబున కేగి రాముఁ గని సాష్టాంగంబు నేవించి నీ
 తాకాంతుం డిది యేమి? వాయుసుత! యీదై త్రేంద్రుడున్ నీవు నేఁ
 డేకార్యంబున కీనిశాసమయముం దేతెంచినా రింతయున్
 నాకుంచెల్పుడు నాఁ గపింద్రుడు వచోనైపుణ్య మే పొందఁగన్. 220

మ. విసు సాధుస్త్రియ! కుంభకర్ణసుతు లుద్వేల ప్రతాపుల్ సకుం
 భనీకుంభాఘ్నులు తండ్రికంటె నధికుల్ పాకారిముఖ్యామరే
 శనికాయంబుల గెల్చి తండ్రుల ననిం జంపించినాఁ డంచు నీ
 యనవై మార్పడి లొకవై విడిసినారయ్యా! సమీకస్పృహక్. 221

కా. ఆబాధం బడలేక మీ కెఱుకనేయన్ వచ్చినాఁ డియ్యెడన్
 మీబం టన్న రఘూద్వచుండు హనుమన్ విషించి యిన్నాట్లు న
 ద్దూబల్ గన్పడ కేడ నుండి? రన నడ్డుర్దార్లు లిన్నాట్లు లే
 జోబాహుళ్యము మానియున్కి వినుఁ డంచున్ వాయుఁజుండిట్లున్. 222

మ. త్రిజగద్దోహి దశాస్యసోదరుండు మధ్యేవార్థి పుత్రార్థ మై
 విజయద్వీపముపేరిస్తో లొకటి గావించం దదావాసమం
 దజహత్ప్రీతి వసించి యొక్కదినమం దాడాడఁ గ్రీడించుబు
 ధి జనింపం బురి వాని వార్ధిదరి నేతేరన్ నిజాగ్రసలిన్. 223

కా. చూచె బ్దానవనందనద్వితయ మచోప్సే గేసరాశోక పూ
 గీ చాంపేయ కురంటకామలక కంకళీ వటాశ్వత్థ రం
 భా చూతాదులఁ బ్రోది గాంచువనసీమం గ్రీడ గావించుకు
 త్రాచార్యత్వజ దేవయాన నవఫల్లాంభోజపత్రేక్షణన్. 224

కా. ఆలోకించి ప్రమానబాణవిశిఖవ్యాధూతచేతన్కు లై
 యాలొలేక్షణఁ జేరి యోపడుచ! నీయందంబు డెందంబులన్
 మే లన్నారిధి ముంచె నీకుఁ బ్రతియో మిభ్యావలగ్నున్ నిజం
 శేలోకంబునఁ గాన మేలుం దగ మూయియద్దఱుం బొక్కనిన్.

క. నీచన్నలు నీకన్నలు, నీచొక్కపుడొడలు నడలు సీచెలవంబున్
జూచినఁ దమి నిలువఁగ లే, మోచెలి! దయఁ జూడు మనన యుగ్మలి కెనుకన్.

కా. ఓరీ రాక్షసులార! శుక్రసుత యం చూపింపకే సోదరిం
గోరంగఁ దగునేని మదాంధు లయి యీఘోరంపుఁబాపంబునన్
మీ రిద్దర్ ర్దదవారణంబు లయి భూమిం ద్రిప్తురుం డం చనన్
వారున్ మ్రొక్కి భయాప్తిఁ బిట్టుకడ యెన్నండంచుఁ బ్రార్థించినన్. 227

కా. ఓశక్రాసీతులార! మీఁదటఁ బులస్త్యుం డన్ మునిశ్రేష్ఠుచే
మీకాపంబులు వాయుఁ బొం డనినఁ గుంభిత్వంబుఁ బ్రాపించి నా
నాకైలాటపులందుఁ ద్రిప్తురుచు నానాఁ డాచికిన్ రాక నేఁ
డాకాపంబు దలంగఁ దండ్రిపగ వాయన్ వచ్చినా రం చనన్. 228

మ. విని నీతావిభుఁ డవ్విభీషణునితో వీరేమి యెఱుఁగెనా
స్యనికంటెన్ బలవంతులే యకండు వాయుప్రాదృహితాహాశ
క్తి నిలం గూలఁడె? యెంతకార్య మిది యీధీరుండు సాహాయ్య మై
చనుడేరం జను మెల్లి వత్తు మని పంచన్ మంచిదం చేఁగినన్. 229

మ. మనువంకాగ్రణి యాంజనేయ! యిటు రమ్మ యీనిమేషంబునన్
బని దీర్పన్ ఖనుఁ డెవ్వఁ డీవెకడ! పొమ్మ పూర్వశైలాగ్రసీ
మ నినుం డానకమున్న సేనలను దెమ్మ యన్న ఛాయావిభే
దనుఁ డాలీలసె భానుజాదికపిసంతానంబుఁ దోతెచ్చినన్. 230

కా. ఆమోదించి రఘూద్వచుం డఖిలదేశాధీశులున్ వానర
స్తోమంబుం దనుఁ గాంచి వా రతులతేజోధుర్యు లై వెంట రా
సామిత్రిం బురి నుంచి యాభరతుఁడున్ శత్రుఘ్నుఁడున్ గొల్వ లం
కామార్గంబున నేఁగి వారినిధివంకం బాకెముం డించినన్. 231

కా. ఆవృత్తాంతము వేగువా రెఱుకసేయన్ గుంభకర్ణాత్తజాల్
లావుం జేవయుం గల్గువీరుల రఁజొల్లాసాప్తిమైఁ బంప వా
రావాయుప్రియనందనాదికపిబాహాశక్తి వైషణ్యతున్
నేవింపం జనఁ గోపగించి తమరే సేనాసమేతంబుగాన్. 232

మ. అని నేయం జనుడేర వానరసరేంద్రాసీకముల్ వారి మా
క్కిని పోరాడఁగ మృత్యుదేవి కిరవై ఘోరాజి మీరన్ నకుం

భసిమంభుల్ రఘువీరు డాయఁ గని తద్యాత్రత్ రణోద్వృత్తి చూ
వినఁ గోపించి సమంభదానవుఁడు గప్పెన్ వారి బాణావళిన్.

కా. ఆబాజంబులు రాఘవానుజులు బాహాహంకృతిం ద్రుంచినన్
కాబాసిందున డెంద మెంతయును మెచ్చన్ దోర్బలస్ఫూర్తి న
న్నే బంబుం గెరలించఁగా వెఱచుమీ రేపాటివా రీజయు
శ్రీబాలామణిపట్లఁ గీ బత విసర్జింపంగ నేఁ డం చనన్.

క. శత్రునిఁ గని నగుచు భరత, శత్రుస్ములు చిఱుతపిడుగు చాలఁదె? యోరీ!
గొత్రము చెమల్పు నిలు నీ, గొత్రముతో నిన్ను నేలఁ గూలుతు మన్నన్.

ఉ. దానవుఁ డాగ్రహించి తమశుద్ధికి మున్ జముఁ డియ్య నయ్యెడం
హనది పూని యున్కి యమదండము గైకొని బెట్టు గొట్ట ఝం
ర్పూనిలశక్తిఁ గూలెనుహాధరణీజములూ యనంగ రా
మానుజు లుప్పైఁ బడిరి యామరశోకదృగంబుధారతోన్.

ఉ. తమ్ములపాటు చూచి పసుధావతి నెప్పుది రోషశోకముల్
గ్రమ్మ నికాటనందచులఁ గట్టెమరం గని తిట్టి వాయుబా
ణమున వారిధిన్ బడి సనన్ వడి నేసి సహోదరద్వయిన్
గ్రమ్ముఁ జేరి ప్రాకృతునికై వడిఁ బైఁబడి దైన్య మండఁగన్.

కా. ఆసంతాపము చూచి మంత్రి లిటు లేలా? నీకు శోకింప స్వా
మి! సామిరి సమస్తకార్యఘటనామేయప్రభావాఘ్యుఁ డై
సీసాన్నిధ్యమునందె గల్గి మును సామిత్రిం బ్రబోధింపఁడే
దా నందీపని చెచ్చి పంపుఁ డిపుడుం దాదృక్కియావ్యాప్తికిన్.

కా. ఆన్నన్ ఖన్నత మాని రాఘవుఁడు రావన్నా మరుత్పుత్ర! యీ
వన్నా! తమ్ముల ప్రాణముల్ సరగ లేవన్నా మహాఖ్యాతిఁ బో
వన్నా యావద కైనచుట్టమవు నీవన్నా విమర్శింపలే
వన్నా నీకు నసాధ్యముల్ విసుతిగోవన్నా బుధశ్రేణిలోన్

క. ఆకాలంబుననుండియూ, గాకుత్స్థులఁ బ్రోవ వ్రతము గైకొంటిగదా
యోకారుణికాగ్రేసర! యీకడ మితగ నులింప నేమిటి? కనినన్.

కా. కేలుండోయి విశాలఫాలపదనిం గీలించి లీలాశివుం
డేలా జాలి? భవత్సహోదరులమే నెట్లొందెనో మిత్తి దాఁ

౦ చ మా శ్వాసము.

- గాలుం దేగతి: బంపెనో విధి సమీక్షోజి చుడించును
చీలొ గప్పన వెట్టినకొ వసువు వి క్కేదో విమర్శించెదకొ.
శా. సతముల్ సమరంబులో: బహుటయే నిక్కంబు గావించినకొ
సీతానాయక! విశ్వ మంతయును హరిం బొంద కెట్లుండెనుకొ
నాతోడకొ గలహించి దేవవిభు: దైవకొ నిల్పునే పోయి వి
ఖ్యాతం శానమృతంబు చెచ్చెద నటంచాన్వామికికొ మ్రొక్కుచున్.
మ. నిలనత్సౌ సమర్థ ముభముల: దద్విశ్రాంత కాంతానుభం
బుల నెకా: శశాంకశంక లిడు నేహ్రోలేపురం
స్థలముక్తాంగులకొ నివృతులకొ దావై ప్రవర్తిల్లు నే
వ్యజ్ఞేగి
- మ. అర: చల్లంతుట రా నెఱిగి భయభక్త్యస్మితు: దై దేవతా
వతి చింతామణిపీతి డిగ్గి యెదురై భాగ్యంబు చేహరి నా
యతనంబుల్ ఫలించె నాయతనమయ్య పావనం బయ్యె నే
డతివేగంబున నేగుచెంచుటకు: గార్వం జేమియో నానృక్షకొ.
- మ. ఆమృతాంధోవర! రాముతమ్ము లరిబాహుస్ఫూర్తి మూర్ఖిల్లి నా
రమృతప్రాప్తిని గాని కోలుకొన రిమ్మా సర్వభాగోపకా
రముగా నీ పమృతంబు నావుడు శదీప్రాణేశు:డుకొ భాగ్యమా
యె మఱేమి? యనుచుకొ సుధాకలశ మియ్యం గొంచు నేలేర:గకొ.
- శా. గంగాభంగతరంగరంగతలరంగత్పద్మసంక్రాంతచ
క్రాంగాభ్యక్షవక్షపక్షవిధుతోవ్యద్భిమపారంభరి
సాంగత్యాదితుహారసారభము మించు దండ్రీ తోడ్తోడ నా
త్సాంగక్రాంతి హరించుచుం గదిసి రా నాస్వామికికొ మ్రొక్కినకొ.
- శా. ఆశ్లేషించి రఘూద్వహుం డనియె నన్నా! లక్షణం బ్రోచి ము
న్నశ్శిలంబు హరించి తట్లమృత మాహా! యంతలో: చెచ్చి పు
ణ్యశ్లోకంబు వహించితే యనుజలకొ నన్నుం బునర్జన్మభ
వృత్తాఘాత్యుల: జేసి యిప్పుడె భవిష్యత్కీర్తిరై బ్రాసింపగకొ.
- ఉ. మానసవేగి హేట త్తణమాత్రన స్వర్గము: జేరు టదృశతం
జాననరాదు సర్వభువనాధికీర్తికి దేవతార్చలం
బూనుట దొడ్డుగా దమృతమూర్తికి నీ కమృతాప్తి హెచ్చుగా
నే నుతియింప వింతగుణ మెయ్యది నీయెడ నంచు నెంచగకొ.

మ. పవమానుండు భవత్ప్రతాప మిది నీబంటుం బ్రకీర్తింపనే
ల! వెనం దమ్మల మేలుకొల్పుఁ దనునాలాపంబు లాలించి య
య్యవనీకుం డమృతంబు సోదరులసర్వాంగంబుల న్నించి యీ
యవశత్వంబు హరింపవే యింక జగత్పాణి! యనం జెప్పెరన్. 249

మ. శ్వసనం డట్టుల నేయఁగా భరతుఁడున్ శత్రుఘ్నుఁడున్ లేవ నం
తన మొప్పం బిగియారుకొఁగిట జగత్పాణితత్త్వజ్ఞులన్ దమ్ములన్
వసుధేశుం డలరించి పోర వివశత్వస్రాప్తి నిద్రించువా
రి సుధన్ లేసి సుధాఘటం బనిలుచే వృత్రారి కంపెం గృపన్. 250

మ. రణనందంభవిజృంభణోద్ధతి దలీర్పన్ గుంభకర్ణాత్తజా
గ్రుణి తోఁబుట్టువు నేనలుం గొలువ రా రాముండు పోరాడఁగాఁ
దృఢనంజాతునిచేతఁ జావ మునిచేఁ దిట్టించి రంచున్ విభీ
షణుఁ డాదం గుఱుఁ డట్టివాఁడె యగుటన్ సాధించె నవ్వీరులన్. 251

లే. అల జయదీప్తవమును లంకయట్టు లేలు
మని విభీషణునకె యిచ్చి యవనినేత
యింతయును నీవకా నిర్వహించి తనుచు
హనుమఁ బొగడుచు సాకేతమునకుఁ జనియె. 22

క. ఈయితిహాసముఁ జదువుచు, వ్రాయుచు నాలించుచున్నవారి కొనఁగు దీ
ర్ఘాయువు నారోగ్యంబును, శ్రేయము హనుమత్ప్రియుండు శ్రీరాముఁ డనన్.

—ॐ ఆశ్వాసాంతము. ॐ—

మ. చతురాక్షాపనయజ్ఞ గోపన! నయజ్ఞత్రాప్తవిజ్ఞాపనా!
యతితోధావనవాద్యభావనపవాద్యవ్యాద్యసద్ధావనా!
గతబాధాదరసాకభేదర! రసాకన్యానురోధాదర
క్రతుమశ్రుతమసారచిత్తమమసారశ్రీనివాసత్తమా! 254

క. నవఘనవిగ్రహ! కృతదానవఘనవిగ్రహ! నమగ్రనాకుభవమహా
కవనార్హ చరిత! నతలాకవసాధికమధువిలాస! కరుణోల్లాసా! 255

పృథ్వీ—

సుధీజనసుధీరసస్ఫురితదీప్తహంసాకృతీ!
సుధాశివసుధాధరస్ఫుటమహోరిరంసాకృతీ!
విధాతృవివిధార్థభృద్విమతిరూపవద్భారతీ!
విధూజ్జ్వలవిధూనసావృతముఖాఘ్నోభారతీ!

గద్య. ఇది శ్రీమదంజనాతనయదయారసలసత్కటాక్షవీక్షామహాత్మ్యసంప్రాప్తకవిత్య
విద్యావధాన సగుణనిర్గుణధ్యానవాసనానిధానమానసవినపుష్పపుష్పగిర్వపుసార్య
కుమారసమాశ్రితబుధాచార గురుజనవిశ్లేయ తిమ్మనసామణ్యేయప్రతీతంబైన సమీర
కుమారవిజయం బనుమహాప్రబంధంబునందుఁ గపికాలకేయాది యుద్ధంబును,
వాలసేతువర్ణనంబును, సుగ్రీవవిభీషణపునరాగమనంబును, భరతాదివీరులయుద్ధ
పరిశ్రమంబును, పంచముఖావతారంబును, శతముఖసహస్రకోటిమర్దనంబును, జానకీ
సంగరోపక్రమంబును, శతాననవధయును, బ్రహ్మాదివరప్రసాదంబును, గైలాస
యాత్రయు, విశ్వరూపప్రదర్శనంబును, అయోధ్యాపురప్రవేశంబును, రామభుక్త
శేషస్వీకరణంబును, రామదినచర్యయు, అశ్వమేధాశ్వాసుసరణంబును, రామవర
ప్రసాదంబును, కింపురుషవరాధిపత్యంబును, సమంభునిసంభోపాఖ్యానంబును, హను
మంతుండమృతంబుచెచ్చి భరతశత్రుఘ్నులంబ్రతికించుటయు నన్నది పంచమా
శ్వాసము.

— — —

శ్రీ రస్తు.

షష్ఠాశ్వాసము.

రఘువలచంద్ర! మరు
 ద్వైరివధూవరహరప్రతాపవిధూతాం
 భోరుహానఖశిఖిచంద్రా!
 సారయశశ్చంద్ర! రామచంద్రనరేంద్రా!

తే. అవధరింపుము భూతదయాగరిష్ఠః, డగవసిష్ఠమునిశ్రేష్ఠః డాత్మనిష్ఠః
 డనిలపుత్రువిచిత్రమోహనచరిత్ర, లమృతరసపూర మూర నిట్టానతియ్య.

భుజంగప్రయాతము.—

శతానందుఁ డాలించి నప్పక్షిఁ బల్కెన్
 ప్రతిశ్రేష్ఠ! మున్నెరె వాక్త్రచ్చినారే
 గతిన్ మంత్రజాలం బగస్తుండు వేడెన్
 హితప్రాధి శ్రీరాముఁ డే మాన తిచ్చెన్?

మానిని.—

అప్పటిమంత్రరహస్యములో మరుడాత్మజుడై భవ మష్టునికిం
 జెప్పిన డేమి విశేష మశేషము చెప్పఁ డటన్న పసిష్ఠుఁడు వే
 లివ్వడు నీవిన నెంచిన దెవ్వఁడు నెవ్వని కెన్నఁడు నెన్నఁడు నా
 చొప్పునఁ దెల్పెద సూక్ష్మకరోక్షుల సొంపుగ నీ కనుచుం బలికెన్.

4

లయగ్రాహి.—

వారిజహితాన్వయవిహారి శతకంధరసురారి జయమొంది పురిఁ జేరి ఘనలక్ష్మీన్
 మీటి యొకనాఁడు కనఁగోరి ఘటసూతిచనుడేర వివిధార్చన లుదారవినయం బిం
 పార నొనరించి కన చేరువ మణిమయమహారజతపీఠ మిడి మీరు సుఖు లై యు
 న్నార్గుగడ! బాధకులు లేరుగడ! యన్నరఘువీరునకు నిట్టులనియాఱుషివచించెన్.

షష్ఠా శ్వాసము.

శా.సాధుద్రోహవిధానదోహదభుజాశాఖాబలాశిచ్ఛుట

సాధింపఁజేసియించి రాజ వయ విశ్వం బీవు రక్షించుట

సాధుల్ సాధులు గాక యెంతయు నముత్సాహోత్తి వర్తిల్లుగా

బాధల్ మా కొనరింప నెవ్వ రని సంభావించు సీతావతి!

క. ప్రతివిశిఖసంజనితశో, శిశుబిందువరంపరావినిర్మితతతా

యులశతనిజావతారుని, శతకంఠుని ద్రుచు యెంత సంస్తుతి చేతున్.

క. వెఱవేడి మానె వేలుపు, దొరలకుఁ వెఱంగంటిచెలలతుందుడుమలతోఁ

జెఱ లుడిగెఁ దవసిమూఁకల, మొఱ లడఁగెన్ మికటాక్షమున నని పొగడన్

మ. కలశీసంభవుఁ జూచి రాముఁ దను లోకద్రోహియా నూఱుమో

ములరేద్రిచ్చరి గ్రుమ్మినన్ జగము లామోదించు టాశ్చర్యమే

కలిగెన్ మాకిటువంటికిఁ ద్విరమ యక్షద్యేషి తోడై తగన్

బలవంతుఁ డగుబంటుగల్గదొరకున్ బ్రభూతి రావండునే?

క. స్రీహనుమన్నామస్తృతి, యాహవమున విజయ మొనఁగు ననఁగా నవఁడే

సాహాయ్యమై వహింపఁగ, నాహవమున విజయ మొందు టరుదె? మునింద్రా!

క. ఇ న్నేలగి యితఁడె రణమున, మున్నె జయ మిచ్చెఁ బంచముఖముల హానూ

మన్నామ స్తరణము గై, కొన్నకుమారుండు తారకుని గెల్వండే.

క. హనుమత్కృపచము మాళా, మనురాజప్రముఖనిఖలమంత్రములు జపిం

చినవాఁడె లోకవిజయము, గనఁగా శతకంఠుఁ డెంత గలఁ దళని కనన్.

క. ఆమాటలు విని విస్తయ, మామోదము భయము వినయ మైక్యంబుగ లా

పాముద్రాపతి రాముని, మోము గనుంగొని కరాబ్జములు మోప్పి యనున్.

ఉ. ఈమతిమత్స్వరూప మది యెట్టిని? వజ్రఖుఁ దెన్నఁ నీకని

గ్రామణి సుస్థరించి రిపుగర్వ మడంచె? బ్రభావమెద్ది? మా

లమునుముఖ్యమంత్రజవలక్షణ మెయ్యది? యందునన్ ఫలం బే

మి? యుపాస్తీ యెద్ది? నచియింపఁగదే! యన రాముఁ డిట్లుచున్.

— రాముఁ డగస్త్యునకు హనుమన్తంత్రమాహాత్మ్యము చెల్పుట. —

చ. మునివర! నీవు నత్పురుషముఖ్యులలోన నుబుద్ధి వౌటమా

హనుమరహస్యముల్ వినుట కాత్మఁ దలంచితి గావునన్ ముదం

బెనసె న్నరూపమంత్రవిధు లెల్ల గణించెద గూక్షవద్ధకన్

నిను మిటువంటి వెల్ల విన వేటొక చర్మ లె? నీవు దక్కఁగన్.

- అ. పంచముఖుడు త్రిపురభంజనుఁ డార్యాభి
మతుఁడు ఫాలనయనుఁ డతనువైరి
శంకరుం డితండు నింక భేదం బేమి
హరునియందు నక్షహరునియందు. 16
- క. జవరాఁ కపుడు సగమై, కవ వాయక యుండి యుండి కడు వేసఱి ని
త్యవిరత్తి నిలుప వచ్చిన, శివుఁడునుమీ! యితఁడు వేఱు సేయకు మనఘా! 17
- క. ఏకాంతభక్తుఁ డితఁడే, గా కన్యఁడు లేఁడు నా కొకఁడు సత్యము నే
నాకార మొందుటకు నీ, లోకోత్తరుభక్తి రంజిలుటయె ఫల మగున్. 18
- మ. తను వంశశరణంబు నాత్మయును దత్తత్కర్తముల్ నావశం
బని స్వాతంత్ర్యము మాని మద్భజన సేయం బూనె భారంబు వీ
డినఁ జుల్మందన మొందు భారవహుమాడ్కిన్ నేను నామేను నా
చనియాత్మాకృతి నేన కాఁ దలఁచు బాహ్యభ్యంతరవ్యాప్తులన్. 19
- మ. హరి యై వైష్ణవపూజ్యుఁ డయ్యెఁ బరమేశాంశస్థుఁడై వైవభ
వ్యరతిం గాంచె భవిష్యదబ్ధభవుఁడై హైరణ్యగర్భార్చనా
విరళత్వంబు విహించె జ్ఞానఖనియై వేదాంతవిద్యోన్నతిన్
బరఁగెన్దా నొకఁ డయ్యెఁ బెక్కుగతులం బాటించి మంభోద్భవా! 20
- తే. ఆన్నిట ననుభుంఁ డనవద్యుఁ డన్నియెడల
నంవఱకు నాత్మహితుఁ డీతఁ డఖిలనుకుండు
ఇష్టవస్తువు నాకంటె నెఱుంగఁ డీతఁ
డితనికంటెను నాకు లేఁ డిష్టకముండు. 21
- కా. భాషేశాదులు మేము భారణి జనింపం దాము నేతెంచి శు
క్రాపల్ నేయఁ దలంచి ఋక్షకసిరాధ్రాపంబులం బుట్టిరి
ప్రీతిదేభదము లేక యట్టిగమిలో నీవాయుజుం డగ్నియుం
డై పడ్యావవిదూరుం డై పరమభక్త్యస్వీతుం డై వర్తిలున్. 22
- తే. మూడుమూర్తుల కిరవైన వేడివేల్పు, పుట్టినప్పుడె పట్టెడిదిట్టతనము
గలిగి త్రోగఁజూదూరుం డై తెలియరాని, జ్ఞానరీతి ననిర్వాచ్యుం డైనవాఁడు. 23
- కా. నన్నానించు ననుకొగఁగించుఁ దలఁచుకొ నామూర్తి నక బేర్కొనుకొ
న న్నర్చించు నను గనుంగొను మదికొ నాయంచె మోదించు నా
యన్నుకొ నన్నును దల్లిదండ్రులని పెంపానించు సర్వాత్మనా
నన్నేకాని భజింపుఁ డన్యు నితఁ డన్నా! యెన్న సామాన్యుఁడే? 24

లే. మత్సరాయణః ధనుశుమత్స్వరూపః, మిట్టాపిని యన్యమెంచక యెవ్వఁడేని
యతనిదృఢభక్తి భంగించునట్టివాని, కఠినమహిమహత్త్వము లగు నెవఁడు. 25

సీ. ఆపి యెవ్వ యన నశేయత్వ మున్నత్య మిష్టకామప్రదాతృత్వ మమిత
వాక్పటుత్వము కవితృప్రదాతృత్వము కామరూపత్వము కాలసూక్ష్మ
గతివిధానత్వము కాలకాలక్షిదాతృత్వము మోక్షదాతృత్వ మఖిల
కాలకర్తృగుణాతిగత్వ సర్వజ్ఞత్వతత్త్వసౌఖ్యప్రదాతృత్వములఁ

లే. సిగ్రహానుగ్రహత్వము నిర్మలత్వ, మన్యయత్వము మొదలైనయధికమహిమ
ములు న్యతస్సేద్యములు మంచునులవనూర, అనగోళం నా కనించకయున్న. 26

ఆ. కేవు నిట్టిసూక్ష్మభావము భావించి, హనుమః నీ లంఘనమిద మునివరుండల
వంచముఖం దటంచుఁ బరికితి రవిభంధం, కేమిది స్వామి! యనిన రాముఁ డతయె

క. వంచముఖవీరహనుమ, దృఢచర్మవృన్దరూపనంబు నీరి జా
చంచలనయనకు శివుఁడు వ, బించినవరిచాఁచిఁ బరియఁ దెప్పెద కేవల. 27

కా. ఆకైలాసనగ్రసీమ నొకనాఁ డార్యామఃఁడేమి తా
నేకాంతమున నున్నశంఖుఁ గని స్వామి! లోకరక్షేచ్ఛల
క్షీకాంతం దవతారముల్ వారయుభంగిక్ మీరు సేరూఁడమే
గా కన్యాకృతి దాల్చినం దెలుపుఁ డాకర్ణింతు నే నాభువన్. 28

కా. హసాంకురము మోముఁ గ్రమ్మఁ బలి ప్రాయోగిక్ విలోకించి దు
ర్వాసోముఖులు మామకాంక్షజులు గారా? వార లధ్యాత్మ
ద్యానంబునై నాని నావలె మహత్త్వం బొందలే పంటినే
నేనంపూర్ణ శుభాకృతింబనరు టింతీ! విన్న వాత్తుచ్చెన్.

ఉ. జ్ఞాన విరక్తి భక్తి నయ సాత్విక సాహస కాంతి దాంతి వి
ద్యా నిపుణత్వ సత్వ జవ ధర్మ పరమా గుణ ధైర్య సత్సల
ధ్యాన తపః ప్రభావగతు లన్నియుఁ దాల్చి పటుత్వ మొంది పం
చాననయుక్తి శ్రీహనుమద్యాఖ్య వహించి నేనె పార్వతీ!

లే. ఏగుణంబునఁ జూచిన నితనికంటెఁ
దక్కారుఁడు లేఁడు ఖముఁ డనఁ దనననాఁడఁ
బంచముఖములు నిశ్చల బ్రహ్మచర్య
మమర లోకోపకారార్థ మై మృగాక్షి!

క. ఈపదునాలుగుజగముల, లోపలిజను లట్టినను విలోకింపకదా
యేపట్ల సకలకర్తృవ్యాపార మెఱింగికొనఁగవలయు లతాంగీ!

క. ఈరూపం బారూపము, నారూపము లగుట వే అనగరా జైనన్

ఈరూపు నిన్నుఁ బాయసి, దారూపము సంగరహిత మగుట ఘన మగున్. 34

మ. అలరుం గీత నృసింహ పక్షి కిటి వాహాస్యంబులం దూర్పు గు

బ్బలిపై నుబ్బడిసూర్యకోటిరుచితో బాహాదకాగ్రంబులన్

హల పాశాంకుశ శూల ముద్గర కపాలానోక హోద్యద్దదా

చల ఖట్వాంగము లూని హ్రోమపటి మించన్ వానరుం డెప్పుడున్. 35

తే. పక్షకాక్షరమంత్ర ప్రసన్నమూర్తి, నావహించినపంచముఖాంజనేయం

మంత్రముజపించి భక్తిసంపత్తి బుధులు, ధ్యాన మొనరించుక్రమము సివాలకింపు.

సీ ప్రాగ్నితాసౌమ్య మై బాలార్కరమ్య మై కామితార్థము లిచ్చుఁగపిముఖంబు

దక్షిణాభీల మై దంష్ట్రకరాళ మై శ్రీకరం బగు నారసింహముఖము

వశ్చిమోద్దండ మై పటుపశ్రుతుండ మై గరళాపహృతి మించు గరుడముఖము

నుత్తరోదార మై యురురుకృపార మై కృష్ణదీప్తి ఖటింఁచుఁ గిటిముఖంబు

తే. ఊర్ధ్వ మొరసి సురారుల నుక్కడంచు

హయముఖముగూడఁ శౌవంచయాననములు

వరగుఁ బదియైదుకన్నులు బాహుదళక

కనకచేలంబు లూహింతు రనఘమతులు. 37

క. ఈయన పదిబుజములఁ దగు, నాయుధములు పదియుఁదలఁచునతఁ డొందు జగ

ద్దేయప్రభావ మఖిల, శ్రేయము లరిభయదబలవిశేషము లతివా! 38

తే. అయిదుముఖములు మీఱనాయాయీవేల్పు, లొనఁగఁగలములుదానియ్యనోవుఁగానఁ

దనస్వరూపమునందే నిదానమయ్యె, సర్వజేవాత్మకత్వంబు చంద్రవదన! 39

మ. తను నానాభరణాభిశోభితమహోదారాంగు రక్తానులే

వను రక్తాంబరు రక్తమాల్యధరు తుంభద్రక్తవర్ణున్ మనం

బురఁ జింతించిన నిచ్చుఁ బంచముఖుఁ డాత్మాశ్లేష్ఠితార్థంబు లా

యన మంత్రంబుఁ ద్రిసంధ్య లెంచిన వశం బౌ మూఁడుతొకంబులున్. 40

క. ఈమంత్ర శిరోమణిగా, దే మున్ను కుమారకునకు దేవశ్శ్యేష్ఠం

డామూల్యగ్రము డెఱపిన, నామహిమ వహించి విజయ మాతఁడు గాంచెన్. 41

చ. విను మది యెట్లు లన్న మును విశ్వభయంకరమూర్తి తొరకుం

డనుపొలదిండిమన్నెదొర యాజి సుధాంధుల నేలఁ గూల్చి యు

క్కునఁ దన కీడుగాన కనిఁ గోరి యెదిర్చినఁ బెక్కుగాలముల్

మనశొమరుండుఁ బోరి వినుమానముతో వనపాకయున్నెడన్. 42

తే. వేల్పు లబ్ధారి నలువకు విన్నవించు, నిలువఖాణంబులును తేజీవజీరు:

జేరి వెఱంగందురె చెంది పోన సిట్టు, లనుచు నల్లనఁ బలుకుఁబోయాలిమగఁడు

కా. ఏకాంతంబునఁ బల్కె శత్రుఁ డధికుం డీ మోక్షయోగ్ శాంతియుగ్

గైకొన్నా వటు గాన నాత్త బలరేఖిగ్ గెల్వ లేచి కిటగ్

లోకాతీతుఁ ద్రిలోకపండితుఁ గృపాశుం బంచవక్త్రాన్వితుగ్

శ్రీకంఠాత్మకు నాంజనేయు మదిలోఁ జింతింపుమా పంజుఖా! 44

క. అని పంచముఖహనుమ, న్నను వ్రవదేశించి చనఁ గుమారుఁడు దానగ్

దనశ్రమము దీక్ష నొకపరి, మనమున స్మరియించి శక్తి మార్చు రైవగ్. 45

క. తారకుఁ డంగారకనిభ, తారకుఁ డురుమస్తచలితారకుఁడు బలా

దారకుఁ డపహృతదైవత, దారకుఁ డపు డుప్పకపరిఁ దాటునఁ బడియెగ్. 46

క. పంచముఖమంత్రయంత్రము, మించుగ్ భవపంచకము సమిష్టయంచన

త్కంచక మవహృతపాళక, పంచక మవితాఖిలప్రపంచక మగుచుగ్.

క. అనిన విని పోడకాక్షర, మనురాజము గాక యెన్నిమంత్రములు గలా

వనిలజాఁ డాయామనువుల, ననుపొందెడురూపు లెట్టి పరిన శివుఁ డయెగ్. 48

క. భావిబ్రహ్మవరంబులు, గావె వర్ణంబు కాండే తత్త్వ

దైవము కన్దంత్రంబులు, గావె శ్రుతు లెన్ని జెలువఁగా రెండు 49

ఆ. విన విను ముపాప్తి నఖిలార్థములు శీఘ్ర, మిచ్చుమంత్రమణుల సేర్పరించి

తత్తద్వర్ణరూపధారియా సామిరి, ధ్యానవిధి గణింతుఁ దలరూఁబోడి! 50

సీ. తప్తకాంచనధగధగిశదివ్యశరీరు నానావిధప్రసూనమయహారు

బాలార్కతోటిప్రభాభాసికముఖాబ్జు సుపవీతధవళకాంత్యవగత్వా

ఫాలలోచనకుండలాలంకృతకపోలుఁ గటిబద్ధకాశీనకనకచేలు

సురవిద్విషద్యయంకరటంకగిరిహస్త దైవత్రయాత్మకత్వప్రకస్త

తే. మేరుగిరిదైర్వ్య గురుకౌర్యధీరవద్యు, రమ్యగుణవాసు ముఖిలాసు రామదాసు

సారమనుషంతు హనుషంతు సత్యవంతు, మతిఁ దలంతు గణింతు నమస్కరింతు: 51

పంచచామరము.—

పాప్రసూనకాంతిమంతు కాంతిమంతుఁద్ర్యక్షరీ

పాత్మకస్వరూపకాలికాపకేశిశాన్తన

స్తవస్సిదుస్తరప్రచారుఁ దత్తదంగసంగకాం

త్యపారభూషణాభిరాము నాంజనేయుఁ గొల్పెదన్.

కా. లంకాదాహవిధాపధానుఁ గరుణాలక్ష్మీహరిద్రప్రభా
శంకానంగశిశంగగేత్ర విలసచ్ఛాస్ర లోకస్తుతా
లంకారాంబితు హిరపద్మ నమృతాలాపుక శుభాష్టాక్షరీ
పంకజాశిమహాహనుజ్జ్వలముఖుక భావించు భావంబునన్.

53

ఉ. ద్వాదశవర్ణ మంత్ర మణిదామవిభావిభవాభిరాముఁ గుం
తాచిరణోగ్ర సాధనమహాభుజభీము నహోదయస్ఫుర
ద్వాదశభామపింబనిభద్రాము సుధామధురోత్తిధాము నా
నాదురితాపహస్త నణనాము వలీముఖసోముఁ గొల్పెనన్.

54

పంచచామరము. —

త్రయోదశాక్షరీవిరాజితస్వరూపు జానకీ
భయావహాప్రతాపుఁ బద్మబంధుపుత్రబంధురా
శయాను గాంచితానులాపుఁ జంద్రహీరతారకా
పయశకళాకలాపు భావిభారతీపుఁ గొల్పెనన్.

55

మ. భయనంసారవిదూరుఁ జిత్రరుచినంపచ్ఛాఁ బాశాంకుశా
భయటంకొగ్రచతుర్భుజుక మకరికాస్తానాపహరక్రియా
లయు జేవాసుర నేవితాంఘ్రియుగు మాలామంత్రదీప్యన్నజీ
మయసింహాసన మధ్యభాసితు జగన్తామ్యుక హరిం గొల్పెనన్.

56

క. అని యివ్వధమున ధ్యానంబున కనుగుణాశ్రితి హనుమఁ భోగడినయెనికొ
జనుఁ డభిలాషుచ్చుతుఁ డై, తనతలఁచినచింతితములు తడయక చెందున్.

57

తే. అష్టమి చతుర్దశి విశేష మర్కమూల
మున వసించి హనుమంతుఁ బూజనేయ
నతివ! ముఖ్యంబు ద్వాదశి యంతకంఠే
నర్కవారంబు హనుమత్ప్రియం బొనర్చు.

58

చ. పనితలొ యర్కమూలమున వాయుజురూప యొనర్చి రక్తచం
దనకుసుమాదులం దొలుతఁ దత్పదపూజింపఁబింబి జ్ఞానవృ
తుని ద్విజానిక నవర్గం బరితుష్టనిఁ జేసి భుజింపఁబెట్టి యి
ట్టనయము వర్ణవర్ణ మిడునాతఁడు చెందు నభీష్టితార్థముల్.

59

క. ఎక్కడి దనిలజపూజా, భాక్తార్థతులకును శస్త్రపవనభిమరు
ద్దిక్కాలభయము లిటు లిం, పెక్కినజనుఁ డతనిఁ బొగడు పెట్టిఁగింతు నిఁకన్.

- సీతాశోకదవానలాపనయవర్షీ యస్సుధాబంధువా
 త్పాతుర్యాత్మకు రామపాదయుగళీసంసేవవాసన్నదృ
 క్షేతకపద్మదశాననాదిదనుఃక్రేణీమదోద్భేదని
 ధ్వాతప్రార్థతముష్టిసూతు గిళితోగ్రహ్యోతు నేఁ గొల్పెదన్. 61
- సీ. ఫలమనీషాహృతప్రత్యగ్రమార్తాండ! యాపదంభతమిస్త మాపవయ్య
 పంచవక్త్రత్వసంభరితగారుడవక్త్ర! బహురుజాభుఃకాళిః బాపవయ్య
 బ్రహ్మస్తకృతపాశబంధనిర్బంధక! భవబాధముల హరింపంగవయ్య
 కాఖామృగవ్యాజసాక్షాన్తహేళ్వర! లసమానవిభవము లానందవయ్య
 తే. యమితబాహ్యంతరారిసంహరణశూర! నావిరోధుల నాక మొనర్పవయ్య
 సేవకమనోగణేయ! సంజీవరాయ! మన్మనోదుఃఖనివహంబు మాన్పవయ్య. 62
- మ. అని సంకల్పదికల్పదూరుఁ బరమాత్మాకారు ధూమాక్షము
 ఖ్యునికాటాభ్రసమీరు మేరునగధైర్యాభారుఁ గీర్తించున
 జ్ఞుఁడ డిప్తార్చనమృద్ధిఁ దత్కృపవహించు బుత్రపాత్రాభిషే
 ధినిరాకంకవిశుద్ధబుద్ధి నజమాత్రేబోధికుఁ మనున్. 63
- కా. హాహాకారముఖాంబునిర్వచనలోద్యజ్జ్వాలోకాభీల మె
 బాహుభావికతైల మై పటుతటిద్భాశోభినేత్రాంబు
 త్సహంకారకరాళ మై కమాకహోదారాస్ఫటిక్ దైవసం
 దోహం బెంచ రహించు వీరహనుమ ద్రూపము రూపింపఁగన్. 64
- జ్వాలానానుమద్రూపము, తాలానలకీర్తికాప్రకాశము బహుచే
 తాళవ్యాళభయాపహ, మాలోకింపఁగను మన్మహం దెవ్వరిన్. 65
- . సాకేతాధిపదివ్యకోమలపదాబ్జస్మితసాష్టానా
 కేకప్రార్థవముఖ్యుఁడై వసుఁకేళిలోలు వజ్రోపల
 వ్యాకీర్ణాంచితహేమకుండలయాగృక్ వాయూచ్ఛ్వాక్ భక్తితో
 నేతీభావము చేసి భావమున నూహించుకొ శుభం నిం పునన్. 66
- అసి తెల్పె శివుఁడు పార్వతి, కనినం గలకణఁడు రాఘవాధిప! మణియ
 హనుమత్పరమంత్రింబులు, వినిపింపు మఱియు రామవిభుఁ డిట్టరియెన్ 67
- ఆమరుక్ పుట్రింశవర్ష, ర్ణమయం దై యొక్క-మంత్రిరాజము తవ్వ
 ర్ణముల నిజాంగన్యాసము, సమకూర్చినజను చెందు నకల్మషమున్. 68
- ఇందున బ్రహ్మయు బుష్టియును, భంధము దైవము విశవక్తులు కల్యా
 క్తిం దెలిసి బుధుఁడు తత్పత్రియం దూనెడుధ్యాన మెట్టు లనిన విరు 7, 69

సీ. సుందరీన్నతపీఠః జుట్టి వచ్చిన వాలవల్లితోఁ జీపాలవెల్లితోఁడఁ
బనిపూర్ణ చంద్రబింబము విడంబమునేయు మోముతోఁ జీటునవు మోముతోడ
రత్నకుండలకాంతిరంగు లీనుకపోలపాలితో ముత్యాలతాలితోడ
మగరాలతెగరాలఁ దగుశుభ్ర రదనాశిరూపుతో నునుబచ్చమాపుతోడ

తే. మ్రోసుయజ్ఞోపవీతపీఠాంబరాజి, నాపరాంగవిలంబశిఖాంబుజాత
కీర్తికరదవ్యయాకారలీలతోడఁ, దనరుగుణవంతు హనుమంతుఁ దలఁపవలయు. 71

క. భవభయదారిద్ర్యోప, ద్రవవిద్రావణనిరూఢదారుణముద్రల్
నవముద్రలు నవముద్రలు, నవరించినపుణ్యకాలి సర్వజ్ఞుఁ డగున్. 7

క. లోకారాధ్యము శుభదీ, ప్రాకారాస్పదము భవభయాపహ మన్ని
ప్రాకారమనువు వజ్ర, ప్రాకారము సాధకునకు పరమమునీంద్ర! 7

క. హనుమద్దాయత్రీస్త్రుతి, ననఘా! నశియించు బ్రహ్మాత్యాదిమహా
ఘనికాయము జసియించిన, గనరాదె? యభీష్టితములు కైవల్యంబున్. 7

పంచచామరము. —

అనుష్టుభాఖ్యమంత్రరాజ మష్టభూలిదాయకం
బనేకముద్విధాయకం బపాస్తకశ్రుసాయకం
బు నై చెలంగు నేకవర్ణపుక్ మనూత్తమంబైకా
యనేకవర్ణసిద్ధి జేయు నాశ్రయించువారికే.

పంచచామరము. —

మహావిభూతు లియ్యనేర్పు మాయనేర్పుఁ జిత్రశా
మహాసుఖాబ్ధి నోలలార్పు మానసార్తిహవ్య
త్తహార్పు లార్పు నిట్టి దంచు మాకు నెంచ శక్యమే
మహావిభూతినామదివ్యమంత్రమాత్మవిస్తణి!

క. చింతామణి దానాహృత, చింతామణి యనంగ వేతె చెప్పంగ నేలా?
చింతించినంత సంతత, చింతితసంతానఫలవిశేషము లానంగున్.

ఉ. కంబునిభోపవీకలత కైరవబంధుసహస్రకాంతి హే
మాంబరమున్ భుజాయుగ ముదంచితకుండలమున్ పిశంగనే
త్రంబులు జ్ఞానముద్ర యనుతప్తియుఁ గల్గి యనుష్టుభాఖ్యమం
త్రంబునఁ దేగిరిల్లపరదైవము శ్రీహనుమంతుఁ డెవ్వడున్.

క. అక్షారిఁ గూర్చి నాలుగు, లక్ష లక్షపు ఐశించులలితాత్మకుడు స
ర్వజ్ఞమంకర మగుత, త్సాక్షాత్కృతిఁ గాంచి నిత్యసంపన్నుఁ డగున్

ప్రకటమధ్యాహ్నరవివర్ణ రత్నకుండ, లాకలితవర్ణ శ్వాసముద్రాక్షవలయ
 వీశితుఁ దలంచి విజ్ఞానదీపమంత్ర, మాణులక్షలు జపియింప హనుమ మెచ్చు. 79
 ఇచ్చ నెచ్చినతోర్పు లిచ్చు మెచ్చులచెట్టుచుట్టు నెట్టనిచందు చట్టుదిన్నె.
 నున్నమిన్నలవన్నె గన్నసింగపుగవై నిరువంకఁ జెఱంగంటిదొరలు గొలువ
 నెలకొని వసిఁడిఱిగులరంగు గలపింతవగవ్రాఁతపని బై రవాసుపసిమి
 కనుదోయి పున్నమకలువనెచ్చెలిమెచ్చు నెమ్మైము వేల్పుమన్నీనివింటి

తే. వంటినిడుఁదోక వెఱఁ బాఁ చలయఁతలఁపు
 లాసఁగు దెఱిఁగించుకేల్దోయి పాసఁగువేల్పుఁ
 దలఁచి మది నైదులక్షలు తలఁపుమిన్న
 గొఱఁగికొన్న ఫలించు లోఁ గోర్పు లెల్ల.

80

క. మును నొడివినయష్టాక్షరి, యెరిమిదిలక్షలు జపింప నింపగునప్ప
 క్తిని బదిలక్షలు నొడివిన, మునినాథ! వశాక్షరంబు ముపమిచ్చు ననకా. 81

తే. కలశజుఁడు రామచంద్రుఁ గని యనుష్ఠ, భాఖ్యమంత్రంబు జపియించినందువలన
 నగుప్రయోజన మిదమిత్థ మని వచింపుఁ, దనిన ని ట్లని రక్షురాముఁ డానతిచ్చె.

సీ. షడ్వాసజపమున సత్కవిత్వము నేర్పు నొకయేట సుజ్ఞానయుక్తి నలరు
 హాయనద్వయమున నపమృత్యువుఁ దరించు మాఁడేఁడులను గాలమును హసించుఁ
 దనరు వర్షచతుష్కమునఁ జీరాయువుఁ జెంది యారోగ్యవంతుఁ డౌ నైదుసమల
 భోగభాగ్యసమృద్ధి బూను నాజేఁడుల సప్తవర్షంబుల జరఁ గ్రమించు

తే. నెనిమిదిటఁ దొమ్మిదింట సర్వేష్ఠితంబు, లింద్రియజయంబు గనుఁ బదియేఁడులకును
 సకలభువనవశంకరప్రకటమహిమ, మెనయు బావకుఁ డిది సిద్ధ మనభువర్య. 82

సీ. ఇరువదేఁడుల మింట నెగిరిపోవఁగనోపు మొనయు నెచ్చటికైన ముప్పదింట
 నలువదివత్సరంబుల మనోవేగి యా నిశరాంగములఁ జొచ్చు నేఁబదింట
 నఱువదిసమలఁ బాయక కామరూపి యా వీకొను గిరియైన డెబ్బదింట
 నెనుబదివర్షంబులను సిద్ధుఁ డై మించు దొరయు భూతుల నెల్లఁ దొంబదింట.

తే. సిద్ధసంకల్పం డై సదాశివునిలీల, హాయనశతంబుల గృతార్థుఁ డగుబుధుండు
 అభిలషించిన నవవర్గమైన గలుగు, నమృహామంత్రమహిమ మే మని గణింతు. 83

ఆ. వేయసుద్దు లేల వినుము భూతప్రేత, శాకిసిశికాచసముదయములు
 సంస్తరించినంత జరగుఁ గుహాదిక, దుష్టరోగములును దూలిపోవు. 85

క. సంకెలలఁ దగిలినాతఁడు, శంకింపక యొక్కదినము జపియించినచో
 సంకల్పించినపోలిక, సంకెల లని తమకుఁ దామె సదలు ముసింద్రా! 86

- క. మతి భుజబలము కీర్తియు, ధృతి నిర్భయ మజడభావరీతి యరొగ
స్థితివాక్పటుత్వ మనిలజు, స్మృతిఁ గల్గఁగ మంత్ర జపమునేయఁగలేడే? 87
- క. తెలియరు గాక మనుష్యులు, దలఁపఁగ మాహునుకంటె దైవతము న్నం
త్రలలామంబునకంటెను, బలమంత్రము గలదె? యేల బహుభేదంబుల్? 88
- కా. కల్పత్రాజముఁ జేరి కాయఁ దనకుం గాంతించిన టల్లునం
కల్పంబుల్ వహియింప కాత్మసుఖమే కాంతించి శశ్వద్దయా
కల్పం శంకరకల్పు భక్తపటలీకల్పు గుణాకల్పు హృ
త్కల్పస్థాయిగఁ జేసి తన్నువు నిత్యంబున్ జపింపందగున్. 89
- మ. అనిశంబున్ జపింపఁడేని యొకనాఁడైనన్ దినద్వంద్వ మై
నను ఘనత్రయమైన నొక్కనెల యైనన్ వత్సరం దైన నో
పినచందంబునఁ గాలదేశగుణసంభేదంబు లీక్షించి త
న్ననురాజంబు జపించినం గలుగు సువన్నోక్షముల్ కుంభజా! 90
- క. హనుమన్నఘుచింతామణి, మొనయక జనుఁ డెన్నిమంత్రములు గొణఁగినఁ గ
ల్గునె? స్వానుభూతిలీలా, జనితానందైక మోక్షసంపద జగతిన్. 91
- క. జవఫలదుం దనిలజుఁడంట, జవమంత్ర మనుష్టుభాఖ్యునన్ననువంట త
జ్జుతి కిహామత్రానం, దవరంపర గలుగదో యనఁగనేమిటికిన్? 92
- మ. పరదైవం బగునాంజనేయుని సదా భావించి రంభావసాం
తరవానిన్ హనుమన్ దయాజలనిధిం దాసోహ మంచున్ నరుం
డురుభక్తిన్ స్మరియించెనేని యాహమం దుత్సాహి యానేకదా
జరగున్ నిత్యపదంబుఁ గూర్చి పిదపన్ సత్యంబు ముష్టాటికిన్. 93
- క. నా విని ఘటజుఁడు హనుమ, దేవార్చన సేయువిధము చెలుపంగదవే
యొనిశైక్యకహితోక్తిసు, ధావైభవ! యనిన రామధరణీశుఁ డనున్. 94
- తే. ఆనఘ! బ్రాహ్మీమహార్తంబునందె లేచి
గురువులకు మ్రొక్కి యనుమతి గొని బుధుండు
ప్రాజ్ఞుఖంబున నైన నుదజ్ఞుఖంబు
గా నయిన నాత్మగృహసీమలోన నిలిచి. 95
- క. ఎనిమిదియావరణములను, హనుమచ్చక్రము లిఖించి యందు హనుమం
తుని నావహించి ప్రణవధ్వనితో వివిధోపచారతత్పరమతి యై. 96
- సీ. గురువరగురువులఁ బరమేష్ఠి గురువుతో మొదటియావరణార్గమున భజించి
గజరాజముఖ చండికా భారతీ డేత్రపాలుర కెందవపరిధిఁ గొల్చి

- యర్క-జాంబవ దంగ చర్మభ నల సీలల మూడవశేల నెంచి
యద్వదిక్పలుర నవలినాల్పవభూమికాంతరంబునఁ బూజ లాచరించి
తే. యష్టశక్తుల కైదవయండ మ్రొక్కీ, నారదాదుల కాఱవదారి నెరఁగి
చక్రవారణముఖుల సర్వవివిజ,నమితి మిగిలినచెడుసాలములఁ బొగడి. 97
- మ. వలంభక్ష్యంబులు పాయసాన్నములు రంభాముఖ్యనానాఫలం
బులు తీరంబులు లడ్డుకంబులు మహాపుండ్రే క్షుభండుంబుల
తలిగల్ నీటి నిశేద మిచ్చి మఱి మీఁడ బాద్యసిరాసం
బులు పుష్పాంజలియున్ బ్రదక్షిణము లింపుల్ మీఱఁ గావించుచున్. 98
- క. అమితప్రజామములు మీఱ మహాత్త! మదూర్జితావరాధతసహ
స్రములఁ దలంపక కరుణను, క్షమియింపం దగునటంచు సంప్రార్థనతోన్. 99
- సీ. ఓంనమో వాయుదేవోద్భవాయ భవాయ లంకారయే వాద్ధింఘనాయ
సీతార్తిహరిణే శ్రీరామదూతాయ సిద్ధాయ కపిలోకశేఖరాయ
దశకంఠదోర్ధ్వదళనోద్ధతాయాక్షఘాత్రాక్షహరణై కదోర్భవాయ
సుభగాత్తనే బృహత్సుశ్రవనే విజితేంద్రియాయ కపీశ్వరేశ్వరాయ
తే. పరమకవయే నమోస్తు మాం పాహి పాహి
యని నుతించి స్వకీయహృదబ్ధనీధి
హనుమ నెలకొల్పువాడె కృతార్థుఁ డనుచు
మఱియు శ్రీరామచంద్రుఁ డమ్మాని కనియె. 100
- మ. తమకాంక్షల్ ఘటియింప నింపగు సమిధవ్యాజ్యలాహవయః
ప్రముఖద్రవ్యము లర్హ మైనగణనం బాటించి విద్యుక్తకుం
డములన్ వేల్చి నట్టింట సామిరిరూ
పముఁ జిత్రించి భజించి చెందుదురు సౌభాగ్యంబు లారోత్తముల్. 101
- తే. సర్వలక్షణసౌభాగ్యసంగతముగ, హనుమవిగ్రహ మెనరించి మనుజుఁ డెవ్వఁ
డేని తనయింట నర్పించెనేని వాని, కరుణె సంకల్పసిద్ధియా టనఘచరిత! 102
- ఉ. ఇంతయు నీకుఁ గాఁగ వచియించితి నన్యు లనర్హు లాట నే
కాంతముగా వచింపు మధికారులు గల్గిన నంచు బ్రహ్మ సీ
ద్ధాంతరహస్య మంతయుఁ గృపాన్వితుడై పరిపాటి రామభూ
కాంతుఁడు దెల్పఁగా విని యగస్త్యుఁడు శేలవమోక్షుతో ననున్. 103
- ఆ. మీయనుగ్రహమున వాయునూతిస్వరూప, మంత్ర జవవిధానమహిమ లెల్ల
వింటి నతనికరుణఁ గంటిఁ గృతార్థుడ, నైతి నని యశ్చ నరిగె నంత. 104

చ. మనుకులరాజమాళి హనుమన్త హిమంబు జగద్ధితార్థ ము
 మ్మునికి గణించుటల్ వినినపుణ్యుండు కాశ్వతభోగభాగ్యముల్
 గను ననుచున్ వసిష్ఠుఁ డను గౌతమసూరి మునీంద్ర! తత్కథల్
 విన విన నింపుపుట్టె మఱి వింతలుగల్గినఁ డెల్పువే యనన్. 105

ఉ. అన్నయకాలి పల్కె వినవయ్య! మునీశ్వర! వాయునందనుం
 డెన్నిచిత్త్రలీలలు వహించినవాడో యుగాంతరంబులం
 దన్నియు నెన్న నాతరమె? యార్యముఖంబుల నేను విన్నదిం
 గన్నది తోచియున్నయది గౌరవలీల నువన్యసింపితిన్. 106

— శ్రీ కృష్ణుండు హనుమంతునిచే గరుడగర్వభంగము చేయించుట. —

సీ. ఏవక్షివక్షువిక్షేపానిలోద్వృత్తి గులపర్వతంబులు గునీసియాడు
 నేపుల్లుపై వచ్చి యింద్రాయుధము రోమమాత్ర దానమునకుఁ బాత్ర మయ్యె
 నేవిహంగమునామ మించు కెంచినఁ జిల్వరాచవారలబిటారంబు లాఱు
 నేఖగేంద్రునిడాక కెదిరింపఁగాలేక నాకలాకము గతాలాక మయ్యె
 తే. నట్టివిశ్వంభరాశ్వమై యలరుతాద్వ్యు, వాలరోమాగ్రమున నేల వ్రాలఁ జేసెఁ
 దుంబురుని నారదుని గెల్పెఁ దొడరిగాన, కలన నటువంటిహనుమ శక్యంబె పొగడ?

క. జవనత్వగానవిద్యా, ప్రవణం డగుహనుమఁ బొగడ బహుముఖములు గ
 ల్లి వెలయు శేషాదులతర, మవునె? యన వసిష్ఠనకు శతానందుఁ డనున్. 108

ఉ. ఏమని యంటి రిప్పడు మునీశ్వర! మిక్కిలివంత యయ్యెడున్
 రామునిదూత యేయుగమునన్ గరుడోద్ధతి మాన్వెన్? బాటచే
 నేమినిమిత్త మామునుల నిద్దఱి గెల్పె? వివాద మేల? తా
 నాముఖానెన్? గణింప నగునన్న పసిష్ఠమునీంద్రుఁ డిట్లునన్. 109

ఉ. శ్రీ రమణీమణీశయకు శేషయలీల శుభైక రేఖలన్
 దీరగు ద్వారకాపుర ముదీరహిరణ్మయగోపురాగ్రత
 స్తారమృగేంద్రదర్శన ముధాగతసాధ్వస ధావదభ్రగం
 గారుచిరాంబుపానకుతుకత్వరితోపగతేంద్రదంతి యై. 110

మ. శతమన్యూపలసౌధమేఘతలికేన్ శ్యామామణుల్ చంచలా
 లత లై కన్నదువీధికానదులకున్ లాలాన్యరంగత్తురం
 గతతుల్ ఛేనమిత్రరంగములజోకన్ డెల్పుకేళీనగ
 వ్రతికేన్ శోణమణిప్రభుల్ జడలతేవన్ తీవి గుల్మంబురిన్. 111

- ఉ. ఆపురి ద్వాపరాంతమున సంబుజనాభుడు భూమిభారముం
బాపుటకై జనించి పరిపాలన నేయుచు శత్రురాజు
తాపరతంత్రుడై సుజనసంతతిచింతితముల్ ఘటింపఁగా
నోపి యమానుషైకమహిమోజ్జ్వలనంపద నొప్పు నెప్పుడున్. 112
- సీ. చెలువొందు నొకవేళ శ్రీరుక్మిణీకుచప్రసవమంజరులపై భ్రమరలీల
శయనించు నొకపూట సత్యభామాభుజాశ్లేషవంజరములొక లిల్కపోల్కి
సరిమించు నొకమాటు జాంబవత్సధరపల్లవరక్తి మదళోకిలంబుతేన
మెల పొందు నొకరేయి మిత్రవిందానందకరవయస్సరసిలోఁ గలువకరణిఁ
- తే. జేలంగు భద్రాచలమబ్బుబలె సుదంత, మణితగర్జితములఁ గేకిమతిఁ గంప
కన్యమొగమున లక్షణాకాంచిమృగము, దేంద్రమణిరేఖ నొక్కొకయెడల కొరి.
- చ. చికిలికడానిశ్రామ్యైఱుంగుచెక్కిలి నొక్కిన నొక్కసీలకై
శివ నిలవెల్లఁ బెంజెనుటచిత్తడి హత్తఁగఁ గన్నుమోడ్చి చే
ష్టకుఁ బ్రతిలేక లోక బరవశస్థితి సూరకయున్న నెంతసా
త్వికమని భావగర్భితగతిన్ హరి ముంచుఁ ద్రపాపయోనిధిన్. 114
- మ. వివిధోద్భావలతాకుడుంగముల గోవిందుండు మాధ్వీకపి
దువులం దోఁగిన మాధవీలతికపాండుం జెందుపూగుత్తులన్
లవలీపత్రములన్ గణించి యొకతెన్ లజ్జానిర్వృతం జేయుచున్
గవయన్ మైఁజనుదోయిఁ జెక్కుఁగవ వాఁకల్ గన్న స్వేదస్పృతిన్. 115
- మ. ప్రసవాకల్మితతల్పసీమ నొకలేఁబ్రాయంపుఁబూఁబోడి నిం
పెసఁగన్ గూడి సుఖించి వేటొకతెపేరే తప్పి వాత్రచ్చి చి
ల్కనమాఖ్యం బ్రకటింప నల్కనన వాల్కందోయి బెళ్ళన్ హసిం
ప సరోజేక్షణఁ దెంచె బూర్వభవసౌభాగ్యంబు భావంబునన్. 116
- మ. ఒకమంథాచల మాత్మరూపమున నుద్యోగించి పై దాల్చినో
వక హార్తాకృతిఁగన్నఁజెన్నుఁ జొకచోఁ బ్రొన్నఁబ్రాయంపుబా
లిక బల్ సెబ్బెపుగుబ్బగుబ్బలులు కేళిన్ తొమ్మనన్ గ్రమ్మి పా
యక యున్నన్ సహించుటం గనుట నైక్యంబంచు నెంచన్ దగున్. 117
- ఉ. కావిమెఱుంగుమోవి నుమఁగాటుకరేక ప్రియాంఘ్రిలాక్షకుం
దావగుచేరురంబు గల తన్ గని వేటొకయింతి కిన్నమో
మావలఁజేయఁ జూపు నలు పన్నును నవ్వినదాన నైల్యముం
బోవ నురోమణిప్రభలఁ బొందును కొరి ద్వితీయశంకకున్. 118

- క. ఈలీల సీలవర్ణుడు, స్త్రీలం దమి నేలుకొని విశేషించియు న
త్యాలోలేక్షణ సంతయుఁ, బాలించుం జను వొనంగి పరమస్త్రీలిక. 119
- గీ. పట్టంపుఁజేలులొకల నెల్లఁ దను మెచ్చి చన విచ్చి తమి హెచ్చి మనుచుననుచు
నొకపువ్వు భీష్మకన్యక కిచ్చె నని తాను గినుకః బూనిన వేడుకొనియె ననుచుఁ
దనతోడ గరుడవాహనము వారోహించి దేవతాపూజ లందించె ననుచుఁ
బాకకానను గెల్చి పారిజాతము దెచ్చి తనకేళివనములో నుంచె ననుచు
తే. నకలసౌభాగ్యసౌందర్యసౌతుమార్గ, లక్షణంబులఁ దానె శ్రీలక్ష్మీననుచు
నన్యకాంతల నరకునేయక మదింఁచె, నంతకంతకుఁ బొంగి నత్యాలతాంగి. 120
- ఆ. ఈగిహ్రాసు దెచ్చి యిచ్చి మచ్చిక నేయఁ, బంకజాక్షి యిటు లహంకరించె
నింగలంపుమంట నింధనంబులు వైచి, నెయ్యి వోయ మఱియు నిగుడుకరణి. 121
- చ. తత్కాలంబున. 122
- చ. నరకుని ద్రుంచి దైవతవనద్రుమముం బెకలించి ద్వారకా
పురి కదులెంచి పక్షితులభూషణుఁ గాంచి ప్రయాణకత్తునం
హరణముఖ ప్రయోజనములందు భరించుట కీవు గల్గుదు
ష్కరపుఁబనుల్ ఫలించె నని శౌరి భగేంద్రుని గారవించినక. 123
- సీ. జవనకర్షములయందు నకలలోకములలోఁ దనయంతవాడు లేఁ దనెడుమాట
వైష్ణవాగ్రణులలో వైనతేయుండె గాక ఘనుఁ డెవ్వఁ డని పెద్ద లనెడుమాట
యేకార్థమునకు నీవేకదా! సాహాయ్య మని జనార్దనుఁ డవ్వఁడన్నమాట
విత్సంభరుం డైనవిష్ణుని భరియించు సంతవాఁ డని భక్తులెంచుమాట
తే. దనమనంబున గోచరించిన నొకించు, కేనియు నివేక మెంచక దానవారి
కేపుండు దనకంటెఁ బరమాత్ముఁ డెవ్వఁడనెడు, గర్వము జనించెనావేళ గరుడునీకిని.
- క. వినతానందన సత్యావనితాదుర్దదము లెఱిగి వనజాక్షుండు త
జ్జనితాహంకృతు లడఁచుట, కొనరిక గలయొకయుపాయ మూహించునెడక. 124
- సీ. కైలాసశిఖరిఁ బేరోలగంబై పార్వతీదేవిలోఁ గూడి దివిజు లెన్నఁ
బరమేశ్వరఁ డున్నఁ దుంబురునారదులవచ్చి కొలపుఁమొక్క లొనర్చి గూరుచున్న
కఱిందంబురుండు మున్ను తాను గానము చేసి రక్తి గన్పించ నారదుండు తెచ్చక
వినికేసిన మెచ్చి విశ్వేశ్వరఁ డిప్పుడు పాట నీటయ్యె నన్నాట పలుకు
తే. సంతఁ దుంబురుండు నాదుగానములొన, నితనిగానములొకల నెద్ది రక్తి
యనిన నీరక్తి నలువ సత్యముగఁ జేర్చు, సత్యమున కేగుడన్నఁ బ్రసాద మనుచు.

చ. ఇరువురు త్రోవలోఁ జనుచు నెవ్వఁడు నావలెఁ బాటపాడ నే
ర్పరి? యని సారె నారమఁడు పల్క నికేటికిఁ బాలు నీరునే
ర్పఱుచుచుమాయి నెక్కుదొర పల్కెడు నూరక నవ్వుటంచుఁ దుం
బురుఁ డన నిట్లు లొండోరులు పోరుచుఁ జెచ్చెర ధాతపాలికిన్. 127

చ. చని భాషాధిపుఁ గాంచి మ్రొక్కి యని రోస్వామి! మహేశ్వర
లున్వన సంగీతము చేసి గానమున మాలో రక్తి యెవ్వారి ద
న్నును గారికలి బ్రహ్మ దీర్చు జనుఁ డన్నన్ గీతనిరేత వీ
వని యేతెంచితి యేర్పరింపఁగదవే యన్నన్ వచోనాశుఁడున్. 128

మ. పరసంగీతకళానిరూఢి సము లై వర్తిల్లియున్ దుర్లభ
స్ఫురణం బోరెడువీరిన్ వృడఁతు నంచున్ బుద్ధి నూహించి నా
తరమే? తీర్పగ మీపరస్పరవివాదం బార్పఁగా ద్వారకా
పురవాసుం డగు హైమవాసుఁ డెఱుంగున్ బొంకన్న లో చుప్పుచున్. 129

చ. నలువకు మ్రొక్కి తుంబురుఁడు నారదుఁడుం దమతారతమ్యమున్
దెలియుటకై ధరాస్థలి టర్జరయంబున డిగ్గి పర్వతం
బులు పుర ఘోష వక్కణ తపోవనభూములు చూచుచు గుఠ
స్థలి మణిసౌధశృంగగతతారక ద్వారకఁ గాంచి వేడుకన్. 130

చ. శరనిధిఁ బుట్టువంది బహుసంపద సొంపయి లోకమోహన
స్ఫురణ వహించి మేలుగని సొంపరి పోవని నీటుమీటుగా
హరి కనురక్తిగుల్కఁ గలయవ్వరలక్ష్మీ నులించుచున్ వియ
చ్చరమును లందుఁ బోయి హృదయశ్రవణంబున నవ్వ డుండుటన్. 131

ఉ. అంతయుఁ దా మెఱింగి చని యంతిపురంబునఁ గొన్నికొన్నిక
క్షౌంకరముల్ గ్రమించి మఱియావలఁ బోవఁగరామి స్వామి యే
కాంతమువేళఁ గాన నొకకంచుకిఁ బిల్చి మదాగమంబు శ్రీ
కాంతున కింత దెల్పు మన గ్రక్కున వాఁడును బోవ నయ్యెడన్. 132

సీ. చెలి యానుచుడుపు లిచ్చినఁ గైకొనక పంటఁ గొఱికి యి వ్వుని వేఁడుకొనుచెడంగు
వంగన యటు లియ్య నందుచో మోచిచుఱుక్కున మొనపంట నొక్కుదుడుకు
కినిసి యందులకు నొకెనతోడ విరిఁబోడి మోముమలంచిన మ్రొక్కుహూయలు
నందున నొకకొంత యుకదీఱిర ముద్దుపప్పుచెక్కిలి ముద్దుగొనువిలాస

తే. మమర సకిలపట్టెమంచమునఁ దలిరు
పాన్నపై సత్యతో నున్నపద్మనాభు

తోడ నీవలికడ నుండి తుంబురుండును

నారదుండు స్వామి! వచ్చియున్నా రనుటయు.

133

సీ. ఆనుడి చెవిఁ బడ నంత బంగరు చేలవెఱుగులు నేలపై జేరియాడఁ
దలుకున లేచి పుక్కిటికప్పురపువీడె ముమిసి యత్తటి నున్న యూడిగంపు
నెలతచే గిండివన్నీట గంఢూషించి యడుగుఁ గెందఘ్నులఁ దొడిగియున్న
మినుకుపావలు విడ్చి కనునన్న సత్య కెంగేలఁ దమ్మిపసిండిగిండి పూని
లే. వెంట నేలేర దేవర్షి విభుని కెదురు

గాఁ జని నమస్కరించి యర్హంబు పాద్య

మొసఁగి తగురీతిఁ దుంబురు నుపచరించి

తోడుకొని తెచ్చి బంగారుమేడమొంద.

134

ఉ. వారిజరాగశీతములు వారిరుహాక్షులు మున్నె యంచినక
వారలఁ గూరుచుండ నిడి వారియనుజ్ఞ సువర్ణశీతపై
కౌరి వసించి నాయెడకుఁ జయ్యన మిరిపు డేగుడేరఁగాఁ
గారణ మేమి? తెల్పుదగు గాయకరత్నములార! నావుశక.

135

శా. పీఠామాని వచించె గృష్ణ! విను మద్విఖ్యాతగీతోన్నతికొ
స్థాణుం బల్లవితాత్తుఁ జేయ నతఁ డెంచకొ మేము మాపాటలకొ
రాజింపం గల దెద్ది? యన్న విధి దీర్చ స్నేర్పు నాఁ జూప నా
వాణిదేవుండు మిమ్ముఁ జూపెఁ దగ మావాదంబు దీర్చుం దగుకొ.

136

క. ఆకృతి నేకం బైనను, గాకము పిక మనుచు స్వరముగలి చెలియుంగదా!
యేకడ మాధవసన్నిధి, మా కేల వివాద మనిన మాధవుఁ డాత్మకొ.

137

చ. మొకరితనంబుతో వెనుకముంద రెఱుంగక తామె గాక వి
ద్యకుఁ బ్రభు లైనలీల దురహంకృతిఁ బోరెడువీరితోడ న
త్యక్తు భగరాజుకుం గలమదం బడఁగింపఁగ వేళ యయ్యె నే
నొకటికే జూడఁ దోడుపడె నొండొకనేత విధాతచాతురికొ.

138

ఆ. గానలీల వీరి ఘనశౌర్యజవములఁ, బక్షిరాజు భక్తిపటిమ సత్య
నడఁచ సుగుణవంతు హనుమంతుఁ బిలిపింతు, నని తలంచి వారి కనియె కొం.

139

శా. మీసంగీతకళావిలాసములలో మే లెంచ గానాదినా

నాసారస్వరహస్యవేది సకలామ్నాయాంతవిద్యాభిభా

మాసర్వంకవశేషుషీనిధి హనుమద్భ్రష్ట యక్షాట నే

ధాసర్వజ్ఞునిఁ బిల్వఁ భంతు నని నాగారాతిఁ జింతించినకొ.

140

సీ. తెలిసివికడనుండి దిగిన నెగయుచోఁ బసిఁడిపేరియును నల్ నెలల మనలఁ
దశకుబంగరుపుతెక్కల గాలివడి మాచి తెక్క శెక్కువగాఁగఁ జుక్కలగుల
నుదకులు మెయి వీఁకఁ జెవరిచో బలిసద్ద ముదఁభంబు ట్టు నట్టు నురుగ
బలుమేని కెంబాయ నలినభాండకటాహ మట నిండి రవిలేక మపహరింపఁ

తే. జలువమేవరి తలఁపులోపలనె వచ్చి
వినతుఁడై యిచ్చంగలగచ్చురనము సౌచ్చ
నేమికార్యంబు ఘటియింతు నెఱుక నేయుఁ
డనిన లేనవృత్తో కొని యతని కనియె.

141

మ. ఘనలేజోబలయుక్తి సేసములు వక్కాణింపలేరేదా
విను వీ రియ్యరు గీతనిర్ణయము గావింపంగ నన్ గోరి వ
చ్చినవా రిప్పుని గంధమాదనగిరిన్ జెన్నొందుసామిరిచే
త నగుం గావునఁ దోడి తె మ్మిచటి మవ్యజ్వేసి వై నావుడున్.

142

ఆ. చెఱుకువిల్లుతండ్రి చెప్పినమాటలు, మొఱకుదనముకల్లి సరకుగొనక
కఱుకుకడిమి నతని దెరుకుగా నెంచుచు, నెఱుక మాచి గరుడుఁ డిట్లు లనియె.

143

కా. నానల్వొన్నతి నాజవర్తధిమయున్ నాభక్తిసంపత్తియున్
గాసిం జెందఁగఁజేసి శ్రోతఁ డిల వేగం జేగు మన్మాన నా
యానంజేల ఘటించి తెట్టిపని నా కరంబె నానాఁటికా
హా! నన్దానము లెన్న చేసితివి బాగాయెన్ యశోదాత్మజా!

144

కా. హీనాధిక్యము లెంచి పంచితివా! న న్నేమాడ్కిఁ బొమ్మంటి వా
హీనాత్మం గపిమాత్రుఁ బిల్చుటకుఁ బోసి యొక్కవేగంబునం
దైనన్ నాకు నమానుడేని పలుకు లేచా? నీవె యిట్లాడఁగా
నేనా కా దనువాడ నం చడలుపక్షింద్రున్ నిరీక్షించుచున్.

145

క. ప్రాధాన్యదీయమాయా, పూర్వాధాత్తుఁడు గాన కానఁ డూహిపోహల్
మూర్ధాత్తుఁ డని తలంచుచు, గాఢాలింగనము చేసి కమలాక్షుఁ డనున్.

146

కా. పక్షిశ్రేష్ఠ! విచార మేమిటికి? మాభక్తుండ వై యుండియున్
సాక్షాదీశుఁడు వైష్ణవాగ్రణి భవిష్యద్భుక్త సామాన్యుడే
యక్షజ్వేషి? తదుజ్జ్వలకృదశిశోద్యానంబు దుర్లభ్య మా
త్ర్యక్షబ్రహ్మలకంటె నున్నతుడ వీ వౌ లెంచి యి ట్లాడితిన్.

147

క. లావరి పని బలరయమునఁ, బోవఁగలా పనియు నిన్నుఁ బొమ్మన్న నయో!
నావచనము జవదాటుదు,రే? విహగతులేంద్ర! యనుభారికి గరుడుఁ డనున్.

148

౪. ఉత్తమంపుఁగెంపు ని త్రడఁ జెక్కిన, రతనమునకు నిందరానిలీలఁ

దారతమ్య మెఱిగి దాను నేలనిజేసి, కింతె కాని వాని కేటిహాని?

149

౫. తావకభాషితంబు జవదాఁటుదునే యిదె గంధమాదన

గ్రావముఁ జేరి వానరుని రమ్మనిపిల్చెద రాకయున్న నా

లా వెఱుంగండె యంచు నిటలంబున నంజలి నేర్పి మ్రొక్కి ప

క్షావహాహుకాద్రియొకదా! యన నాయన సత్వరోధతిక.

150

౬. వ్యోమాధ్వంబున నేఁగసాగె నురుపక్షోద్వేగయుంధూమరు

త్సామర్థ్యంబున గట్టుగుం పదర యోషాయుక్తి వైమానిక

స్తోమంబుల్ చెదరక దిశాళి బెదరక ద్యోగంగపాంసుచ్చటా

సామగ్రిం గదురం దురంతజపచంచత్సాహసాహంక్రియక.

151

౭. చని చని తనయగ్రభాగంబున నుగ్రకరాద్విహనివహోపరిమార్గపరిగ్రహణో

దగ్రజాగ్రన్నిజశిఖరముఖరచితగంగాతరంగిణీ రంగద్ధాంగేయకమలముఖాస్వాదనం

బును నిజాధిత్యకాస్థితాదిత్యకాంతకాంతకాంతాతిశీతలగీతలహరిన్ద్రలితవల్లకీపాద

నంబును ఘనభిన్ననీలిఘనీభవద్ధగద్దగీతబహిర్దతమణిగైరికథాతురాగవిచిత్రప్రభాస

చిత్రాంబరలక్ష్మీనమాచ్ఛాదనంబును విలోకమాత్రప్రవర్తితానేకజనుస్సంపాతకల్తష

పరంపరాబిభేదనంబును నగుగంధమాదనంబు గనుంగొని తద్ధరాధరమధ్వంబున మలయ

పవనచలితలలితసువర్ణ పర్ణంబులు మెఱిపులయొఱుపు నెఱిప ననమకుసుమగుళుచ్చ

గళజ్ఞు రీభూతమరందబిందువులసోన వానపాలికా భూనభోంతరాళంబుల సరా

ళంబు లెనయఁ దదీయవాసనలపై నానచేసి డాసినమిళిందరవంబు లుఱుములగరిమ

పెరిమ గన నప్పటప్పటి కుప్పతిల్లకష్టరంపుటురవడివడగంటిచాలు నేలుకొన

నంబరంబొరసి దట్టంపునీడలగబ్బిం బ్రబ్బునబ్బురంపునుబ్బులయుబ్బునం బొదలుకద

ళంబులయిరువంకలఁ గ్రేంకారంబు లొనర్చుచుఁ బురులు విచ్చుచు విచ్చలవిడిఁ

బేరెంబులు వాఱుమయూరంబులబారు చేరువయొఱుంబులదారిం దారసిలులేఱగంటి

యొప్పులకుప్పల జిగిగొప్పకొప్పలయొప్పు తమచొప్పన మెప్పు గనంగఁ బెనంగొను

ననుంగుఁదనంబునం గదియ నుదరివడి కరకంకణంబులు గల్లనఁ జప్పటలు చఱచి

నెఱచి పఱచి గొల్లన నవ్వజవ్వనుల మవ్వంపునవ్వవెన్నెలఁ గరంగి జాలువాఱు

నెలరాలసిరు పటికపుబానల ముంచి తమప్రాదినేయుగజ్ఞంగపాదుల సుజ్ఞగించు జడ

దారిపడఁతులనడలబెడం గభ్యసించుటకం చలనంచరించునంచలచలద్గరుదంచలవ్యజ

నంబులు శ్రవం బవనంపఁ దపంబు లొనరించుతపోనిధులకథిమైననిదానంబు లై

యభీష్టప్రదానంబుల నిరవుకొని పరిపరివిధంబుల మున్నువిన్నుకొన్నరుల చిన్నప్రా

యంపుంగన్నియల పాటలదీ టలరార రాగంబు లొనర్చుకొయిలయెలనాగలబా
గలవడుమరుత్తుమారు పారావారలంఘనాదివిరుదప్రచారంబులు గావించుకీరకా
కారికావారంబులపొల్పు బెప్పుకల్పతరుకాఖల ప్రేలుచెలు లవ లతహాసలు చిలుత
తేమైరల మరలుటలనెపంబున నటంప మెచ్చి వసంతం జొసంగువిరుదుపావడలకే
వ తావుకొనఁ దావులవఁ దావలం బై యావహవల నావహిలపూవుఁదేనియ నాని
పుప్పొడిదుమ్ములఁ గ్రమ్మివచేకేమఘలప్రచయప్రచురరుచిలినద్రసవాహినులమోహ
సీయం బై యనమయంబున నైనం దలంచినఁ దత్తదుచితసుఖంబు లొసంగం గల
ప్రభావంబునం బొసంగి సంగీతరతావాసం బయ్యును సంగీతరతావాసం బై పరిగత
సుమనోరజం బయ్యును పరిగతసుమనోరజం బై బహుతరద్వీజసంతానశోభితం
బయ్యును బహుతరద్వీజసంతానశోభితంబై నిత్యముక్తాస్పదం బయ్యును నిత్యముక్తా
స్పదం బై మాధవాశ్రయంబు గావున సరసపద్మాకరం బై భాస్వత్ప్రభావభాసురంబు
గావునఁ దమోనివారకం బై దుర్నిరీక్ష్యంబైనకన రంభావనంబు పాడంగిని. 152

కా. శాయావర్ధనవైఖరిం గలితభాస్వద్వింబదీవ్యత్ఫల
శ్రీయుక్తికొ సురసాదృతిస్ఫురితకీర్తిం గేసరశ్రీతిసం
ధాయిత్యాప్తి నిజేశుఁ బోలినవనిం దాఁ జొచ్చి యింద్రాయుధ
చ్ఛాయక లోపల వాలసాలము రహించం గాంచి చిత్తంబునన్. 153

సీ. శ్రీ గంధమాదనాభోగకర్పరమణి శ్రీ లెల్ల నొకదారిఁ జేరనొక్కొ
యారామలక్ష్మీ శృంగారార్థము వహించుకాంచనాంచితరత్న కాంచి యొక్కొ
సిద్ధయోగీశ్వరుల్ సిద్ధోషధము లొక్కొకడనించి యుంచినకణజమొక్కొ
కడుఁబెద్దకాలంబు పుడమిఁ దాల్చినక్రాలి యడఁగిపోఁ గూర్చు కేహహియొక్కొ

తే. గాక తను నెవ్వరికిఁ గానరాకయుండ
గాడ్చుకొమరుండు గట్టిగాఁ గట్టినట్టి
వజ్రసాలంబోతో యని వైనతేయుఁ
దంతికంబున కరుడెంచి యట్టై కాంచి. 154

ఉ. పోల నెటింగి హా తెలిసెఁబో యొకసాలముపోలికకొ వృథా
నూలము వాలముం బెనఁచి చుట్టును జుట్టుకయున్నఁ బక్షవ
చ్చెల్లవిఖండనప్రపణశస్త్రభయాపహమద్గరుచ్చటా
భీలమరుత్సరంపరలు భేదిలఁజేయక రిత్తవోవునే? 155

ఆ. చుట్టు నట్టుకొట్టి యిట్టు పడఁబెట్టి, గట్టినట్టువలను బుట్టుగాడ్చు
విట్టు మట్టు పెట్టి యట్టైపైఁ దొట్టగ, నిట్టికొఁతినలఁపకేల? కలఁగు. 156

- చ. తుద మొద లేమియుం గనక తుచ్చపుఁబుచ్చపుఁగోటలీల నా
కెదురుగ నొడ్డి తా నడుమ నెంతయు రాజనవృత్తి నున్నవాఁ
డెదురును ద న్నెఱుంగఁ డతిహింసఁ డనంగను శౌరి తద్దయున్
జదురులు చెప్పె జొప్పడుసె జాతికొలందియె కాక బుద్ధియున్. 157
- చ. మహి వడు గొక్కరుండె శతమర్కటతుల్యుఁడు నాఁగఁ గ్రోఁతియై
యహహ! వటుండు నైన మఱి యంతటికంటెను జేష్ఠ లెచ్చవే?
తహతహఁ జెంద నేమిటికి? దా నెదురొనొకొ మద్దరున్నరు
న్నిహతికి జూత మంచు భగ నేత భయంకరహుంక్రియార్పటిన్. 158
- క. బ్రళయాభినడుమ నైకత, మొలసినగతి విలయకాలహుతవహు నార్పన్
సులభమతి నొరయ్యశలభము, బలెఁ గపివాలంబు విహగవతి కదిసి వెనన్. 159
- సీ. పటపటార్పటి దిశాపటలి దీటుకొనంగఁ గఱకుఁజెక్కలగాడ్పు గడలుకొల్పి
కహకహధ్వనిఁ ద్రిలోకములు నాకంపింపఁ జండతుండంబున సారె వొడిచి
చిటచిటార్పటి నేత్రశిఖి నిప్పు లొప్పారఁ బదనఖాంకురహతుల్ పరిఘటించి
కలకలధ్వని సుధాంధులగుండె లదరంగ మింటి కుద్ధతి దాఁటి మీద దుమికి
లే. పట్టు దప్పించ నిట్టట్టు చుట్టు దిరిగి, వీరి నన నొక్కడెన వేఁగుగాఁగ దూఱి
యంగము నెమర్చ నాదిమధ్యాంతరహిత, వాలసాలంబుఁ దెమలించఁ జాలకపుడు.
- సీ. మత్స్యక్షవిక్షేప మారుతాహతి వకావక లగు నాచక్రవాళ మైన
మచ్చంచునిహతి దుమార మా జరతకూర్పాధినాథునిచరమాంగ మైన
మత్పాదనభరముభోత్వాదనమునకు ధూళి యా శక్రదంభోళి యైన
మద్దివ్యమూర్తిశుంభద్ధరణంబున గులగుల లా నాదిఘోషి యైనఁ
- లే. బగుల దగలదు నొగులదు బలుపు చెడదు, వానరునితోఁక కిట్టిదుర్వారమహిమ
యెట్టు ఘటియిల్లె ననియించి యీనువెంచి,తోఁకకెగఁబాఱియవతలదుముకడలఁచి.
- ఉ. అండజమండలేశ్వరుఁ డుదగ్రహిరణ్మయపక్షదీధితుల్
చండమరీచిరోచులకుఁ జాటొనరింపఁ బ్రచండమారుతో
ద్దండజవంతుతో, నెగసి దారున నేగఁగనాగెఁ బద్మగ
ర్భాండము దాఁటి చన్నప్రవగాధిపువాలపుఁగోట వెంబడిన్. 162
- మ. గణులింపన్ వనపానభానునికడన్ భద్రోత్తమున్ సింధురా
గ్రజిచెంతన్ మశకంబు పూర్ణశశియారం జుక్కయుం బోలి త
త్పజివిధ్వంసి కపీంద్రవాలలతికాప్రాకారమధ్యంబునం
దణుమాత్రంబుగ గానుపించె సురులత్యాశ్చర్యముం బొందఁగన్. 163

- చ. పొడవుగఁ బోయి పోయి భగవుంగవుఁ డంగము చెప్పురింపఁగా
వడి చెడి గుండె తల్లడిల వక్తము నెల్వెలఁ బోవఁ బాదముల్
తడఁబడ నీకలం జడిమ దార్కొని మారులివాలసాలముం
గడ గనలేక కాకఁ బడి గర్వము దక్కియుఁ దక్కు కక్కడన్. 164
- ఉ. దంటతనంబె కాని యుచితజ్ఞత లేదు వనాటుఁ డాట నా
వంటిమహామహుండు దనవాలముఁ బ్రాకఁగ నూరవన్నవాఁ
డొంటిమి యేల? ముందరఁ బ్రియోత్తలఁ బిల్చెదఁ బల్కఁడేని
బంటుతనంబు జూపఁగ నెవం బగుఁ గా కని నిశ్చితాత్మఁ డై. 165
- ఉ. బెట్టుగ నోకపీంద్ర! నినుఁ బిల్చుకరవ్వునె కౌరి ద్వారకా
వట్టణవానుఁ డచ్యుతుఁడు పద్మదళాక్షుండు గృష్ణుఁ డింపు లోఁ
బట్టఁగ వేగ రవ్వునుచుఁ బల్కఁడు బిల్చిన రామభక్తిసం
ఘట్టితబుద్ధి యాటఁ గని కర్ణవదంబునఁ బెట్టకున్నెడన్. 166
- మ. అవు రా! క్రొత్తికి నింత వచ్చె నిదిగాదా వింత! బ్రహ్మాదిదై
వవరుల్ నైతము భీతి నెవ్వనినుడికొ వర్తించుచుం గొల్తు ర
ట్టివిభుం డంపెను రవ్వుటన్న విని రాఁడే మారు మాటాడఁడే
చెవుడా యిట్టివివేకహీను నింక నే శిక్షింతు నం చుడ్ధలిక. 167
- చ. పదనఖరాజే బై నదిమివట్టి కతారము మీఱుముక్కునం
బొదివి కపీంద్రువాలలత బోరన వెన్నుకుఁ బెల్లగిల్ల నీ
డ్రోద నని కంట నివ్వుకలు చిప్పిల నిట్టటు చుట్టు నూఁగఁగా
నది మదిలో నెఱింగి దరహాసముతోఁ గపిసార్వభౌముఁడున్. 168
- నీ. అలవోకవోలె వాల్క మొకించుక విదలించినంత నవ్విహగవిభుఁడు
మొదటఁ బట్టినపట్టు వదలి తన్నారలోడ్రే కంబునను నేకరింపలేక
మురముర జెక్కలు మొరయ నుద్బ్రాంతుఁ డై గిరిగిర చక్రంబుక్రియఁ దిరుగుచు
నెఱ బెండువడి యొడ లెఱుంగక దిగచెప్పుటలు గాలువలువాఱ బలిమి జాఱఁ.
- తే. బృథ్వి చలియింప దశదిశల్ బెగడు కుడువ, జగము లచ్చెరువడ మేరునగము పెకలి
వచ్చెనో! యని ద్వారకావాసు లగలఁ గొలుపులో వచ్చి గువ్వనఁ గూలఁబడియె.
- క. వడి వడి యడంగి నెత్తురు, బుడబుడఁ గ్రక్కుకొని యొడలిపోడిమి చెడి సాం
పెడలి బలుజెక్క లగలం, బడలిక మూర్ఖిల్లి విన్నఁబాటున నున్నన్. 170
- ఉ. అన్నలినాక్షుఁ డాతఁడు నిజాగ్రతలంబున వీతచేతష్టఁ డై
యున్నవిధంబు లో నెఱింగియున్ మఱియేమి యెఱుంగనట్ల యి

బైన్నుడు విన్నబాటు గనఁ డెవ్వరిచే నిపు డేమి వచ్చె నీ
వన్నగవైరికం చువరి పాటునఁ బీతము డిగ్గి గ్రక్కునకొ. 171

ఉ. బంగరుచేల జాతి నిరుప్రక్కల రుక్తిణి సత్య యేగుదే
రంగ విహంగపుంగవుతుఁగటికిం జని తూరుచుండి య
య్యంగమునం దొఱంగురుధిరాశ్రు కణశ్రమవార్ధరంబు తె
ల్లం గడిగించి యెత్తి తొడలం గదియించి దయాసమగ్రతకొ. 172

సీ. మేనిగ్రొందడి డింద మిహికుందనపుంజేలచెఱుగునఁ దుడిచి మైఁ బొరలివడిన
యురవడి నిటు నటు సెరయిపేరెఱకలఁ గలచిక్కు లేడలించి కలయ దువ్వి
తల కెత్తుగాఁ గేలుదామర యిడి కర్ణములఁ బాఱఁ గపురంపు. బలుకు లూఁచి
విరిబోడికెం గేలిమరువంపుసురఁటిసెత్తావితె మైరసోఁకుతీవి నొనఁగి

తే. తత్తదవయవవేదనల్ తలఁగ నల్ల
నల్లఁ దడవుచు నిజకటాక్షామృతమున
సుసురు సెసకొల్పఁ బిమ్మట యుడిగి పులుఁగు
కన్నుఁగవ విచ్చి నలుదెనల్ గలయఁ జూచి. 173

మ. తొడవైఁ దన్నిడి క్రాంతి వాపెడుముకుందుం గాంచి లజ్జించి దం
దడి సెందం దల వాంచియున్నపులుఁగుం దర్శించి యిం దీగతిం
బడ నేలా? నినువంటివాని కిటులం బాటిల్లెనే! మారుతిం
దొడరంబోవుగదా! వనాటఁ డని నీదుర్బుద్ధి ప్రేరేఁవఁగకొ. 174

ఉ. హెచ్చినభక్తి రాము భజియించుచుఁబల్కకయున్న గర్వి గా
సెంచి యకక్షిదుర్జనత లేమి భుజించితో? రాముకింకరుం
డించుక తోవగించిన సహింతువే? యాతఁడు దక్క నిన్నుఁ గా
రించగ నన్యుఁ డేడి? వివరింపుము మాటికి గొంక నేటికికొ? 175

మ. మానుమంతుం డనుపేరు కర్ణముల డాయకృష్ణదుద్రాదు లా
త్తనె కీర్తింతురు నాఁగ నన్యులకుఁ గ్రోధం బూనఁగావచ్చునే?
వినయోత్తల్ ప్రకటింతువేమొ యని యవ్వీరాగ్రణిం బిల్వఁబా
మ్మని ని స్సంపితిఁ గాక యిట్లయిన నాహా నిన్నుఁ బొమ్మందునే? 176

ఉ. నా విని వైనలేయఁడు ప్రజామము చేసి యెలుంగు రాబ బా
షువృతనేత్రుఁ డై పలికె నచ్యుత! నా కింక నేటికొంకు నుం
టివనదేవువాలలతచే నుడివోయె మదీయకౌర్యబీ
లానిభవంబు యుష్మదనులాపము కైగొనకున్కి నావుడుకొ. 177

ఉ. నవ్వి ముకుందుఁ డోయి భగనాయక! యొకటివాని కొక్కెడం
ద వ్వగు బుద్ధి యేల పరితాపము నే నని చివ్వ కీవు కాల్
ద్రవ్వకచువ్వ! జానకీయు రాముఁడు రఘునిరంచు నొక్కమా
టవ్వటఁ బిల్వ మిక్కిలిరయంబున వచ్చున టన్న భీరుఁ డై. 178

చ. ఒకపరిపోవఁ దోకతుద నూడ విచ్చిన నింపవచ్చెగా
యింక నొకమాటు వోయి పిల నెక్కడ దోకనె చుట్టికొట్టునో
లికమక కోర్వంజాల వడి దీరె గతుల్ గడలేజె రావునే
యకు మింక గృష్ఠ! నే వెఱుకునయ్య సమిరజుదాఁచె జేరంగన్. 179

చ. ఆన విని కొరిచి త్తమున హాస్యరసంబును వత్సలత్వముం
జెనఁగొనఁ బల్కె నేమిటికి భీతిలేదోయి భగేంద్ర! రాముసం
పునఁ జనుచెంచి నా ననిన మున్నటిలీల వహించఁ డీవు పా
మ్మనుచుఁ గవుంగలించిన జొహా రిడి యాయన పోయి చెప్పెనన్. 180

ఉ. వానరచక్రవర్తిబలుబాలముచెంగట నిల్చి యొవిధీ
కానముఖాదితీయనుత! సద్గుణరత్నవిధేయ! యాంజనే
యా! నిను సీతయుక్ రఘుకులగ్రాణి రఘుని రిట్ట ద్వారకా
సాననివాసు లై యనువచస్థితి యించుక పీనులం బడన్. 181

మ. అతిశీఘ్రంబున లేచి కన్గొలఁకులక్ హర్షాశ్రువుల్ జాఱ నా
నతుఁ డై కేల్లవమోడ్పు నెప్పుడుటఁ జెందక మిక్కిలిం గొంచెమై
యతనిం గాంచి మహాత్! నీవలన నేఁడాలించితికొ భక్తసం
తతచింతాఘభిదాసమర్థములు సీతారామనామార్థముల్. 182

మ. జవముల్ మేల్ కనె నాతపంబు లలరెన్ సంకల్ప మీదేజె నన్
విపులాకన్యయు స్వామి పిల్వ మనఁగా నీ విందురా నైన నీ
కపరాధం బొనరించితిం దెలియలే కజ్ఞాని మన్నింపు మీ
కృప నన్నన్ భగరాజు నమ్మఁ డయి పల్కెన్ భక్తి సామితితోన్. 183

మ. త్రిజగత్సేవ్యుఁ డవప్రతర్క్యమహిమోద్దిష్టుండ వక్రాంతరా
మజపథ్యానసుధాధురీణమతి వామ్నయాధ్యనిచ్ఛేత పీ
వజవాడైర్ముం డ విట్లు పల్కుదగునే యయ్యా మవీరూపరా
ధజనుష్కృతిఁ దలంప కేదఁగదవే త్వద్దాసుఁడన్ నావుడున్. 184

కా. పత్మశ్రేష్ఠుని నిందుకొంగిటను సంభావించి వెన్వెంట ధూ
ప్రత్యధ్వంసనుఁ డేగుచేర విసయవ్యాస క్తిఁ దోకొంఁఁడు బు

జ్యోతేత్రక్షీతిభృత్తటాకతటిసినానాశ్రమశ్రేణికా
పీతానందముఁ జెంది ద్వారకపురోపీధిక్ ప్రదీపించినన్.

185

కా. నందరించితి ద్వారకాపురి ధరాజామాత సీమాతతో
నిందున్నాఁడని పుల్లుతోఁడనఁ బ్రవంఁగేంద్రుండు కేల్తోడ్చి మ్రొ
క్కండోడ్డో దరియంగఁజొచ్చి హరిరంగస్తంధిరాళిందమున్
జెందం దా నట పోయి శౌరిఁ గని వచ్చెన్ స్వామి దాసుం డనన్.

186

కా. శ్రీరామావతి సత్యభామ కను నీరేజాక్షి! పామిరి సీ
తారామూల్ పిలిపించినా రనిన సత్యం బంచు వచ్చెం దదా
కారంబుల్ వహించువకున్న నగునే కాఁబట్టి నేఁ జెందెదన్
శ్రీరామత్వము నీవు నీత వగుమా శీఘ్రంబుగా నావుడున్.

187

కా. వ్రీడాదాధి మొగంబు వాంచి మిగులన్ రీధాత్త యై మారుమా
టాడం జాలక రూపభాగ్యజనితాహంకారముల్ దాటుటన్
గోడం జిత్రములీల నున్న నగుచున్ గోవిందుఁ డుద్యజ్జగ
త్ప్రీడాప్రాధపరిత్రభీష్టకనుతం గ్రేఁగంట నీక్షించినన్.

188

సీ. నెలవంగడపురాచకలువరాజన్నంపుఁ బుడవి నాఁగేటిజిమ్ముకను బొడమి
వలిగట్టుదొరఁబుట్టుచెలువచుట్టమువంటికోపుమోపడపుటుంకువకు నొదిగి
యడుగుసోఁకున తాతినలరుఁ బాయపునాతి గానొనర్చినజేనిఁ గలసిమెలసి
కవయేనుతలలరక్రసిమిక్కుటపుటుక్కుకడఁజెక్కు పూన్కికి వడి గడించి
తే. తనరు నేకాంత యాకాంత తానె యగుచు

నట్టె యాకస్తికంబుగా నుట్టివడిన
యట్టు కొలువున నున్నవా రచ్చెరువడఁ
జెలువ సాక్షాత్కరించిన శ్రీహరియును.

189

సీ. తనుసీలసాధాగ్రతలమిశ్రద్రత్నకుంభంబు నా మణికిరీటంబు వెలుంగ
మాళికల్పకమానపాళి మరందేచ్చు దొరయుతేం ట్టనఁగ ముంగురులు వజ్ర
లలితగల్ల చ్చుద్దలవలీదళోత్ఫుల్ల కుసుమవైఖరి మందహాస మెనఁగఁ
గంధరాశ్రీగంధగంధలోలవిసీలభుజగంబు లన దీర్ఘభుజము లమరఁ

తే. దత్తదవయవనయచితోదాత్తరత్న, భూషణోద్వృత్తిమునుపటిపాలుపు జెలువ
దాసు శ్రీరాముఁ డై యంకతలమునందుఁ, గాంత నుంచి గరుత్మన్ముఖంబు గనిన.

అ. స్వామిచిత్త మెఱిఁగి సామీరియన్నక, త్యాగంకరమున కరిగి యనఁ! రమ్మ
సమయ మయ్యె రామసంసేవ కన విని, సధికభక్తియుక్తి నరుగురెంచి.

191

గీ. కులుకు మోవులవారి మొలకనవ్వులపేరి జిలుగువన్నెలగురి చెలుగువారిః
గొలుచుపుణ్యులకోరికల నెల్ల నవ్వారి నొసంగుహరిమి మీటి పొసంగువారి
మెఱసిపోనిమిత్రుని మెఱుగు చేరువవారి దము చెల్పుకర్ లూరి తనరువారి
దనమనోగలి జారి చనక మించినభూరితరలీల నటఁ జేరఁచగినవారి

తే. జానకీరాఘవులఁ గాంచి సంభ్రమించి
యాత్మ నద్య కృతార్థోస్తి యని చలించి
యనిలతనయుఁడు సాష్టాంగ మాచరించి
యంజలిఘటించి యిటు లని యభినుతించె.

192

రగడ. —

శ్రీధరి త్రిమూర్తిపుత్రి త్తేమదాత్రి శరణశరణ
సాధులొక బోధనైకబాగరూక శరణశరణ
కమలనేత్ర కలుషజైత్ర ఘనచరిత్ర శరణశరణ
సుమతిదీప శమిదురాప శ్రుతికలాపశరణశరణ
కిసలపాణి భసలవేణి కీరవాణి శరణశరణ
అనమధైర్య ప్రసవకార్య హరిచర్య శరణశరణ
కరటి యాన సుఖవిధాన గతినిదాన దానశరణ
సరసవేష పరమతోష నద్విశేష భాష శరణ
కరసరోజసురసమాజగతపయోజపూజ శరణ
తరణిలేజ నతహరాజ త్యాగరాజరాజశరణ
శతకఖండ సమయచండచటులకాండ కాండ శరణ
వితతధామ క్షీతిపసోమ విమలరామ రామ శరణ
జనని నన్ను గనిననిన్ను సకలసన్నతాత్మ గంటి
ఘననతార్తి హననకీర్తి గలయుమూర్తిఁ జూడఁగంటి
సగుణపాళి నెగడుహాళి నలుపుకేళి వెలయు దీప
జగము లెన్నఁదగి ప్రసన్నజనుల నున్నస్వామి వీవ
యెలమి హెచ్చి కలిమినిచ్చి హెచ్చు మచ్చెకంటివీవ
జలధిలోన సకల మూఁఁ జాలుమీనమూర్తి వీవ
కోరి యెంచువారి మంచుకూర్చి మించుబోటి వీవ
వారిప్రాపుఁ జేరి వీచువంక మోపుగొంటి వీవ
జడిమ మాని నుడవరానివరణిఁ బూని వెలుఁగు దీవ

కడిమిచేరఁ బుడమికోరఁ గడిమి మీఱ నోపు దీవ
 మదిని దృష్టి నొదవునృష్టిమలయుయ్యి నొందు దీవ
 కడిమిపుత్రుఁ బొదువుశత్రు గళితగాత్రుఁ జేసి తీవ
 మిన్ను గాలి మన్ను కీలి మించుహేలఁ గాంచి తీవ
 చిన్ని మాయ పన్ని దాయసిరులు వాయ మించి తీవ
 వికృతి లేక ప్రకృతి నై కవిధులజోక కెక్కి తీవ
 సకలరాజనికరభూజశమనలేజ మెనసి తీవ
 పురములందు దొరయుచిందుఁ బొందుచందుతోడ వీవ
 శరధి గట్టి యరిని గొట్టి జయము జట్టిగొంటి వీవ
 బలువిసోద మొలయువేదభరితనాదమూర్తి వీవ
 బలుఁ డనంగ భుల భంగవఱవ నంగ మొంది తీవ
 తలఁపులోన మెలఁపుతోన తగినదాన వేదవీవ
 యెలమి గొల్లచెలులచల్ల యెల్లఁ గొల్ల లాడి తీవ
 కడమ గాక జడిమ లేక గలవివేక మెనయ దీవ
 వెడఁగుబుద్ధి నొడివిబుద్ధి విడఁగఁ గొద్ది మీఱి? తీవ
 కలిగియుండికలుగకుండికలిమినిండి యుందువీవ
 భులు దాఱఁ గలికిపేర ఘనత మీఱఁ గలుగు దీవ
 యలనభావ మొలయుత్రోవ లడఁచి ప్రోవవచ్చు నన్నుఁ
 దెలివి గ్రాలఁబలుకు లేల తెలియఁజాల నయ్యనిన్ను.

193

క. అని యాతఁడు కొనియాడినఁ, బునరుపగతరామమూర్తి బొసఁగినహరి పా
 వని బిగికొఁగిటఁ జేరుచు, కొని కనుఁగొనఁ గరుణ గడలుకొన నిటు లనియెన్. 194

— శ్రీకృష్ణుఁడు హనుమచే దుంబురు నారదుల గర్వ మడగించుట. —

ఉ. ఓయనిలాత్త జన్మ మమునుల్ల ములోపల నెల్లవేళలం
 బాయక చింతనేయుచుఁ దపంబునెవంబున నున్ననిన్ను నేఁ
 డీయతిచంద్ర గాయకుల యిద్దఱిపాటల మేలు దెల్పుఁగా
 నాయెద నెంచి పక్షితులనాఘనిఁ బంచితిఁ దోడితేరఁగన్. 195

క. ఆలాగున వచ్చితిగద, యాలస్యం జేల యింక నన్యోన్యవివా
 దాలాప ముడిసి పాటల, మే లిది యని తెలుపు మన సమీరకుతుండున్. 196

శా. హస్తద్వంద్వము మోడ్చి మీనుడికి మారాడంగ నే నోడుడుక
 శస్త్రపాభవనర్వలోకపతి యై సర్వజ్ఞతాస్ఫుర్తిఁ బ్రా

- శస్త్రం బొందినమీ రెఱుగరె యి జేసకల్పమో దుల నై
కస్తోతోక్తులు నాయెఱింగినటులే గానంబు మే లెంచెదన్. 197
- మ. జవనూత్రంబులవాడు త్రిప్పుగతులం జం త్రంపుబొమ్మల్ నటిం
చువిధం బింతియ కాక జంతువుల కెచ్చో మిమ్ముఁడక్కన్ స్వలం
త్ర విధుల్ గల్గనె యంచు మ్రొక్కి పతిసన్నం బాదపీఠంబుచెం
త విసీలిక్ వసియించి తుంబురుని వీణామాని పీఠించుచున్. 198
- ఉ. గాయకచంద్రులార త్రి జగన్నుతతావకహృన్యగానవి
ద్యాయతతారతమ్యగతులారయ శక్యమె యైన జానఁ
నాయకుదివ్యపాదనలినద్వయసన్నిధిఁ దేఱునిద్దఱున్
తాయిగ నొక్కరాగ మనుఁడా పరివాదని నన్న వారలున్. 199
- సీ. గవునెనల్ సడలించి కవవీణె లూని తంతులు వీటి మఱి పీఠలు దిగించి
యనురాగమున రాగమున కనుసారికగా శ్రుతు లానఁగూర్చికరివె నివిరి
జాటువాటుగ నొక్కసారి మీటి యొకింతజాఱినసారలు చక్కనొత్తి
సరసన వ్రన్వరనందర్భవిన్బూర్తి మీఱఁగా గమకంబు వేఱువడఁగ
తే. సార మొరయించి తగునలంకారసరణి, గొన్నిగీతప్రబంధముల్ గులుకఁ దేనె
లూలుకఁ బలికించి తాయంబు లొదవఁదాన, మానములు రాగముల రక్తిగానుపింప.
- మ. స్వరనందర్భ మయార! మేల్ శ్రుతులు! మజ్జారయ్య తాయంబు! బా
వుర! యాలాపము స్థాయి యార! గమకంబుల్ మమ్మ! గీతంబు ల
ద్దిర! ముక్తాయము చాఁగురే! యని మరుదేవాత్మజస్తంభ్యతుం
బురుదేవర్షుల మెచ్చె గానరస మింపున్ సొంపు గావింపఁగన్.
- ఉ. ఈరహి వారి మెచ్చి బళిరే! యిటువంటిసుగీతచాతురిన్
దేరిచి పల్కు నాతరమె దేవుఁ డెఱింగెడు మీదుముందరన్
నేరుతునంట గా దయిన నేనును నేర్చినకొన్నిగీతముల్
శ్రీరఘునేతరున్ వినికేసేతు వినందగు మీరు నావుడున్.
- ఉ. అందుల కొక్కయింతదరహాసముతోఁ దమపాటముందరన్
గందళ మొందునేని యితరగానము లంచుఁ దలంచి మంచిదే
యిందఱరక్తిఁ గుల్కుఁ డని యిద్దఱువీణ లొసంగవచ్చుచో
నొందు నతిప్రియోక్తి వినయొన్నతి ధూర్తత గానిపింపఁగన్.
- క. దేవర్షి చేలివల్లకిఁ,దా వినయమునం గ్రహించి తంతులు మొరయన్
జీవాళిఁ గూర్చి రక్తిగఁ, బాపని పలికింపసాగెఁ బరమప్రాధీన్.

- క. క్రమ మొంద నాభజావళి, గమకముగా శుద్ధసాళగములును సంత
ర్ణము లొగి పుంఖంపంగ మం, ద్రము మధ్యము తార మత్యుదారత మీఱున్. 205
- క. ఘనవిధము రక్షివిధమును, దనరఁ గ్రియాసావధానతానంబులచే
గనిపింప నింపునరళియు, మునుకొన హరికొన్నిగీతములు పలికింపన్. 206
- సీ. మధువిలాసస్ఫూర్తి నధిగమించుటఁజేసి పరగించె మోటులఁ బల్లవములు
ఘనసుధాకరరక్తిఁ గాంచి మించుటఁజేసి నిగిడించె నెలరాల నిర్మలములు
అతనుసౌభాగ్యసంగతిఁ బొసంగుటఁజేసి మొనయించె సకలమోహననిరూఢి
మిత్రలాలిత్యవైచిత్రి హత్తుటఁజేసి యలరించె జనహృదయాంబుజములు
లే. సారజీమూతయుతమభద్రారవాప్తి, కలిమిఁ జేసి నివాసబద్ధులకుఁ బ్రమద
మావహించె నయాచ! యతైరిహృద్యమాద్యదనవద్యవల్లకీవాద్యమహిమ. 207
- లే. శ్రుశుల బెరయుట స్వరములచొప్పు విడక, ఘనవిధముగాన వడ్డతఁ గలసిమెలసి
సాలశుద్ధతఁ గనుట దోసములఁ బాసి, వానరస్వామి గాన మమానమయ్యె. 208
- సీ. బహువిధాలంకారవర్జాప్తి చిత్తమల్ గరఁగించుటను వారకాంతఁ బోలి
పటుతరాలావసంబంధప్రబంధనిర్వహణవైఖరిఁ గవివాణిఁ బోలి
మహితాంగరాగసంపత్తి గ్రామస్ఫూర్తి బహుళ మై నృపునివైభవముఁ బోలి
వరతారకాంతరస్ఫురితనాదప్రాధిఁ దగి మహాయోగికృత్యంబుఁ బోలి
లే. వెండియు భుజంగమోహనోద్వేగరక్తిఁ, జాలమాధుర్యగతి మించి రాలు వెలయ
పారవక్రైక్తికహేతు వై పవనసూను, మానితానూనవల్లకీగాన మమరె. 209
- సీ. కనుదోయి మోడ్చి నెక్కిముగఁ జొక్కినిబోటి నిలు వెల్లఁ గరఁగఁతుండినవధూటి
ప్రమదాశ్రు లొందనిప్రమదాశిరోమణి చెయ్యలు దక్కి రంజిలనిరమణి
మది పల్లవింప సొమ్మసిలనిలతకూన యొడ లెఱుంగక మ్రానుపడనిచాన
చెలి యని కొమ్మవై జేతు లూఁదనికొమ్మ మునిముద్రఁ దాల్చనిముద్దుగుమ్మ.
లే. యాసభాస్థలి లేదయ్యె ననుచు వింతగా నుడువ నింత యేల యాకాశగాంగ
జలవిహరవరామరీజనములొన, నైన నారీతిఁ గరఁగనియదియు లేదు. 210
- మ, బలురాలం గరఁగింప నోపినమహాభావ్యబృహవల్లకీ
కలనాదంబున కెంత దొడ్డు? దలఁపం గైకొన్నచోఁ గందుకొం
దలిరుంబాఁకులబోక డిందుపడుకాంతాస్వాంతపంకేరుహ
ములరక్తిం గరఁగించి కన్గొలఁకులన్ మోదాశ్రువుల్ నింపుటల్. 211
- సీ. కారుకమ్మి బలాహకము లాకసము నిండెఁ గంచెంబుగా వాన కురియుచుండె
నీలకంఠంబులు నృత్యశంపద హత్తై బాతాళమున ఫణుల్ పడగ లెత్తెఁ

- గొలుపువారలరత్నములసౌమ్ములు గరంగె శశిమణిస్తంభాంబుర్పురు లెసంగె
వైమానికులపారవశ్యవైభవ మెచ్చె హరిరాగలహరు లాహరుని మెచ్చె
లే. జటిలగంధర్వమదశిఖిజ్వాల డిందె, జీవదంతంపుబొమ్మలు జీవ మొందె
నాఘనరసోఘరంజక మేఘరంజి, మంజులానూనబహుతానమానములను. 212
- సీ. మేటి యై మజ్జార! మీటుమీటు పహించె నింపయ్యె నయ్యార! కంపితంబు
నానంద మొందించె నాదోళితం భార! బళిబళి! మూర్ఛన బాగుమితై
శ్రుతులగతుల్ మస్తు! శ్రుతులకు హితవయ్యె మేలు! డాలు విరాళి గీలుకొలిపె:
జల్లనై యోహార! యల్లానీత మొసంగె స్ఫురితవిస్ఫూర్తి బాపుర! స్ఫురించె.
లే. నని నిజస్వామిభామతో నభినుతింప, ననిలనుతుండు త్రిలోకమోహనముగాఁగ
మేఘరంజి యొనర్చి యమేయతానలహరిఁ జెంగటిగండోపలంబు గరంచె. 213
- క. చండింపక తాళంబు లి, టిం డని కొని కరఁగురాతియెడ నిడి ప్రాణిక్
గుండుక్రియం గావించిన, గండోపల మెప్పుట్ట కతినం బయ్యెక్. 214
- క. ఇటువలె నఘటనఘటనా, పటుండు వటుండు రాగగరం బంధించి మరు
జ్జటిచేటికి వల్లికి యె, వృటిపటిమ నొసంగి యిటులు పలికె బ్రియోక్తిన్. 215
- క. ఈగుండు కరఁగి పోవక్, రాగం బనితాళములు గొనంగలవారే
పో గానవిద్య నధికులు, నాఁగ విజృంభించి యపుడు నారదమునియున్. 216
- క. ఘనవిధము పంజరంబును, బెనఁగొనఁ బలికింప మఱియు బిగియంగఁ దొడం
గెను రాయి చదువఁ బెట్టిన, మునుపటిమతి పోయె నను టమోఘము గాఁగక్. 217
- క. తన కాస్తయైవతానము, లని యని పస గాక కాఁక నతివిహ్వలఁ డై
ముని యున్నఁ దుంబురుండును, దనచే నైనటులు చూచి తహతహ గదురన్. 218
- ఉ. వల్లికి నేల నుంచి తల వాంచి యహంక్రియ డించి సిగ్గుమై
నుల్లము తల్లడిల్ల వెత నూరక చెయ్యలు దక్కియున్నచోఁ
జెల్లరె గానవిద్యలఁ బ్రసిద్ధులు రాగరఁగింపలేకపోఁ
జెల్లనె! యిట్లు లైన నిఁకఁ జెప్పెడి దేగతి తారతమ్యముల్. 219
- క. జగతి బయకారిపద్మన, నెగడెడిమీ కింతచింత నిజతాళంబుల్
దిగవిడిచిపోవు టుచితం, బగునే యని యాంజనేయుఁ డాడిన వాడున్. 220
- కా. చేతు ల్వాడ్చి వచించి రోతిజగతీ శ్రేయోవిధానక్రియా
చాతుర్యాత్మక! యెంతయైనఁ గల దెంచక్ మామదోద్వృత్తి యే
లా తద్విస్తృతు లుగ్గడింప నగుఁ బాటాయెంగదా యిం కిటక్
మాతాళంబులు మాకు నెప్పుటివలెక్ మన్నింపవే సత్కృపన్. 221

- క. ఎంతటివారము మే మీ, చెంతనుగానంబు నేయ శ్రీ రామమహా
హంత వహించినదుర్మతు, లింతేనియు నెదురుఁ దమ్ము నెఱుంగంగలరే?
- కా. గ్రావంబుల్ గరగింపనోపిన భవత్యల్యాణసంగీతవి
ద్యావిన్నూర్తికిఁ దీటుగాఁ దెలియలే కజ్జసితిక్ గ్రమ్మఱిక్
మావీణిల్ మొరయింపఁబోయితి మహా మాచెయిముల్ మాకుమా
కే విధ్రాంతి ఘటించెఁ బ్రోవఁగదవే హీనాత్మలక్ మమ్మిఁకన్.
- ఉ. ఈపదునాల్గులోకముల నెల్లఁ జరింపఁగలేదో గానవి
ద్యాపరతంత్రులం గదిసి తద్విధముల్ వినలేదో యిట్లు రా
రూపులు నీరు నేయఁగలరూఢి యెఱుంగము గాక వింతయే?
యీవని శబ్దసంజనన హేతుమయాత్మకు నీకుఁ బావనీ.
- సీ. భాసులేజుడ వని ప్రస్తుతించెద మన్నఁ బుట్టినప్పుడె భానుఁబట్టినావు
వనధిగంభీరుండ వనినుతించెద మన్నఁ గడలిమైవడిలోఁతు గాంచినావు
వజ్రకాయుండ వని వర్ణించెద మటన్న హనుతటోద్ధతి వజ్రమడఁచినావు
తైలధీరుం డని నన్నుతించెద మన్న వాలాగ్రమున గిరుల్ వ్రాల్చినావు
- తే. ఒకగుణంబున నొకవిద్య నొక్కసరణి, నీకు సరి యెంచవచ్చునే లోకమునను
సాటిమీరితి వన్నిటమేటి వోదు, మహితరుచిచంద్ర శ్రీహనుమత్కవీంద్ర.
- చ. కృపణుల సాపరాధుల విహీనమనస్కుల మమ్ముఁ బ్రోవవే
కృప నని పెక్కువాక్కులను గీర్తన చేసిన గారవిం చి య
య్యవలము మేఘురంజి మఱియుం గరఁగించి తదీయతాశముల్
నిపుణతఁ బుచ్చి యిచ్చి కపిసేత వచించె నమంచితోక్తులక్.
- కా. గానప్రాణిని మీర లిర్వరు సమఖ్యాతిం బ్ర వర్తిల్లియుక్
హీనాధిక్యము లెంచి వచ్చిన విభుం డీలాగు గావించినాఁ
డే నంచుం గణులంపనేల చనుఁడా యింకక్ మిథోవాదముల్
భూనంబో కితరేతరప్రియగుణాపూర్ణాత్మ లై నావుడున్.
- మ. తమలోఁ దా రరుదంది మారుతిప్రసాదం బొంది నీసాటి గా
నముగా మూఁడుజగంబులం దని యమందస్ఫూర్తిఁ దత్కీర్తి గా
నము గాంచుచు స్వామి వీడుకొని నన్ను వాయుపుత్రుండు భూ
రమణీజం బతి నెంచి తత్కృపకుఁ బాత్రం బైనచిత్తంబుతోన్.
- క. పని గలయప్పుడు దలఁచినఁ, జనుచె మ్మని స్వామి పనుప స్వామి ప్రసాదం
బని గంధమాదనాద్రికి, జని నిశ్చలభక్తి తపముసలుపుచు నుండెన్.

- క. శ్రీకృష్ణుండు సతితోడ నిజాకృతి ధరియించి సత్యహామిక గడుడో
ద్రేకము గాయకగర్వము, లీకరణిం బాయ నాత్మ నింపు వహించెన్. 230
- క. ఈకథ విన్నకృతార్థుల, కాకల్పాయుతచిరాయురారోగ్యంబుల్
చేతులు ఫలనసఖుని ద, యాకలితకటాక్షపీక్షణాతియమునన్. 231

— ౨౭ ఆశ్వాసాంతము ౨౭ —

- మ. శరణార్థాదరణా! రణార్థిహరణా! షడ్వర్గహృత్కారణా!
సరిభూతప్రకృతీకృతిప్రియకృతీ! పద్మాస్తరమ్యాకృతీ!
ధరణీజానుభవా! భవావిభవా! త్రయ్యంబసత్వాభవా!
పరమార్థగ్రథనా! ధనార్థినిధనా! బ్రహ్మైక్యసంబోధనా!. 232
- క. నారదనుత! రుచినారద, కారవఘనకీర్తితులితకారదలీలా!
కారణకార్యనికారణ! వారణముఖజనకహృదయవారణరూఢా!. 233

తోటకవృత్తము:—

సరసాదరసాగర! సాంద్రమదా
హరణాచరణా! చరణానతికృ
ద్వరదా! ద్విరదాసురదారిధను
ర్ధరతావిరతావరతాంతహరా!. 234

గద్యము. ఇది శ్రీమదంజనాతనయవయూరసలసత్కటాక్షపీక్షామహత్వ సంప్రాప్తకవిత్వ విద్యావధాన సగుణనిర్గుణధ్యానవాసనానిధానమానసబిసపుష్పపుష్పగిర్వృష్టనార్య కుమారసమాశ్రితబుధాచార గురుజనవిధేయలిప్తుననామధేయ ప్రణీతం బైనసమీర కుమారవిజయం బనుమహాప్రబంధంబునందుఁ గుంభసంభవాగమనంబును, హనుమ న్నాహాత్మ్యవిర్ణనంబును, పంచముఖాంజనేయస్వరూపకథనంబును, తారకాసురమథ నంబును, మాలామంత్రాదిసకలమంత్రజపయంత్రాచరణమానసపూజావిశేషంబులును, ద్వారకానగరవర్ణనంబును, అంగజగురుశృంగారభంగీప్రసంగంబును, తుంబురునా రదాగమనంబును, వాయుజువాలువిక్షేపంబున గరుఁడుండు వాసుదేవునిసన్నిధిం గూలుటయు, హరి యతని నూఱిడించి మరలఁ బనుచుటయు, హనుమ యరుఁడెం చుటయు, సీతారాములస్తోత్రంబును, సత్యగర్వనిర్వాహణంబును, హనుమంతుండు తుంబురునారదులతాళంబు లపహరించి తనగానమహిమంబున రాయి గరఁగించి యందు వైచుటయు, అందునఁ దద్గర్వపరిహారంబుచేసి మరల వారి తాళంబు లొసంగుటయు నన్నదిషష్ఠాశ్వాసము.

శ్రీ రస్తు.

సప్తమా శ్వాసము.

మహితకరణదత్తా!
 స్వామితచరితామృతాయతాగ్యహృదత్తా!
 భామావైరాగ్యదత్తా
 వైముఖ్యపదత్తా! రామవసుధాధ్యత్తా!

లే. అవధరింపుము భూతదయాగరిష్ఠుఁ
 డగువసిష్ఠుఁడు దనచెవులందుఁ జింద
 వెలయుమానుమత్కథాసుధావృష్టిఁ దుష్టి
 యెసఁగ కున్ని శతానందుఁ డిట్టు లనియె.

2

మ త్తకోకిల.

ఓవసిష్ఠతపోగరిష్ఠ! మహాోపరిష్ఠుఁడు వాయుజుం
 డేవిధంబున నవ్వసాదికి నిష్ఠుఁ డయ్యెనొ తత్పతా
 కావహుం డని విందు మింతయు నాలకించెడఁ జెల్పవే
 నా విజృంభితవాగ్విలాసమునకొ పసిష్ఠుఁడు ని ట్లనుకొ.

3

క. దుర్జనదోర్జవఖర్జూ, భర్జనతార్జితయశోభి ప్రభవించుట న
 య్యర్జునుఁడును భేదితయమ, శార్జునుఁడును మున్నొకానొకప్పుడు వేడ్కొ. 4

సీ. ద్వారకాసౌధకాంతానిరంతరనిరీక్షావాప్తి ననఁగ నైల్యము రహించ
 జలబాలికానముజ్జ్వలదరస్థితచంద్రికలు నాఁగ డిండిరకాంతి నిండ
 శైవాలజీమూతజాతసౌదామినీలతలు నాఁగఁ బ్రవాళతతులు పొదల
 వరుణాగ్రశరదంతికరదండకల్లోలకంచుకిధ్వని నాఁగఁ గ్రందు సెందఁ

లే. దమదు చనుదేర నంతకంతకు నిజాంత, రంగమునఁ బొంగెడు ననంగఁ బొంగెసంగఁ
 జెలఁగుక్షారపయోరాశిఁ జేరి తీర,వాలుకారామసీమలో వార లవుడు.

5

క. డెందంబు లలరఁ బలికెడి, యందంబులు గులుకుచిలుక లందెడునవమా
 కందములం గుందములం, గందములం గడలొనెడుకడలఁ దిరుగుచుకొ.

6

సక్త మా శ్వాసము.

శా. ఆకృష్టుండు కిటికిఁ జూచి యశఁ నిమ్నపర్తిపిన్ద్ర
దాన్వీక్ష్మీర్ణాంబుజమందరాద్రిమగళావాః నిశేభశుం
డాహర్దాండజకంభతైవలములన్ నానాగళక్రాంతిరా
సికంధిం బునరప్పరోజనన మూహించు వగుం బంచలన్.

ఉ. గట్టులతేనిపట్టి బలఘన్నరుచేఁ బడసిక మున్ను చే
పట్టినతప్ప నీ వతనిపట్టివి గావు మటుంచు వండమున్
బెట్టెడుకేలు నాఁ దరంగ మించె గట్టిరత దానఁ బాయుటన్
దొట్టినదుర్యకం బనంగఁ దోడెఁ గనుంగు తైవలచ్చటన్.

ఉ. ఉప్పుర మంటి పాణుచటులొర్చి తులంగమపద్మిన్ సెక్కి వై
నొప్పెడువాలుగల్ కరసమున్నకభిద్రనిరూఢిఁ చెల్లు డైః
గప్పెడుబుద్బుదచ్చటలు ఘర్తకణంబులనంబు చూడఁగా
నెప్పుడుఁ గ్రీడఁబాయరు రహిన్ జలమానుషబాలకాగ్రణున్.

మ. దరులన్ బాలమరుత్పరంపరలచేతన్ రాలుమవ్వంపుఁద్ర
వ్విరు లుత్తుంగతరంగహస్తవశతన్ జేవోయి సిలోచలా
త్కరకాంతిం దొరయం బొసంగెఁ బ్రియకాంతార్తభవ్విల్లమున్
వరుణుం డిట్టు లలంకరించె నన చీవ్యశ్శాక్తికశ్రీలతోన్.

మ. ఒకకాఖామృగభర్త దాఁటే నొకరా జుగ్రాస్త్రధారాగ్రహ
క్తికమాత్రాంగకుఁ జేసె నొక్కముని మ్రింగెం దుస్తరత్వంబు దు
శృకభావంబు దురావహాఘ్న యింక నెంచన్ మించునే యందుమా
టికి లోఁ దాపమునం గలంగెడును గంటే వారిధిన్ నావుడున్.

క. కేశవుఁ గని యనియె గుడా, కేశుండు కోదండవిద్యం కేవలం డయ్యెన్
దాశరథి శరము లుండంగ, దాశరథి నదేల శైలతటఁ గట్టించెన్?

క. నాయకుఁ డిట్టిప్ర, వీణత సీతావియోగవేదనఁ గనఁదో
తూణంబులలో నక్షయ, బాణంబులు లేవో తెలియఁబలుకు మనంగన్.

క. ఆశౌరి నవ్వి పలికె ద, యాశరథికి దాశరథికి నమ్ములు లేకన్
ధీశాలి కాక కాదు శుభాశయ! కల దొకరహస్య మది యెటు లన్నన్.

స్థగర.—

ధీరుల్ వీరాదివీరుల్ దివిజకుధరసందేహదేహగ్రద్ధిర్హ
కారుల్ కల్పాంతవేళాకలితజలదసంఘాతసంఘాతజాత

- స్ఫూర్త నిర్ధృతపాతస్వనపహసనస్వాననిర్భేదితాశుల్
శ్రీరామస్వామి చెంతకొ జెలగుదు రధికశ్రీనివేశుల్ కపీశుల్. 15
- కా. ఆవీరుల్ పదఘట్టనల్ నలువ నిట్టబై పటాపంచలై
పోవుం గావున సంపకట్టై లిడ కంభోరాళిఁ గట్టించె న
డేవుం దందఱులుండ నీయొకమరుడేవాత్మజుం డుగ్రవే
గావచ్చుంభత డాసినకొ నిలుచునే యాయమ్ములు గిమ్ములుకొ. 16
- క. ఆతనికి నక్కపు లందఱు, శతాంశమునఁ బోలలేరు శతముఖహాసనో
ద్ధతి నందఱ మై నిడుకొని, చతుర్థుల కవలఁగాదె డుఱుమునఁ జేర్చుకొ. 17
- చ. అన దిని యాంజనేయుఁడు బలాధికుడేని శరాళి నేతుబు
భనమొనరింతు నాతనిపదప్రహతుల్ ప్రకటింపఁ బంపుఁ డీ
రని నరుఁ డాడ లేతనగ వాననసీమ రహించ మంచదే
యని హా లోపల దలఁచినంతఁ గపింద్రుఁడు చెంత నిల్చినకొ. 18
- శ్రీకృష్ణఁ డర్జునునిసేతుబంధమును హనుమచే భంగపరపించుట. —
- ఉ. వెన్నుఁడు గారవించి కనిపీర! నరుండు శరాళి నేతువుం
బన్నెడు సేవదాహతులఁ బాయునొ పాయదో యన్న సంశయం
బున్నది నవ్వుతింపు మని యోయి ధనంజయ! కట్టు మన్న గ
ర్వోన్నతి సంపకట్టెలఁ బయోనిధిసేతు వతండు గట్టుగకొ. 19
- మ. అమరాధీశకుమారగాంధీవధన్వర్జ్యవల్లికామోఘశ
బ్దము లొక్తున్నడిఁ గ్రమ్మ శబ్దరహితత్వం బొందె వారాళి వ్య
ర్థముగా శబ్దవిజృంభ మొందు జడులుద్యన్తార్థజాధారతకొ
గొమ రొనద్రుణశబ్దయుక్తి కెదురై ఘోషించఁగా నేర్తురే? 20
- మ. తనపై సేనరుండేయునస్త్రములు చెందకొ వచ్చునే వీని మా
ర్కొని యాత్మీయశరంబులు జెఱుకు నకొగోధంబునకొ వార్ధి వ
చ్చెనొ నా గట్టనుమంత దాఁటి యలవానెకొ గ్రమ్ముకొ బెక్కువా
హినులకొ సత్వసమృద్ధిఁ జంచలుల కెందేనికొ జయం బిచ్చునేని 21
- మ. పురుషాత్మపీయసూతుఁ డేయుశరముల్ పుంఖానుపుంఖంబులై
పరిమాణేశరరీతి నేతుగతిఁ బైవై నాటినకొ వాహినీ
శ్వరుమై జొత్తిలునెత్తురో యనఁదగకొ వ్యాళస్ఫుటారత్నభా
స్వరకాంతుల్ జఱజేవతాకరనమంచ ద్రక్తకద్యద్యుతుల్. 22

సప్త మా శ్వాసము.

- కా. నాఁ డిక్ష్వాకుఁలీశ్వరుం డిశినబాణశ్వాసలం దాటి యు
 న్నాండక్ నేఁడు శితాస్త్రముల్ పఱపు ఓన్మాయంబు నైరింపు మే
 వేడక్ వచ్చెద నంచుఁ జేతు లెదుటఁజే యెత్తి వారించుచు
 న్నాండో వార్ధి యనం గరట్లు చదలంటఁ మ్రోసెఁ దోరంఁగఁ.
- కా. శ్రూరాస్త్రంబుల నైంద్రిభర్తకు వృథాజోభంబు గావించినట్
 దోరంపుకొవెత గంగ వార్ధిపయఁ దోడ్చి నించుబాష్పంబులొ
 నా రోదోభయదారవప్రదరసంతానాహుతికొ స్మర్తవం
 జేరం బోయినబుద్ధుదాళి మరలం జెందుం బయోరాశిపై.
- మ. బహుదివ్యాస్త్రపరంపరం బలుపుగాఁ బైవై సముట్టలమా
 ర్థిహతిం గ్రుంగకయుండు నట్టలపుకల్పిం గట్టి గాండీపిహ
 ణి హరిం గన్గొని వంపుఁ డింక హనుమక్ మీ రన్న నాడాడ మ
 స్సహబాణాళి బలించినావె యనుచుకొ సామిరిం గన్గిజినకొ.
- సీ. కరులు దెబ్బనఁ గూల ధరణి గొబ్బన న్నలఁ జక్షుశ్శ్రోత్రోభర్త సంచరించె
 హరులవగ్గము లూడ నంత బెగ్గిలి చూడ నప్తాత్ముఁ డెప్పటిసరణి వప్ప
 నుడువుమంత్రము మాని వెడఁగుతంత్రముఁ బూని పరమేష్ఠిచిత్తంబు బాభ్రమియై
 గలఁక లప్పడు మించి యలలచప్పడు డించి పారావరము లెల్లఁ బాకమయ్యెఁ
- తే. మండరీకాక్షునాజ్ఞ నప్పాండుతనయు, గాండీపిముక్తకాంతప్రకాండనేతు
 విశననోద్యుక్తిఁ గేసరిశిశు వొనర్చు, కహకహర్షబి లోకముల్ గ్రమ్మినపుడు. 26
- ఉ. త్రిప్పవనాత్మజన్మఁ డిటు లార్చి జనోద్ధతి సంపత్తుపై
 నప్పకు గుప్పనం మమికినంతనె దారున విచ్చి యున్నదై
 గప్పె శరప్రకాండశతఖండము అంబుధి నెల్ల ఛేనముల్
 జొప్పడెఁ గట్టకట్టునరుఁ జూచి వయోధి హసించెనో యనకొ.
- మ. శరరీతికొ శరముల్ చనం గుభగుభస్వానంబులం దోయ మం
 బరమార్గంబున కుగ్ర మై యెగసి తద్యాగంబునందుండి క్ర
 మ్మఱ వార్ధిం బడు బొప్పె నండబహిరుభగభూర మూర్ధ్వంః
 ర్పుర మతొరినదాప్తి బిట్టవియఁ బైవై జాతెనో నా వడికొ
- మ. రాద్రిమగ్గనోజ్ఞాతారవం బంజనా
 నుతసంఘర్షమునం జనింప నుదధుల్ షోభించె నేకాయుధో
 గ్రతరంగాహతి నూర్ధ్వలోకములు నాకంపించె బాతాశనం
 గతనానావిధజంతుసంతతియుఁ గాంక్షల్ వాసె బ్రాణాలపై.

క. ఈరీతి దా నొసర్చిన, దారుణశరనేతు వడఁగఁ దద్దయు రోషం
వీరసము వీరరసముం, దారసముగఁ బొండురాజతనయుఁ డలవునకొ. 30

— ఆంజనేయాద్భుతములు పరస్పరము పన్నిదము సఱచుట. —

ఉ. పావనిఁ జూచి యింక నొకపారి ఘటించెద నిల్వదేని గాం
డీవముతో శిఖం బడుదు నిక్క మనకొ భవదీయనేతు విం
కేవడి దూఁకినకొ నిలిచెనేనియు నీచెలి నై ధ్వజంబునం
దే వసియింతుఁ బోర ననియెకొ హనుమంతుఁడు శౌరిచెంగటకొ. 31

కా. ప్రోతస్త్రిన్యధినాథుఁమీఁద సురరాట్టానుండు గాంఠీవనం
జాతా స్త్రంబులచేత నేతు నొనరించకొ గట్టితేయంచు న
వ్యాతూలాత్తజుఁ డుగ్రుఁడై కమాకమాస్వానోద్ధతికొ దీర్చని
ర్థాకస్ఫూర్తులు మీఱ మేరుగిరిబోకకొ వీఁక గుప్పించినకొ. 32

క. నరుఁ డొనరించినశవధము, నేఱవేర్చు దలంచి రుక్మిణీపతి మును మం
దరము ధరించినరూపున, శరనేతువుక్రింద నుండె జాఱఁగనీకకొ. 33

ఉ. బోరన దూఁకినకొ జెదరిపోనిశరావళిఁ జూచి వాయుజుం.
డీరస మొంద కింతయును గృష్ణమహత్త్వ మటంచు నెంచి య
వీరుఁ గవుంగిలించి సఖవృత్తి వహించితిఁ డెక్కె మెక్కెదకొ
బోరన నంచుకొరిఁ గని మ్రొక్కి యతం డటువోవఁ గృష్ణుఁడుకొ. 34

క. బొడబొడ నెత్తురు గ్రక్కిన, గడు నివ్వెఱవడి యిదేమి కారణమొకదా!
నుడువఁగదే! యని యర్జునుఁ, డడిగిన దగ దొట్టికొనఁగ హరి యిట్టనియెకొ. 35

సీ. గంధబంధురబాహుసింధురొగ్రకరాగ్ర సౌగంధకితన ప్తనైంధవుండు
మసృణజంఘాలతాప్రసృతమధ్యస్థలీనలీలాపమితచతుస్సాగరుండు
వరచంక్రమక్రియాప్రాదేశపరిమితాయతపూర్వశ్చిమక్షిప్తధరుండు
వితతవాలలతాభిగతమహామారుత ప్రతిహతాంభోజసంభవశరుండు

ఆ. వరమపావనుండు పవమానతనయుండు, దుముక సీశరాళి దునిసెనేనిఁ
దప్పుఁ గార్చు మనుచుఁ దామేటిబలెఁ గ్రింద, నుండినాఁడ నగుట గుండె పగిలె. 36

తే. వీఁపు బ్రద్దలువాఱె మెయేపు దీఱెఁ, జూపు బెడఁగాఱె మున్నటికొపు దీఱెఁ
దుాపుగమికట్ట క్రిందటిమోపుగన్న, మూఁపుపై వానరుం డంస్త్రిమోపుకొనిన. 37

క. ఆప్పటికొ ప్పది యేమని, చెప్పుదు గుప్పమన గుండె చెల్లాచెదరై
నొప్పివడి మూర్ఖ గప్పిన, సిప్పటి కొకయింత డెలిసి యిటు లున్నాఁడకొ. 38

త. ఆతనిఘాతకు నీశర, నేతువు లేకున్న సెటులు చెదరక నిలుచుకొ
నీతోడిహుర్తి నిటువలె, నైతి ననిన సవ్యసాచి యాశ్చర్యమునకొ. 39

ఆ. హరికి మ్రొక్కి తెలియ నైతి హనుమంతుఁ, శ్రితపీఠఁ దగుఁ నిభు జెఱిగితి
నతనిఁ జూడఁగంటి నన్నద్ధజారూఢి, విజయ మొదలె ననుచు వినుచు చలె. 40

ఉ. సారసగర్భనిర్మితము నర్వశుభావహ ముగ్రవానరా
కారము నగ్నిదత్తమగు గాండివిటెక్కెముమీద నెక్కి యు
క్కారవరాజునై నికులకన్నులకుకొ మిఱుమిట్లు గొల్పుచుకొ
మాదుతి మున్ను దా ననినమాట నిజంబుగ నిచ్చె సౌఖ్యముతో. 41

సీ. బాహుప్సించి యుప్పరముపై గొప్పరూ పాపూరఁ గనిపించు నొక్కమాటు
కహకహర్షటులు దిక్కుహరాంతరము లేక్క నుద్ధతుం దై యార్చు నొక్కమాటు
చండిమన్నెఱకంబుగుండెదిగ్గు రనంగ హుంకార మొనరించు నొక్కమాటు
మిహిరరక్తికి మాఱు మిఱుమిట్లు పవీయించు సుగ్రకాంతి పహించు నొక్కమాటు
తే. ధార్తరాష్ట్రులు పాండునందనులు భూమి, మండలాపేక్ష భండనోద్దండు లగుచు
నొండొరు లఖండధృతిఁ బోరుచుండువేళ, గాండివివతాక యెక్కి యక్కవిభుండు.

ఉ. దుర్భరకాంతికిఁ బెదరి దోద్యుగళం బొగి నవ్వించు ఘో
రార్భటి గుండెలుం బగిలి యట్టిటు చూచుచు భీతులై నమి
రార్భకునుగ్రహుంక్రియల నర్థము చచ్చినశత్రువీరులకొ
స్వర్భవనాధినాథతనుజాతుఁ డడంచు రణాంగణంబునకొ. 43

క. సామీరినామ మొకవరి, నేమనునం దలఁచినంత నిర్భరరిపునం
గ్రామవిజయంబు లొదవంగ, సామీరియె తోడునేయె యయగుటరుదే? 44

ఉ. గంధవహత్తజన్మఁ డని గాండివికిం జయవై భవోన్నతుల్
సంధిలఁ జేసెనే కద విలాసమతికొ నతిఁ గూర్చి హైమసా
గంధికబంధురేచ్ఛఁ జనుగాడువుఁబట్టికి యత్తదైత్యని
ర్గంధనకౌర్యమిచ్చె నన గౌతమజుం డది తెల్పవే యనకొ.

పంచచామరము.—

పసిష్ఠమాని వల్లె వింటివా ముసీంద్ర! తొల్లి పాం
డుసూను లీసుతో సుయోధనుండు పంప ద్రౌపదీ
రసాకటీసమేతులై యరణ్యసీమ నున్నవా
యుసూతి గంధమాదనాచలోపరిస్థలంబునకొ.

— ౨౭ — భీముడు మానుమవాలము నెత్తలేక పరిభవపడుట.

మ. నవకంజా నునుమల్లెపూఁబొదలలోనక బాటువన్నీటికా
లువపజ్జం దగుగుజ్జుమామిడులచాలు గ్రమ్ముపున్నాగభూ
జవితానంబులలోఁ గళానిధిశిలంచదూపుమి పాంచాలరా
జవరేణ్యప్రియనందనం గలసి స్వేచ్ఛం గ్రీడ గ.వింపఁగన్. 47

మ. వనలక్ష్మీసతి ద్రౌపదీప్రియసఖత్వప్రాప్తిఁ గైదండ సాఁ
చినభంగిన్ దివిజాపగాజలరుహశ్రేణిన్ సుధాంధోపధూ
జనముల్ కోయఁగ నొండు జాతెనొ యనన్ జంచద్గతిన్ గాడ్పు కాం
చనసౌగంధికపుష్ప మాత్మజవధూసంప్రీతికై వైచినన్. 48

కా. ఆసౌగంధికసూనవాసనలు లీలారామసంఘల్లవ
ల్లీసూనోభయసంభ్రమదృప్తిమరపాళిం బిల్వ మున్నాడి య
త్యాసక్తిం బయిపై నటించె ద్రుపదత్వాధీశకన్యానిరీ
క్షాసంఘాంచితచంచరీకము లసంఖ్యల్ మీఠి తోరంబుగన్. 49

క. ఆనిడ యిష్టం బెఱిఁగి మ, హాబలనందనుఁడు తాదృగంబురుహంబుల్
లేఱుని శరశరాసగ, దాబంధురపాణియై ముదంబున నెరురన్. 50

సీ. పూచినసహకారములపొంత సురపొన్నపుష్పాడి గప్పినపొదలనడుమ
బ్రవహించునెలయేటిపజ్జం బాయనినారికేశంపుఁదరువులక్రింద జెందు
చందురాతిన్నెలనందులఁ దెఱగంటి తెలిగంటు లెపుడు వర్తిల్లరచ్చ
వట్టునెత్తములపైఁ జని ముందరనందమాకనకపుటనఁటితోఁట

తే. యొకటి గనుఁగొని కనుదోయి కుత్సవంబు
బలియఁ జేయుతదీయవైభవము మెచ్చి
చొచ్చి పోవుచుఁ బవమానసుతుఁడు శంఖ
కలితనినదంబు చదలఁ బిక్కటిలఁ జేయ. 51

క. ఆధ్వనిఁ జెవి నిడి ధూమ్రాక్షధ్వంసనుఁ డుదరి యోగసంగతి నిద్రా
ప్రధ్వంసమైన నితఁడు శ, తాధ్వరతనయాగ్రజన్మఁ డని యెఱిఁగి మదిన్. 52

అ. అతనిబలపరీక్ష యాచరించునపేక్ష, నతఁడు వచ్చుత్రోవ కడ్డముగను
నిడుదతోఁక సాఁచి పుడమిపైఁ బడి చెట్టు, లప్పు డీడ్పెఁ జప్పు డుప్పలిల్ల. 53

కా. సాలంబుల్ ధర డొల్ల వన్యమృగదృగ్జాలంబు భీతిల్ల ది
క్కులంబుల్ దుఃఖిల్ల నానిమమహాశోలంబు ఘూర్జిల్ల లాం
గూలాస్ఫలన మాచరించుతఱిఁ దడోరారవం బభ్రగ
ర్హాలోధతి నీనులం బడిన నాశ్చర్యప్రమగ్నాత్మఁ డై. 54

సత్య మా శ్వాసము.

మ. చనికొంటేయును గాచె హేతుకాండవస్థలనున్నభా

గనికాపాలకాశయాన మరువకన్మందుఁ సిందిన్నమ

ధనుఁ దామ్రాప్తుఁ బిశంగనేతుఁ జవలత్వానవు నాచాచు!

హు నితాంభననిత్యదేహ గతమోహుక్ యోగనిద్రారతుఁ

క. కని తన్నిద్రాభంగం, బొనరించుచలంచి రవఁ యొనమించిన మే

త్తన మేల్కని హుమందుఁ, ననిలకదన గాంచి యపు దనావృత్తిఁ బరితే.

భుజంగప్రయాశము.—

జరాలోగతపాంగు సంప్రాప్తసిక్త

భరాకుండితాపాంగ బ్రాహ్మకన్యనిత్యా

దరమ్మాత్తి పోనాడి ధర్మమోక్తాది

ధరచ్చిత్తు నన్నిట్లు బోధింప నీకుఁ?

కా. తిన్మగ్నాతులు ధర్మముల్ తెలియ వింటే కాక నీవందీన

త్కార్యకార్యవివేకనతు విటులుం గావెతులే? యిత్తెఱు

గార్యా! కాదన లేదు భూతదయ లేదా బుద్ధి నీకన్నదు

శ్చర్యల్ మాదృశవృద్ధజంతులమనస్సంక్షోభ మొందింపనే?

చ. నదుల కగోచరం బగువనం బిది యేరికిఁ జేరఁగూడె

వ్వరితనయుండని వీ విటుల వచ్చిన దేమిట? మీఁదఁ బోవ భే

చరగతి లేనివారల కసాధ్యము పోవ సునోపమము లీ

తరుఫలముల్ భుజింపు జవదాఁటకు నాపలు కన్న భీముఁడు.

క. త్కత్రియుండ బాంశురాజ, త్కేత్రమున వాయువరవిశేష మొదవుట

గాత్రముఁ జెందితి బుధమతి, పాత్రుండ నే భీముఁడనఁగఁ బ్రబలనవాఁడ. 60

తే. ని నొకప్రయోజనముఁ బూర్చి యేఁగుచున్నవాఁడఁ జెరు విష్ణు సీతీనినాఁడు నాఁడు

కడలి లంఘించుహుమైవడిని వడిని, బొసఁగ నిరితోడ నిగుఁ దాఁటి పోదు ననిన.

క. భీమునిఁ గని యశ్శాసుర, భీముఁ డనియె నేమిటికిఁ గల్గెప్రభుఁడు సరి

త్కాముకుని దాఁటెఁ దెలిసిన, నామూలాగ్రముగఁ చెల్పు మన నతఁ డనియె.

మ. అమరప్రాథితుఁ డై మునుందుఁ డినవంశాంభోధి శ్రీరామరూ

పమునం బుట్టి గర్మాక్షిఁ గానఁ జరియింపఁ వచ్చినన్ సీతఁ బ

త్క్రిముఖుం డెత్తుకనన్న నామెఁ బరిశోధింపం బ్రభూ డంపఁ దా

గ్రమియించెన్ లవనాద్ధి హయుజుఁ డవంగా విందు నే నెందులన్.

క. నే హనుమతునియంతటి, బాహుబలాటోపసత్ప్రభావాఢ్యుడ నా
సాహసము సూచెదే యన, నాహనుమ నిరూఢమందహాసాననుఁ డై.

శా.అన్నా! నేముదివాడ లేవ వడిలే చెంచెందొ నీ వేగఁగా
సన్నాహును వచ్చినాడవుగదా! జాగేల నీకేల నీ
సన్నంబైన మదీయపుచ్చ మొకపార్శ్వంబందుఁ బొందించి పొ
వ్వున్నకొ దన్నసీమం బెఱుంగ తుదితాహంకారపంకాత్మఁ డై.

క. ఆమధ్యమకాంతేయుండు, మేమదమున నశనితోఁక మెచ్చక మిగులకొ
సామాన్యముగా నెంచుచు, వామకరంబునఁ గదల్చి వసపోకున్నకొ.

సీ. శరశరాసనములు సడలించి పుట్టంబు గట్టిగాఁ దిరిచుట్టుచుట్టుకొనుచు
డావక గద యుంచి డాకతోఁక గఱితోఁక నిమ్ముగాఁ జేవోయి నెత్తెద నని
బలిమిమై నిటు నటు పట్టి పల్కలు నూఁగి తనబాహుసత్వ మంతయును మెఱసి
మోఁకరిల్లఁగఁబడి మొగము వెల్లెల్ల నై తల వాంచి దిగు లూని తల్లడవడి
లే. ఖుర్తసలిలార్ద్రదేహుఁ డై కాపురుషుండుఁబోలే. దొల్లటివడి గుంది జాలిఁ బొంది
భూరివిక్రాంతిఁ గొంతసేపునకుఁ చెలిసి, మరలఁగను విచ్చి యప్పుహామహునిఁజూచి.

క. అడుగులవైఁ బడి కేల్గవ, వెడఁదనిటాలమునఁ జేర్చి వినయం బెనయకొ
గడగడ వడఁకుచు నాలుక, తడఁబడ భయభక్తియుక్తిఁ దగినప్రియోక్తికొ. 68

క. సమాహృత్య మెఱుంగక, యేమేమొ వెడంగుమాట లేనంటిఁ జూమి!
సామాన్యుడ గుణహీనుడ, స్వామి! నామిఁద దయదవ న్నింపఁగదే! 69

క. ఈశేశత వహించిన, లోకేశుఁడవో యమర్త్యలోకేశుఁడవో
యాకాశకేశుఁడవో లే, కాకేశపుఁడవో వచింపు మని వేఁడుటయుకొ. 70

మ. హనుమద్దేవుండు నవ్వుచుం బలికె నన్నా! నేఁ జూమి! వాయనం
దనుఁడకొ రామకథాసుధాంబునిధి యెన్నా క్లండు నన్నాక్ల నా
తను వింపొంద వరంబు లిచ్చి రలసీతారాము లట్టాట నిం
దనిశంబుకొ వసియుండు నన్న భయభక్త్యా మోదముల్ మీఱఁగకొ. 71

పంచచామరము.—

కృతప్రణామఁ డై యతండు కేలుదోయిమోష్యుతో
స్తుతామితప్రతాప నిన్నుఁ జూడఁగంటి మత్సరా
కృతైకసత్క్రియల్ ఫలించెఁ గిల్బివం బడంచితకొ
గృతార్థతానుభూతి నావహించితకొ రహించితకొ,

సప్త మా శ్వాసము.

- క. ఐన నొకవిన్నవము గల, దానాఁ దంబుధిఁ గ్రమించునప్పుడీరూపం
దేను గనుంగొన నెంచెదఁ, గానఁబడఁజేయవయ్య కపివర! యచుడున్.
- ఉ. గాడుపుఁబట్టి వాని కనుఁ గ్రమ్ము మున్నటిరూపు చూపఁగాఁ
గూడునెగి కాలుభేదములఁ గొంచెముఁ జెందినచోటఁ గాలమున్.
జూడ ననేకమార్గములఁ జూపడు వానిఁ గ్రమింపఁ బద్దగ
రోడ్డుపమాళిష్టులకు నోయికుమార! దురంత మొత్తయున్.
- క. కాడైనఁ జూడ మీ దగు, వీడగునెదఁ గాడుపడును విభవోన్నతుఁడే
కీ జొందుఁ గీడునెందిన,వాడే మేలందుఁ గాలవశమునఁ గాడే.
- సీ. ప్రత్యూషసమయసంప్రాప్తపద్మవిభూతిఁ గంటిమే! పజసిముఖంబులందుఁ
బ్రావృదంభోధరప్రబలనిర్దోషంబు వినఁబడునే? శరజ్వేగలందుఁ
జార్జ మానీసికాపూర్ణచంద్రజ్యోత్స్న వహిఁ జెందునే యమావాస్యనాఁడు
నరసమాధవలనత్సకలసాలసమృద్ధి జరగునే శిశిరావసరములందు
- తే. బాల్యకౌమారయావనప్రముఖవికృతు
లీయొడలు చెందు నెందుఁ బర్యాయమునను
గాలవశమున వృద్ధత గన్న వెనుక
మునుపటిస్వరూప మేరీతి మొనయవచ్చు.
- క. ఒకదినములోనె చూడఁగ, నొకతఱిఁ గనఁబడు ప్రకార మొకతఱిఁ గనిసిం
పకపోగా నొకయుగగతి, యొకయుగమునఁ జూపవచ్చునోటు కుమారా!
- క. యుగములు నాలుగువగ ల, య్యుగముల కురుపరూప మొందు నకలభూ
తగణం బన విని యతఁ డ, య్యుగలక్షణ మడుగఁ గపికులోద్వహుఁ డనియెన్.
- హనుమంతుఁడు భీమునకు యుగధర్మములం చెల్పుట. ౭౭
- సీ. ఉభయలోకములఁ జెంపొలయించు వెలిగిత్త నాల్గుపాదంబుల నడుచు నెందుఁ
దనవిధుత్వము యథార్థము చేసె నన వెల్లనై కఱివన్నెవే ల్పలరు నెందుఁ
దొలకబ్బ మొకటఁ గోర్కులొసంగఁనల్కియలొనరించిప్రజనేమ మొందునెందు
మదము గర్వము దక్కి మత్సర ముదుటు నివ్వెఱికిమ చల మీను పొరయ చెందు
- తే. నట్టిది కృతంబు శ్రేత మూడంఘ్రులందు
ధర్మ వండుల జనులు ప్రతాఢ్యు
లమితయజ్ఞతపోదానసమితి నొదవు
సుగతి హరి రక్తవర్ణుఁ డయ్యుగమునందు.

క. ద్వాపరమునఁ జరణద్వయి, చూపడువృషవృషభ మచట శ్రుతి వెలయుఁ జతూ
రూపముల సత్యశమదమ, లోకము కామార్థముఖములుం బ్రజ గొదవున్. 80

క. నల్లనివాఁ డై లోకుల, నెల్లను రక్షించువిష్ణుఁ డీయుగములలోఁ
గల్గియుగంబు కలియుగ, మెల్లడ నన్యతాభిసారహింసలె వెలయున్. 81

సీ. అన్యధనంబు గంగామృతప్రాయంబు పరవధానంగంబు ప్రాణపదము
కపటప్రచారంబు కరతలామలకంబు నిందాపరత్వంబు నిత్యకృత్య
మాచార్యవిద్యేష మాత్మస్వభావంబు బ్రహ్మజాపహృతిపాపంబు తృణము
హాళారసాస్వాదలీల లీలాజాల ముగ్రహింసాన్తి యునికిపట్టు
సత్యేతరోద్వృత్తి సంతతాభ్యాసంబు పరమనాస్తిక్యంబు పట్టుగొమ్మ
తే. గాఁ జరింతురు జనులు దుష్కర్మ లగుచు
ధర్మనిర్మలనము లైనదుర్మతముల
నెమ్మింగని కొమ్మలను నమ్మి త మ్రొలుంగరు
కలియుగముజాడ యేమని పలుకువాఁడ. 82

సీ. మాకుఁ జెప్పెడిబుద్ధి మీ కేల లే దని శిష్యులు గురుల దూషింతు రనియు
మగఁ డేమి? మనసు కింపసంవాడె మగఁ డని యింతులు స్వేచ్ఛ వర్తింతురనియుఁ
గృతకర్మఫల మెవ్వఁ డెఱుంగుఁబొ మ్మనిద్విజుల్ విహితకృత్యంబులువిడుతురనియు
జదివితే వేదశాస్త్రంబు లని బుధశ్రేణి శూద్రులు పరీక్షింతు రనియు

తే. సధికవర్ణులు సీచు లై యడఁగ నీచు, లధికవర్ణాధ్యులై మింతు రనియు మఱియు
వైపరీత్యంబుగా బుధుల్ పాపకర్మ, కారణంబుగఁ జెప్పిరి కలియుగంబు. 83

క. పితాంబరం డయ్యుగమునఁ, బీతద్యుతి నలరు సెంతపెద్దలు కాలా
తీతులు గారనఁగా నిక, నాతరమే యరంగఁ బొందునందనుఁ డనియెన్. 84

సీ. కాల మిట్టిది యంటగాక నీకడ్డమే? కాలంబు కాలాతిగన్వభావ!
యదియు నొక్కవిలాసమే? కాక వృద్ధత్వ మున్నదే నీకు షడూర్తిరహిత!
బ్రమియించుగల వేడబముగాక కాఘామృగంబవే నీవు సాక్షిస్తవేహిత!
కావలసిన నీకు. గానిది యేమి యున్నది యథుటనథుటనాధురీణ!

తే. యేల వంచన గావించె దే భటుండ, నింతె నీరూప మొకయింత గాంతుఁ గాని
పింతుగా కని ప్రార్థించుభీము: జూచి, మందహాసితాన్యఁడై హనూతమత్స్యభుండు.

☞ హనుమ భీమునకు విశ్వరూపంబు చూపుట.

చ. ఇదె కనిపింతుఁ జూచు మని యిండుకనేపటిలో బెడంగుగాఁ
జెదలును దిక్కులుం బొదివి సర్వజగజ్జనదుర్నిరీక్ష్య మై

పాదలెడుమేను చూపి ఘనపుష్పము చుక్కలచక్కి నిక్కంగా
నెదుటఁ జెలంగ నింత కని యొంతయు మేను వడంక భీతుఁ డై. 56

క. అక్క-సిచుద్రునినన్నిధి, దృక్క-మలద్వయి మొగిప్పి దిట వుడిసి పో
దిక్క-లితప్రాంజలి యై, యెక్కు-వగద్దదిక భీముఁ డిట్లని పొగచెల్. 57

రగడ. జయ జయ త్రిజగజ్ఞనశుభపాలన! భయవస్తిక! పాఠితబంధుఁ డేలన
యాంజనేయ వరమార్థవిధాయక సంజయశోభన మతిశుభదాయః
తరణితద్యుతి దాసవశంకర! కరుణింపుము కాఖ్యామృతంకర!
యల్లత్రివిక్రమునాకృతినాఁటికిఁ గల్గ నీబంధై ననఁబడె నేటికిఁ
గనుఁగవఁ దప్పక గనియెద నన్నను చను విది మనమునఁ జలఁచెద నన్నను
మిక్కిలి జగ మిఱుమి ట్టొదవించెను బెక్కుచెఱంగులఁ దెరిమి వహించెను
గోటిరవిశ్రీకోమలనద్రము సీటు వహించెను సేముఖవద్రము
కొడుక కింతసేగురులాంగూలము విదలించినఁ బడు విష్ణువజ్రాలము
లక్షాంతక! సేయాకృతిసేడను సీక్షింపఁగ నే నొంతటివాఁడను
జెదరఁగఁ గన్నులఁ జీఁకటి కవిసెను గదలనినామదిఁ గలశృతి యనిసెను
ఇంచుకయును మది సీయవరోధము గాంచక వేఁడితిఁ గల దవరాధము
ఇది వరమాదృశ మిఁకఁ జాలింపుము కదుముక ననుఁ గింకరుఁ బాఠింపుము
అభయ మభయ మోయాత్రితరక్షణ! యభిమతఘటనాయుత్తవిచక్షణ! 58

క. అని వేడిన మునుపటిరూపున నిలిచి కపీశ్వరుఁడు రిపుల గన సేరూ
పునకంటె నేనుమణుఁగులు, ఘనతర మురుగాత్ర మనినఁ గాంతేముఁ డనుకొ. 59

సీ. మొలపూసలూ పాదముల గజ్జెలూ చుక్క లెఱిఁగింపు సేకు లాశేకవిమత!
విరిబుతులూ నన్నవిడిరాలూ సీ కిలాధరములు వివరింపు వరమధైర్య!
పల్వలూపముమొ గోష్పదమొ తెల్పుము సముద్రము సీకుఁ గారుణ్యరససముద్ర!
మక్షికలూ లేక మశకంబులూ సీకు వసుజాలు వదియింపు చైత్యహరణ!

తే. యార! సీయంతవాఁడు తోడయి నడవఁగ
రావణు జయించు లేదొడ్డు రాఘవునకు
నని యథార్థంబుగాఁ బల్కి విచితి నేయు
భీము సీక్షించి కపిసార్వభౌముఁ డనియె.

ఉ. న న్నొకవంత చేసి పవనప్రియనందన! వింకగా శుతుల్
పన్నగ నేలని సీవును దలంప మదీయసహోదరుండ బా

- తెన్ని నిమేషము న్నిలువ నిచ్చ జనించె నిసర్గమైతి నీ
కన్నెద నొక్కబుద్ధి వినుమెప్పుటి కిప్పునిదప్ప కొప్పుగన్. 91
- క. నీవువనుకార్య మెఱిగితి, భావంబున నెలమి నింతబహుసాహసకృ
త్యావహలీలలు దొడగెదు, జైవతములమీఁదికినుక తగునే నీకున్. 92
- క. బలియుని బలహీనునిగా, బలహీనుని బలియుంగా వివన్నుల సుఖవం
తులంగా సుఖుల వివచ్చులి,తులంగా ఘటియింప నోపుదురు జైవతమున్. 93
- ఆ. ధ్యాన దాన హోమ తంత్రమంత్ర తపో విధాన బలివితాన తర్పణముల
భక్తిసాధ్యులైనబర్హిర్బ్రాహ్మణులు శక్తి,సాధ్యులనుచు నెటులు చనెద విటులు. 94
- క. ఆర్యులనమ్మతి గాకే, కార్యముఁ బూనంగరాదు కాదని గర్వా
దార్యమునఁ బూనెనే ద,తార్కర్యము కాదెకద తాను గడునార్తుఁ డగున్. 95
- క. తనకంటె నధికగుణవంతుని మతిమంతుని మనోహీతుని గని యెఱిం
ప నగును గాలము దేశము, గనుఁగొని మఱి మీఁద వలయుఁ గార్యముఁ బూనన్. 96
- క. కాలము దేశ మెఱుంగక, బాలిశుఁ డై యాత్మ బలము ప్రాధాన్యముగా
నాలాకించిన నాపద, పాలుపడున్ వాడెపో ద్విపాత్పశువు ధరన్. 97
- క. నీవతిశ్చైర్యవరుండవు, గావున నీ వాచరించగడఁగినకార్యం
బేవిఘ్న మొంద దిన్నియు, భావించఁగవలసి తెలియుఁ బల్కితి నీతోన్. 98

ఉత్సాహ.

- వార్త లింక నేల! వైభవంబు దాను జేంది మి
మూర్తిఁ గుండఁజేసి జూదమాడి గెల్చినట్టి యా
ధార్తరాష్ట్ర సోదరాన్నితంబుగా భుజాబల
సూర్తి గెల్తు నన్నయన్నఁ జూచి భీముఁ డిట్లనున్. 99
- ఆ. స్వామివారి కింత మామీఁదఁ గరుణాకటాక్ష మెప్పు డుండెనపుడె శత్రు
లడఁగి రింతమాత్రకై మీరు గడఁగుప్రయత్న మేల యనిన హనుమ పలికె. 100
- సీ. ఆలలఁ గేరెడుగోము కొలలఁ జీరెడునోము కళలుదేఱెడుమోము గలుగువాఁడు
శ్రుతులు దెచ్చినయేపు యతులు మెచ్చినరూపు గతుల నిచ్చినమూపు గలుగువాఁడు
అరినిపై చినయాలు గిరినిమోచినకేలు కరిని గాచినమేలు గలుగువాఁడు
నలువఁ బెంచినయన్ను తెలువ నుంచినవెన్ను కలువ ముంచినకన్ను గలుగువాఁడు
తే. చొక్కపుకడానిఁజొక్కలఁకల్గివాఁడు, కంటి మనుభక్తపాలిపాలిటివాఁడు
కడలిఁ గలమిన్నుబలువన్నె గన్నవాఁడు, నెనఁగు భూపాల! మీపాల నితరుడేటి?

క. నీవై వాత్సల్యంబున, నీపగిది వచించినాడ సీవు రణములో
నాపేరు దలంపు నరునిధ్వజోపరి వనియించి నీబలాద్ధతిఁ జూతున్. 102

తే. కార్యసిద్ధి ఘటిల్లెడుఁ గదలు మింక, నిదియె చెంగల్వకొలనికై యేఁగుఁద్రోవ
యనుచు భీమునిఁ గొంగిట నాదరించి, యంతరితుండయ్యె నంతలో ననిలనుతుఁడు.

క. కాంతేయుండును శ్రీహను, మంతునిపరిరంభణమున మహితబలశ్రీ
మంతుఁ డయి యక్షరాక్షస, సంతానము గెలిచి తెచ్చె సౌగంధికమున్. 104

తే. అని వచించి వసిష్ఠుఁ డిట్లనియె మఱియు
విను శతానంద! యింక నొక్కవెంత గలదు
రామకింకరుకరుణమై భీమసేనుఁ
డింపు చెందినయది యది యెట్లు లనిన.

105

— భీముఁడు పురుషమృగమును దోడ్తెచ్చుట.

ఉ. శిష్టనుతుండు పాండుసుతశేఖరుఁ డిష్టసుహృద్విస్మయతో
త్కృప్తకరాఘనిష్క్రూరి పహింపఁదలంచి విశిష్టచూనిని
దిష్టవిధాశ్వమేధ మొనరింప బహుద్విజభోజనాశ్శయో
చ్ఛిష్టసుమప్తిస్ఫుష్టి గన శ్రీహరిఁ గన్గొని ధర్మజం డనున్. 106

మ. సతతబ్రాహ్మణభోజనక్రియలఁ గృష్ణ! యాగకాలాంతర
క్షీతిసమృద్ధము గ్రమ్మి శుద్ధిఁ బెడఁబాసెన్ నిత్యసంశుద్ధిగాఁ
గ్రతువున్ సాంగముగా ఘటింపు త్రిజగత్కల్యాణసంధావిధో
న్నతచాతుర్యుడ వీవ కావే! యన శ్రీనారాయణస్వామియన్. 107

సీ. పురుషభావము మృగస్ఫురణ యేజంతువు నెమైన నైక్యమై నివ్వటిల్లు
నేవన్యసత్వంబు నిచ్చుఁ ద్రివారంబు పరియింప దుస్వప్నభయములడగు
నేమృగోత్తమ మున్నయెడ నెంతయందైనఁ బరమపవిత్రమై పరిధవిల్లు
నసమానకౌర్యధైర్యప్రతాపనిరూఢి నేజీవ మధిక మై లేజరిల్లు
తే. యక్షరాక్షససిద్ధవిద్యాధరాహి, పతులసుకృతపవర్య లేస్తాఁడె గాంచు
నట్టిపురుషమృగాభిఖ్య నలరుమృగము, నెలయు నిప్పురుషగ్రాపవిసేనసీమ. 108

క. ఆపురుషమృగేంద్రముఁ డే, నోపును మనభీముఁ డని వృకోదరుఁ గని నీ
పీపని సేయఁగలావు ద, యాపరుఁ డగునాంజనేయుననుజాఁడ వగుటన్. 109

ఆ. ఆంజనేయుఁ డేయుపాయంబు వచియించె, నాక్రమమునఁ జని మహామృగంబుఁ
దెచ్చు పొచ్చు నాయుధిష్ఠిరాచ్యుతుల వీడ్చొని బకాసురాంతకుండు నేగి. 110

క. అతిభక్తి నాంజనేయుని, స్తుతిచేయఁ బ్రసన్నుఁ డైనచోఁ బురుషమృగే
ప్రీతవార్త చెలిపి యది యేగతి లోనగు ననుచు వేడఁగా నతఁ డనియెన్. 111

క. సుర లైనఁ జేర వెఱుతురు, పురుషమృగాటవికి నిన్నుఁ బురుషోత్తము లం
పిరి గనుక శంక మానితి, స్థిర మైనయఁపాయ మొకటి చెప్పెద నీకున్. 112

మ. తనచెంతన్ వెఱు పిత లేక యశనిధ్యానోద్ధతిన్ గర్జ చ
సినవానిన్ వెనువెంట నంటి కినుకం జెండాడి గా కేఁగ ద
వ్వననన్వం బది వెంబడిం బడ బలవ్యాపార మేపార నె
వ్వనికిం గూడదు వేగ నేఁగ నిలఁగా వారింపఁగా నొంపఁగాన్. 113

నీ. కానఁ బ్రాణభయంబు గావించక మృగంబు సేవెంట వచ్చుట కెఱుకనేతు
నట కేఁగి గర్జింపు మది వెంట నంటిన బడలికలేకనంతదవు నడవు
మఱిశాంతచేరువ కరుచేర నే నిప్పు డిచ్చురోమంబు లేడింటిలోన
నొకటి ముందర వైవ నొదవులింగము గన్నఁ బూఁ నేయకరాదు పురుషమృగము
లే. పూజనేయించు నందున్న భూరిశక్తి, నెంతదవైన నీ వేఁగు మింతలోన
జాడఁ బట్టుక యేలేర దోడుతోడ, నిటుల యెలయించి కొనిపొమ్మహ స్తిపురికి. 124

క. అని బలికి నత్తరోమము, లనిలజునకు హనుమ యొసఁగ నతివినయముతోఁ
గొని మ్రొక్కి యతని వీడ్కొని, చనసాగెన్ భీముఁ డుగ్రతైలాటపులన్. 115

౪. చని చని తనచెంగట నుత్తుంగవిస్ఫులింగచ్ఛటాఢీలజాలనమారాధితదిగంబరా
డంబర విజృంభిత దవానలదండహ్యమాన సమీపధరావిరాజితధరాధరసుందరకందర
ప్రచేతప్రజాతవేణుసంభూత సంవేష్టితానర్గళగరళజ్వాలికామాలికా సమాకుల
కాకోదరాసికా నేకఫణాగణవజ్రణిస్ఫుటస్ఫుటారావభయావహంబును, మహానీల
సంకాశశరీరసంరంభగంభీరకుంభీంద్రసంభృతమదాంభశ్శుంభత్కుంభస్థలవిలంఘన
విదారణావసరనిజారవాకర్ణ నసముద్గిర్ణ వేగసమాగతశరభసంభూత సముత్సాహదోహ
లసముద్ఘ్రతకుంభివీశ్వంభరావర్ణిహర్షహర్షజ్వల్యక్షాక్షయ్యవక్షుభ్యరక్షుద్రప్రకాండంబు
ను, నిజలతావాసపరిసరధరాంతురితమాసగ్రసనవ్యసనాపేక్షాతిహరణహరిణికరగళ
గ్రహణజాగ్రద్ధరాగ్రహసమగ్రశీఘ్రవ్యాఘ్రసమక్షురోత్కటఘటఘటధ్వని
ధ్వంసితవికారంగరంగత్సారంగపుంగవ శ్రవణాంతరంగంబును, దుర్గర్తతరామర్షవ
కావేశిత నైరిభసంఘసంఘవర్షణావసరోత్థి ప్రమాంసమాంసలజిఘ్రక్షాగచ్ఛత్సమస్త
కంకగృధ్రకాకాదివిహంగమపరస్పరసంగ్రామసంఘటిత నిరోషభీషణంబును, దివా
కరకిరణపాళికాపిఠీలికా ప్రవేశ దుర్లభనిరంతరదురంతధ్వాంతనిశాంత రసాదుహ

- మ. అభిభక్తి దొర మాని యో హర హరా! య న్నైగమోక్షిన్ నమ
స్మృతి గావించి సరంబులో మునిగి మేల్కెందామరల్ కల్వలున్
జతగాఁ జెంగటితోటలో వివిధపుష్పవ్రాతముం దెచ్చి వి
స్మృతనిష్ఠన్ శివత్రాజ చేసి పిదపన్ రెట్టింతుశ్రోధంబునన్. 122
- క. నానెలవు మాన్ని తెచ్చిన, హీనాత్మకుఁ డెంతదూర మిట కేగెడినో
నేనుం జూచెద నని చల, మాని కిలార్చుచును వెంట నరుడేరంగన్. 123
- ఉ. చేరువ యైన నెప్పటివిశేషముఁ జూపుచు లోను గాకయే
మారుతి పోవఁబోవఁ బలుమాఱును వెంటడి నంటి యంటి వే
సారివదై మృగంబు పురి చయ్యునఁ జొచ్చె నతండు తద్దృశ
ద్వారము దూఱి పోవఁగఁ బదం బొడియంబడె నందుపాటుగన్. 124
- క. మృగ మిట్లులు దగ దొట్టిన, జగజ్జటిం బట్టి తివియసాగిన నది యె
ల్లఁ గనుంగొని హరిఁ దోకొని, నుగుజాఘ్నుఁడు వచ్చి ధర్మమానుఁడు పలికెన్.
- క. పరుగెత్తి భయముతో మా, శరణము సతతంబు దనకు శరణం బనుచున్
శిర మిటుగాఁ బ్రార్థిననో, దరునిం గఱకఱి యొరర్పదగునే? నీకున్. 126
- ఉ. శిష్టమృగంబ వీవె యిటు నేసిన నే మనువార మన్న సం
తుష్టి వహించె నీసుకృతదోహళబుద్ధికి నామనంబు నీ
యిష్టము దెల్పు మన్నను మృగేశ్వర! నామఘ మైవయంతకున్
స్పృష్టి దొలంగ నీయెడ వసింపఁగదే యర నుండె నయ్యెడన్. 127
- ఉ. అంతజవంబు నంతధృతి యంతబలోన్నతి యంజనాచుతా
త్యంతకటాక్షపీత్యనెకదా మరుదాత్మజుఁ డొంచె భక్తి న
తొంతక! యాంజనేయ! యనినంత మహామృగభీతి మానఁగా
వంతయె యప్తహామహునివెండు కలన్ మృగభీతి మానుటన్. 128
- క. సామీరియట్టియన్భుక, సామర్థ్యము లెవ్వరిని జగముల లేవే
యాపేటిరోమమునఁ గల, సామర్థ్యము గలదె? యమరసంఘంబులకున్. 129
- క. మచ్చిక మును రాముఁడు వా, ప్రచ్చినగతి నతఁడు కింపురుషవర్ష ముఁగో
నిచ్చలు వాచ్చుట విను మని, యచ్చతురుఁ డరుంధతీశుఁ డనియెన్ మరలన్.
- సీ. గళితార్కదివ్యమంగళవిగ్రహమె కాని వేడుక వేటొందు చూడబోవ
రక్షావహారి ప్రదక్షిణంబుల గాని తివిరి యొండొకచోటఁ దిరుగఁబోరు
అంకాపురోద్భేదిసంగ్తిరైనలె కాని బాళిఁ దక్కినవానిఁ బాడఁబోరు
గంధవాహుమూర్తుకైంకర్యములె కాని చిక్కినకార్యముల్ నేయఁబోరు

తే. మిత్రహితపుత్రమిత్రసంస్తోత్రపాత్ర, విత్రచారిత్రములె కాని శ్రోత్రయ్యగళి
మైత్రీః శోనువరు వరకథానూత్రములను, గింపురుషవర్షజనుల వర్షింపఁగరమె. 131

కా. ఆరామాధిపదానభాసురదయాప్రాంచక్రూషామృతా
పారప్రాప్తిః దక్షిణ్యనిర్మలకథాసంప్రాప్తి ధన్యాస్తుతై
యారోగ్యంబులు భాగ్యముతో గలిగి పీర్థాయస్సమస్తైః
దారతో దారు నుభంతు రెంతయు సిగ్గ వచ్చోగభామిక్ జనుల్. 132

క. ఆభోగభూమి సంతత, మాభోగసువర్ణకవళికారామయనక్
శోభితకల్పదుర్భరి, త్రీభర్తమయాననోపరిక్ హనుమ దగుక్. 133

సీ. సీతామనోనాథగీతంబు లొకవంక మొనసి గంభర్వులు వినికేసేయఁ
గానలేయగణేయగాధావిశేషంబు లొకచాయ మునినమ్మ లంగడించ
లక్షణాగ్రజవరోహానలాస్యవిలాసగతుల నచ్చర లొక్కకడ నడించ
దిశరణోర్వీశసందనహృద్యగద్యపద్యము లొక్కచోఁ కారవాఁ చనువ

తే. యక్ష కిన్నర సిద్ధ విద్యాధరాహి
గరుడ భాస్వరతిఃపితాదిగణము లొక్క
చక్రి మిక్కిలి నయ మెక్కి మ్రొక్కి పొలువఁ
దైద్యపొలు వుండు హనుమత్కృపి ప్రభుండు. 134

మ. బలభిద్యష్టియమాసురాభివమరుత్పైలస్త్యముఖియమరుతో
లలనాసుగతి నేగుడెంచి తను సులక్షించి యొక్కొక్కవే
ళలఁ బూజింపఁగ భావిపద్మభవలీలతో నేడె కట్పింపఁగాఁ
జెలఁగుం దుంబురునారదాదు లలరం జేయంగ పిణామలక్. 135

సీ. అటు మొన్న శశిరేఖ ఘటియించినటులుండ వలెనమి యభినయంబు లనురంభ
చెలఁగి కర్పూరవాసినీ నిన్న రక్తిచూపినత్రాణవీణ గన్నించు హేను
యూర్వశి మొన్నమా పూనినగతి వన్నె కెక్కుమీ ప్రికిణి ద్రోక్కి తాఁ
యల్లనాఁడు ఘృతాచి యనినమెచ్చున మెచ్చమరి పాటపాఁడుమీ మంజుభాగ

తే. యితరజై వతసభలలో నిచ్చ వద్ది
నటులు మురిసినగతి గాదు హనుమ నకల
కళల నెఱజాణ యని యందు చెలులఁ గూర్చి
నచ్చరలు వాయుసుతు గొల్వ వచ్చునపుడు. 136

మ. తళుకుంబంగరుచెక్కుజేరలకుఁ బ్రంబుతో మెడం దోచుకొ
న్నెలకుం గందపునిండుపూత మఱుగొండెం జొక్కపున్నోవికెం

- పులు మాటంగనుపాయ మేమి యిటులం బోవన్ భయం బయ్యెడిన్
బొలతీ! వాయుజునేవ కంచు నొకవేల్పుంగొమ్మలొఁ జింతిలున్. 137
- చ. పరమవిరక్తికాలి మనపాటలరక్తి వహించె నక్షనం
హరుడు ప్రియంబు పూని మనయాటల నేత్రసుఖంబుఁ జెందె న
చ్చెరు వని యెంచనేల రఘుశేఖరుచర్ణన లాట వేడుకం
బరగు నటంచు వచ్చి భయభక్తులఁ గొల్పు ఘటింతు రచ్చరత్. 138
- మ. పదముల్ దొట్టిల రానిదివృండు సుతింపం బూని యెంతేని గ
ద్దదికం దాల్పునివేల్పు మ్రొక్కుచు వడంకం బోనిగీర్వాణుండున్
గదియన్ వచ్చి విచేష్టఁ బొందనిదివౌకశ్చేష్టుండున్ జూడఁగా
నొదవం డయ్యెడ భక్తి సాఫ్వనసమాయోగప్రభావంబున్. 139
- ఉ. వారనిభక్తి నీభరతవర్షమునందుఁ ద్రివర్గకాంక్ష న
క్షారి భజించుపుణ్యులు హితార్థము లిక్కడఁ గాంచరేని దు
ర్వారవిభూతిఁ గింపురుషవర్షమునం జనియించి తృప్తులై
చేరుదు రవ్యయాస్పదము సిద్ధము గౌతమవంశవర్ధనా 140
- సీ. తుంబురునారదాదు లగుగాయకులకుఁ దాను బెట్టినభిక్ష గానవిద్య
తననర్తనాగమంబున సహస్రాంశంబు నందనేర్పరులు రంభాదినతులు
తనమహామహిమాద్భిఁ గనలేమి నణుమాత్ర మెఱిగినవారు జేవేంద్రముఖులు
తనవాక్యములు వహించినజ్ఞానలేశంబువలన ముక్తులు మానివద్య లెల్ల
తే. నని జగత్త్రయి పొగడ మీటఁగదయాన, రస్వతీశు భవిష్యత్సరస్వతీశు
గగనమణితోటిసంకాశుఁ గవికులేశు, ననిశము భజించువారు కృతార్థు లనఁకు; 141
- క. ఈసామీరిచరిత్రం, బేసుజనుండు చదువుకొన్న హితమతి విన్నన్
వ్రాసిన మఱి వ్రాయించిన, నాసాత్వికుఁ డిహపరంబులందు సుఖి యగున్. 142
- తే. అని నకలభూతజాతదయాగరిష్ఠం, శగువసిష్ఠమునిశ్రేష్ఠఁడాత్మసిష్ఠం
డానతిచ్చినమామన్నహత్త్వ మెల్ల, విని శతానందుఁ డానందమునఁజెలంగె. 143

❧ ఆత్మసాంతము. ❧

- మ. భవసాళికశకాఁక కాంకరఙ్గనఃప్రస్థిత కద్రూపఙ్గా
భవసాకాండజరాజరాజసమతప్తచ్ఛన్నధీమన్తనో
భవనాత్మజ్జ్వలభావ భావజతప్రత్యగ సౌందర్యవై
భవ సానత్యగమాన మానవకులబ్ధాతాపిభాస్కరా! 144

క. రజ తామృతకర సితసీరజ తారా హర కలకరత్నాకరివా

రజ తామృత బలద్విషదవ, రజతాదృశచరణభవ ఘరస్ఫురితయశా.

145

ఉత్సాహ—

దారుణప్రయోగబాణధారణానివారణా!

వారణాభియాతికౌర్యవై భవాతికారణా!

కారణాత్త చిన్తనోలగత్తమోచికారణా!

కారణాతిదురదైత్యగర్వహృన్తకారణా!

146

గద్యము.—

ఇది శ్రీమదంజనాతనయదయారసలనక్కటాక్షపీతమహాత్మ్యసంప్రాప్తకవిత్వపిద్యావధాననగుణనిర్గుణధ్యానవాసనానిధానమానసవిసపుష్పపుష్పగిర్మృదాన్మృతమార సమాశ్రితబుధాచారగురుజనవిధేయ తిష్ఠనశామధేయప్రణీతం బయిన సమీరణమార విజయం బనుమహాప్రబంధంబునందు అర్జునశరనేత్రభంగంబును, భీమునకు జరంబొనంగుటయు, బురుషమృగాగమనంబును, గిరిపురుషవర్ణవర్ణనంబును నన్నదిసర్వంబును సప్తమాశ్వాసము.

సప్తమా శ్వాసము.

ఆంధ్ర గ్రంథములు.

216

ప్రతి 1-కి రు. అ.

	అచ్చ తెనుగు రామాయణము, శుద్ధ ప్రతి	...	1	4
	అథ్యాత్మ రామాయణము, పద్యము, క్రొత్త కూర్పు	...	1	8
మ. 6	అనంతుని ఛందము, ఛందోదర్పణము	...	0	14
7	అనిరుద్ధ చరిత్రము	...	0	8
8	అప్పకవీయము, విభుల మైన విమర్శతో చక్కగముద్రితము	...	2	8
9	అంబరీష పాఖ్యానము, సటిక	...	0	4
క. 10	ఆంజనేయదండకము, హనుమద్దండకము	...	0	2
11	ఆంధ్ర భాగవతము, చక్కని ప్రతి	...	5	8
12	డిటో అత్యుత్తమ ప్రతి 2 సంపుటములు	...	7	8
ఉ. 13	ఆంధ్ర భారతము, 7 సంపుటముల ప్రతి	...	14	0
14	డిటో 3 సంపుటముల ప్రతి	...	13	0
15	ఆది, సభాపర్వములు గల సంపుటము	...	2	0
16	ఆరణ్యపర్వము	...	2	0
క. 17	విరాటోద్యోగపర్వములు	...	2	0
18	భీష్మద్రోణపర్వములు	...	2	0
క. 19	కర్ణ శల్య సౌప్తిక స్త్రీ పర్వములు,,	...	2	0
20	కాంతిపర్వము	...	2	0
ఉ. 21	అనుకాసనిక, అశ్వమేధ, ఆశ్రమవాస, మాసల, మహాప్రస్థానిక,			
22	స్వర్గారోహణపర్వములు	...	2	0
23	ఆంధ్ర భారత విమర్శనము	...	0	8
24	ఆదిపర్వము, పెద్దచ్చు, చిన్న నైజా	...	1	8
25	ఆనందరంగ రాట్నందము	...	1	8
ఉ. 26	ఆంధ్ర శ్రీమద్రామాయణము, కావ్యతీర్థ జనమంచి, శేషాద్రి శర్మ			
27	కృతము, 3 సంపుటములు	...	12	0
28	డిటో 7 సంపుటములు	...	14	0
29	ఆంధ్ర భాషాభూషణము	...	0	2
30	ఆంధ్ర భాషార్ణవము	...	0	12
క. 31	ఆంధ్ర నామమంగళము, శేషము, సాంబనిఘంటువు	...	0	12
32	డిటో కాలిక్రాంతిండు	...	1	0
క. 33	ఆంధ్ర చంద్రాలోకము, సటిక	...	0	8
34	ఉత్తర రామాయణము, మేలు ప్రతి, చక్కని కూర్పు, కాలిక్రాంతిండు	...	2	0
35	ఉత్తర హరివంశము	...	1	8
36	కవికర్త రసాయనము	...	1	8
37	కళాపూర్వోదయము	...	2	4

కాశీఖండము, శ్రీ త్తహర్ష	...	1	8
కుచేలోపాఖ్యానము, నటిక, (భాగవతము)	...	0	4
గట్టుపత్రము	...	0	6
కృష్ణరాయవిజయము	..	0	8
గజేంద్ర మోక్షము, నటిక, కాలికోత్తైందు	..	0	8
గోపీనాథరామాయణము, 2 సంపుటములు	...	7	8
చాటుపద్యమణిమంజరి, ప్రథమభాగము	..	1	4
డిటో రెండవభాగము, మేలుప్రతి	...	1	10
చెన్న బసవపురాణము	...	1	2
జై మినిభారతము	...	1	0
తెనుంగునమస్యలు	...	0	2
దశావతారచరిత్ర, నూతనముద్రితము	...	2	0
దసరాపద్యములు	...	0	1
నరసభూపాలీయము, అట్టబైందు	...	0	10
నలోపాఖ్యానము, నటిక	...	0	6
నలచరిత్ర, ద్వీపద	...	0	14
నిర్మదనోత్తరరామాయణము	...	1	0
నిరంకుశోపాఖ్యానము	...	0	6
నీతిపద్యసంగ్రహము, నటిప్పణము	...	0	4
నీలాసుందరీపరిణయము	...	0	4
నృసింహపురాణము	...	1	0
పంచతంత్రము, నారాయణకవిది	...	0	12
డిటో వేంకటనాథరాజకవికృతము	...	1	8
దశకుమారచరిత్రము, పద్యకావ్యము, కేతనకవికృతము	...	1	4
ప్రభావతీప్రద్యున్నము, శ్రీ త్తహర్ష	...	0	10
పారిజాతాపహరణము, చిన్ననైజ	...	0	8
బ్రహ్మోత్తరఖండము	...	1	0
భాస్కరరామాయణము	...	4	0
భోగినీదండకము	...	0	1
భోజరాజీయము, అనంతామాత్యకృతము	...	1	2
మనుచరిత్ర, నటిక, వావిళ్ల. రామస్వామికృష్ణగారివ్యాఖ్యానముతో	...	2	0
చిన్ననైజున మేలుకాగితములమీద స్ఫుటమైన అక్షరములతో	...	1	12
చక్కగముద్రితము	...	0	10
మార్కండేయపురాణము, మారనకృతము	...	1	12
మొల్లరామాయణము, చిన్ననైజ	...	0	10

	రత్న పరీక్ష, సాంద్రతాత్పర్యము	...	0	3
	రసికజనమనోభిరామము	...	0	12
	రంగనాథరామాయణము, ద్వీపద	...	3	8
	రంగరాయచరిత్రము	...	0	8
	రాఘవపాండవీయము, సటీక	...	2	4
	రాజయోగసారము, ద్వీపద	...	0	4
	రాజశేఖరవిలాసము	...	0	8
	రామరాజీయము, చక్కని ప్రతి	...	0	12
	రామాభ్యుదయము	...	1	4
	రుక్మిణీకల్యాణము, సటీక, చక్కని ప్రతి	...	0	8
	రుక్మిణీపరిణయము, శుద్ధ ప్రతి	...	0	8
	రుక్మాంగదచరిత్ర, ఏకాదశీమాహాత్మ్యము	...	0	10
	లంకావిజయము, (రావణదమ్మీయము), సటీక,			
	పిండిపోలు లక్షణకవికృతము	...	1	4
క. 3	వసుచరిత్ర, సటీక, అనేకసూత్రసాంశములుగల చక్కని క్రొత్తకూర్పు		4	0
క. 1	వసుచరిత్ర విమర్శనము, శ్రీ చినసీతారామస్వామి కాస్త్రీకృతము,			
	అత్యద్భుతములగు క్రొత్తవిషయము లనేకము లిందుగలవు.		1	0
	వసీష్ఠజనకసంవాదము	...	0	4
ఉ. 3	విక్రమార్కచరిత్ర, జక్కనకవిప్రణీతము	...	1	8
	విజయవిలాసము, చేమకూర వేంకటకవికృతము	...	0	8
	విదురసీతి, సటీక, ఆంధ్రభారతములానిది	...	0	5
	వీరభద్రవిజయము, బమ్మెర పోతరాజకృతము	...	0	12
ఉ. 1	వేంకటాచలమాహాత్మ్యము, తరిగొండవెంకమ్మది	...	1	0
	వేమనపద్యములు, చక్కనికూర్పు	...	0	6
త	డిటో క్రాసుదొరగారి ఇంగ్లీషుతో	...	1	4
తె	డిటో 2700 పద్యములు, కాలిక్రామైండు	...	1	12
వి	వేమనపద్యములు, 2700 పద్యములు, తాత్పర్యసహితము, ఇందుగ్రంథ			
క. సా	విమర్శ, కవిజీవితము మొదలగునవి చేర్చబడినవి. చక్కని			
రా	క్రొత్తకూర్పు	...	3	8
క. మ	వైశ్యపురాణము	...	1	4
	శతకంఠరామాయణము, క్రొత్తకూర్పు	...	0	10
ని	శకుంతలాపరిణయము, కృష్ణకవికృతము	...	0	12
సీ. గ.	శక్తిరేఖాపరిణయము, అచ్చప్పకవికృతము	...	0	16
ద	శివలీలావిలాసము, కూచిపూడి లిప్తుకవిప్రణీతము	...	0	2
అ	శృంగారరక్షిపదము, శ్రీనాథకవిది, క్రొత్తకూర్పు	...	1	0
గ				

శృంగారశాకుంతలము, వినవీరభద్రకవిది	...	0	12
సహస్రకంఠరామాయణము	..	0	12
సప్తమస్కంధము, సాధారణప్రతి, (భాగవతము)	..	0	6
సారంగధరచరిత్రము, చేమూర వేంకటకవికృతము	..	0	8
సానండ్లోపాఖ్యానము, శ్రీ శివరామకవిచరితము	..	1	0
సీతారామాంజనేయసంవాదము, సటీక, అనేక సూతనాంశములు			
చేర్చి చిన్ననైజానముద్రించిసారము. టీక, వివరణము మిక్కిలి			
విపులము. ఈవఱకుప్రకటితమైన ప్రతులకన్న బాగునున్నది,			
సాధారణప్రతి	...	2	0
డిటో మేలు కావితములు. గిల్టపేరు, కాలిఫోర్నియా	...	2	3
సులక్షణసారము, సటీక	...	0	8
హరవిలాసము, శ్రీరాధకవి	...	0	12
హరివంశము, శ్రీకృష్ణమార్పు	...	3	0
హరిశ్చంద్రోపాఖ్యానము, శంకరకవిప్రణీతము	...	0	12
భక్తిరసశతకసంపుటము, మొదటి సంపుటము	...	2	0
,, రెండవ సంపుటము	...	2	0
నీలిశతకసంపుటము	...	2	0
ఆంధ్రనాయకశతకము	...	0	4
ఉద్దండరాయశతకము	...	0	2
ఓంటిమిట్టరఘువీరశతకము	...	0	2
కలువాయితకము, సటీక	...	0	4
కాళహస్తిశతకము	...	0	2
కాళహస్తిశ్లోకశతకము, ధూర్జటికవి	...	0	2
,, శ్రీనాగపూడి కుప్పస్వామయ్యగారిది	...	0	4
కామేశ్వరీశతకము	...	0	2
కుమారీశతకము, సటీక	...	0	3
కుక్కుటేశ్వరశతకము	...	0	3
కృష్ణశతకము	...	0	2
గొట్టుముక్కలరాజగోపాలశతకము	...	0	2
చంద్రశేఖరశతకము	...	0	2
చాణక్యశతకము	...	0	2
చిత్తబోధశతకము, సటీక	...	0	3
చెన్నమల్లసీసములు	...	0	2
జగన్నాథయకశతకము	...	0	2
జానకీవరశతకము	...	0	2

ప్రతి 1.5 యా. అ.

21.	జ్ఞాన ప్రసూనాంబికాశతకము	..	0	2
	దాశరథీశతకము, సటీక	...	0	
	దేవకీనందనశతకము	..	0	2
మ.	నారాయణశతకము		0	2
	నృసింహశతకము	...	0	3
	పార్థసారథీశతకము, పానకాలరాయవీరచిత్రము	...	0	3
	ప్రసన్నరాఘవశతకము	...	0	3
క.	భక్తవింతామణిశతకము	...	0	2
	భద్రాద్రిరామశతకము	...	0	2
	భాగ్యరథశతకము, సటీక	...	0	2
ఉ.	మహిమామనోహరశతకము	...	0	4
	మహిమగురమర్చనశతకము	...	0	2
	మాతృశతకము	...	0	1
	మాధవశతకము	...	0	2
క.	మానసబోధశతకము, సటీక	...	0	3
	మారుతిశతకము	...	0	2
క.	ముకుందశతకము	...	0	2
	రఘువీరశతకము	...	0	2
	రఘులిలకశతకము	...	0	2
ఉ.	రమానాయకశతకము	...	0	2
	రంగేశశతకము	...	0	4
		..	0	2
	రాజగోపాలశతకము	...	0	4
	రాజశేఖరశతకము	...	0	2
	రామశతకము, జయంతి కామేశంపంతులు	..	0	2
	రామలింగేశశతకము	...	0	3
	రామతారకశతకము	...	0	4
	రామప్రభుశతకము	...	0	2
	రామరాఘవశతకము	...	0	2
	రామరామశతకము	...	0	2
	యశోదాశతకము	...	0	2
	రేఖాల రాజలింగశతకము	...	0	2

వావిళ్ల. రామస్వామిశాస్త్రులు అండు సన్స్,

292, ఎన్టీఆర్ రోడ్, చెన్నై-600 006.

యొక్క నానాకళాభ్యాసమునకును, సాంస్కృతికముయొక్క వివిధ విభాగ పరిశీలనమునకును గడంగు ముచితము.

వృత్తివిద్య నార్జించుటయందే జీవితమంతయుఁ గడిచి పోవుచున్నదనియు, మోక్షమునకును, హృదయాష్టాదమున కును మూలమగు విద్య నార్జించు తెల్లు పొసఁగుననియు సోమ రులగు యువకులు కొందఱు నుడుపుచుండగా చాలకించి యుంటిని. ఉత్తటమగు వాంఛ యెచ్చోటఁ గలదో అట నుండియే కావలసినంత యవకాశమును లభింపఁగలదు.

“సుఖార్థినః కురో విద్యాః శాస్త్రే విద్యార్థినః సుఖం,
సుఖార్థీ వా త్యక్తే ద్విద్యాం విద్యార్థీ వా త్యక్తే త్సుఖం.”

—మహాభారతము.

“సౌఖ్యార్థికి (శ్రమజేయ నిచ్చగింపనివాఁడు) విద్య యెక్కడ ? విద్యార్థికి సౌఖ్య మెక్కడ ? సుఖము వలయుచో విద్యను వదలుకొనవలయును. విద్య వలయుచో సుఖమును వదలుకొనవలయును.”

యువకు లెంతయో శ్రమజేసి వివిధవిషయపరిజ్ఞాన మును సంపాదించుచు రేని తమజీవితమును సార్థక మొనరించు కొనఁగలరు.

భిన్నగుణములను గలిగియుండు యాహారమును మాన వ్రుఁడు భుజింపక సదా వట్టి వరియన్నమునే భుజించుచున్నచో వానిదేహము వ్యాధిగ్రస్తమగును. శరీరముయొక్క గ్రంథులు సడలిపోవును. అవయవముల పటుత్వము క్షీణించును. నరములు బలహీనము లగును. స్నాయువులు శుష్కించును. కండరములు

అనుదిన మాహారపానీయాదులఁ బరిగ్రహించు విధంబుననే బ్రతీయువకుఁడును దైవందినారోగ్య సంపాదనమును దన ముఖ్యకర్తవ్యముగ నిశ్చయించుకొను టావశ్యకమయి యున్నది.

మనుష్యవిజ్ఞానమునకు విరుద్ధమగు నాగరికత మానవ సంఘమునందు నానాఁటికి పెచ్చు పెరిగిపోవుచు మానవుని భోగవిలాసములనే జీవితపరమావధిగ విశ్వసించునంతటి మూర్ఖునిగఁ జేసివైచి దేహారోగ్యసమస్యను వానిదృష్టియందత్యంతసామాన్యముగఁగావించివైచినదని తెలుపుటకెంతయు విచారపడవలసి యున్నది. ప్రతిమనుష్యుఁడు సకలప్రపంచ మారోగ్యవంతముగా నుండఁ గలిగినపుడే భూతలస్వర్గముగ నుండఁ గలదనియు అనారోగ్యప్రపీఠమయి యున్నచో నసంఖ్యాకములగు శవములచే దగ్ధమగుచున్న భయంకరమగు శ్మశాన వాటికవలె నుండఁగలదనియు విశ్వసించి తదనుకూల జీవిత మందిరనిర్మాణమునకయి యథాశక్తిఁ గడంగినపుడే లోకకల్యాణము కాఁగలదు.

నేడు మనుష్యుల మగు మనము సామాన్యముగా మనుష్యజీవితమందలియొక్క గడియకాలముయొక్క విలువ కేని సరిపోలనట్టి మిథ్యాభౌతిక పదార్థములయందే మిక్కుటమగు శ్రద్ధను వహింప నభిలషించుచున్నారమే కాని సకల సృష్టికి సారభూతముగనున్న దేహారోగ్యమునుగూర్చి యావంతయు విచారింపకున్నాము. మనుష్యులు గృహముల నిర్మాణ మొనరించుపట్ల విశేషమగు శ్రద్ధను వహించి, ధ్యానమును గలిగియుండి వానిస్థిరత్వమున కనియు, శాశ్వతత్వముకనియు,

యువకులు విద్యాలయములందు విద్య చదివించియు, మహాగ్రంథములఁ బఠించియు. మానసిక శక్తిని సంస్కరింపఁ జూచుటకుఁ బూర్వమే తచ్ఛక్తి క్షాత్రయాకారణమగు దేహారోగ్యమునుగూర్చి విచారించవలసియగును.

దేహారోగ్యములేని యువకునికరీర మెట్లు బాహ్యము నకు దుర్బలమయి, శక్తిశూన్యమయి గోచరమగుచున్నదో, అదియే చందమున సూక్ష్మరూపమునందున్నవాని మానసమును గడు బలహీనస్థితియందుండి, భారదాన్వరణ శక్తులఁ గోల్పోయి, ఎట్టి విద్యావిషయమును హృదయంగమము గావించుకొనఁ జాలకయుండును.

ఆరోగ్యము లేనట్టివా రెట్టి గట్టిపట్టునలచే విద్య నభ్యసించఁ జూచినను వారి కది సులభసాధ్యము కాజాలదు. వారెంతటి కృషి సలిపినను తగిన ప్రయోజనము కలుగ కుండుటచేఁ దమ విఫలమనోరథత్వమునకు భగవానుడే కారణమనియు, నొసటివ్రాతను దప్పింప సంభవింప నేరదనియు సదా తలపోయుచు విచారమును వెలిబుచ్చుచుందురు. వారు స్వప్నమందయినను తమ యపజయము నకును, అప్రసన్నతకును దేహ మనారోగ్యముగా నుండుటయే ముఖ్యకారణమని గుర్తింపజాలకుండురు.

ఆరోగ్యవంతులగు విద్యార్థుల మానసములు బలిష్ఠములయి, వికసితములయి, తేజోవంతములయి యుండుటచే వారు తా మభ్యసించు ప్రతివిద్యయందు నుత్తీర్ణులయి, నకలాభీష్టముల సిద్ధింపఁ జేసికొనఁ గలుగుచున్నారు. తాను గావించిన కష్టమునకుఁ దగినఫలము నందఁజాలని మనుష్యుని